

MINISTERSTWO ROZWOJU REGIONALNEGO

STRATEGIA ROZWOJU KRAJU 2007 – 2015

Warszawa, listopad 2006 r.

Strategia Rozwoju Kraju 2007-2015
przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 29 listopada 2006 roku.

Spis treści

I. WPROWADZENIE	5
II. UWARUNKOWANIA I PRZESŁANKI ROZWOJU KRAJU	7
1. SYTUACJA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA KRAJU	7
2. POLSKA SPECYFIKA –ATUTY I SŁABE STRONY	12
3. POLSKA W ŚWIECIE I W UNII EUROPEJSKIEJ – SZANSE I ZAGROŻENIA.....	17
4. PODSTAWOWE DYLEMATY ROZWOJOWE	19
III. WIZJA POLSKI DO ROKU 2015.....	21
IV. CEL GŁÓWNY I PRIORYTETY STRATEGII.....	24
PRIORYTET 1. WZROST KONKURENCYJNOŚCI I INNOWACYJNOŚCI GOSPODARKI	26
PRIORYTET 2. POPRAWA STANU INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ I SPOŁECZNEJ	33
PRIORYTET 3. WZROST ZATRUDNIENIA I PODNIESIENIE JEGO JAKOŚCI.....	41
PRIORYTET 4. BUDOWA ZINTEGROWANEJ WSPÓLNOTY SPOŁECZNEJ I JEJ BEZPIECZEŃSTWA	47
PRIORYTET 5. ROZWÓJ OBSZARÓW WIEJSKICH.....	52
PRIORYTET 6. ROZWÓJ REGIONALNY I PODNIESIENIE SPÓJNOŚCI TERYTORIALNEJ	55
V. UWARUNKOWANIA REALIZACJI CELÓW STRATEGII	65
VI. FINANSOWANIE	71
VII. SYSTEM REALIZACJI STRATEGII.....	73
ZAŁĄCZNIK 1. PODSTAWOWE WSKAŹNIKI REALIZACJI STRATEGII ROZWOJU KRAJU - TABELA ZBIORCZA	76
ZAŁĄCZNIK 2. POWIĄZANIE STRATEGII ROZWOJU KRAJU Z INNYMI STRATEGIAMI I PROGRAMAMI	78
ZAŁĄCZNIK 3. OCENA SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ POLSKI	81
1. POZIOM HORYZONTALNY	81
2. POZIOM REGIONALNY	104
3. SYSTEM INSTYTUCJONALNO-REGULACYJNY	106
4. ZMNIEJSZANIE RÓŻNIC ROZWOJOWYCH POLSKI WOBEC UNII EUROPEJSKIEJ	108
ZAŁĄCZNIK 4. ZASADY PROWADZENIA POLITYKI REGIONALNEJ PAŃSTWA	111
ZAŁĄCZNIK 5. CHARAKTERYSTYKA WOJEWÓDZTW	114

I. WPROWADZENIE

Polska potrzebuje wizji i strategii rozwoju

Polska stoi przed wielką szansą szybkiego rozwoju i możliwością zdecydowanej poprawy poziomu i jakości życia mieszkańców. Zależy to tylko od nas, od przedsiębiorczości, pracowitości i talentów Polaków oraz od skutecznej polityki rządu. Polsce - krajowi o dużych zapóźnieniach rozwojowych w stosunku do większości krajów Unii Europejskiej, który pragnie dynamicznie się rozwijać, potrzebna jest wizja i strategia rozwoju, która wyznacza i porządkuje cele i priorytety w perspektywie średniookresowej.

Gospodarka zmienia swoje oblicze, ale niektóre problemy pozostają

W ciągu ostatnich szesnastu lat transformacji ustrojowej Polska zmieniła zasadniczo swe oblicze: wprowadzono demokratyczne zasady funkcjonowania państwa i gospodarkę rynkową, nastąpiło otwarcie na konkurencję międzynarodową, restrukturyzują się stare i coraz dynamiczniej rozwijają nowe, nowoczesne dziedziny gospodarki. Wejście Polski do Unii Europejskiej poprzedziło przeprowadzenie szeregu reform strukturalnych i instytucjonalnych. Jednak obok pozytywnych zmian społeczno-gospodarczych, występują też zjawiska negatywne, jak okresowo niskie tempo wzrostu gospodarczego, mały postęp w modernizacji struktury gospodarki, ciągle niska konkurencyjność i innowacyjność gospodarki. Stanowi to jedną z przyczyn wysokiego bezrobocia oraz wynikających z niego problemów społecznych. Dlatego potrzebna jest wizja dalszego rozwoju kraju i stworzenie warunków dla jej osiągnięcia. Potrzebne są dalsze zmiany umacniające pozycję polskiej gospodarki w Unii Europejskiej i w świecie. Stan gospodarki będzie rezultatem przede wszystkim skutecznej polityki gospodarczej państwa, a więc działań i inicjatyw, które pozwolą polskim firmom na rozwój na rynku polskim oraz na ekspansję na wspólnym rynku europejskim i na rynku światowym. Długofalowa polityka gospodarcza zmierzać będzie do zdynamizowania wzrostu, istotnego zwiększenia zatrudnienia oraz podniesienia konkurencyjności i innowacyjności całej gospodarki i poszczególnych regionów kraju.

Musimy wykorzystać nasze przewagi i sprostać oczekiwaniom

Na poziom i jakość życia mieszkańców w znacznej mierze będzie wpływać członkostwo Polski w Unii Europejskiej, szeroko rozumiana współpraca gospodarcza i naukowo-techniczna. W odpowiedzi na proces globalizacji i wyzwania stawiane w Europie przez odnowioną Strategię Lizbońską, Polska musi dysponować nowoczesną polityką rozwojową, która pozwoli na zmniejszenie dystansu rozwojowego do bogatszych państw Unii Europejskiej. Polityka ta powinna wykorzystywać te cechy polskiej gospodarki i polskiego społeczeństwa, które stanowią źródło szans naszego kraju, a więc przede wszystkim rzeszę młodych i coraz lepiej wykształconych Polaków, wysoką przedsiębiorczość polskiego społeczeństwa, a także duży rynek wewnętrzny. Polityka rozwoju będzie opierać się na konsekwentnym budowaniu społeczeństwa i gospodarki opartej na wiedzy i przedsiębiorczości, bez której niemożliwe jest osiągnięcie celów rozwoju naszego kraju. Jednocześnie polityka ta musi uwzględniać, iż Polska należy do najbiedniejszych państw rozszerzonej Unii Europejskiej, notuje najniższy w Unii Europejskiej poziom zatrudnienia osób w wieku produkcyjnym i najwyższy poziom bezrobocia. Polityka ta będzie także przeciwdziałać pogłębianiu się dysproporcji w poziomie rozwoju poszczególnych regionów Polski, tak by uniknąć marginalizacji najsłabiej rozwijających się.

Polityka długofalowego wzrostu gospodarczego będzie uwzględniała wzrost zatrudnienia i obniżenie stopy bezrobocia.

Wysiłek modernizacyjny, jaki musi podjąć Polska, jest wyzwaniem dla wszystkich obywateli, dla rządu i samorządów terytorialnych, instytucji pozarządowych, przedsiębiorstw, placówek oświatowych i instytucji naukowych. Nikt nas w tym nie zastąpi, bowiem tylko społeczeństwa zdeterminowane aby sprostać wyzwaniom, wynikającym z konieczności dokonywania stałej restrukturyzacji, mogą osiągać sukcesy. Szanse na sukces Polski radykalnie zwiększa członkostwo w Unii Europejskiej, które niesie ze sobą istotne korzyści gospodarcze, społeczne i polityczne, a także umożliwia finansowanie znacznej części wydatków rozwojowych ze środków budżetowych UE.

Sprawny system instytucjonalno-regulacyjny to podstawa sukcesu

Podstawowe znaczenie dla awansu cywilizacyjnego Polski ma stworzenie odpowiednich warunków rozwoju, a przede wszystkim sprawnego systemu instytucjonalno-regulacyjnego. Zgodnie z filozofią Strategii Lizbońskiej, sukces gospodarczy Unii Europejskiej w globalizującym się świecie zależy przede wszystkim od jej konkurencyjności systemowej, a więc od działań deregulacyjnych, reform strukturalnych, a zwłaszcza poprawy mikroekonomicznych ram gospodarki. Konkurencja pomiędzy czołowymi gospodarkami świata to przede wszystkim konkurencja na instytucje, a więc na takie ramy prawno-regulacyjne życia gospodarczego, które umożliwiają jak najlepsze wykorzystanie dostępnych zasobów. Państwo nie może zrzec się roli regulatora procesów gospodarczych, gdyż to od jakości środowiska instytucjonalno-regulacyjnego zależy w dużej mierze konkurencyjność gospodarki w globalizującym się świecie. W najbliższych latach Polska musi podjąć istotny wysiłek na rzecz zmian reguł systemowych w gospodarce, tak aby prowadzenie działalności gospodarczej było prostsze i mniej kosztowne, co będzie sprzyjało poprawie sytuacji na rynku pracy.

Wsparcie z UE niepowtarzalną szansą rozwoju

Nowoczesna polityka rozwoju jest konieczna dla racjonalnego wykorzystania szans płynących z członkostwa Polski w Unii Europejskiej. Skala dostępnych środków finansowych UE na lata 2007-2013 jest nieporównywalnie większa od tych w okresie 2004-2006, a wsparcie, którego Unia Europejska udzieli Polsce, to największe wsparcie, jakie do tej pory jakkolwiek kraj członkowski otrzymał z budżetu unijnego. Jednocześnie poszerzające się uczestnictwo Polski w politykach wspólnotowych i Wspólnym Rynku otwiera przed naszą gospodarką nowe, szerokie perspektywy. To niepowtarzalna szansa na wszechstronny rozwój dla naszego kraju, jakiej nie możemy zmarnować.

Czym jest Strategia Rozwoju Kraju 2007-2015

Strategia Rozwoju Kraju 2007-2015 (SRK) jest podstawowym dokumentem strategicznym określającym cele i priorytety rozwoju społeczno-gospodarczego Polski oraz warunki, które powinny ten rozwój zapewnić.

Strategia wyznacza cele oraz identyfikuje obszary uznane za najważniejsze z punktu widzenia osiągnięcia tych celów, na których koncentrowane będą działania państwa. Uwzględnia jednocześnie najważniejsze trendy rozwoju światowej gospodarki oraz cele, jakie stawia Unia Europejska w odnowionej Strategii Lizbońskiej. SRK nadaje priorytet działaniom, jakie będą podejmowane w latach 2007-2015 w celu realizacji wizji Polski.

Dokument został opracowany przy uwzględnieniu zasady zrównoważonego rozwoju, a więc zachowaniu równowagi pomiędzy celami gospodarczymi, społecznymi i wymogami środowiskowymi.

SRK jest punktem odniesienia dla innych strategii i programów

Strategia Rozwoju Kraju jest nadrzędnym, wieloletnim dokumentem strategicznym rozwoju społeczno-gospodarczego kraju, stanowiącym odniesienie dla innych strategii i programów rządowych, jak i opracowywanych przez jednostki samorządu terytorialnego. SRK jest podstawową przesłanką dla Narodowej Strategii Spójności (Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia), Krajowego Planu Strategicznego dla Obszarów Wiejskich i Strategii Rozwoju Rybołówstwa oraz wynikających z nich programów operacyjnych. Horyzont czasowy Strategii pokrywa się z okresem nowej perspektywy finansowej UE na lata 2007-2013 wraz z zastosowaniem reguły wydatkowania środków n+ 2 (tj. w ciągu dwóch kolejnych lat).

Strategia na rzecz rozwoju i modernizacji Polski

SRK spaja wszelkie działania rozwojowe podejmowane na rzecz poprawy warunków społeczno-gospodarczych. Jej zadaniem jest odważne, lecz jednocześnie realistyczne zaprogramowanie rozwoju i modernizacji kraju, ze szczególnym uwzględnieniem możliwości wykorzystania obecności Polski w UE, a także wszystkich zasobów i atutów, które nasz kraj posiada, na rzecz rozwoju i poprawy poziomu i jakości życia. SRK umożliwia także integrację i koordynację polityki spójności z innymi politykami współfinansowanymi z funduszy unijnych, takich jak Wspólna Polityka Rolna i Wspólna Polityka Rybacka oraz z innymi politykami krajowymi (powiązania te przedstawione są w załączniku nr 2).

SRK stanowi podstawę dla efektywnego wykorzystania przez Polskę środków rozwojowych, zarówno krajowych, jak i z Unii Europejskiej, na realizację celów społeczno-gospodarczych, a zarazem podstawę do pomnażania ilości środków przez szybszy i efektywniejszy wzrost gospodarczy. Istotną rolą SRK jest koordynowanie reform instytucjonalno-regulacyjnych z działaniami finansowanymi ze środków UE, tak aby poprzez efekt synergii te dwa obszary polityki gospodarczej przynosiły możliwie największy rezultat prorozwojowy. Dlatego ważnym zadaniem jest jak najlepsze wykorzystanie dostępnych środków.

Potrzebne poparcie społeczne

Rząd podejmie wszelkie możliwe działania na rzecz uzyskania jak najszerszego poparcia społecznego dla SRK, między innymi poprzez przeprowadzenie konsultacji społecznych tego dokumentu i jego promocję. Uzyskanie poparcia społecznego jest kluczowe dla odniesienia sukcesu w realizacji Strategii. Rząd będzie jednocześnie dążył do zaangażowania w realizację SRK partnerów społecznych, samorządowych, organizacji pozarządowych, świata nauki oraz przedsiębiorstw.

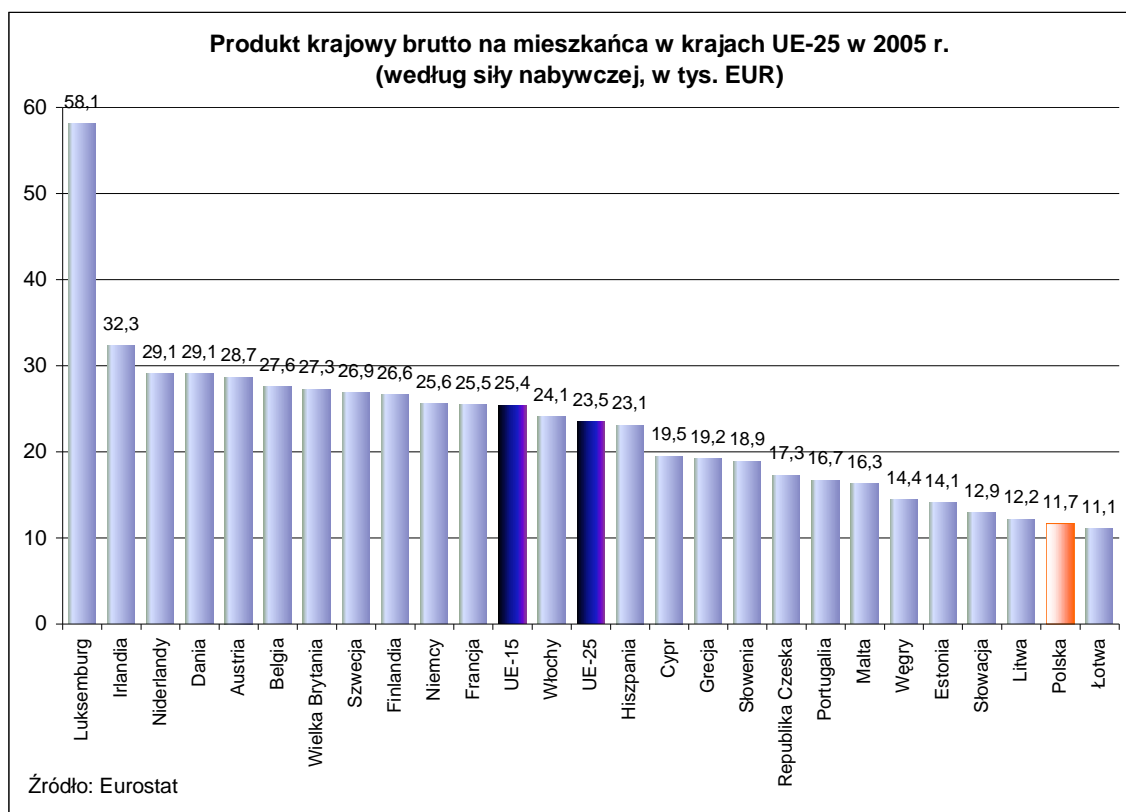
II. UWARUNKOWANIA I PRZESŁANKI ROZWOJU KRAJU

1. Sytuacja społeczno-gospodarcza kraju

PKB per capita sięga 50% średniej UE

Po znacznym osłabieniu dynamiki wzrostu gospodarczego w latach 2001-2002, rok 2003, a szczególnie 2004, przyniosły wyraźną poprawę koniunktury. W 2004 r. wzrost PKB wyniósł 5,3% i był najwyższy od siedmiu lat, co wynikało głównie z „impulsu integracji” i związanego z tym wzrostu popytu wewnętrznego i zewnętrznego. W 2005 r. nastąpiło osłabienie tempa wzrostu gospodarczego do

3,5%. PKB w przeliczeniu na mieszkańca, liczony wg parytetu siły nabywczej, osiągnął połowę przeciętnej UE-25 (11,7 tys. EUR).

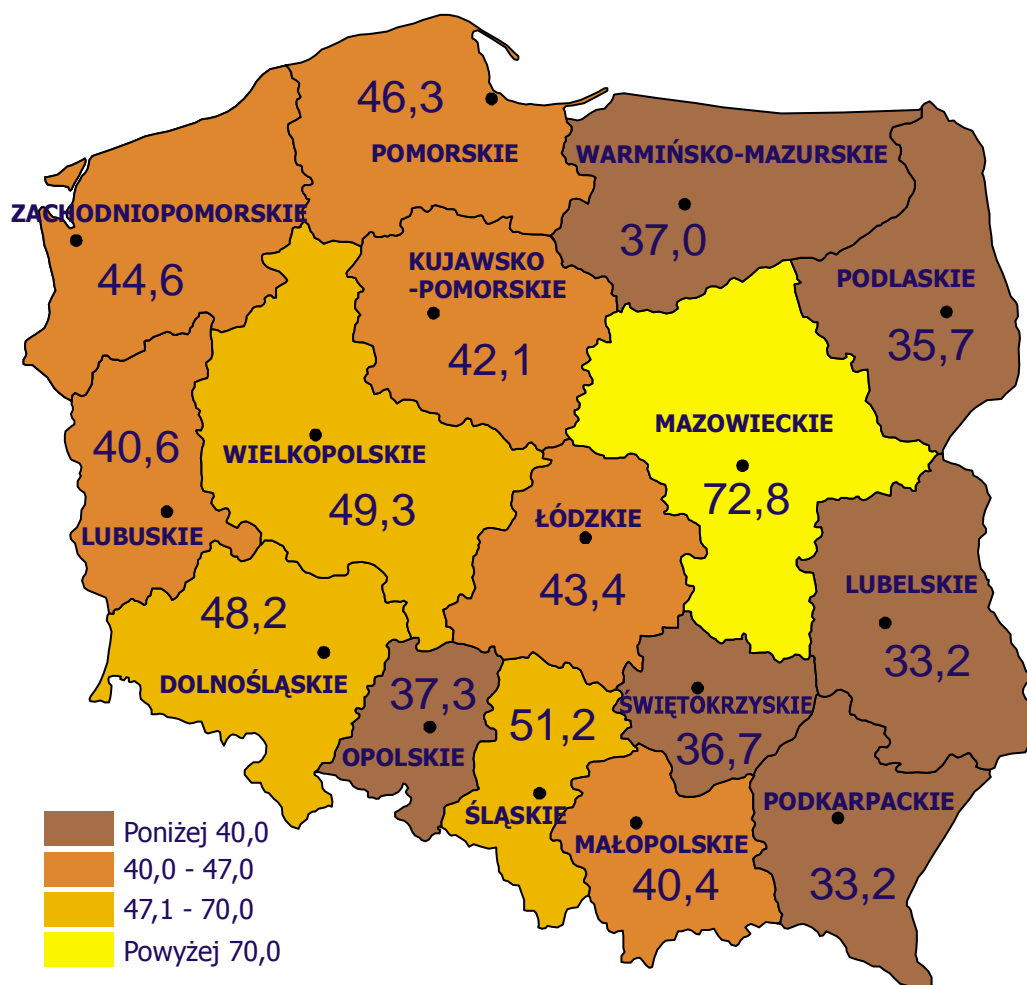

W 2006 r. w gospodarce polskiej nastąpiło ożywienie. W I półroczu 2006 r. PKB zwiększył się o 5,4%.

Najwyższy poziom rozwoju, mierzony wskaźnikiem PKB na mieszkańca, osiąga województwo mazowieckie (155% średniej krajowej w 2003 r.). PKB na mieszkańca tego województwa wynosi 72,8% średniej UE-25 i jest zbliżony do poziomu biedniejszych regionów krajów europejskich - np. niektórych terenów Niemiec Wschodnich lub południowych Włoch. Obszar o najniższym PKB na mieszkańca obejmuje pięć województw leżących w północno-wschodniej i południowo-wschodniej części kraju: lubelskie, podkarpackie, podlaskie, świętokrzyskie oraz warmińsko-mazurskie. PKB *per capita* najsłabszych gospodarczo województw stanowi 33-37% średniej rozszerzonej UE. Poziom ich rozwoju gospodarczego jest wyraźnie niższy od poziomu obserwowanego w najbiedniejszych regionach Grecji, Portugalii i Hiszpanii w momencie akcesji tych krajów do UE.

PKB

(wg parytetu siły nabywczej)
w województwach na mieszkańca

UE-25 = 100

Polska ogółem 47,0

Źródło: Eurostat, dane za 2003 r.

*Wzrost roli
inwestycji*

Rok 2005 był drugim kolejnym rokiem wzrostu roli inwestycji jako czynnika kształtującego dynamikę PKB. Nakłady brutto na środki trwałe zwiększyły się o 6,5%, ale stopa inwestycji w gospodarce narodowej wynosiła zaledwie 18,2%, wobec 23,7% w roku 2000. Obecnie obserwuje się silne ożywienie inwestycyjne. W I półroczu 2006 r. nakłady te zwiększyły się, w porównaniu z I półroczem 2005 r., o 11,4%, tj. w skali nie notowanej od 1998 roku.

Oceniając dynamikę procesów inwestycyjnych, należy zwrócić uwagę, że wiele przedsiębiorstw przetwórstwa przemysłowego nasiliło przedsięwzięcia prorozwojowe w okresie przedakcesyjnym i bezpośrednio po akcesji (łącznie w latach 2003-2004 wzrost inwestycji w tym przemyśle w przedsiębiorstwach zatrudniających powyżej 49 osób wyniósł prawie 34%), co pozwoliło na dostosowanie się do norm i standardów obowiązujących w UE oraz na sprostanie zwiększonemu po akcesji popytowi, głównie z krajów unijnych. W 2005 r. tempo wzrostu inwestowania w tych przedsiębiorstwach zmniejszyło się do około 4,5%.

Wzrostowi działalności prorozwojowej sprzyja transfer kapitału zagranicznego w formie inwestycji bezpośrednich. Polska jest dobrze oceniana jako miejsce potencjalnych inwestycji. Atutem jest m.in. relatywnie niska stawka podatku CIT oraz tania i fachowa siła robocza. Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w 2005 r. osiągnęły 9,6 mld USD, a ich zakumulowana wartość na koniec 2005 r. - ponad 90 mld USD. W I półroczu 2006 r. napływ inwestycji bezpośrednich sięgnął już 5,8 mld USD, a więc był o prawie 25% wyższy niż przed rokiem.

*Eksport stałym
czynnikiem
wzrostu*

Istotnym czynnikiem wzrostu gospodarczego pozostawał handel zagraniczny, przy czym – pomimo niekorzystnych uwarunkowań kursowych – dynamika eksportu towarów szósty rok z rzędu wyraźnie wyprzedzała dynamikę ich importu. W rezultacie nastąpiła dalsza redukcja ujemnego salda wymiany. Towarzyszyły temu korzystne zmiany w strukturze towarowej. W 2005 r., w porównaniu z 2004 r., eksport (w ujęciu rzeczowym, w EUR) zwiększył się o 19,6% podczas gdy import o 13,8%. W ciągu ostatnich 5 lat eksport wzrósł ponad 2-krotnie, a import o ponad 50%. W I półroczu 2006 r. nastąpiło dalsze przyspieszenie dynamiki obrotów, przy czym eksport zwiększył się, w porównaniu z I półroczem 2005 r., o 24,2%, a import - o 22,7%.

Tendencje w wymianie towarowej znalazły potwierdzenie w danych bilansu płatniczego. Deficyt na rachunku bieżącym w relacji do PKB zmniejszył się do 1,7%. Rok 2005 był więc piątym, z wyjątkiem 2004 r., kolejnym rokiem ograniczania nierównowagi zewnętrznej kraju.

W 2005 r. – mimo niskiej, szczególnie w drugiej połowie roku, inflacji – wyraźnie osłabła dynamika spożycia, zwłaszcza indywidualnego (wzrost wyniósł 1,8%, wobec 4,3% w 2004 r.). Jednak w I półroczu 2006 r. odnotowano jej znaczące przyspieszenie (5,1%). W konsekwencji, ponownie zwiększyła się rola popytu krajowego jako czynnika wzrostu.

Niska inflacja

Inflacja średnioroczna w 2005 r. wyniosła 2,1%, wobec 3,5% w 2004 r., kształtując się w granicach dopuszczalnych odchyłeń od celu inflacyjnego, określonego przez Radę Polityki Pieniężnej (2,5%±1 punkt procentowy). W skali I półrocza br. wyniosła ona 0,7%.

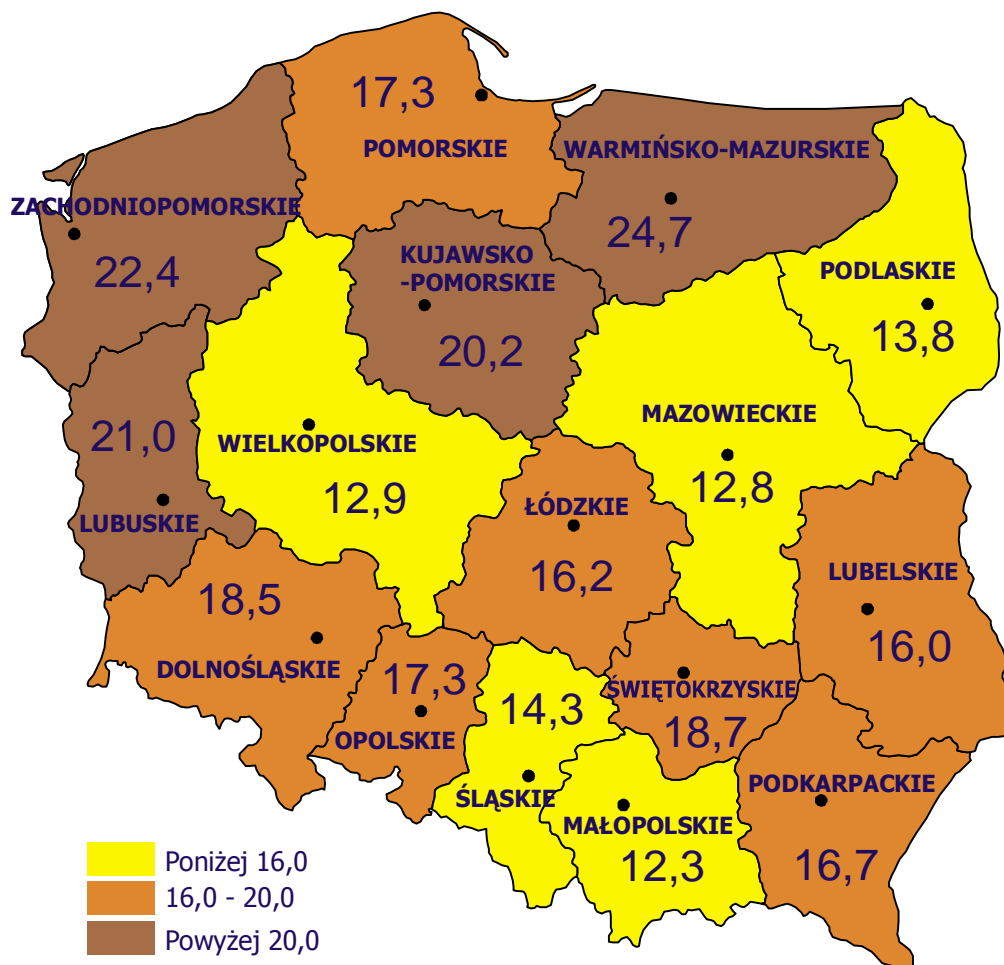
*Zmniejsza się
stopa
bezrobocia*

Przy znacznym napływie na rynek pracy ludzi młodych w ostatnich latach (ludność w wieku produkcyjnym zwiększyła się w 2005 r. o ponad 165 tys. osób, tj. w skali nie notowanej w innych krajach europejskich) i wzroście popytu na pracę, zarówno aktywność zawodowa, jak i zatrudnienie pozostawały na niskim poziomie, przy wysokim – choć zmniejszającym się - bezrobociu. W końcu 2005 r. urzędy pracy rejestrowały prawie 2,8 mln bezrobotnych, tj. o 227 tys. mniej niż przed rokiem, a stopa bezrobocia obniżyła się do 17,6% (z 19% w końcu 2004 r.). Mimo to, była ona najwyższa wśród krajów UE-25. W 2006 r. wzrost zatrudnienia i spadek bezrobocia są jeszcze szybsze. W końcu I półrocza br. stopa bezrobocia wyniosła 16%.

Problemem rynku pracy jest wysokie, jawne i ukryte bezrobocie występujące na obszarach wiejskich. W końcu 2005 r. zarejestrowanych było prawie 1,2 mln bezrobotnych zamieszkałych na wsi. Stanowili oni 42,6% ogółu bezrobotnych. Powszechny Spis Rolny wskazał jednocześnie na znaczną nadwyżkę osób pracujących w indywidualnych gospodarstwach rolnych.

Jednocześnie obserwuje się duże zróżnicowanie stopy bezrobocia między województwami.

Stopa bezrobocia rejestrowanego w końcu czerwca 2006 r., (w%) wg województw

Polska ogółem 16,0

Źródło: GUS

Wskaźnik zatrudnienia dla osób w wieku 15-64 lata wyniósł w IV kwartale 2005 r. 53,7%. Najwyższy notowano w województwach: mazowieckim (59,2%), lubelskim (57,5%) i małopolskim (56,2%), a najniższy - w zachodniopomorskim (49,7%), śląskim, warmińsko-mazurskim i dolnośląskim (po 50,7%).

Polska gospodarka weszła w fazę ożywienia, jednak jego skala i trwałość zależą w znacznej mierze od polityki fiskalnej. W latach 2001-2004 deficyt finansów publicznych w relacji do PKB oscylował w granicach 3,3-4,8% (zgodnie z metodologią unijną), co w dużej części było spowodowane strukturą wydatków. Ponad 70% z nich to wydatki „sztywne”, prawnie zdeterminowane. Ogranicza to pulę środków budżetowych, które można by przeznaczyć na inwestycje infrastrukturalne, badania i rozwój, poprawę jakości służb publicznych, aktywną politykę rynku pracy. Relacja deficytu sektora finansów publicznych do PKB wyniosła w 2005 r. 2,5%, wobec 3,9% w 2004 roku.

Skutkiem wysokiego deficytu jest – w warunkach zmniejszenia wpływów z prywatyzacji – narastanie długu publicznego. W końcu 2005 r. państwowy dług

Wydatki „sztywne” ograniczają rozwój

publiczny wyniósł 47,7% PKB, a w końcu I półrocza 2006 r. – według wstępnych szacunków zbliżył się do 50% PKB, a więc pierwszego progu ostrożnościowego, określonego przepisami ustawy o finansach publicznych (wg ESA 95 wskaźnik ten jest niższy i w 2005 r. wyniósł 42,0% PKB).

2. Polska specyfika –atuty i słabe strony

W rezultacie wieloletniego okresu transformacji Polska stała się krajem w pełni demokratycznym, o funkcjonującej gospodarce rynkowej i rosnącej pozycji w świecie. Dziś możemy swoje członkostwo w UE, swój udział we wspólnym rynku europejskim, wykorzystać do przyspieszenia rozwoju. Główne kierunki rozwoju gospodarczego UE wyznacza Strategia Lizbońska, która ma doprowadzić do zwiększenia konkurencyjności gospodarki europejskiej, do szybszego powstawania nowych miejsc pracy i rozwoju zaawansowanych technologii. Ponadto dużym wyzwaniem będzie wykorzystanie środków pomocowych UE na lata 2007 – 2013.

Polska należy do najbiedniejszych krajów UE, ale ma silny potencjał rozwojowy

Będąc dziś jednym z biedniejszych krajów Unii Europejskiej, Polska ma jednocześnie silny potencjał rozwojowy. Do czynników stanowiących źródło tego rozwoju należy zaliczyć: potencjał ludnościowy, wysoką przedsiębiorczość, atrakcyjność inwestycyjną, środowisko naturalne, strukturę zagospodarowania przestrzennego kraju, a także polską kulturę.

Ludność i przedsiębiorczość: Polska dysponuje znacznym potencjałem ludnościowym, zajmując pod względem liczby ludności szóste miejsce w Unii Europejskiej. Wysoki jest odsetek ludzi młodych – wiek do 35 lat osiąga blisko 50% mieszkańców naszego kraju. W rezultacie Polska ma największą w Europie liczbę młodzieży wkraczającej na rynek pracy (prawie połowa przyrostu siły roboczej w Europie w ostatnich latach). Jest to wprawdzie wielkim problemem dziś, ale i potencjalnie naszym największym atutem w przyszłości. Zgodnie z prognozami demograficznymi, w okresie realizacji Strategii liczba osób w wieku produkcyjnym w miastach będzie spadać, podczas gdy na obszarach wiejskich będzie rosnać, co będzie wpływać na sytuację na rynku pracy. Jednocześnie wydłuża się średni okres życia oraz rośnie liczba emerytów i rencistów. Powoduje to gwałtowny wzrost kosztów ochrony zdrowia i wydatków systemu emerytalnego i jest głównym źródłem trudności z równowagą finansów publicznych w Polsce. Ludność Polski cechuje coraz wyższy poziom wykształcenia. Od kilkunastu lat obserwuje się wzrost zainteresowania kształceniem się (kilkakrotny wzrost liczby studentów), wśród młodzieży upowszechnia się już nie tylko wykształcenie średnie, lecz również wyższe.

Wyróżniamy się przedsiębiorczością

Polacy wyróżniają się przedsiębiorczością, co obrazuje m.in. wysoka liczba nowopowstałych firm w okresie transformacji. W latach 1991-2005 liczba podmiotów gospodarczych zwiększyła się prawie trzykrotnie i w końcu 2005 r. wynosiła 3,6 mln.

Atrakcyjność inwestycyjna kraju: Polska postrzegana jest jako kraj atrakcyjny dla inwestorów zagranicznych. Przy obecnym poziomie społecznej wydajności pracy i sile waluty, przeciętny koszt pracy jest w Polsce kilkakrotnie niższy niż w większości krajów zachodnioeuropejskich. Jednocześnie jednak jest on kilkanaście razy wyższy niż w wielkich krajach Azji Południowej i Wschodniej.

*Koszty pracy
w Polsce są
niższe niż
w Europie
Zachodniej*

W porównaniu z krajami Europy Zachodniej, przeciętna stopa zwrotu z zainwestowanego kapitału jest w Polsce kilkakrotnie wyższa. Wraz z postępem procesów konwergencji gospodarki Polski z UE, koszty pracy w Polsce będą jednak wzrastać; konkurowanie niskimi kosztami pracy utrudni również poszerzenie Unii o Rumunię i Bułgarię w 2007 r., a w dalszej przyszłości ewentualna akcesja innych krajów kandydujących. Dlatego też w okresie objętym Strategią coraz większą rolę będą odgrywały inne przewagi konkurencyjne.

Wśród najmocniejszych atutów Polski w porównaniu z krajami o niskich kosztach pracy należy wymienić: stosunkowo wysokie kwalifikacje pracowników, stabilność polityczną i gospodarczą, nieskrępowany dostęp do rynku wewnętrznego Unii i niewielką odległość do największych rynków unijnych (zwłaszcza Niemiec). Jakość otoczenia biznesowego należy natomiast uznać za co najwyżej średnią; jeszcze gorzej przedstawia się sytuacja w przypadku infrastruktury. Mimo to w skali globalnej Polska lokuje się stosunkowo wysoko na mapie atrakcyjności inwestycyjnej. Należy jednak zauważyć, że w ostatnich latach wyżej oceniano atrakcyjność inwestycyjną naszych sąsiadów z Europy Środkowo-Wschodniej, dysponujących wprawdzie mniejszymi zasobami pracy, lecz zazwyczaj lepszą infrastrukturą.

Polska może liczyć w nadchodzących latach na przyciągnięcie do kraju znacznych inwestycji, przede wszystkim tych, które wymagają wysokich kwalifikacji pracowników. Jak się wydaje, może to dotyczyć szeregu usług (m.in. księgowych, finansowych, medycznych, logistycznych, informatycznych, związanych z badaniami naukowymi itp.) oraz stosunkowo pracochłonnych, lecz dość zaawansowanych technologicznie dziedzin przemysłu (np. przemysł motoryzacyjny). Jednocześnie przewiduje się wzrost inwestycji polskich firm w krajach o niższych kosztach pracy.

*Walory
środowiska
naturalnego
szansą
rozwojową*

Środowisko i zasoby naturalne: Polskie środowisko przyrodnicze cechują zróżnicowane w wymiarze regionalnym warunki i wyjątkowa w skali europejskiej różnorodność biologiczna. Dzięki wysiłkom podjętym w ostatnich 17 latach możliwe było zahamowanie wielu negatywnych trendów. Podniesiono standardy i zaczęto je przestrzegać. Stworzono źródła i mechanizmy finansowania przedsięwzięć proekologicznych. Wymiernym efektem tych działań jest zmniejszenie presji na środowisko oraz systematyczna poprawa jakości jego elementów. Tym niemniej, transformacja społeczno-gospodarcza spowodowała pojawienie się nowych problemów i zjawisk negatywnych dla środowiska (np. rozwój motoryzacji). Nowe wyzwania w zakresie ochrony środowiska powstały również w wyniku procesu integracji europejskiej i członkostwa Polski w UE (w tym realizacja zobowiązań akcesyjnych). Walory środowiska naturalnego w połączeniu ze znacznym potencjałem kulturowym oraz korzystnym położeniem w środku kontynentu na skrzyżowaniu ważnych dróg europejskich czynią z naszego kraju atrakcyjne miejsce do zwiedzania i wypoczynku. Dla wielu słabiej uprzemysłowionych, a atrakcyjnych środowiskowo regionów Polski turystyka stanowi podstawową szansę rozwojową. Jej wykorzystanie wymaga jednak wsparcia inicjatyw lokalnych przez władze publiczne, które wyznaczają szlaki turystyczne i wodne, tereny łowieckie, obszary rekreacyjne oraz pomagają w rozbudowie niezbędnej infrastruktury.

Polska dysponuje znacznymi zasobami niektórych ważnych surowców mineralnych, w tym zwłaszcza węgla kamiennego i brunatnego, miedzi, srebra

i siarki, jak również gazu ziemnego, cynku, ołowiu czy surowców skalnych. Ich eksploatacja stanowi podstawę rozwoju wielu branż przemysłu przetwórczego i liczące się nadal źródło wpływów eksportowych, a oparcie zużycia energii na wykorzystaniu własnych zasobów węgla zapewnia stosunkowo wysoki stopień samowystarczalności energetycznej kraju. Słabością polskiej bazy surowcowej są jednak niewielkie zasoby najważniejszego z surowców - ropy naftowej.

*Atutem jest
policentryczne
zagospodarowanie
przestrzenne
kraju*

Zagospodarowanie przestrzenne kraju: Policentryczne zagospodarowanie przestrzenne jest atutem w rozwoju kraju. W Polsce stolica nie jest dominującym ośrodkiem ekonomiczno-społecznym (stosunek liczby mieszkańców stolicy do ogólnej liczby mieszkańców jest w Polsce jednym z najniższych w Europie), równocześnie Polska ma poza stolicą kilka innych, dużych obszarów metropolitalnych o porównywalnym znaczeniu i porównywalnych szansach rozwojowych (Trójmiasto, Katowice z innymi miastami śląskimi, Kraków, Wrocław, Poznań, Łódź). Istniejące różnice w zabudowie Polski mają podłoże historyczne. Tereny wiejskie wykazują duży stopień zróżnicowania, zarówno pod względem gęstości zaludnienia, jak i wielkości gospodarstw. Na obszarach wiejskich występuje wysokie bezrobocie ukryte, a jednocześnie większość mieszkańców wsi pracuje poza rolnictwem.

*Liczne czynniki
przyspieszenia
wzrostu
gospodarczego*

Rozwój gospodarczy: Ostatni okres udowodnił, że polska gospodarka bardzo dobrze zaadaptowała się do warunków Unii Europejskiej. Obserwuje się szybkie tempo wzrostu eksportu do innych krajów Unii (w tym eksportu żywności, co pozwala na poprawę sytuacji na polskiej wsi). Rozwojowi gospodarki sprzyja dobra sytuacja makroekonomiczna – spadek inflacji i następujący za nim spadek stóp procentowych. W wyniku tego postępuje ożywienie inwestycyjne, w tym na rynku mieszkaniowym, wspierane rosnącą dostępnością kredytów na zakup mieszkania. Relatywnie wysoki jest napływ inwestycji zagranicznych. W najbliższych latach będą finalizowane zasadnicze przekształcenia strukturalne w górnictwie, energetyce i innych sektorach. Szybko rozwija się sektor prywatny. Działają już nie tylko duże firmy prywatne powstałe w wyniku prywatyzacji dawnych przedsiębiorstw państwowych, ale też takie, które rozwinęły się od podstaw. Kreowane są w rezultacie liczne czynniki przyspieszania wzrostu gospodarczego.

*Bogate zasoby
dziedzictwa
kulturowego*

Kultura polska: Polska posiada bogate zasoby dziedzictwa kulturowego, które są jednym z głównych elementów wpływających na korzystny wizerunek kraju w Europie i w świecie oraz atutem w procesie definiowania miejsca i pozycji Polski w Unii Europejskiej. Osiągnięcia polskich twórców są ważnym czynnikiem promocji pozytywnego obrazu Polski w świecie, a walory naszych zabytków znacznie podnoszą atrakcyjność turystyczną kraju. Kultura polska jest także jednym z czynników rozwoju społeczno-gospodarczego, służącym budowie społeczeństwa innowacyjnego, kreatywnego i tolerancyjnego. W Polsce rodzina i więzi sąsiedzkie są znacznie ważniejsze niż w wielu krajach zachodnich. Wspólnoty lokalne są silnie zintegrowane w szczególności w środowisku wiejskim.

*Głównym
problemem jest
wysokie
bezrobocie*

Rynek pracy: Głównym problemem polskiej gospodarki jest niski poziom zatrudnienia osób w wieku produkcyjnym oraz wysokie bezrobocie. Polskę charakteryzuje niska aktywność zawodowa i niski odsetek pracujących, a w przypadku ludności z najniższym wykształceniem - bardzo niski. Niski poziom zatrudnienia występuje szczególnie w przypadku ludzi młodych od 15 do

24 roku życia i osób w wieku przedemerytalnym od 50 do 64 roku życia. Silniej jest też widoczny w przypadku kobiet, niż mężczyzn. W związku z najwyższym w Unii Europejskiej poziomem bezrobocia i długim okresem poszukiwania pierwszej pracy trudna jest zwłaszcza sytuacja młodzieży wkraczającej na rynek pracy, co powoduje ostatnio jej liczną migrację zarobkową. Szczególnie wysoka jest stopa bezrobocia rejestrowanego w województwach: warmińsko-mazurskim, zachodniopomorskim, lubuskim i kujawsko-pomorskim. W końcu czerwca 2006 r. przekraczała ona w tych województwach 20%. Należy przy tym uwzględnić znaczne bezrobocie ukryte – w rolnictwie i na obszarach wiejskich.

*Słabości sfery
B+R*

Innowacyjność: Polska gospodarka wykazuje niski poziom innowacyjności. Sektor nauki charakteryzują m.in. małe nakłady na B+R, rozproszone przy tym na zbyt dużą liczbę kierunków badawczych. Ponadto nakłady te w dominującej części pochodzą z sektora publicznego, a nie z prywatnego. Słabą stroną sfery B+R wpływającą na innowacyjność gospodarki jest niedopasowanie prowadzonych prac badawczych i rozwojowych do potrzeb przedsiębiorców. Ponadto występuje mała skłonność do współpracy między przedsiębiorcami a jednostkami naukowymi, spowodowana m.in. obawami przedsiębiorców przed wysokim ryzykiem inwestowania ich ograniczonych środków w prace badawcze. Wyznacznikiem słabości sfery B+R i jej działania dla potrzeb gospodarki jest niższa niż w innych krajach UE liczba wynalazków, opatentowanych przez polskich twórców w kraju i za granicą. Również udział przemysłów wysokiej techniki w handlu zagranicznym znacznie odbiega od wyników osiąganych przez kraje wysokorozwinięte. Wzrasta natomiast udział produktów nowych i zmodernizowanych w produkcji sprzedanej ogółem.

*Poprawa
infrastruktury
warunkiem
rozwoju*

Infrastruktura: Infrastruktura techniczna w Polsce (drogi, linie kolejowe, mosty, kanalizacja, wodociągi) jest słabiej rozwinięta niż w krajach zachodnich, mimo istotnego postępu w tym zakresie w ostatnich latach. Bez jej szybkiej poprawy rozwój gospodarczy będzie utrudniony, a inwestycje zagraniczne trudniejsze do przyciągnięcia. Niezadowolający jest również stan infrastruktury niezbędnej do tworzenia społeczeństwa informacyjnego. Pod względem szerokopasmowego dostępu do internetu Polska zajmuje jedno z ostatnich miejsc w Unii Europejskiej. Braki w zakresie infrastruktury społecznej utrudniają dostęp do edukacji, ochrony zdrowia, administracji i wymiaru sprawiedliwości, a także wykorzystanie wolnego czasu. Wielkim wyzwaniem jest wprowadzenie rozwiązań, które zapewniłyby poprawę sytuacji mieszkaniowej Polaków, w tym zwłaszcza osób o stosunkowo niskich dochodach oraz młodych małżeństw.

*Wzrost
zróżnicowania
poziomu rozwoju
w różnych
regionach Polski*

Zróżnicowanie regionalne: Coraz bardziej aktywna polityka regionalna nie zapobiegła narastaniu zróżnicowań w wielkości PKB na mieszkańca w poszczególnych regionach Polski. PKB na mieszkańca najsilniejszego gospodarczo województwa mazowieckiego stanowił (w 2003 r.) 73% średniej UE-25, tj. około dwukrotnie więcej niż najsłabszych gospodarczo województw (lubelskie, podkarpackie, podlaskie, świętokrzyskie i warmińsko-mazurskie). Różnice te są przede wszystkim efektem szybkiego rozwoju lokalnych biegunów wzrostu (głównie aglomeracji miejskich).

Cztery województwa uzyskują PKB na mieszkańca powyżej średniej krajowej (mazowieckie, śląskie, wielkopolskie i dolnośląskie) i charakteryzują się najlepszymi perspektywami rozwojowymi. Istnieje też tzw. Polska Wschodnia (województwa: podkarpackie, lubelskie, podlaskie, warmińsko-mazurskie oraz

zaliczane do tej grupy województwo świętokrzyskie) - pięć najbiedniejszych województw w Polsce i w całej Unii, położonych wzdłuż wschodnich i północnych granic Polski. Ich przyszłość zależy m.in. od współpracy transgranicznej (w tym wymiany gospodarczej z Białorusią, Ukrainą i Rosją) i wykorzystania środków unijnych.

*Potrzeba poprawy
administracji*

Administracja publiczna: Pomimo znacznych zmian, jakich dokonywano w ciągu ostatnich kilkunastu lat, w administracji publicznej nie udało się w pełni wprowadzić pożądaných nowoczesnych technik zarządzania i systemów informatycznych, nie usprawniono też zasadniczo zarządzania finansami publicznymi. Bez znaczącej poprawy sytuacji w tym zakresie, stan administracji publicznej pozostanie ograniczeniem, utrudniającym rozwój Polski. Ponadto na funkcjonowanie administracji publicznej negatywnie wpływa niskie zaufanie do władz i instytucji publicznych.

Ocena i konkluzje: Powyższe uwarunkowania wskazują na przesłanki budowy strategicznej wizji rozwoju. W perspektywie długookresowej Polska nie powinna opierać zdolności konkurencyjnych na niskich kosztach pracy. Nie można również oczekiwać, że przewagi konkurencyjne zostaną osiągnięte przez znaczne nakłady kapitałowe. Zasoby naturalne, choć dość bogate, również nie występują w Polsce w ilościach pozwalających na stworzenie z nich podstawowego źródła konkurencji na rynkach światowych.

Realizacja celów Strategii będzie wymagać przewyciężenia szeregu słabości, związanych z trudną nadal sytuacją na rynku pracy, w zakresie świadczeń społecznych i ochrony zdrowia, niską innowacyjnością, złym stanem infrastruktury, nadmiernym zróżnicowaniem regionalnym czy niedostatecznie efektywnym funkcjonowaniem administracji publicznej.

*Duże zdolności
adaptacyjne
przedsiębiorców*

Ostatnie lata pokazały, że siłą polskiej gospodarki są przedsiębiorczość i zdolności adaptacyjne przedsiębiorców do zmieniających się warunków. Integracja w ramach UE, oznaczająca nowe wyzwania rozwojowe i odmienne środowisko regulacyjne, stała się w przeważającej mierze szansą, a nie zagrożeniem. Kapitał ludzki - zwłaszcza zasoby młodej i wykształconej kadry, to chyba nasz największy atut, a wraz z energią i profesjonalizmem polskich firm to walory, które w powiązaniu z dopływem środków unijnych, nowoczesnych technologii i metod organizacji, mogą stanowić istotną dźwignię rozwoju.

Zapewnić one mogą szybki wzrost PKB połączony z obniżeniem bezrobocia poprzez jednoczesny rozwój eksportu i działalności gospodarczej zorientowanej na rynek krajowy, w tym zwłaszcza generujących miejsca pracy usług. W przyszłości należy oczekiwać ograniczenia w Polsce przemysłów pracochłonnych i nisko zaawansowanych technologicznie.

Strategia powinna zmierzać do podniesienia konkurencyjności gospodarki. W szczególności powinna dbać o wzmacnianie atutów kraju jako miejsca życzliwego dla inwestorów, zarówno krajowych, jak i zagranicznych - przez rozwój kapitału ludzkiego i zmniejszanie uciążliwości opodatkowania pracy oraz eliminację słabych punktów, m.in. poprzez rozwój infrastruktury, wzrost innowacyjności i poprawę funkcjonowania instytucji publicznych.

3. Polska w świecie i w Unii Europejskiej – szanse i zagrożenia

Nasilają się procesy integracyjne i globalizacyjne

Strategia Rozwoju Polski na lata 2007-2015 nie może pominąć tego, co dzieje się i może wydarzyć w Unii Europejskiej i w świecie w najbliższych latach. Potrzebna jest obiektywna ocena miejsca i roli Polski w gospodarce Unii Europejskiej i w gospodarce światowej, naszych szans na rozwój i zagrożeń dla tego rozwoju. Rozwój Polski w najbliższych latach przebiegać bowiem będzie w warunkach nasilających się procesów integracyjnych i globalizacyjnych.

Cała Europa będzie odczuwać szybsze przepływy towarów, usług i kapitału, migracje, ekspansję korporacji ponadnarodowych, w tym wprowadzenie zasad planowania strategicznego, optymalizację produkcji w skali globalnej i przesuwanie produkcji przemysłowej do krajów o niższych kosztach. Chiny, Indie i inne kraje, dotychczas uznawane za rozwijające się, stają się istotnymi ośrodkami gospodarczymi. Będzie to miało wielki wpływ na społeczeństwa w Polsce i w Europie oraz na sposób, w jaki nasz przyszły rozwój będzie mógł być prowadzony.

Liberalizacja handlu międzynarodowego stwarzać będzie polskim przedsiębiorstwom szansę ekspansji na rynki pozaunijne, ale może też powodować zagrożenie nadmiernym importem na rynku krajowym.

Perspektywa dalszego rozszerzenia UE

Jednocześnie będzie nadal postępował proces integracji europejskiej. Unia rozszerzy się o Rumunię i Bułgarię, a być może również o Chorwację i – w perspektywie wykraczającej zapewne poza okres realizacji Strategii – o Turcję i ewentualnie Ukrainę. W interesie Polski i Europy będzie dalsze rozszerzanie Wspólnoty oraz działania znoszące wewnętrzne bariery pomiędzy członkami Unii w przepływie usług, ludzi, towarów i kapitału. W pracach nad przyszłym kształtem Unii Europejskiej Polska popierać będzie taki model integracji, który gwarantować będzie zachowanie tożsamości narodowej oraz odpowiadać strategicznym interesom gospodarki i aspiracjom obywateli.

Członkostwo w Unii Europejskiej

Członkostwo Polski w Unii Europejskiej wpływa stabilizująco na warunki funkcjonowania gospodarki polskiej, a wejście naszych przedsiębiorstw na jednolity rynek europejski oraz napływ funduszy unijnych stawać się będą coraz silniejszym impulsem rozwojowym. Z punktu widzenia długookresowych perspektyw rozwoju gospodarczego UE i Polski jako jej członka, istotny będzie zwłaszcza postęp we wdrażaniu Strategii Lizbońskiej oraz – po spełnieniu kryteriów konwergencji - określenie momentu wejścia Polski do strefy euro. Bez znaczącej poprawy konkurencyjności i innowacyjności gospodarce unijnej grozi osłabienie pozycji w gospodarce światowej, która w coraz większym stopniu staje się gospodarką opartą na wiedzy. W przypadku większości wskaźników charakteryzujących gospodarkę opartą na wiedzy, Polskę dzieli znaczny dystans nie tylko w stosunku do krajów UE-15, lecz również w stosunku do nowych krajów członkowskich. Dlatego też wdrażanie Strategii Lizbońskiej będzie dla Polski szczególnie dużym wyzwaniem, ale również podstawowym źródłem przyspieszenia rozwoju gospodarczego.

Nasilanie się procesów migracyjnych

W objętym Strategią okresie obywatele polscy uzyskają pełny dostęp do rynku pracy we wszystkich krajach Unii, co może spowodować nasilanie się procesów migracyjnych, także tych krótkookresowych, których należy oczekiwać po przystąpieniu Polski do strefy Schengen. Może ono wprawdzie przyczynić się do zmniejszenia bezrobocia, zwłaszcza wśród ludzi młodych, jednak wobec postępującego starzenia się ludności stawać się będzie coraz większym problemem

dla gospodarki kraju. Drenaż kapitału ludzkiego może doprowadzić do wzrostu kosztów pracy, obniżenia się potencjalnego tempa wzrostu PKB, spadku stopy przyrostu naturalnego, nasilenia problemów związanych z funkcjonowaniem systemu emerytalnego i innych negatywnych następstw dla społeczeństwa i gospodarki kraju. Oczekiwać można jednocześnie rosnącej migracji do Polski, a w konsekwencji pojawienia się nowych problemów prawnych, społecznych i dotyczących rynku pracy.

*Pomyślne
otoczenie
międzynarodowe*

Oddziaływanie otoczenia międzynarodowego zapowiada się dla Polski jako generalnie pomyślne, choć nie wolne od zagrożeń i licznych, narastających wyzwań. Na Polskę w coraz większym stopniu wpływać bowiem będą czynniki zewnętrzne, takie jak: postęp naukowo-techniczny, zmiany środowiska przyrodniczego i zmiany demograficzne. Podstawowe znaczenie będą miały zewnętrzne uwarunkowania natury gospodarczej. Jak wynika z prognozy Banku Światowego, w okresie do 2015 r. wzrost gospodarki światowej ma być znacząco szybszy niż w latach 80. i 90. ubiegłego stulecia, a także niż w latach 2001-2006. Wzrost gospodarki światowej dynamizować będą przede wszystkim regiony oddalone od Polski – Azja Wschodnia i Południowa (w tym głównie Chiny i Indie) oraz nadal pomyślnie rozwijająca się gospodarka amerykańska. Oczekuje się wprowadzie znaczącego przyspieszenia tempa wzrostu gospodarczego Unii Europejskiej, jednak pozostanie ono niższe od osiąganego przez USA.

*Zapewnić
napływ
bezpośrednich
inwestycji
zagranicznych*

Dla Polski istotne jest utrzymanie pozycji kraju atrakcyjnego jako miejsca lokalizacji bezpośrednich inwestycji zagranicznych, co pozwoli na wykorzystanie tych inwestycji jako ważnego czynnika zwiększania potencjału gospodarki, eksportu i restrukturyzacji produkcji oraz poprawy konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw. Problemem stać się może przenoszenie, także przez polskie firmy, niektórych rodzajów produkcji przemysłowej, zwłaszcza tradycyjnej produkcji pracochłonnej i surowcochłonnej, do krajów oferujących znacznie tańszą siłę roboczą i surowce.

*Zaopatrzenie
w energię
i surowce –
wyzwaniem w
skali globalnej*

Coraz większym wyzwaniem w skali globalnej, dotyczącym również gospodarki Polski i polityki państwa, będą kwestie związane z zaopatrzeniem w energię i surowce. W perspektywie najbliższych dziesięcioleci świata nie grozi wprawdzie wyczerpanie zasobów surowców naturalnych, jednak ich ceny mogą być znacząco wyższe niż w latach 90., a w przypadku najważniejszego z surowców – ropy naftowej – liczyć należy się już w następnej dekadzie z przejściem do spadkowej tendencji wydobycia w krajach poza OPEC. Narastać będzie tym samym waga problematyki bezpieczeństwa energetycznego. Zapewnienie stabilnych dostaw ropy i gazu wymagać będzie od Polski, z jednej strony, podejmowania działań autonomicznych dla zdywersyfikowania kierunków dostaw importowych, a także wzrostu wydobycia gazu krajowego, zaś z drugiej – inicjowania i aktywnego udziału we współpracy międzynarodowej na rzecz poprawy bezpieczeństwa energetycznego, w tym zwłaszcza w ramach Unii Europejskiej. Bezpieczeństwu energetycznemu Polski służyć będzie również utrzymanie dominującej roli krajowego węgla w strukturze zużycia energii pierwotnej i produkcji energii elektrycznej, rozwój odnawialnych źródeł energii, ewentualna budowa energetyki atomowej oraz kontynuowanie działań na rzecz poprawy efektywności wykorzystania energii.

*Rosnące
zagrożenie
środowiska*

Jedną z kluczowych kwestii globalnych będzie rosnące zagrożenie środowiska naturalnego, wyrażające się m.in. zmianami klimatycznymi, awariami przemysłowymi, zanieczyszczeniem powietrza, rabunkową eksploatacją zasobów

leśnych, zmniejszaniem zasobów wodnych, jak też zanikaniem wielu gatunków roślin i zwierząt, degradacją gleb. Dla przyszłości środowiska naturalnego świata szczególnie ważna będzie przewidziana w okresie do 2012 r. realizacja postanowień Protokołu z Kioto o ograniczaniu emisji gazów cieplarnianych. Międzynarodowe zobowiązania Polski, w tym szczególnie zobowiązania akcesyjne, będą wymagać wdrażania nowych rozwiązań w zakresie ochrony środowiska i ponoszenia na ten cel znacznych nakładów.

*Konflikty
międzynarodowe
a gospodarka*

Rozwój świata zapewne nadal będą zakłócać lokalne konflikty militarne i ataki terrorystyczne. Obok następstw bezpośrednich – ofiar ludzkich i strat materialnych – będą one powodować okresowe zaburzenia w funkcjonowaniu gospodarki światowej, odbijające się negatywnie również na gospodarce Polski. Niezbędne będzie więc podejmowanie przez Polskę działań na rzecz utrzymania bezpieczeństwa międzynarodowego, wynikających z naszego członkostwa w NATO, Unii, ONZ, Radzie Europy i OBWE, a także z realizacji rozwijającej się Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa oraz Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony Unii Europejskiej.

Rosnący wpływ otoczenia międzynarodowego na rozwój gospodarczy Polski będzie wymagał stałego monitorowania tendencji i nowych zjawisk zachodzących w gospodarce europejskiej i światowej, zarówno dla szybkiego rozpoznawania i wykorzystywania wyłaniających się szans, jak i w celu sprawnego amortyzowania możliwych zagrożeń.

4. Podstawowe dylematy rozwojowe

Biorąc pod uwagę przyszłe oczekiwania i potrzeby, stan wyjściowy, warunki wewnętrzne i zewnętrzne oraz możliwości finansowe, nie jest możliwe usatysfakcjonowanie wszystkich potencjalnych beneficjentów polityki rozwojowej. W rezultacie wystąpić może konieczność dokonywania bardzo trudnych nieraz wyborów. Zapewnienie pracy w kraju, stworzenie warunków dla stabilnego wzrostu gospodarczego, czy osiągnięcie jak najwyższej jakości życia, to jedne z najważniejszych celów, które determinują dokonywanie tych wyborów. Poniżej zarysowane są podstawowe dylematy polityki rozwojowej związane z wdrażaniem Strategii, wraz z kierunkami ich rozstrzygnięcia.

*Podział
środków na
inwestycje
i edukację*

Koncentracja na bieżących potrzebach gospodarki może oznaczać słabsze fundamenty pod przyszły rozwój. Szybszy rozwój dzisiaj może odbić się niekorzystnie na przewagach konkurencyjnych w przyszłości. Prowadzić do tego może np. zaniedbanie budowania innowacyjnej gospodarki, czy jej podstaw w postaci nowoczesnej edukacji, których owoce można zbierać dopiero w przyszłości. Innym przykładem jest określenie skali środków przeznaczanych na projekty „twarde”, tj. inwestycje, których efekty są bardzo konkretne i będą szybko widoczne, i na projekty „miękkie”- np. na edukację czy szkolenia, efekty których często będą widoczne dopiero po latach. Należy tu znaleźć wyważoną strukturę działań, aby sprostać obu tym wyzwaniom: wzrost bieżący i podstawy pod rozwój w przyszłości.

*Kiedy wejść do
strefy euro?*

Ważnym dla polityki gospodarczej będzie wybór: czy należy dążyć do szybkiego wejścia Polski do strefy euro, co narzuciłoby konieczność podporządkowania temu celowi polityki pieniężnej oraz przeprowadzenia szybkiej i gruntownej reformy finansów publicznych, czy też przesunąć planowaną akcesję do Unii

Gospodarczej i Walutowej na okres późniejszy, zachowując większą autonomię w polityce gospodarczej i wykorzystując ją dla przyspieszenia wzrostu gospodarczego i zmniejszenia różnic rozwojowych w stosunku do obecnych krajów „eurolandu”? W najbliższych latach Polska będzie działać na rzecz przyspieszenia tempa wzrostu i zbliżania poziomu rozwoju do średniego w UE, zmierzając jednocześnie do osiągnięcia kryteriów konwergencji i wejścia w przyszłości do strefy euro.

Jaką politykę społeczną należy kreować - aktywizującą, czy ochronną?

Czy rezultaty wzrostu gospodarczego powinny być w większym stopniu wykorzystywane na łagodzenie nierówności społecznych, w tym zwłaszcza w sferze opieki społecznej, czy też należałoby wdrażać rozwiązania aktywizujące bierne grupy społeczne? Realizowane będą oba kierunki działań z coraz większym naciskiem na aktywizację społeczną. Aktywne podejście wymaga kształtowania elastycznych form zatrudnienia oraz skutecznych zachęt do podnoszenia kwalifikacji i umiejętności adekwatnych do wymogów rynku pracy.

Kolejny dylemat odnosi się do określenia zakresu gwarantowanych usług publicznych. W jakim zakresie i stopniu należałoby wspierać usługi publiczne, co do których jakości i efektywności można często mieć zastrzeżenia, a w jakim rozwój sektora usług prywatnych – który jednakże działa na zasadach rynkowych, co z kolei może ograniczać dostęp do jego oferty? Państwo powinno gwarantować dostęp do podstawowych usług wszystkim obywatelom, poprawiając ich jakość i tworząc jednocześnie warunki do rozwoju usług niepublicznych.

Rozwój a ochrona środowiska

Jak promować i osiągać szybki rozwój nie zaniedbując ochrony środowiska i zasad zrównoważonego rozwoju? Z pewnością można osiągać szybszy wzrost kosztem środowiska. Ale czy możemy zapomnieć o przyszłych pokoleniach? Ponadto, postulaty środowiskowe będą także uwzględniane w działaniach prorozwojowych realizujących obowiązek wynikający z międzynarodowych zobowiązań traktatowych Polski, w tym zwłaszcza zobowiązań akcesyjnych.

Autostrady, czy drogi lokalne?

Innym problemem jest sposób realizacji działań i wykorzystania dostępnych środków. Czy dostępne środki koncentrować na wybrane nieliczne, ale duże, strategiczne projekty, czy też dać możliwość finansowania wielu małych projektów dla wielu beneficjentów? Koncentracja środków na wybranych, dużych projektach (np. autostrady) powoduje realizację projektów, które są ważne dla kraju czy regionu, z których skorzysta bardzo wiele osób. Z drugiej strony, podjęcie wielu małych projektów (np. dróg gminnych) spowoduje, że środki ulegną rozproszeniu, nie zostaną wybrane projekty, które są ważne dla całego kraju czy regionu, ale za to końcowi odbiorcy będą ściśle zidentyfikowani, a inwestycje te będą rozwiązywać ich konkretne problemy lokalne. Ostateczne decyzje powinny w pierwszej kolejności uwzględniać poprawę infrastruktury decydującej o konkurencyjności kraju i regionów oraz sprzyjać napływowi kapitału, w tym bezpośrednich inwestycji zagranicznych, nie zapominając o tych mniejszych projektach, które mają znaczenie gospodarcze.

Wspierać regiony silniejsze?

Szybszy wzrost oznacza większe zróżnicowanie rozwojowe w skali kraju i w ramach regionów, gdyż jego motorami są ośrodki wzrostu, czyli głównie aglomeracje miejskie i metropolie. Uwzględniając tę współzależność należy przesądzić, na ile nasza wizja powinna koncentrować się przede wszystkim na wzroście, a więc na wspieraniu najprężniejszych regionów i ośrodków miejskich, a na ile uwzględniać obszary wiejskie i regiony zmarginalizowane? Polityka regionalna państwa powinna uwzględniać dwa te kierunki, wskazując na

znaczenie dyfuzji wzrostu z dużych ośrodków miejskich będących centrami wzrostu do otoczenia, szczególnie do obszarów wiejskich.

*Środki publiczne
wyłącznie na
cele publiczne?*

Kolejnym dylematem jest, czy środki publiczne powinno się przeznaczać wyłącznie na cele publiczne (np. na infrastrukturę, system edukacji), czy też powinno się również finansować wsparcie dla sektora przedsiębiorstw (przy zachowaniu obowiązujących w UE zasad pomocy publicznej), np. dla małych i średnich firm, bo to one płacą podatki i tworzą miejsca pracy? Potrzebne jest tu wyważenie proporcji, jednak waga małych i średnich przedsiębiorstw, zwłaszcza w kreowaniu zatrudnienia przesądza o celowości wspierania ich przedsięwzięć. Względy społeczne nakazują także wspieranie tradycyjnych działów przemysłu, jednak nie ich egzystowania, lecz restrukturyzacji gwarantującej poprawę efektywności, innowacyjności i własny rozwój.

*Jak
ukierunkować
wsparcie
innowacyjne?*

Bez innowacji nie można zbudować konkurencyjnej gospodarki. Ale czy koncentrować wsparcie wyłącznie na najnowszych technologicznych innowacjach na poziomie światowym, czy również wspierać proste rozwiązania i innowacje na poziomie firmy? Wdrożenie wielkich innowacji wymaga wysokich nakładów inwestycyjnych i dobrej współpracy z zapleczem naukowo-badawczym. W praktyce duże inwestycje będą możliwe w relatywnie ograniczonej skali, choć podejmowane będą programy rozwoju sektora wysokich technologii. Znane są jednak liczne przykłady skutecznego wdrażania małych innowacji, które warto wspierać i promować.

* * *

Podjęcie konkretnych wyborów wymaga strategicznej wizji, opartej nie tylko na wiedzy i doświadczeniach, ale również wykorzystującej demokratyczny i prospołeczny system wartości. Rozstrzygnięcie powyższych dylematów dokonywać się będzie w ramach szczegółowych rozwiązań w odpowiednich dokumentach regulacyjnych. Preferowane kierunki wyborów, odpowiadające na stawiane dylematy, przedstawione są w ramach niżej wyodrębnionych priorytetów Strategii.

III. WIZJA POLSKI DO ROKU 2015

*Polityka
rozwojowa
państwa
w dialogu ze
społeczeństwem*

Społeczeństwo polskie oczekuje zmian, które doprowadzą do wzrostu standardu życia. Temu celowi ma służyć polityka rozwojowa państwa. Zmiany te powinny być zainicjowane przez władze publiczne, ale zakończą się sukcesem, jeśli zostaną przeprowadzone w dialogu ze społeczeństwem. Kluczem do sukcesu jest zmiana sposobu sprawowania władzy. Zasadniczy motyw tej zmiany polega na tym, że to władze publiczne mają pełnić rolę służebną wobec społeczeństwa, a nie odwrotnie.

Planując działania prorozwojowe na najbliższe lata musimy wiedzieć, jaką Polskę, naszą Ojczyznę, chcielibyśmy widzieć i w jakiej żyć w 2015 roku. Musimy także wiedzieć do jakiego modelu społeczno-gospodarczego naszego kraju dążymy. Dlaczego w 2015 roku? Bo w tym okresie mamy szansę zakończyć wiele programów rozwojowych (w tym zasilanych środkami unijnymi) i wtedy powinniśmy poznać ich efekty.

Wizja rozwoju kraju musi uwzględniać czas i warunki, w jakich będzie realizowana. Musi brać pod uwagę zarówno zdiagnozowany szczegółowo stan

wyjścia, a więc sytuację w jakiej jesteśmy, jak i przyszłe warunki działania i co równie ważne - oczekiwania społeczne. Przyszła pozycja Polski zależeć będzie od harmonii pomiędzy sferą publiczną, rynkiem i społeczeństwem obywatelskim.

Polska w 2015 roku to kraj o wysokim poziomie i jakości życia mieszkańców oraz silnej i konkurencyjnej gospodarce, zdolnej do tworzenia nowych miejsc pracy.

*Wzrost
zatrudnienia
i spadek
bezrobocia*

Chcemy, aby w Polsce łatwo były tworzone nowe miejsca pracy, aby znacząco wzrosło zatrudnienie osób w wieku produkcyjnym i nastąpił spadek bezrobocia. Dlatego polityka gospodarcza skoncentruje się w sposób szczególny na tworzeniu nowych miejsc pracy, zwłaszcza w sektorze usług, przede wszystkim w obszarze usług rynkowych. Tylko sektor usług będzie mógł zaabsorbować pracowników z modernizującego się sektora przemysłowego i z restrukturyzowanego rolnictwa.

Dochody ludności i PKB na mieszkańca będą stopniowo zbliżać się do średniego poziomu w UE. Chcemy, aby różnice w poziomie życia mieszkańców Polski i UE znacząco się zmniejszyły i aby nie było to przyczyną licznych wyjazdów zarobkowych za granicę młodych i dobrze wykształconych Polaków.

*Gospodarka
oparta na
wiedzy*

Polska musi rozwijać gospodarkę opartą na wiedzy i szerokim wykorzystaniu technologii informacyjnych i komunikacyjnych we wszystkich dziedzinach, w tym usługach społecznych, dostępnych dla każdego obywatela. Państwo będzie promowało rozwój kapitału intelektualnego, zarówno w odniesieniu do osób, jak i organizacji.

Państwo powinno jednocześnie tworzyć sprzyjające warunki dla awansu zawodowego i finansowego osobom najbardziej uzdolnionym, twórczym i przedsiębiorczym.

Chcemy, aby wzrosła aktywność i mobilność społeczno-zawodowa ludności, aby społeczeństwo posiadało wysoki poziom wykształcenia i aby pracownicy nieustannie podnosili swoje kwalifikacje.

*Polska
konkurencyjna
na arenie
światowej*

Polska gospodarka w roku 2015 musi być silna i konkurencyjna na arenie europejskiej i światowej, charakteryzować się wysokim i stabilnym wzrostem gospodarczym, wysoką innowacyjnością, wydajnym przemysłem, rozwiniętymi usługami i zmodernizowanym sektorem rolnym.

Chcemy, by nasz kraj wykorzystywał procesy globalizacji do transferu technologii i wzrostu innowacyjności gospodarki, podniesienia jakości kapitału ludzkiego i tworzenia nowych miejsc pracy.

Polska musi być atrakcyjnym i wiarygodnym partnerem w wymianie handlowej, szczególnie z krajami UE; polskie firmy powinny umieć wykorzystać możliwości Wspólnego Rynku UE i Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

*Rozbudujemy
infrastrukturę
techniczną
i społeczną*

Chcemy, aby mieszkańcy kraju i przedsiębiorcy mogli korzystać z funkcjonalnej i efektywnej oraz właściwie rozwiniętej technicznej infrastruktury transportowej, infrastruktury społecznej i z zakresu ochrony środowiska. Dotyczy to przede wszystkim infrastruktury drogowej, kolejowej, transportu lotniczego oraz morskiego, infrastruktury wodno-kanalizacyjnej i mieszkaniowej oraz sportowo-rekreacyjnej.

Polskę widzimy jako kraj przyjazny mieszkańcom, w którym warto mieszkać i do którego warto wracać, ponieważ jest bezpieczny, daje szansę pracy i rozwoju oraz gwarantuje odpowiedni poziom zabezpieczenia społecznego i opieki zdrowotnej.

*Zapewnić
poczucie
bezpieczeństwa*

Dlatego państwo musi zapewniać obywatelom bezpieczeństwo i poczucie tego bezpieczeństwa. Państwo musi skutecznie zapobiegać i zmniejszać przestępczość oraz zagrożenie terrorystyczne, przeciwdziałać zagrożeniom i katastrofom naturalnym, technologicznym oraz spowodowanym działaniami człowieka. Właściwe służby publiczne muszą aktywnie współdziałać w sposób systemowy z europejskimi i międzynarodowymi systemami bezpieczeństwa.

Państwo musi skutecznie ograniczać zakres biedy i margines wykluczenia społecznego oraz promować integrację społeczną.

*Niezbędny jest
sprawny system
administracji
publicznej*

System administracji publicznej musi być sprawny, efektywny i niedrogi, wykorzystujący technologie informacyjne i komunikacyjne, z pełnym dostępem obywatela do informacji, oraz o ograniczonym do niezbędnego minimum zakresie interwencji administracji w życie gospodarcze oraz prywatne życie obywateli. W wymiarze funkcji administracyjnych chcemy, aby Polska była państwem – tam, gdzie to jest możliwe - zdecentralizowanym.

*Budujemy
społeczeństwo
obywatelskie*

Chcemy, aby Polska była państwem obywatelskim, obfitującym w zróżnicowane formy lokalnej i ponadlokalnej aktywności obywatelskiej, opierającym się na dialogu i współpracy, promującym działalność organizacji pozarządowych i dążącym do jak najszerszego ich udziału w życiu społecznym.

Dziedzictwo kulturowe oraz rozwój kultury na poziomie lokalnym, regionalnym i narodowym powinny być szczególnym przedmiotem ochrony i opieki ze strony państwa i społeczeństwa.

*Wykorzystajmy
bogactwo swoich
zasobów*

Polska powinna wykorzystywać bogactwo swoich zasobów ludzkich, kulturowych i przyrodniczych, jak również czerpać korzyści z rozwoju turystyki przyczyniającej się do wzrostu gospodarczego regionów, tworzenia nowych miejsc pracy oraz promocji regionów i kraju.

Chcemy, aby Polska potrafiła wykorzystywać dla swego rozwoju potencjał Polaków mieszkających za granicą.

Polska powinna być krajem uporządkowanym przestrzennie, udostępniającym i chroniącym zasoby środowiska naturalnego, dbającym o dobry stan środowiska i bogatą różnorodność biologiczną.

*Polityka
zrównoważonego
rozwoju*

Państwo będzie realizować politykę zrównoważonego rozwoju przez integrowanie działań w sferze gospodarczej, społecznej i środowiskowej w interesie przyszłych pokoleń.

Chcemy, aby państwo dążyło do zachowania spójności społecznej, gospodarczej i terytorialnej.

IV. CEL GŁÓWNY I PRIORYTETY STRATEGII

Głównym celem strategii jest podniesienie poziomu i jakości życia mieszkańców Polski: poszczególnych obywateli i rodzin.

Przez podniesienie poziomu życia rozumie się wzrost dochodów w sektorze gospodarstw domowych, ułatwienie dostępu do edukacji i szkolenia, co prowadzi do podwyższenia poziomu wykształcenia społeczeństwa i podnoszenia kwalifikacji obywateli, wzrost zatrudnienia i wydajności pracy, skutkujące zarówno obniżeniem bezrobocia, jak i zwiększeniem poziomu aktywności zawodowej, oraz poprawę zdrowotności mieszkańców Polski.

Przez podniesienie jakości życia rozumie się istotną poprawę stanu i wzrost poczucia bezpieczeństwa wśród obywateli, możliwość korzystania z funkcjonalnej i łatwo dostępnej infrastruktury technicznej i społecznej, życie w czystym, zdrowym i sprzyjającym środowisku przyrodniczym, uczestnictwo w życiu demokratycznym, uczestnictwo w kulturze i turystyce, przynależność do zintegrowanej, pomocnej wspólnoty lokalnej, umożliwiającej lepszą harmonizację życia rodzinnego i zawodowego oraz aktywność w ramach społeczeństwa obywatelskiego.

*Realizacja celu
Strategii
poprzez szybki
rozwój
gospodarczy*

Podniesienie poziomu i jakości życia ma umożliwić polityka państwa pozwalająca na szybki, trwały rozwój gospodarczy w perspektywie długookresowej, oparty na rozwoju kapitału ludzkiego, zwiększaniu innowacyjności i konkurencyjności gospodarki i regionów, w tym na inwestycjach w sferze badań i rozwoju, oraz na uzyskanie stabilnych warunków ekonomiczno-społecznych i środowiskowych zapewniających europejski poziom i jakość życia obywateli i rodzin w kraju i wspólnotach lokalnych. Funkcjonowanie wspólnoty i jej bezpieczeństwo powinno być oparte o zasadę subsydiarności. W sytuacjach zagrożeń przerastających możliwości reagowania społeczności lokalnej powinna ona mieć wsparcie właściwych organów administracji publicznej.

Powyższy cel może być osiągnięty tylko w warunkach realizacji zasad zrównoważonego rozwoju oraz pielęgnowania i zachowania dziedzictwa kulturowego Polski. Cel ten nie może zostać osiągnięty w sytuacji znaczących różnicowań poziomu rozwoju regionów, marginalizacji obszarów wiejskich oraz przy braku poszanowania dla ładu przestrzennego Polski.

Wskaźniki charakteryzujące cel główny Strategii przedstawia poniższa tabela.

	Wskaźniki	UE-25		Polska	
		Wartość wskaźnika w roku bazowym (2005)		Zakładana wartość wskaźnika	
				2010	2015
Główny cel SRK	Średnie roczne tempo wzrostu PKB (%)	1,7 (2001-05)	3,0 (2001-05)	5,1 (2006-10)	5,2 (2011-15)
	PKB na mieszkańca wg PPS (UE25=100)	100	50	58	66
	Średnia stopa inwestycji (%) ¹⁾	19,7 (2001-05)	18,8 (2001-05)	21 (2006-10)	25 (2011-15)
	Średnia roczna inflacja (%)	2,2 ²⁾	2,1	2,5	2,5
	Deficyt sektora finansów publicznych w % PKB ³⁾	2,3	2,5	2,5	2,0
	Dług publiczny w % PKB ³⁾	63,2	42,0	51,7	47,0
	Dochód na osobę ⁴⁾ (zł)	x	732	950	1190
	Struktura pracujących (w wieku powyżej 15 lat) wg sektorów gospodarki ⁵⁾ (%)				
	- sektor I	4,9	17,4	15,0	11,0
	- sektor II	27,5	29,2	27,5	26,0
	- sektor III	67,6	53,4	57,5	63,0
	Udział usług rynkowych w wartości dodanej brutto (%)	.	49,6	51,0	55,0
	Stopa bezrobocia (%)	8,7 ⁶⁾	17,6	12,0	9,0
	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym po transferach socjalnych (% ludności)	15 (2003)	17 (2003)	15	13
	Przeciętna długość życia (lata):				
-kobiet	81,2 (2003)	79,4	80,6	81,2	
-mężczyzn	75,1 (2003)	70,8	73,3	74,5	
Umieralność niemowląt na 1000 urodzeń żywych	4,5 (2004)	6,4	5,5	5,0	

Źródło: Polska – o ile nie zaznaczono inaczej - dane Głównego Urzędu Statystycznego, Ministerstwa Finansów i Eurostat; UE-25 – Eurostat.

¹⁾ Relacja nakładów brutto na środki trwałe do PKB.

²⁾ Zharmonizowany wskaźnik cen konsumpcyjnych; dla Polski – 2,2.

³⁾ Wg ESA 95 i przy założeniu, że w latach 2010 i 2015 OFE są poza sektorem.

⁴⁾ Przeciętny nominalny miesięczny dochód do dyspozycji na osobę w gospodarstwach domowych.

⁵⁾ I – rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo, II – przemysł i budownictwo, III – usługi.

⁶⁾ Zharmonizowana stopa bezrobocia; dla Polski – 17,7.

Cel główny, a także problemy społeczno-gospodarcze wynikające z zapóźnień rozwojowych, niedoinwestowania polskiej gospodarki oraz uwarunkowań zewnętrznych, wskazują na priorytety. Określają one najważniejsze kierunki i główne działania, dzięki którym możliwe będzie osiągnięcie głównego celu SRK. **Priorytetami tymi są:**

1. Wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki
2. Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej
3. Wzrost zatrudnienia i podniesienie jego jakości
4. Budowa zintegrowanej wspólnoty społecznej i jej bezpieczeństwa
5. Rozwój obszarów wiejskich
6. Rozwój regionalny i podniesienie spójności terytorialnej

Przedstawione priorytety będą realizowane poprzez działania regulacyjne, decyzyjne i wdrożeniowe władz państwowych i administracji publicznej, jak i innych podmiotów życia społeczno-gospodarczego oraz system oceny postępu realizacji działań.

PRIORYTET 1. Wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki

SRK zakłada znaczące podwyższenie konkurencyjności zarówno przedsiębiorstw, jak i regionów, niezbędne dla osiągnięcia wysokiego, trwałego wzrostu gospodarczego kraju i wzrostu zatrudnienia oraz zamożności jego obywateli. Tworzone będą warunki dla pobudzenia i wykorzystania wewnętrznych źródeł wzrostu, dla rozwoju przedsiębiorczości i podnoszenia poziomu technologicznego gospodarki. Konieczny jest wzrost nakładów na badania i rozwój.

Wzrost konkurencyjności i innowacyjności Polski będzie następował poprzez realizację następujących działań:

a) Tworzenie stabilnych podstaw makroekonomicznych rozwoju gospodarczego

Stabilna polityka makro-ekonomiczna

Podnoszenie konkurencyjności gospodarki powinno następować przy stabilności makroekonomicznej, tworzącej sprzyjające warunki dla wzrostu. Oznacza to wdrażanie takich mechanizmów ekonomiczno – finansowych, które zmierzają do mobilizacji oszczędności krajowych i pobudzania inwestycji. Dla zachowania równowagi makroekonomicznej niezbędne są działania na rzecz finansów publicznych ukierunkowane na obniżenie deficytu sektora finansów publicznych i przeciwdziałanie dalszemu wzrostowi długu publicznego. Wymaga to inicjatyw prorozwojowych, zwiększających w efekcie dochody finansów publicznych, oraz poprawiających wydolność fiskalną, a z drugiej strony - racjonalizacji wydatków publicznych i poprawy ich struktury. W celu zapewnienia stabilnych warunków gospodarowania istotne jest utrzymanie niskiego poziomu inflacji oraz salda na rachunku obrotów bieżących ograniczającego wahania kursów walutowych, co powinno wpłynąć na korzystny poziom stóp procentowych. Realizacja kryteriów z Maastricht powinna w przyszłości umożliwić przystąpienie Polski do strefy euro. Akcesja do Unii Gospodarczej i Walutowej przyniesie istotne korzyści dla gospodarki kraju, poszczególnych podmiotów i obywateli oraz wpłynie na kształtowanie korzystnego wizerunku Polski w otoczeniu międzynarodowym, zwłaszcza wśród inwestorów zagranicznych, w tym na zwiększenie wiarygodności kredytowej. Do czasu wejścia do strefy euro, polityka gospodarcza powinna wykorzystywać możliwości prowadzenia samodzielnej polityki monetarnej i polityki fiskalnej na rzecz rozwoju i modernizacji gospodarki, w ramach określonych przez Program Konwergencji.

b) Rozwój przedsiębiorczości

Kształtowanie warunków pobudzających przedsiębiorczość

Rozwój przedsiębiorczości będzie kreowany poprzez tworzenie przyjaznego otoczenia prawnego, finansowego oraz instytucjonalnego przyczyniającego się do powstawania i wzrostu przedsiębiorstw, zwłaszcza małych i średnich oraz kształtowania postaw przedsiębiorczych i innowacyjnych. Wspomaganie konkurencyjności gospodarki, wzrostu gospodarczego oraz zmian struktury gospodarczej wymaga m.in. wspierania przedsiębiorstw w zakresie tworzenia i wdrażania innowacji produktowych, procesowych i organizacyjnych. W tym celu przewiduje się poprawę warunków funkcjonowania przedsiębiorców - większą swobodę podejmowania działalności w efekcie kształtowania bardziej przyjaznych regulacji systemowych (uproszczenie prawa i procedur administracyjnych, obniżanie kosztów działalności gospodarczej (w tym

pozapłacowych kosztów pracy), ułatwienia w dostępie do technologii i kapitału). Podejmowane będą działania na rzecz rozwoju rynku pieniężnego i kapitałowego w celu stworzenia dogodnych warunków dla finansowania przedsiębiorczości. Pobudzaniu przedsiębiorczości będzie także służyć łatwiejszy dostęp do wysokiej jakości usług świadczonych przez instytucje otoczenia biznesu, ułatwienie możliwości finansowania inwestycji, działania na rzecz rozbudowy nowoczesnej infrastruktury dla prowadzenia działalności gospodarczej oraz pomoc w dostępie do wiedzy i doradztwo. Rozwojowi przedsiębiorczości sprzyjać będzie wzmocnienie powiązań między sektorem badawczo-rozwojowym a przedsiębiorstwami oraz zwiększanie dostępu i zakresu korzystania z usług publicznych *on-line*.

Dla funkcjonowania przedsiębiorstw istotne znaczenie ma usprawnienie wymiaru sprawiedliwości - od rejestrowania spółek w Krajowym Rejestrze Sądowym, po szybkie orzecznictwo w sprawach gospodarczych.

Propagowany będzie rozwój kooperacji i promocja sieci współdziałania gospodarczego, również w wymiarze międzynarodowym. W tym celu przewiduje się wspieranie współpracy przedsiębiorstw w zakresie tworzenia grup producenckich (m.in. spółdzielczych i innych grup producentów rolnych), kooperacyjnych, dystrybucyjnych, kapitałowych, związków przedsiębiorstw i podmiotów samorządowych. Zakłada się też udzielanie pomocy we wdrażaniu wspólnych inicjatyw przedsiębiorstw, jednostek naukowych i instytucji odpowiedzialnych za rozwój regionalny.

c) Zwiększanie dostępu do zewnętrznego finansowania inwestycji

Rozwój instrumentów ułatwiających finansowanie MSP

Dostęp do kapitału stanowi dla polskich przedsiębiorców, w szczególności małych i średnich, główną barierę prowadzenia działalności inwestycyjnej. Ze względu na wysokie koszty i trudne warunki pozyskania kredytu przez małe i średnie przedsiębiorstwa, szczególnego znaczenia nabiera rozwój systemu gwarancji, poręczeń kredytowych i funduszy pożyczkowych. Dotyczyć to powinno w szczególności przedsięwzięć innowacyjnych, głównie MŚP, przede wszystkim we wczesnej fazie rozwoju. Kluczowe znaczenie ma lepsze wykorzystanie potencjału rodzimych instytucji finansowych. Wspierany będzie także rozwój alternatywnych instrumentów finansowania działalności gospodarczej i inwestycyjnej (fundusze kapitału podwyższonego ryzyka, finansowanie w ramach wierzytelności i inne). Przedsiębiorcy rozpoczynający działalność gospodarczą będą mieli możliwość uzyskania dokapitalizowania z funduszy kapitału zalążkowego. Realizowana powinna być zasada, że wydatkowane środki publiczne służą aktywizacji środków prywatnych, a nie ich zastępowaniu.

Poprawa dostępu do kapitału zagranicznego

Członkostwo Polski w UE stopniowo zwiększa dostęp i poprawia warunki korzystania przez polskie podmioty gospodarcze z zasilania kapitałem zagranicznym, w tym zarówno z kredytów organizacji i banków międzynarodowych (np. EBI, Bank Światowy), jak i banków komercyjnych. Istotne jest też utrzymanie i zwiększenie zainteresowania polską gospodarką ze strony inwestorów zagranicznych. Bezpośrednie inwestycje zagraniczne powinny przyczyniać się do wzrostu innowacyjności polskiej gospodarki, dlatego należy zachęcać inwestorów do współpracy z sektorem badawczo-rozwojowym.

Szczególną szansą dla rozwoju w okresie objętym Strategią będzie zasilanie z funduszy unijnych, których rozmiar będzie stanowić znaczną część ogółu nakładów inwestycyjnych.

d) Podniesienie poziomu technologicznego gospodarki przez wzrost nakładów na badania i rozwój oraz innowacje

W celu zwiększania konkurencyjności gospodarki konieczne są głębokie zmiany w strukturze produkcji przemysłowej, potrzebne jest nasycanie gospodarki wyrobami wysokiej techniki, opartymi na nowoczesnych technologiach. Zakłada się rozwój inicjatyw sprzyjających innowacyjności, która odgrywa podstawową rolę nie tylko w walce konkurencyjnej produktów i usług (zarówno na rynku wewnętrznym, jak i międzynarodowym), ale także wpływa na podniesienie poziomu i jakości życia oraz stanu środowiska. Znaczące zwiększenie innowacyjności będzie obejmować sektor usług, przemysł, jak i rolnictwo.

*Zwiększyć
nakłady na B+R*

Sektor nauki w Polsce wymaga konsekwentnego zwiększania nakładów mających na celu wzmocnienie jego konkurencyjności. Z jednej strony konieczny jest rozwój bazy badawczej oraz kadry naukowej, a z drugiej ukierunkowanie już istniejących zasobów na prowadzenie badań w dziedzinach priorytetowych dla rozwoju kraju. Niezbędne jest zwiększenie roli badań naukowych w rozwoju gospodarczym, m.in. poprzez promocję współpracy przedsiębiorców, instytucji otoczenia biznesu oraz jednostek naukowych, a także poprzez uczestnictwo w inicjatywach Europejskiej Przestrzeni Badawczej.

*Wzmocnienie
współpracy
placówek
naukowo-
badawczych
z przedsię-
biorstwami*

Kluczową staje się potrzeba większego wykorzystania wyników prac badawczo-rozwojowych przez podmioty gospodarcze, w tym zwiększenie transferu nowoczesnych rozwiązań technologicznych, produktowych i organizacyjnych. Największy potencjał w tym zakresie mają regiony, w których istnieją jednostki naukowe, zdolne do generowania nowej wiedzy i technologii oraz zaplecze gospodarcze pozwalające na jej absorpcję i komercyjne wykorzystanie tej wiedzy. Zakłada się stworzenie sprawnych mechanizmów współpracy pomiędzy placówkami naukowo-badawczymi a podmiotami życia społeczno-gospodarczego. W celu podniesienia poziomu technologicznego gospodarki rozwijane będą inkubatory i parki technologiczne oraz centra zaawansowanych technologii w dużych ośrodkach akademickich.

*Ukierunkowanie
finansowania
badań*

Zwiększanie efektywności wydatkowania środków budżetowych na prowadzenie działalności badawczej powinno następować poprzez ukierunkowanie finansowania badań, przy jednoczesnym uwzględnianiu ich jakości. Istotnym, oprócz systematycznego wzrostu wydatków publicznych na naukę, jest także zwiększenie udziału przedsiębiorców w finansowaniu prac badawczo-rozwojowych, w tym także dzięki poprawie ich dostępu do *venture capital*. Niezwykle ważna jest również zmiana nastawienia przedsiębiorców, jak i całego społeczeństwa na bardziej pro-innowacyjne.

Zwiększeniu efektywności funkcjonowania rynku innowacji, a w szczególności przepływu rozwiązań innowacyjnych powinno sprzyjać upowszechnienie stosowania prawa własności przemysłowej oraz prawa autorskiego i praw pokrewnych. Ponadto wzrostowi konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw może też służyć intensywne wykorzystywanie wzornictwa przemysłowego.

Jednym z głównych źródeł innowacji są uczelnie i inne ośrodki naukowo-badawcze, wobec czego przewiduje się zwiększenie finansowania nauki i szkolnictwa wyższego, tak aby osiągnąć przynajmniej średni poziom Unii Europejskiej. Niezbędne jest odnowienie i wzmocnienie już istniejącej bazy naukowo-badawczej. Dotyczy to zarówno odmłodzenia kadry badawczej, jak i zwiększenia umiejętności (zwłaszcza w zakresie marketingu i sprzedaży osiągnięć naukowych), a także inwestowania w infrastrukturę naukową. Należy też dążyć do restrukturyzacji, a w uzasadnionych przypadkach likwidacji słabych, nie przynoszących efektów, krajowych i resortowych ośrodków badawczych.

Polska potrzebuje kilku uczelni kształcących na najwyższym światowym poziomie. Należy stymulować rozwój tych kierunków kształcenia, które w niedalekiej przyszłości będą stanowić o sile konkurencyjnej polskiej gospodarki i przyczynią się do powstawania gospodarki opartej na wiedzy.

Zrównoważony rozwój wymaga eko-innowacji produktowych, technologicznych i organizacyjnych, a także zmian w zachowaniach konsumentów, prowadząc do uzyskiwania wzrostu PKB i jakości życia, przy coraz mniejszym zaangażowaniu zasobów naturalnych i wytwarzaniu zanieczyszczeń. Inwestowanie prośrodowiskowe może zapewnić trwałą i zrównoważoną w dalszej perspektywie rozwój gospodarczy oraz ograniczyć koszty zewnętrzne działalności gospodarczej. W celu zintensyfikowania ochrony środowiska wspierane będą eko-innowacje obejmujące działania inwestycyjne oraz rozwiązania organizacyjne i sposoby zagospodarowania przestrzennego. Jednocześnie dzięki m.in. szerszemu stosowaniu ocen oddziaływania na środowisko, techniki oceny cyklu życia oraz ocen ryzyka, realizowane działania powinny prowadzić do: zasadniczych ograniczeń w zużywaniu zasobów naturalnych na jednostkę produktu czy usługi, zmiany stosowania w procesach technologicznych zasobów nieodnawialnych na zasoby odnawialne, istotnych ograniczeń emisji zanieczyszczeń do powietrza, wody, gleby, zmniejszenia drgań i wibracji, zmniejszenia degradacji środowiska i poziomu hałasu. Będą one także polegać na wycofywaniu lub zastępowaniu substancji uznanych za toksyczne i niebezpieczne substancjami o znacznie mniejszej toksyczności i negatywnych skutkach ubocznych, zwiększaniu różnorodności biologicznej w rozwoju lokalnym i tworzeniu miejsc pracy w dziedzinach przyjaznych środowisku (np. rolnictwo ekologiczne i powiązane z nim przetwórstwo, ekoturystyka). Podejmowane będą też działania na rzecz znaczącego ograniczenia przestrzeni trwale zagospodarowanej, zwłaszcza w obszarach cennych przyrodniczo i kulturowo.

Realizując zasady zrównoważonego rozwoju, działania w obszarze ochrony środowiska powinny wykorzystywać mechanizmy rynkowe sprzyjające efektywnemu korzystaniu z zasobów środowiska naturalnego.

e) Rozwój społeczeństwa informacyjnego

Przetwarzanie informacji, jej jakość i szybkość przekazywania są w społeczeństwie informacyjnym kluczowymi czynnikami wzrostu i konkurencyjności przemysłu oraz usług. Społeczeństwo informacyjne tworzy warunki dla poprawy efektywności gospodarowania przedsiębiorstw oraz wysokiej sprawności administracji publicznej (w tym zintegrowania różnych jej części za pośrednictwem technik przetwarzania i przekazywania informacji we

*Upowszechnić
umiejętność
posługiwania się
i korzystania z
teleinformatyki*

współpracujący ze sobą system). Uniknięcie zagrożeń i wykluczenie polskiego społeczeństwa ze wspólnoty społeczeństw najbardziej rozwiniętych, tworzących globalne społeczeństwo informacyjne, wymaga przede wszystkim inwestycji w ludzi, stworzenie im szans i możliwości stałego rozwoju. Dlatego szczególne znaczenie dla transformacji do globalnego społeczeństwa informacyjnego ma system edukacyjny. Głównym celem edukacji jest wykształcenie obywateli informujących się, komunikujących się, uczących się i tworzących - w warunkach coraz bardziej powszechnego dostępu do technik informacyjno-komunikacyjnych. Priorytetem dla Polski jest zatem upowszechnienie podaży usług teleinformatycznych oraz umiejętności w zakresie posługiwania się teleinformatyką i pozyskiwania informacji.

*Rozwój usług
elektronicznych
szansą dla
gospodarki*

Zapewnienie powszechnego dostępu do usług elektronicznych oraz nowoczesnych technologii informacyjnych i komunikacyjnych tworzy nowe szanse dla gospodarki i rozwoju społecznego. Rezultatem rozwoju komunikacji elektronicznej jest wzrost wydajności pracy, obniżony koszt produkcji, lepsza jakość i dostosowanie oferty do potrzeb konsumenta oraz powstawanie nowych produktów. Dlatego też przewiduje się zwiększenie dostępu do internetu, w tym szerokopasmowego oraz stworzenie zachęt systemowych dla inwestycji w ICT. Szczególne znaczenie dla potencjalnego wzrostu gospodarczego i tworzenia nowych usług mają działania na rzecz rozwoju: elektronicznego biznesu (*e-business*), elektronicznej administracji (*e-government*), nauczania na odległość (*e-learning*) oraz elektronicznych usług medycznych (*e-health*). Należy również dążyć do większego upowszechnienia obrotu bezgotówkowego w gospodarce, jako mechanizmu zwiększającego bezpieczeństwo obrotu gospodarczego oraz prowadzącego do ograniczenia zakresu „szarej strefy”. Administracja publiczna w swych kontaktach z obywatelami i podmiotami gospodarczymi będzie zobowiązana zwiększać ofertę usług za pośrednictwem elektronicznych nośników informacji. Istotne jest powstanie elektronicznych rejestrów, które pozwolą na sprawne weryfikowanie informacji gospodarczej, ograniczą ryzyko działania, a wpływy z dostępu do informacji z rejestrów publicznych zwiększą pulę środków na bardziej dynamiczny rozwój gospodarki elektronicznej i bezpieczeństwo obrotu gospodarczego.

*Strategia
informatyzacji
kraju*

W ramach strategii informatyzacji kraju należy dążyć do utworzenia ogólnopolskiego systemu „jednolitej gospodarki elektronicznej”, co umożliwi m.in. uniknięcie nieefektywnego wydatkowania środków publicznych na przedsięwzięcia dublujące się lub konkurujące ze sobą.

f) Ochrona konkurencji

Regulacje sprzyjające wzrostowi konkurencji przyspieszają wzrost gospodarczy, zwłaszcza w krajach (w tym w Polsce), w których istnieje poważna luka technologiczna wobec światowej czołówki. Zakłada się umacnianie i ochronę reguł uczciwej konkurencji w gospodarce (przeciwdziałanie nadużywaniu pozycji dominującej, kontrola i zapobieganie fuzjom i przejęciom przedsiębiorstw mogących mieć negatywny wpływ na konkurencję). Zintensyfikowane będą działania zapobiegające i zwalczające korupcję i przestępczość gospodarczą poprzez wzmocnienie instytucjonalne i poprawę wyposażenia organów zajmujących się zwalczaniem przestępczości. Wzmocnienia będzie ochrona własności intelektualnej m.in. poprzez zwalczanie pirackiej produkcji, zwalczanie

nielegalnej dystrybucji i przemytu, kontrole punktów sprzedaży oraz wdrażanie systemu zabezpieczeń i oznakowań produktów oryginalnych.

g) Eksport i współpraca z zagranicą

*Eksport ważnym
czynnikiem
wzrostu*

Polska wykorzystywać będzie otwartość swej gospodarki, członkostwo w UE i współpracę ze światem do przyspieszenia rozwoju kraju i podwyższenia międzynarodowej konkurencyjności. Służyć temu będzie wzrost eksportu, jak też import o charakterze inwestycyjnym i zaopatrzeniowym. Polityka makroekonomiczna zmierzać będzie do eliminowania barier rozwoju eksportu i utrzymywania nierównowagi zewnętrznej na bezpiecznym poziomie. Podejmowane będą działania prowadzące do unowocześnienia struktury gospodarczej i oparcia eksportu na rozwoju zmodernizowanych gałęzi gospodarki, związanych z nową techniką i technologią. Ich efektem będzie wzrost udziału wyrobów wysoko przetworzonych i wysokiej techniki w eksporcie. Szerzej będą stosowane finansowe instrumenty wspierania eksportu. Powstanie spójny system promocji gospodarczej Polski jako partnera handlowego oraz kraju atrakcyjnego pod względem inwestycyjnym i turystycznym. Lepszej promocji eksportu polskich towarów i usług służyć będzie wdrażanie nowych instrumentów w tym zakresie, a także tworzenie instytucjonalnych ram wspierania działalności eksportowej oraz promocyjnej podejmowanej przez przedsiębiorców. Działania w zakresie polityki proeksportowej sprzyjać będą wzrostowi internacjonalizacji polskich przedsiębiorstw, w tym zwłaszcza małych i średnich. Kształtowane będą korzystne warunki dla inwestowania, w tym dla napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych, tak aby zwiększyć potencjał rozwojowy kraju oraz przyspieszyć wdrażanie nowoczesnych technologii i metod zarządzania. W celu wzmocnienia konkurencyjnej oferty eksportowej istotne znaczenie mieć będzie rozwój działalności badawczo-rozwojowej, m.in. poprzez zwiększenie nakładów na ten cel i wzrost uczestnictwa w programach i projektach międzynarodowych, w szczególności w ramach UE. Towarzyszyć temu będzie tworzenie warunków dla zacieśnienia współpracy nauki z gospodarką i nasilenia dyfuzji innowacji do przedsiębiorstw.

*Wzmocnić
promocję
gospodarczą
Polski*

h) Rozwój sektora usług

*Wykorzystać
udział Polski na
unijnym rynku
usług*

O przewadze ekonomicznej współczesnych gospodarek decyduje sektor usług. Reformy strukturalne zmierzające do zwiększenia konkurencji na unijnym i międzynarodowym rynku usług pozwolą polskim firmom wykorzystać efekt skali, a także powinny podnieść efektywność gospodarowania. Przyczyni się to do poprawy dynamiki całej gospodarki oraz powstania większej liczby miejsc pracy. Duże znaczenie dla rozwoju usług o zasięgu krajowym i międzynarodowym ma pomoc państwa. Zakłada się, że będzie ona polegać m.in. na pobudzaniu i stwarzaniu dogodnych warunków dla rozwoju usług, szczególnie usług rynkowych (w tym turystyki) oraz promocji działalności usługowej na rynku międzynarodowym. W sektorze usług ogólnego interesu społeczno-gospodarczego przewiduje się wprowadzenie elementów rynkowych z uwzględnieniem zabezpieczenia interesu strategicznego przez państwo (energetyka, gaz, łączność, transport, zaopatrzenie w wodę). Natomiast w sferze usług społecznych (edukacja, zdrowie, systemy ubezpieczeń społecznych) reformy rynkowe powinny być tak przeprowadzone, aby zwiększać dostęp do

tych usług i poprawić ich jakość, a w efekcie sprzyjać podnoszeniu poziomu życia ogółu społeczeństwa.

i) Restrukturyzacja tradycyjnych sektorów przemysłowych i prywatyzacja

Ograniczanie negatywnych skutków społecznych restrukturyzacji

Pomimo zachodzących zmian strukturalnych, w dalszym ciągu w gospodarce istotną rolę odgrywają tradycyjne gałęzie przemysłu, a zwłaszcza: górnictwo węgla kamiennego, energetyka, hutnictwo żelaza i stali, ciężka chemia, przemysł stoczniowy, przemysł tekstylny-odzieżowy. Głównym celem restrukturyzacji sektorów przemysłowych jest poprawa efektywności ich działania, jak też możliwość oferowania przez polskich producentów konkurencyjnych wyrobów, zarówno na rynku krajowym, jak i światowym. Istotne jest również ograniczanie negatywnych skutków społecznych procesów restrukturyzacyjnych, dostosowanie tradycyjnych gałęzi przemysłu do wymogów ochrony środowiska i usunięcie szkód w środowisku spowodowanych ich działalnością w przeszłości.

Kontynuowany będzie proces przekształceń własnościowych, w tym komercjalizacja i prywatyzacja istniejących jeszcze przedsiębiorstw państwowych. Procesy prywatyzacji będą dotyczyły także sektorów o charakterze strategicznym, przy zachowaniu interesów państwa, z których większość stoi przed koniecznością poprawy swojej pozycji finansowej i unowocześnienia produkcji. Istotne jest, aby wpływy z prywatyzacji w coraz większym stopniu przeznaczone były na modernizację, restrukturyzację i rozwój.

Zakłada się wzmocnienie kontroli nad procesami przekształceń własnościowych, w tym poprawę standardu nadzoru właścicielskiego nad spółkami Skarbu Państwa.

j) Rybołówstwo

Modernizacja rybołówstwa i przetwórstwa rybnego

Z uwagi na położenie geograficzne Polski, rozwój wielu miejscowości i portów morskich uwarunkowany jest przez rybołówstwo. W przypadku większych przedsiębiorstw połowowych rybołówstwa dalekomorskiego i bałtyckiego można stwierdzić wyraźną dekapitalizację urzędów i statków. W kontekście przystąpienia Polski do UE branża ta znalazła się pod silną presją konkurencji. Podejmowane będą rozwiązania na rzecz racjonalnej gospodarki żywymi zasobami wód i poprawy efektywności sektora rybackiego oraz podniesienia konkurencyjności przetwórstwa rybnego. Ponadto konieczne są m.in. odnowa wyposażenia i reorganizacja przedsiębiorstw rybackich, ochrona i rozwój rybołówstwa przybrzeżnego, uniezależnienie przetwórstwa od sezonowości połowów. W celu zachowania i modernizacji portów i przystani rybackich nastąpi unowocześnienie istniejącej infrastruktury portowej. W sektorze rybołówstwa będą wprowadzane nowoczesne systemy technologiczne, organizacyjne oraz innowacyjne.

Główne wskaźniki charakteryzujące realizację priorytetu 1 Strategii przedstawia poniższa tabela.

	Wskaźniki	UE-25		Polska	
		Wartość wskaźnika w roku bazowym (2005)		Zakładana wartość wskaźnika	
				2010	2015
Priorytet I Wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki	Nakłady ogółem na działalność badawczą i rozwojową (B+R) w % PKB	1,9 (2004)	0,56 (2004)	1,5	2,0
	Udział podmiotów gospodarczych w nakładach na działalność B+R (%)	54,3 (2003) ¹⁾	22,6 (2004)	30	40
	Udział produktów wysokiej oraz średniowysokiej techniki w produkcji sprzedanej w przemyśle ²⁾ (%)	.	30,1 (2004)	35	40
	Eksport towarów na 1 mieszkańca – tys. EUR	6,5 (2004)	1,9	3,5	4,9
	Wydajność pracy na 1 pracującego (UE25=100)	100	62,7	70,0	80,0
	Napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych (mld USD)	x	9,6	10,0	10,0
	Liczba patentów udzielonych rezydentom polskim (na 1 mln mieszkańców) ³⁾	134,5 (2001) ⁴⁾	20 (2004)	40	65
	Wydatki na technologie informacyjne i telekomunikacyjne w % PKB	6,4 (2004)	7,2 (2004)	8,0	8,5
	Liczba łączy szerokopasmowych odniesiona do liczby ludności (%)	10,6	1,9	10	25

Źródło: Polska – o ile nie zaznaczono inaczej - dane Głównego Urzędu Statystycznego, Ministerstwa Finansów i Eurostat; UE-25 – Eurostat.

¹⁾ Udział przemysłu; dla Polski – 27,0.

²⁾ W przedsiębiorstwach sekcji „przetwórstwo przemysłowe”, o liczbie pracujących powyżej 49 osób.

³⁾ Dla Polski – krajowe, udzielone przez Urząd Patentowy RP.

⁴⁾ Zgłoszonych do Europejskiego Urzędu Patentowego (EPO) lub w ramach Układu o Współpracy Patentowej (PCT); dla Polski – 3,1.

PRIORYTET 2. Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej

W celu przyspieszenia wzrostu gospodarczego i podniesienia poziomu życia mieszkańców, Polska musi wykonać ogromny wysiłek zbudowania bądź zmodernizowania niezbędnej infrastruktury warunkującej prowadzenie konkurencyjnej działalności przez przedsiębiorców oraz osiągnięcie przez obywateli europejskiego poziomu cywilizacyjnego. Na jakość życia wpływa też dostęp do usług społecznych i ich poziom.

INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

Istotnymi uwarunkowaniami przyspieszenia rozwoju i podnoszenia konkurencyjności gospodarki są dostępność i stan infrastruktury. Infrastruktura techniczna kraju wymaga obecnie modernizacji i rozbudowy, aby możliwe było umacnianie spójności społeczno-gospodarczej kraju, a także dyfuzja rozwoju z ośrodków o większym znaczeniu na obszary słabiej rozwinięte. Ukierunkowane, uwzględniające obecny i przyszły stan środowiska, wspieranie procesów inwestycyjnych pozwoli na realizację idei zrównoważonego rozwoju i społeczeństwa informacyjnego, a także przyczyni się do podniesienia standardu życia mieszkańców. Umożliwi to również podniesienie atrakcyjności kraju dla inwestorów zewnętrznych. Dzięki rozwojowi infrastruktury transportowej i zwiększeniu dostępności mieszkań możliwe będzie podniesienie mobilności społeczeństwa, co z kolei powinno przyczynić się do stopniowego redukcjonowania regionalnych dysproporcji w poziomie bezrobocia. Dlatego też przewiduje się kształtowanie warunków dla rozwoju inwestycji w infrastrukturę transportową, energetyczną, teleinformatyczną, ochronę środowiska, a także w mieszkalnictwo.

Modernizacja i rozbudowa infrastruktury wymogiem gospodarczym i cywilizacyjnym

a) Infrastruktura transportowa

Głównym celem wspierania inwestycji w infrastrukturę transportową będzie optymalizacja i podniesienie jakości systemu transportowego kraju, z uwzględnieniem kosztów zewnętrznych działalności transportowej, ponoszonych przez społeczeństwo i gospodarkę, w tym kosztów związanych z oddziaływaniem transportu na środowisko i zdrowie. Optymalizacji funkcjonowania systemu transportowego służyć będzie dążenie do jego zintegrowania w układzie gałęziowym i terytorialnym, jak również podniesienie parametrów eksploatacyjnych sieci transportowych. Zmniejszanie uciążliwości transportu dla środowiska będzie uzyskiwane poprzez wspieranie alternatywnych form transportu wobec transportu drogowego i lotniczego, jak również wyprowadzanie ruchu pojazdów poza tereny gęsto zamieszkane, realizację towarzyszących obiektów i urządzeń ochronnych oraz, w przypadku nowych obiektów infrastrukturalnych, poprzez dobór najmniej kolidujących z potrzebą ochrony środowiska miejsc ich lokalizacji i tras przebiegu.

Priorytetem będzie zapewnienie dostępności komunikacyjnej Polski, jej regionów, a szczególnie głównych ośrodków gospodarczych. W tym celu akcent zostanie położony na powiązanie głównych ośrodków gospodarczych w Polsce siecią nowoczesnych korytarzy transportowych, zapewnienie im połączeń z międzynarodową siecią transportową oraz na zapewnieniu dostępności komunikacyjnej do tych ośrodków gospodarczych dla terenów je otaczających, szczególnie dla obszarów wiejskich.

Konieczna jest budowa sieci autostrad i dróg ekspresowych

W **transportie drogowym** zapewniona zostanie przede wszystkim ciągłość ruchu pomiędzy głównymi ośrodkami na trasach tranzytowych poprzez budowę spójnej sieci autostrad i dróg ekspresowych, w szczególności w ramach systemu TEN-T, a także modernizację i poprawę parametrów eksploatacyjnych sieci dróg stanowiących połączenie z tym systemem. Pozwoli to w pełni włączyć Polskę w europejski system drogowy. Poprawiony zostanie też stan techniczny istniejącej infrastruktury drogowej, który stanowi obecnie istotną barierę rozwoju. Zwiększana będzie nośność dróg krajowych zgodnie z wymogami UE. W coraz większym stopniu drogi krajowe i tranzytowe będą wyprowadzane poza miasta poprzez budowę obwodnic. Uzupełnieniem będą inwestycje rozwojowe i modernizacyjne podejmowane przez samorzady wszystkich szczebli.

Poprawa bezpieczeństwa drogowego

Właściwe zaprojektowanie nowych i modernizacyjnych przedsięwzięć w tym obszarze, z pełnym respektowaniem odpowiednich przepisów prawa oraz wykorzystaniem „dobrych praktyk” zagranicznych i krajowych, powinno znacząco przyczynić się do poprawy bezpieczeństwa na drogach i w jak najmniejszym możliwym stopniu zagrozić środowisku. Równoległe z rozwojem infrastruktury prowadzone być muszą działania prewencyjne zapewniające poprawę przestrzegania przepisów o bezpieczeństwie ruchu drogowego oraz działania wspierające ratownictwo.

Poprawie bezpieczeństwa, likwidacji „wąskich gardeł” i polepszeniu jakości życia mieszkańców będą służyć także inwestycje w **systemy transportu publicznego**, zwiększające rolę tego transportu jako alternatywy dla motoryzacji indywidualnej, zwłaszcza w aglomeracjach. Istotne tu będzie m.in. wprowadzanie zintegrowanych systemów zarządzania ruchem preferujących transport publiczny, tworzenie zintegrowanych węzłów transportowych i zintegrowanych planów rozwoju transportu miejskiego, jak również budowa i rozbudowa publicznego

transportu szynowego (metra, szybkich kolei miejskich, szybkich tramwajów, sieci kolejek podmiejskich) oraz rozwiązań publicznego dostępu do lotnisk. W transporcie publicznym poprawione będą standard i stan bezpieczeństwa oraz dostępność dla osób starszych i niepełnosprawnych, m.in. poprzez unowocześnienie i dostosowanie taboru. Istotną i pilną kwestią jest również uregulowanie własności gruntów przeznaczanych na drogi publiczne.

*Lepiej
wykorzystać
przewozy
kolejowe*

Zwiększenie udziału kolei w przewozach pasażerskich i towarowych wymaga znaczącego podniesienia **jakości usług kolei**, zwłaszcza w świetle bliskiego otwarcia tego sektora na silną presję konkurencyjną w ramach Jednolitego Rynku Europejskiego. Dlatego też będą wspierane inwestycje umożliwiające podniesienie parametrów eksploatacyjnych głównych tras przewozowych, w tym zwiększanie możliwych prędkości przewozów i zwiększenie interoperacyjności kolei, jak również równoległą poprawę standardu taboru. Przewiduje się wspomaganie budowy systemu szybkiego transportu kolejowego integrującego metropole Polski. Inwestycje w infrastrukturę kolejową będą skierowane przede wszystkim na likwidację „wąskich gardeł” na liniach o dużym natężeniu przewozów, tj. pomiędzy większymi aglomeracjami, oraz na działania odtworzeniowe i modernizacyjne. Stymulowane będzie przenoszenie ruchu ciężkiego, niebezpiecznego dla ludzi i środowiska, z dróg na kolej. Wspierane też będą inwestycje w infrastrukturę transportu intermodalnego: w budowę i modernizację ogólnodostępnych centrów logistycznych, terminali kontenerowych na liniach kolejowych, w portach, a także wdrażanie systemów informatycznych pozwalających na śledzenie ładunków i obsługę centrów logistycznych. Przewiduje się wdrożenie systemu nowoczesnej łączności kolejowej GSM-R i systemów zarządzania ruchem kolejowym (ERTMS). W miarę możliwości i przy uwzględnieniu racjonalności ekonomicznej czynione będą również starania na rzecz zachowania subregionalnych połączeń kolejowych.

*Wykorzystać
transport morski*

W dziedzinie **transportu drogą wodną** realizowana będzie koncepcja autostrad morskich i wzmocnienia znaczenia portów. Powstrzymaniu regresu w transporcie morskim posłuży podniesienie atrakcyjności polskich portów (głównie poprzez doinwestowanie infrastruktury portowej, zapewnienie sprawnego dostępu drogowego i kolejowego do portów morskich, poprawę zarządzania logistyką), odnowa floty, przyspieszenie procesów restrukturyzacji. Wzmocnienie roli ośrodków portowych będzie następowało również poprzez rozwój usług okołoportowych. Ze względu na duże przyrodnicze i gospodarcze znaczenie ekosystemów morskich, a także ze względu na ich wysoką podatność na degradację, w działaniach tych szczególna uwaga zostanie zwrócona na minimalizowanie możliwych negatywnych skutków dla środowiska. Realizowane będą także przedsięwzięcia zmierzające do odnowy floty i do podniesienia udziału wodnego transportu śródlądowego w przewozach ładunków i w przewozach turystycznych, zwłaszcza tam, gdzie rozwój tej formy transportu będzie możliwy na bazie już istniejącego zainwestowania hydrotechnicznego, po jego ewentualnej modernizacji lub odtworzenia.

Rozwój **transportu lotniczego** wiązać się będzie z modernizacją i rozbudową infrastruktury i wyposażenia portów lotniczych, poprawą dostępności transportu lotniczego i lotnisk m.in. poprzez budowę i unowocześnienie lotnisk o znaczeniu międzynarodowym, jak i regionalnych oraz infrastruktury dojazdowej. Lotniska

powinny zostać włączone w krajową i unijną sieć transportu intermodalnego, co wymaga m.in. unowocześnienia infrastruktury nawigacyjnej. Kontynuowane będą prace nad koncepcją i realizacją drugiego lotniska centralnego, zgodnie z Programem rozwoju sieci lotnisk i lotniczych urządzeń naziemnych. Usprawnione i doinwestowane zostanie lotnicze pogotowie ratunkowe

Przyspieszeniu budowy infrastruktury transportu może sprzyjać wypracowanie współpracy między sektorem publicznym i prywatnym w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego.

b) Infrastruktura mieszkaniowa

Stwarzane będą bodźce instytucjonalne i finansowe do inwestowania w mieszkalnictwo. Wspierane będą – przy wykorzystaniu zróżnicowanych instrumentów - różne formy budownictwa (własnościowe, społeczne czynszowe, socjalne). Promowane będą inwestycje odtworzeniowe i rewitalizacyjne, w tym wykorzystanie obiektów przemysłowych i innych, co pozwoli na efektywniejsze zagospodarowanie przestrzeni i infrastruktury. Równolegle podejmowane będą działania na rzecz inwentaryzacji zasobów, w których zastosowano materiały niebezpieczne dla zdrowia i zastępowania tych materiałów nowoczesnymi.

Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej miejscowości oraz rozwój mieszkalnictwa uzależnione są od eliminacji barier prawno-administracyjnych na rzecz usprawnienia procesu inwestycyjnego, działań przyspieszających przyjmowanie miejscowych planów przestrzennego zagospodarowania oraz uzbrojenia terenów. Podejmowane będą zatem działania o charakterze regulacyjnym, a także wspierane będzie wyposażanie terenów w podstawowe media, w tym budowę sieci kanalizacyjnych, wodociągowych, gazowych i energetycznych. Zakłada się, że inwestycje te będą prowadzone w sposób komplementarny do modernizacji infrastruktury transportu.

c) Infrastruktura teleinformatyczna

Podnoszenie konkurencyjności gospodarki i wyrównywanie szans rozwojowych polskich regionów nie jest możliwe bez nowoczesnych technologii informatycznych i szeroko dostępnych usług sektora publicznego i biznesowego. Dlatego też zakłada się rozwijanie technik informacyjnych i komunikacyjnych. Wspierane będą przedsięwzięcia rozwijające różne modele komunikacji oraz szybkiego i bezpiecznego dostępu do internetu (zwłaszcza szerokopasmowego), a także tworzenie punktów dostępu i zwiększanie pokrycia siecią łączności całego kraju. Liberalizacja rynku usług telekomunikacyjnych sprzyjać będzie zwiększeniu dostępności i potanieniu tych usług. Niezależnie od tego, państwo, administracja rządowa i samorządowa będą tworzyć punkty publicznego dostępu do sieci. Rozwojowi infrastruktury teleinformatycznej administracji publicznej towarzyszyć będzie zwiększenie oferty i poprawa jakości usług publicznych oraz rozwój i dostępność zasobów informacyjnych administracji w formie elektronicznej. Wspierany będzie rozwój infrastruktury teleinformatycznej w administracji skarbowej oraz sądownictwie. Rozwijany będzie też system elektronicznego dostępu do usług medycznych i edukacyjnych. Pośród wielu nowych zastosowań, siecią teleinformatyczną objęte zostaną także systemy zarządzania kryzysowego i policja.

d) Infrastruktura energetyki

*Niezbędna
dywersyfikacja
dostaw
energetycznych*

Tworzenie rozwiązań na rzecz inwestycji i modernizacji majątku wytwórczego, przesyłowego i dystrybucyjnego w energetyce przyczyni się do poprawy bezpieczeństwa energetycznego kraju. Pierwszoplanowymi zadaniami będą poprawa sprawności i jakości wykorzystania głównych krajowych nośników energii, jakimi są węgiel kamienny i brunatny, rozwijanie innowacyjnych technologii produkcji energii z tych paliw oraz dywersyfikacja źródeł energii, w szczególności dostaw surowców energetycznych, a zwłaszcza gazu i ropy naftowej. W związku z tym zakłada się import gazu ziemnego z nowych kierunków np. nowym, bezpośrednim połączeniem infrastrukturalnym złóż skandynawskich z terytorium Polski. Rozważane są również inne źródła i drogi przesyłu tego surowca, a także ropy (np. z regionu kaspijskiego). Zakłada się także zwiększanie wydobycia gazu krajowego oraz podjęcie działań na rzecz wdrożenia technologii gazyfikacji węgla kamiennego i wytwarzania benzyny syntetycznej.

Poprawie ulegnie efektywność działania przedsiębiorstw energetycznych, zwłaszcza w wyniku liberalizacji rynku energii. Przewiduje się tworzenie silnych struktur organizacyjnych firm energetycznych, zdolnych do konkurencji międzynarodowej. Rozwijane będą systemy przesyłowe oraz połączenia transgraniczne poprawiające bezpieczeństwo energetyczne i zwiększające możliwości udziału w europejskim rynku energii elektrycznej. Postępować będą prace rozwojowe i inwestycyjne w zakresie energetyki odnawialnej jako alternatywnego źródła zasilania gospodarki. Nastąpi wzrost udziału produkcji energii pierwotnej z odnawialnych źródeł energii (z uwzględnieniem uwarunkowań środowiskowych, w szczególności przy wielkoobszarowych uprawach roślin energetycznych czy dużych farmach wiatrowych).

*Alternatywne
źródła i nowe
technologie
wytwarzania*

Promowane będą i wspierane finansowo nowe, ekonomicznie efektywne technologie wytwarzania energii. W dziedzinie perspektywicznych nośników energii konieczne stanie się rozpoczęcie działań nad wykorzystaniem energetyki wodorowej i wytwarzaniem energii w elektrowniach atomowych. Przewiduje się dywersyfikację dostaw gazu ziemnego poprzez import gazu skroplonego LNG, co wymaga przede wszystkim budowy terminala odbiorczego do jego rozładunku oraz infrastruktury potrzebnej do rozprężania i wprowadzania w sieć przesyłową. Na skutek rosnącego zużycia gazu ziemnego niezbędne będzie pilne powiększenie zdolności magazynowania tego gazu oraz rozbudowa sieci dystrybucyjnych.

e) Infrastruktura ochrony środowiska

*Szeroka skala
potrzeb i działań
inwestycyjnych*

W zakresie ochrony środowiska wspierane będą przedsięwzięcia związane z oczyszczaniem ścieków, zapewnieniem wody pitnej wysokiej jakości, zagospodarowaniem odpadów i rekultywacją terenów zdegradowanych, ochroną powietrza, ochroną przed hałasem, drganiami i wibracjami. Wspierana będzie zatem budowa oczyszczalni ścieków i systemów kanalizacyjnych, a także podjęte zostaną działania ograniczające odprowadzanie do wód szkodliwych substancji, w tym z rolnictwa. Wdrażane będą też działania zmniejszające emisje CO₂, SO₂, NO_x i pyłów pochodzących z sektora komunalno-bytowego oraz przemysłu, zwłaszcza energetyki, jak również przedsięwzięcia termomodernizacyjne. Pożądane jest przygotowanie i wdrożenie wieloletnich programów rozwoju branż, przy zapewnieniu utrzymania lub redukcji emisji CO₂ na poziomie uwzględniającym potrzeby rozwojowe kraju i zobowiązania międzynarodowe.

Przewiduje się także wsparcie tworzenia nowoczesnych systemów utylizacji odpadów. Ze wsparciem publicznym realizowane też będą przedsięwzięcia z dziedziny ochrony przyrody i różnorodności biologicznej, w tym tworzenia europejskiej sieci obszarów chronionych NATURA 2000, ochrony i kształtowania krajobrazu, a ponadto rozwój parków narodowych i krajobrazowych jako wyraz dbałości o zachowanie dziedzictwa przyrody. Promowane będą również działania z zakresu ochrony przed katastrofami naturalnymi (zwłaszcza powodziami i ich skutkami), w tym o charakterze prawnym i organizacyjnym, oraz zagrożeniami technologicznymi, jak też dotyczące zwiększania zasobów leśnych. Techniczne działania w zakresie ochrony przeciwpowodziowej będą obejmować przede wszystkim inwestycje modernizacyjne i odtworzeniowe, a także rozwój małej, sztucznej retencji oraz budowy polderów. Będą one stanowić niezbędne uzupełnienie działań dotyczących retencji naturalnej.

INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA

Usługi społeczne kształtują jakość kapitału ludzkiego

Podnoszenie poziomu życia mieszkańców oznacza, poza inwestycjami w infrastrukturę techniczną, również konieczność zapewniania wystarczającego dostępu do edukacji, usług zdrowotnych, opiekuńczych i socjalnych, usług związanych z administracją i wymiarem sprawiedliwości, a także infrastruktury do wykorzystania czasu wolnego. Infrastruktura usług społecznych, rozumiana zarówno jako infrastruktura fizyczna, jak i jakość świadczonych usług, służy kształtowaniu jakości kapitału ludzkiego.

a) Infrastruktura edukacji

Dla zapewnienia dobrej jakości edukacji konieczna jest kompetentna kadra, skuteczne zarządzanie, system ewaluacji oraz odpowiednia baza materialna na wszystkich poziomach kształcenia, zarówno w odniesieniu do podmiotów publicznych, jak i niepublicznych placówek edukacyjnych.

Zwiększyć dostępność do edukacji

Rozbudowa i modernizacja infrastruktury edukacyjnej podporządkowana będzie zapewnieniu równego dostępu do edukacji dobrej jakości, zwłaszcza dzieciom i młodzieży ze wsi i małych miast. Działania te muszą jednak uwzględniać zmiany demograficzne i związaną z nimi konieczność społeczno-ekonomicznej optymalizacji sieci szkolnej (rozumianej szerzej niż jedynie likwidacja małych szkół). Dla poprawy dostępności konieczna będzie więc rozbudowa obiektów socjalno-bytowych (internatów, stołówek, świetlic) oraz usprawnienie systemu dowozu dzieci i młodzieży do szkół. Kolejnym kierunkiem rozwoju infrastruktury oświaty będzie stworzenie warunków dla kształcenia zawodowego, w tym praktycznego oraz upowszechnienie uczenia się przez całe życie.

Ponadto rozbudowa infrastruktury w oświacie będzie ukierunkowana na upowszechnienie edukacji przedszkolnej, tak w mieście, jak i na terenach wiejskich.

Poprawić wyposażenie szkół

Poprawiany będzie stan techniczny szkół i placówek oświaty, ich wyposażenie w środki dydaktyczne oraz inne wyposażenie niezbędne do prowadzenia procesu dydaktycznego (w tym internet, multimedia). Rozbudowywana będzie baza sportowa.

Przebudowa systemu edukacji będzie mieć również na celu ograniczenie barier finansowych dostępu do oświaty. W związku z tym podejmowane będą działania

służące m.in. obniżaniu kosztów nabywania podręczników i środków dydaktycznych oraz rozwijaniu systemów stypendialnych.

W celu poprawy jakości kształcenia konieczne jest opracowanie i wdrożenie skutecznego systemu oceny jakości pracy szkół i nauczycieli wraz z modyfikacją systemu awansu zawodowego w oświacie, która służyłaby promowaniu dobrego nauczania.

b) Infrastruktura ochrony zdrowia i socjalna

Poprawić bazę i funkcjonowanie systemu ochrony zdrowia

Zakłada się poprawę efektywności funkcjonowania systemu ochrony zdrowia i dostosowanie opieki zdrowotnej do dynamiki długookresowych trendów demograficznych. Działanie te, połączone z promocją zdrowego stylu życia, zmierzają do zapewnienia poprawy stanu zdrowia społeczeństwa w stopniu zmniejszającym dystans istniejący pomiędzy Polską a średnim poziomem stanu zdrowia ludności w Unii Europejskiej. W tym celu przewiduje się m.in. lepsze wykorzystanie istniejącej infrastruktury ochrony zdrowia i jej stałe unowocześnianie, zarówno podmiotów publicznych, jak i poprzez rozwój placówek niepublicznych. Wspierane będą inwestycje podnoszące jakość i konkurencyjność świadczenia usług zdrowotnych (m.in. modernizacja placówek świadczących usługi medyczne, zakup nowoczesnego sprzętu diagnostycznego, leczniczego i rehabilitacyjnego) i ich dostępność dla wszystkich obywateli (w tym poprzez sprawny system informacji i transportu). Pomocne może być udoskonalanie systemu informacyjnego w służbie zdrowia, w tym zbudowanie ogólnopolskiego, elektronicznego rejestru usług medycznych, który pomógłby również zracjonalizować wydatki sektora. Budowa, rewitalizacja i wyposażanie sieci placówek ochrony zdrowia i sieci szpitali powinny być dostosowane do trendów chorobowości i zachorowalności społeczeństwa oraz do rozwoju metod leczenia i uwzględniać racjonalność ekonomiczną, jak również do koncepcji zintegrowanego systemu ratownictwa medycznego. Sprzyjać temu będą m.in. inwestycje w infrastrukturę ratownictwa medycznego, w tym w nowoczesne systemy komunikacyjno-informatyczne. Konieczne jest także kontynuowanie istniejących oraz opracowanie i wdrożenie nowych narodowych programów walki z chorobami cywilizacyjnymi. Przewiduje się również wzmocnienie profilaktycznej opieki zdrowotnej nad uczniami oraz profilaktyki chorób zawodowych.

Infrastruktura ratownictwa medycznego

Poprawa stanu zdrowia społeczeństwa będzie mieć korzystny wpływ na konkurencyjność polskiej gospodarki, a w rezultacie na relatywne zmniejszenie obciążeń dla finansów publicznych.

Potrzebne inwestycje w obiekty usług społecznych

Niezbędne są też inwestycje w obiekty służące świadczeniu usług społecznych dla osób starszych, niepełnosprawnych i dzieci oraz osób dotkniętych patologiami społecznymi (takimi jak alkoholizm czy narkomania). Równolegle konieczne są działania na rzecz wzmocnienia zasobów kadrowych tych placówek. Pozwoli to podnieść dostępność usług społecznych i ich jakość oraz zmniejszyć skalę występującego w kraju zjawiska wykluczenia społecznego. Wiąże się z tym zadanie ograniczenia problemu bezdomności. Stwarzane będą warunki (włączając w to bazę materialną) dla osób wykluczonych do powrotu do samodzielności i aktywności zawodowej, a także pełnego dostępu do usług edukacyjnych.

c) Infrastruktura kultury, turystyki i sportu

*Inwestycje
w obiekty kultury
promocją Polski*

Wspierana będzie budowa i modernizacja obiektów kultury na poziomie ogólnokrajowym, lokalnym i regionalnym (w tym dla dzieci i młodzieży), które pozwalają upowszechniać dobra kultury oraz umacniać tożsamość narodową, a także więzi w ramach społeczności lokalnych przez pielęgnowanie i promocję ich dziedzictwa. Działaniem mogącym poprawić wizerunek naszego kraju na świecie jest wspieranie i promocja wybitnych twórców narodowych oraz znaczących dzieł i produktów kultury polskiej. Szczególną rolę w krzewieniu kultury na najwyższym jakościowo poziomie będą mieć placówki o statusie narodowym. Nowoczesne, dostosowane do współczesnego konsumenta obiekty przyczynią się do promocji kultury narodowej i światowej oraz posłużą integracji i wymianie międzynarodowej, a ponadto przyczynią się do uzupełnienia oferty turystycznej i zagospodarowania czasu wolnego mieszkańców. Równoległe z budową nowych obiektów kultury będą rozwijane działania nakierowane na zachowanie, ochronę i rewitalizację materialnego dziedzictwa kulturowego, poprzez renowację, konserwację, adaptację obiektów zabytkowych dla celów kulturalnych i turystycznych, a także wdrożenie systemu monitoringu i zabezpieczeń tych obiektów. Działania te będą dotyczyć również obiektów kultu religijnego. Bezpośrednia dostępność do obiektów kultury powinna iść w parze z tworzeniem przestrzeni wirtualnego dostępu do polskich zasobów kulturowych. Możliwe to będzie dzięki propagowaniu w sieci internetowej informacji o ofertach turystycznych i edukacji kulturalnej.

*Inwestycje i
wsparcie dla
turystyki*

Wspierane będą też działania na rzecz infrastruktury turystycznej. Polskie miejscowości, aby funkcjonować i konkurować na rynku turystycznym, muszą mieć bogaty wachlarz usług wymagających powstania lub rozbudowy obiektów bazy: noclegowej, gastronomicznej, konferencyjno-kongresowej, infrastruktury rekreacyjnej i rozrywkowej. Ponadto przewiduje się budowę obiektów o charakterze turystyczno-rekreacyjnym na terenie uzdrowisk, zagospodarowanie na cele turystyczne obiektów i terenów przemysłowych i powojkowych. Rozwijane będą kompleksowe szlaki turystyczne rozumiane jako zespół bazy noclegowej, gastronomicznej, informacyjnej oraz infrastruktury towarzyszącej (paraturystycznej), w tym np. wypożyczalni sprzętu turystycznego, skupionej wokół atrakcji turystycznych tworzących rdzeń szlaku. Polska dysponuje zróżnicowanymi, a często unikatowymi w skali europejskiej walorami przyrodniczymi, które mogą stać się podstawą rozwoju turystyki specjalistycznej, jak i powszechnej (siedliska ptaków, zwierzyny, obszary leśne, jeziora, góry). Jednym z podstawowych czynników rozwoju turystyki jest jednak dostępność terenów i obiektów, a to zależy przede wszystkim od stanu infrastruktury transportu.

Rozwój sportu

Jednocześnie wspomagane będzie upowszechnianie sportu jako istotnego czynnika podnoszenia poziomu kondycji fizycznej oraz przeciwdziałania negatywnym zjawiskom i patologiom społecznym. Tworzenie nowych i modernizacja istniejących obiektów sportowych i rekreacyjnych dostępnych dla obywateli będzie poszerzać możliwości aktywnego spędzenia wolnego czasu i promocji zdrowego trybu życia. Zwiększany będzie również dostęp osób niepełnosprawnych do różnych form aktywności sportowej i rekreacyjnej. W sferze sportu wyczynowego tworzone będą warunki organizacyjne i finansowe do powstawania nowych klubów przy kontynuacji działalności już istniejących. Ponieważ za naturalny kierunek sportu wyczynowego uznaje się jego

profesjonalizację, doskonalone będą przyjęte rozwiązania organizacyjne i finansowe odnoszące się do rozwoju sportu profesjonalnego. dopełnieniem tego typu przedsięwzięć będzie budowa nowoczesnych obiektów sportowych rangi narodowej. Znaczącą rolę w rozwoju sportu mogą odegrać inicjatywy samorządowe oraz działających w tych obszarach organizacji społecznych i wspierających.

Niektóre wskaźniki charakteryzujące realizację priorytetu 2 Strategii przedstawia poniższa tabela.

	Wskaźniki	UE-25		Polska	
		Wartość wskaźnika w roku bazowym (2005)		Zakładana wartość wskaźnika	
		2010	2015	2010	2015
Priorytet II Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej	Łączna długość dróg ekspresowych (km)	x	258	901	2890
	Łączna długość autostrad (km)	x	552	1629	1913
	Energochłonność gospodarki (kg paliwa umownego na 1 EUR PKB w c. 2000 r.)	.	0,27	0,24	0,20
	Udział energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych w ogólnym jej zużyciu (%)	13,7 (2004)	2,6	7,5	9,0
	Emisje zanieczyszczeń powietrza (kg na mieszkańca)				
	– SO ₂	17 (2003)	36 (2003)	22	15
	– NO _x	24 (2003)	21 (2003)	17	15
	Recykling odpadów opakowaniowych (% ogółu wprowadzonych opakowań)	.	28,3 (2004)	min. 38	55-80
	Odsetek mieszkańców obsługiwanych przez oczyszczalnie ścieków	.	60	75	85
	Zgony z powodu chorób układu krążenia (liczba na 100 tys. mieszkańców)	.	442	400	380
Turyści zagraniczni (przyjazdy w mln osób)	.	15,2	18,3	22,0	

Źródło: Polska – o ile nie zaznaczono inaczej - dane Głównego Urzędu Statystycznego, Ministerstwa Finansów i Eurostat; UE-25 – Eurostat.

PRIORYTET 3. Wzrost zatrudnienia i podniesienie jego jakości

Efektywne wykorzystanie zasobów pracy powinno wspierać wzrost gospodarczy oraz zmniejszanie dysproporcji w rozwoju regionalnym. Wzrost zatrudnienia jest podstawowym czynnikiem zmniejszania zagrożenia napięciami i niespójnością społeczną.

Polska potrzebuje utworzenia, w możliwie krótkim czasie, dużej liczby nowych miejsc pracy o wysokiej jakości, szczególnie dla osób młodych i wykształconych. Takie miejsca pracy mogą powstać w przemyśle i przede wszystkim w usługach. Ponadto potrzebne są działania, które pozwolą osobom w wieku powyżej 50 lat na pozostanie na rynku pracy. Konieczne są zdecydowane działania na rzecz podniesienia poziomu wykształcenia osób o niskich kwalifikacjach, które nie są aktywne zawodowo, bądź są zagrożone utratą pracy oraz stworzenia dla tej grupy większych możliwości zatrudnienia.

Uwarunkowania makroekonomiczne kluczowe dla wzrostu zatrudnienia

Kluczowe dla wzrostu zatrudnienia są uwarunkowania makroekonomiczne a zwłaszcza trwałe, wysoki wzrost gospodarczy, stabilność pieniądza oraz wysokie tempo inwestycji. Podstawowe uwarunkowania mikroekonomiczne, to przede wszystkim rozwój przedsiębiorczości wspierany likwidacją barier administracyjno-organizacyjnych oraz stabilnością zasad prowadzenia działalności gospodarczej i elastycznymi mechanizmami płacowymi, jak też wzrost dostępu do kapitału, szczególnie dla małych i średnich przedsiębiorstw.

Realizacji jednego z najważniejszych zadań państwa, jakim jest wzrost zatrudnienia, służyć będą następujące działania:

a) Tworzenie warunków sprzyjających przedsiębiorczości i zmniejszanie obciążeń pracodawców

Przedsiębiorczości sprzyja likwidacja wszelkich barier organizacyjno-administracyjnych prowadzenia działalności gospodarczej oraz wprowadzenie ułatwień dla osób ją rozpoczynających. Dla podejmowania decyzji o prowadzeniu działalności gospodarczej oraz o zwiększaniu zatrudnienia niezbędne jest zapewnienie stabilności otoczenia regulacyjnego. Ważnym rozwiązaniem usprawniającym kontakty „przedsiębiorca-urząd” jest wdrażanie interaktywnych usług administracji elektronicznej (e-administracja).

*Obniżanie
pozapłacowych
kosztów pracy*

Podejmowane działania ukierunkowane będą na uproszczenie procedur i obniżenie kosztów zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej oraz doradztwo, zwłaszcza dla osób po raz pierwszy ją rozpoczynających. Zasadniczym wyzwaniem jest stworzenie warunków dla większej opłacalności zatrudniania pracowników. Wymaga to przede wszystkim stopniowego obniżania pozapłacowych kosztów pracy, szczególnie w ramach zobowiązań nakładanych na pracodawcę przez system podatkowy i ubezpieczeniowy.

Obniżanie kosztów zatrudnienia sprzyjać będzie ograniczeniu zasięgu tzw. szarej strefy i przesunięciu części zasobów pracy do legalnego zatrudnienia.

b) Upowszechnienie elastycznych form zatrudnienia oraz wzrost mobilności zasobów pracy

*Promować
elastyczne
i alternatywne
formy zatrudnienia*

Tworzenie nowych miejsc pracy wymaga m.in. promowania i zastosowania na większą niż dotąd skalę elastycznych i alternatywnych form zatrudnienia (samozatrudnienie, praca na część etatu, praca tymczasowa, sezonowa, telepraca i in.) oraz organizacji czasu i warunków pracy. Podejmowane działania zmierzać będą do wdrożenia bardziej racjonalnych rozwiązań prawnych, sprzyjających łatwiejszemu dysponowaniu zasobami pracy w dostosowaniu do sytuacji ekonomicznej pracodawcy i wymagań rynku pracy, a także uwzględniających specyfikę funkcjonowania małych przedsiębiorstw. Realizacja tych działań wymagać będzie ścisłej współpracy z partnerami społecznymi i wypracowania z nimi mechanizmów przeciwdziałających rozszerzaniu się pracy opłacanej poniżej poziomu wynagrodzenia minimalnego oraz degradacji jakościowej miejsc pracy.

Istotnym warunkiem dla szerszego zastosowania elastycznych i alternatywnych form zatrudnienia jest zapewnienie powszechnego i taniego dostępu do internetu.

Wyzwaniem będzie również tworzenie warunków do wzrostu mobilności zawodowej, m.in. poprzez szersze uczestnictwo pracowników w kształceniu ustawicznym oraz umożliwienie pracownikom i osobom poszukującym pracy wielokrotną zmianę zawodu i specjalności.

*Zwiększanie
mobilności
zawodowej*

Warunkiem niezbędnym dla zwiększenia mobilności zasobów rynku pracy jest też sprawny i wydajny transport publiczny, umożliwiający podejmowanie pracy poza miejscem zamieszkania oraz optymalizujący czas dojazdu do niej. Równie

istotna jest aktywna polityka mieszkaniowa, ułatwiająca podążanie zasobów pracy za pracą.

Zwiększaniu mobilności sprzyjać będzie, wprowadzie trudny do osiągnięcia, odpowiedni poziom wynagrodzeń, ułatwiający podjęcie decyzji o pracy poza miejscem zamieszkania.

c) Inicjatywy na rzecz równości szans na rynku pracy

*Programy
aktywizacji
zawodowej*

Ważnym zadaniem jest opracowanie i realizacja długookresowych programów przywracania na rynek pracy osób pozostających poza nim (w tym zwłaszcza długotrwale bezrobotnych), ze szczególnym uwzględnieniem programów aktywizacji osób z grup znajdujących się w trudniejszej sytuacji na rynku pracy, tj. młodzieży-absolwentów, kobiet, osób powyżej 50. roku życia, osób niepełnosprawnych.

Szczególne znaczenie ma wzrost możliwości zatrudniania kobiet, zwłaszcza na rynku usług, co - biorąc pod uwagę ich przeciętnie wyższy poziom wykształcenia - powinno być korzystne dla podmiotów gospodarczych.

Aktywizacja bezrobotnych i zagrożonych wykluczeniem społecznym dokonywać się będzie m.in. poprzez zwiększenie dostępności oraz wzbogacenie form i metod pośrednictwa pracy, a także większą dostępność do usług poradnictwa zawodowego. Duże znaczenie mieć będą inicjatywy na rzecz przekwalifikowania zawodowego.

*Organizacje
pozarządowe
jako
pracodawcy*

Wzmocniony zostanie udział sektora ekonomii społecznej – organizacji pozarządowych w procesie zatrudnienia, m.in. poprzez takie działania jak: realizacja programów wspierania zatrudnienia oraz promocja organizacji pozarządowych jako pracodawców, a także łączenie zatrudnienia w organizacjach pozarządowych ze wsparciem grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Realizowane będą, przy jak najszerszym udziale organizacji pozarządowych, programy zatrudnienia socjalnego i przedsiębiorstw społecznych.

*„Zielone”
miejsca pracy*

W większym stopniu wykorzystane będą również możliwości kreowania miejsc pracy w ramach działalności prośrodowiskowej, jak np. rolnictwo ekologiczne, ochrona przyrody i krajobrazu, ekoturystyka, alternatywna energetyka (tzw. zielone miejsca pracy).

Podniesieniu atrakcyjności osób młodych na rynku pracy służyć będą adresowane do nich programy aktywizacji zawodowej (staże, szkolenia, poradnictwo zawodowe), które obejmą większą niż dotąd część młodzieży. Ważnym elementem aktywizacji tej grupy będzie również promowanie przedsiębiorczości i stworzenie ludziom młodym większych możliwości zakładania własnych firm. W tym celu rozwijana będzie m.in. sieć instytucji inkubujących przedsiębiorczość, zakładanych w środowiskach szkół wyższych, stowarzyszeń gospodarczych i organizacji pozarządowych.

*Łączenie funkcji
zawodowych
i rodzinnych*

Istotne będzie tworzenie warunków dla łączenia funkcji zawodowych i rodzinnych poprzez m.in. wprowadzenie mechanizmów ułatwiających zatrudnianie w niepełnym wymiarze czasu pracy, uelastycznienie warunków organizacyjnych pracy dla osób wychowujących małe dzieci lub mających pod opieką osoby zależne (możliwość pracy w domu). Oprócz wykorzystania

elastycznych form zatrudnienia i organizacji pracy ważne jest zapewnienie powszechnego dostępu do taniej i dobrej jakościowo opieki nad dziećmi lub osobami zależnymi. Ponadto wskazane jest stopniowe wprowadzanie elementów „prorodzinnych” w systemie podatkowym, tak by zachęcały one przedsiębiorców do zatrudniania osób wychowujących dzieci lub mających pod opieką osoby zależne.

W polityce utrzymania zatrudnienia osób z grupy 50+ istotne będzie kontynuowanie reform emerytalnych wraz z ograniczeniem zachęt instytucjonalnych do wcześniejszego przechodzenia na emeryturę, zwiększenie efektywności profilaktyki zdrowotnej, jak też promowanie utrzymywania zatrudnienia osób z tej grupy w przedsiębiorstwach. Kontynuowane będą działania uzupełniające lub podnoszące kwalifikacje zawodowe i kompetencje, skierowane na lepsze wykorzystanie doświadczenia zawodowego.

*Praca dla
niepełnospraw-
nych*

Ważnym zagadnieniem jest również ułatwianie niepełnosprawnym dostępu do rynku pracy. Z jednej strony, podejmowane będą działania na rzecz ułatwienia osobom niepełnosprawnym zdobywania kwalifikacji, przydatnych na rynku pracy, a z drugiej strony - doskonalone będą mechanizmy zachęcające pracodawców do zatrudniania osób niepełnosprawnych. Dużą rolę w integracji zawodowej osób niepełnosprawnych pełni rehabilitacja zdrowotna i społeczna. Rozbudowywane i wspierane będą w związku z tym instytucje zapewniające ten rodzaj rehabilitacji. Istotnym warunkiem ułatwienia niepełnosprawnym dostępu do rynku pracy jest również lepsze dostosowanie infrastruktury lokalnej do ich potrzeb.

d) Dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy

*Szkoły powinny
lepiej przygoto-
wywać do
zawodu*

Poprawie wykształcenia i kwalifikacji osób pracujących i wchodzących na rynek pracy sprzyjać będzie m.in. podniesienie jakości edukacji w szkołach na wszystkich szczeblach oraz zwiększenie odsetka osób dorosłych doksztalających się. Podejmowane będą działania zmierzające do tego, by szkoły lepiej przygotowywały do pracy we współczesnej gospodarce poprzez naukę języków obcych, uczenie przedsiębiorczości i innowacyjności, upowszechnianie umiejętności informatycznych, naukę zarządzania własną karierą. Większy nacisk położony będzie na wzrost umiejętności z obszaru przedmiotów ścisłych; wykorzystanie technologii we współczesnym świecie i przetwarzanie informacji wymaga bowiem odpowiednich kwalifikacji.

*Przywrócić
rangi i jakości
edukacji
zawodowej*

Przywrócić należy również rangę i jakość edukacji zawodowej (zasadnicze szkoły zawodowe, technika, szkoły policealne). Konieczne będzie zwiększenie znaczenia praktycznej nauki zawodu, głównie poprzez ścisłą współpracę z pracodawcami. Takie podejście do kształcenia zawodowego zwiększy szansę absolwentów na rynku pracy i pozwoli na dostosowanie kwalifikacji do potrzeb konkretnego stanowiska pracy. Przyczyni się do tego również rozwój programów modułowych, wzbogacenie oferty kształcenia policealnego i kształcenia zawodowego na poziomie wyższym. Edukacja zawodowa powinna umożliwiać uzyskanie specjalizacji zawodowej uznawanej również w innych państwach UE.

Rozwijany i upowszechniany będzie system kształcenia na odległość, w tym na wsiach, umożliwiający uzyskiwanie i uzupełnianie wiedzy i kwalifikacji zawodowych w formach pozaszkolnych. Wymagać to będzie zapewnienia odpowiedniej jakości tej formy kształcenia.

Rozwój uczenia się przez całe życie

Wymogiem konkurencyjności w nowoczesnej gospodarce jest m.in. adaptacyjność przedsiębiorstw oraz pracowników. Podejmowane będą więc działania na rzecz rozwoju uczenia się przez całe życie, zarówno w systemie edukacji (oświaty i szkolnictwa wyższego), jak i poza nim. Działania te dotyczyć będą zarówno zwiększenia dostępności i wzbogacenia oferty programowej szkół i instytucji edukacyjnych, jak i stworzenia trwałych mechanizmów aktualizacji i rozwoju kwalifikacji zawodowych w miejscu pracy, w szczególności dla pracowników starszych lub o niskich kwalifikacjach. Przewiduje się opracowanie i wdrożenie ogólnokrajowego systemu informacji o możliwościach kształcenia ustawicznego w poszczególnych regionach kraju. Wprowadzane będą jednocześnie zachęty do inwestowania w edukację, tak przez pracowników, jak i pracodawców. Ważnym zadaniem będzie stworzenie Krajowych Ram i Systemu Kwalifikacji, co pozwoli na uznawanie nabytych kwalifikacji przez pracodawców w kraju, jak i za granicą.

Usprawnienie systemu prognozowania popytu na pracę

Dla kształtowania programów edukacji zawodowej konieczne będzie usprawnienie systemu prognozowania popytu na pracę, tak aby oferta edukacyjna była adekwatna do potrzeb rynku pracy. System, poprzez wskazywanie nisz podaży pracy, powinien przyczyniać się do uzupełniania oferty edukacyjnej (szkoleniowej) na poziomie zapewniającym dobór wykwalifikowanej, konkurencyjnej kadry, a także pozwalać na przekazywanie i obieg informacji na temat aktualnej sytuacji na rynku pracy i prognozowanych zmian.

e) Rozwijanie instytucji dialogu społecznego i wzmacnianie negocjacyjnego systemu stosunków między pracownikami i pracodawcami

Poprawa zdolności adaptacyjnych pracowników i przedsiębiorstw oraz wykorzystanie elastyczności rynku pracy będą wymagały doskonalenia instytucji dialogu społecznego, zarówno w wymiarze makrospołecznym, jak i na poziomie funkcjonowania każdej organizacji gospodarczej.

Rola partnerstwa społecznego

Działania w tym zakresie koncentrować się będą na zwiększaniu roli partnerstwa społecznego zapewniającego równowagę na polskim rynku pracy, umacnianiu pokojowego rozwiązywania konfliktów w stosunkach pracy oraz wdrażaniu dwukanałowego (tj. związki zawodowe i rady pracownicze) systemu informowania i konsultowania pracowników.

Przedsięwzięcia te przyczynią się do budowy instytucji efektywnego dialogu społecznego w sprawach dotyczących zatrudnienia, bardziej rygorystycznego przestrzegania i skuteczniejszej egzekucji prawa pracy, stworzenia zinstytucjonalizowanego systemu mediacji, koncyliacji i arbitrażu dla indywidualnych i zbiorowych stosunków pracy oraz tworzenia przedstawicielstw pracowniczych i popularyzacji tej formy aktywności pracowników.

f) Poprawa bezpieczeństwa i warunków pracy

Kontynuowane będą działania na rzecz tworzenia przyjaznego środowiska pracy. Wspierane będą inicjatywy w zakresie skutecznego zapobiegania i ograniczania ryzyka zawodowego w przedsiębiorstwach oraz rozwoju edukacji i szkoleń w dziedzinie bezpieczeństwa i ochrony zdrowia pracowników. Kontynuowane też będą wysiłki dostosowujące warunki pracy w Polsce do standardów UE.

Zapewnienie odpowiednich standardów bezpieczeństwa i higieny pracy oraz standardów prawa pracy wymagać będzie zwiększenia skuteczności publicznych służb inspekcji pracy.

g) Wzrost efektywności instytucjonalnej obsługi rynku pracy

*Rozwój usług
zatrudnieniowych*

W celu wzrostu efektywności instytucjonalnej obsługi rynku pracy, istotne jest zwiększenie współpracy pomiędzy publicznymi służbami zatrudnienia, służbami społecznymi oraz przedsiębiorcami, a także zwiększenie roli i zadań służb społecznych w aktywizacji zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem.

Zwiększeniu efektywności funkcjonowania usług zatrudnieniowych sprzyjać będzie wprowadzenie nowego modelu instytucjonalnej obsługi rynku pracy, tak by mogła być ona w szerszym zakresie podejmowana przez podmioty komercyjne, jak i organizacje pozarządowe działające na lokalnych rynkach pracy. W tym celu przewiduje się wprowadzenie systemu kontraktowania usług świadczonych na rzecz bezrobotnych i poszukujących pracy. Wspierany będzie rozwój profesjonalnych niepublicznych agencji zatrudnienia, czemu posłuży stworzenie systemu współpracy publicznych służb zatrudnienia z tymi agencjami (w tym np. wspólnej bazy informatycznej dotyczącej rynku pracy). Zwiększona zostanie rola instytucji partnerskich w usługach zatrudnieniowych. Konieczne jest przy tym zapewnienie jasnego podziału kompetencji oraz lepszej koordynacji działań publicznych służb zatrudnienia z samorządem, jednostkami pomocy społecznej, instytucjami edukacyjnymi, biznesem, związkami zawodowymi i organizacjami pozarządowymi. Otwarcie rynku usług zatrudnieniowych powinna towarzyszyć dbałość o jakość tych usług, m.in. poprzez podnoszenie kwalifikacji kadr.

h) Prowadzenie racjonalnej polityki migracyjnej

*Uzupełniające
zatrudnianie
cudzoziemców*

Odpowiednio prowadzona polityka migracyjna powinna być wynikiem optymalnego wykorzystania zasobów pracy. W sytuacji wysokiego bezrobocia zatrudnianie cudzoziemców będzie miało charakter uzupełniający i odpowiadający rzeczywistym potrzebom. Muszą być jednak respektowane standardy i umowy międzynarodowe, w tym zobowiązania wynikające z członkostwa Polski w UE.

W perspektywie długoterminowej, zmniejszanie poziomu ludności w wieku produkcyjnym występować będzie, podobnie jak obecnie w większości krajów UE, również na polskim rynku pracy, co skutkować może niedoborami pracowników różnych specjalności. Dlatego też istotnym elementem polityki w zakresie migracji zarobkowych będzie opracowanie odpowiednich zasad i warunków dopuszczania cudzoziemców do polskiego rynku pracy na podstawie analizy bilansu migracyjnego. Wprowadzane będą jednocześnie rozwiązania, mające na celu przeciwdziałanie powstawaniu na rynku pracy ewentualnych niedoborów kadr specjalistycznych różnych dziedzin.

Opracowania i wdrożenia wymaga system monitoringu rynku pracy w kontekście mobilności międzynarodowej (utworzenie bazy danych migracyjnych), w oparciu o który przygotowywane będą propozycje polityki migracyjnej.

W rezultacie wstąpienia do UE Polska stopniowo uzyska pełny dostęp do unijnego rynku pracy, co będzie wpływało na coraz większą mobilność polskich pracowników na europejskim rynku pracy. W związku ze wzmożonymi już

obecnie zarobkowymi wyjazdami Polaków za granicę (w tym zwłaszcza absolwentów uczelni i szkół), rosnącym problemem stają się ponoszone koszty kształcenia i pojawiające się braki wykwalifikowanej kadry na krajowym rynku pracy. Skłania to do rozwinięcia działań informacyjno-organizacyjnych i innych, zachęcających do pozostania i realizowania kariery zawodowej w kraju oraz do powrotu do kraju i inwestowania w Polsce. Tworzone będą w szczególności warunki dające możliwość wykorzystania nabytej za granicą wiedzy i umiejętności w działalności gospodarczej w Polsce. Odrębnym zadaniem będzie budowa instytucji ochrony interesów polskich pracowników za granicą.

Wskaźniki charakteryzujące realizację priorytetu 3 Strategii przedstawia poniższa tabela.

	Wskaźniki	UE-25		Polska	
		Wartość wskaźnika w roku bazowym (2005)		Zakładana wartość wskaźnika	
				2010	2015
Priorytet III Wzrost zatrudnienia i podniesienie jego jakości	Wskaźnik zatrudnienia: (%)	63,8	52,8	57,0	62,0
	- osób w wieku 15-64 lata	56,3	46,8	51,0	53,0
	- kobiet w wieku 15-64 lata	42,5	27,2	31,0	37,0
	- osób niepełnosprawnych	.	13,1 (2004)	18	25
	Stopa bezrobocia osób w wieku 15-24 lata (%)	18,5	34,6	26,0	18,0
	Odsetek osób z wykształceniem średnim w populacji 15-64 lata (bez zasadniczego zawodowego)	.	35,2	38,0	41,0
	Odsetek osób z wykształceniem wyższym w populacji 15-64 lata	.	13,9	15,0	18,0
Absolwenci na kierunkach matematycznych, przyrodniczych i technicznych (% absolwentów szkół wyższych ogółem)	24	15 (2004)	20	25	
Odsetek osób w wieku 25-64 lata uczących się i dokształcających	11,0	5,5	7	10	

Źródło: Polska – o ile nie zaznaczono inaczej - dane Głównego Urzędu Statystycznego, Ministerstwa Finansów i Eurostat; UE-25 – Eurostat.

PRIORYTET 4. Budowa zintegrowanej wspólnoty społecznej i jej bezpieczeństwa

Jakość życia określana jest również przez zintegrowanie społeczności, w której każdy człowiek i każda rodzina mogą realizować swoje plany życiowe i aspiracje oraz uzyskiwać wsparcie w trudnej sytuacji. W takiej współdziałającej wspólnocie mogą umacniać swoje szanse, jak i działać na rzecz dobra wspólnego.

Jakość życia kształtowana jest także poczuciem bezpieczeństwa zewnętrznego i wewnętrznego.

ZINTEGROWANA WSPÓLNOTA

Zintegrowana wspólnota wymaga przede wszystkim poczucia solidarności lokalnej, zapewnienia bezpieczeństwa i poczucia bezpieczeństwa. Ważne jest także poczucie istotności wpływu obywatela na sprawy społeczne i gospodarczo-zawodowe oraz przestrzenne zagospodarowanie terenu i stan środowiska naturalnego otoczenia m.in. poprzez praktykę dialogu społecznego. Pożądane jest więc działanie zróżnicowanych form lokalnej i ponadlokalnej aktywności społecznej oraz wspieranie działań organizacji pozarządowych i edukacji obywatelskiej. Szczególnie ważne znaczenie ma rozwój dialogu społecznego, jak

i dialogu obywatelskiego. W tym celu wskazane jest prowadzenie debaty publicznej, służącej wypracowaniu koncepcji przyjaznej obywatelowi i sprawnej administracji państwowej, która zwiększy ufność obywateli wobec władzy publicznej.

Stabilna i skuteczna władza publiczna wpływa na wzrost aktywności obywateli, wzmacnia tożsamość (narodową, regionalną czy lokalną) oraz zdolności organizacyjne społeczeństwa.

Zadania wzmacniające wspólnotę społeczną i funkcjonowanie władzy publicznej koncentrować się będą na następujących działaniach:

a) Budowa zasługującej na społeczne zaufanie, sprawnej władzy publicznej oraz przeciwdziałanie korupcji

Władza publiczna powinna być wiarygodnym partnerem dla innych (obywateli, organizacji obywatelskich, organizacji przedsiębiorców, organizacji eksperckich). Aby to osiągnąć administracja służąca państwu i społeczeństwu musi być otwarta, przejrzysta, nastawiona na dialog, sprawna i zdolna do adaptacji.

*Uprościć
procedury
administracyjne*

Niezbędne są zatem skoordynowane działania upraszczające procedury administracyjne i wzmacniające potencjał kadrowy oraz modernizacja techniczna i technologiczna sektora publicznego, które zwiększą jego skuteczność. W przypadkach gdy jest to możliwe, korzystne będzie powierzenie partnerom społecznym realizacji niektórych zadań publicznych.

W tym obszarze zakłada się wzmocnienie i przeprowadzenie reform funkcjonalnych także w wymiarze sprawiedliwości i prokuraturze. Przewiduje się m.in. uproszczenie procedur sądowo-administracyjnych, większą sprawność w wydawaniu orzeczeń i ich skuteczną egzekucję oraz reformę policji zwiększającą profesjonalizm w jej działaniu. Poprawie jakości funkcjonowania prokuratury, sądownictwa, więziennictwa oraz innych instytucji porządku publicznego służyć będzie m.in. lepsza infrastruktura teleinformatyczna i wyposażenie w środki łączności, a także doskonalenie działania krajowego rejestru sądowego. Konieczne będzie przeprowadzenie reformy prawa i funkcjonowania administracji publicznej, jak również budowanie narodowego systemu prawości, który wspomże proces przeciwdziałania korupcji w sektorze publicznym, m.in. dzięki szerokiemu uczestnictwu obywateli, sektora prywatnego i środków masowego przekazu w życiu społecznym.

b) Wspieranie samoorganizacji społeczności lokalnych

*Wspieranie
inicjatyw
lokalnych*

Jednym z elementów Strategii jest budowanie zintegrowanych i obywatelsko świadomych wspólnot przede wszystkim na poziomie lokalnym. Ważne jest wspieranie inicjatyw w zakresie lokalnego rozwoju gospodarczego, tworzenia miejsc pracy, edukacji, troski o środowisko, dobroczynności, itp. Istotnym celem rządu i samorządu terytorialnego powinno być umacnianie kapitału społecznego oraz wspieranie społeczeństwa obywatelskiego – możliwości artykulacji interesów i potrzeb obywateli oraz działania na rzecz ich realizacji m.in. poprzez społeczną samoorganizację. Potrzebne będzie kształtowanie infrastruktury obywatelskiej takiej, jak np. centra wolontariatu, dostęp do bezpłatnego poradnictwa obywatelskiego i informacji oraz miejsca, gdzie inkubować się mogą inicjatywy obywatelskie.

System ładu publicznego i bezpieczeństwa będzie oparty o współpracę władz centralnych z samorządem terytorialnym oraz wspólnotami lokalnymi. Wspierana będzie działalność rad osiedli i rad wiejskich (na szczeblu niższym niż gmina). Rozszerzane będą możliwości przekazywania niektórych kompetencji rad gmin na poziom rad osiedli. Uzupełnieniem tych działań będzie inicjowanie i wspieranie programów edukacji społecznej służących budowaniu spójności społecznej, promowaniu postaw prośrodowiskowych i tożsamości kulturowej. Będą one też służyć kształtowaniu umiejętności wspólnego działania na poziomie gmin lub wsi (osiedli), jak również organizacji pozarządowych.

*Uczestnictwo
obywateli
w procesach
decyzyjnych*

Zapewnianie dobrej współpracy mieszkańców i władz lokalnych wymaga skutecznego rozwijania *e-government*, wdrażania przejrzystości procedur decyzyjnych na szczeblu lokalnym, uczestnictwa obywateli w procesie decyzyjnym na szczeblu lokalnym, inicjowania oraz wspierania praktyki lokalnej policji środowiskowej (korzystając z doświadczeń innych krajów). Tworzone będą warunki do rozwoju mechanizmów włączających obywateli do współdecydowania o swojej wspólnocie, takich jak: konsultacje społeczne, lokalne inicjatywy uchwałodawcze, demokratyczna debata publiczna, referenda i inne. Ponadto rozwijane będą lokalne sieci komunikacji społecznej (prasa lokalna, lokalne strony internetowe i in.).

c) Promocja polityki integracji społecznej, w tym prorodzinnej, zwłaszcza w zakresie funkcji ekonomicznych, opiekuńczych i wychowawczych

Politykę w tym zakresie wzmocnić powinno łączne zaangażowanie aktywnej polityki społecznej państwa (rządu i samorządów) i aktywności społeczeństwa. Celem strategicznym jest zbudowanie zintegrowanego systemu polityki państwa, którego efektem będzie zwiększenie integracji społecznej, przy wzajemnym wspieraniu się polityki społecznej i polityki gospodarczej oraz wzrostu zatrudnienia. W realizacji tego celu pożądane jest zaangażowanie wszelkich podmiotów w projektowanie, wdrażanie i monitorowanie polityki społecznej.

*Systemowe
wsparcie rodzin*

Pierwszoplanowym zadaniem polityki społecznej będzie systemowe wsparcie rodzin, szczególnie w pierwszych latach wychowywania dzieci, obejmujące działania w obszarze zdrowia, bytu, edukacji i wychowania, a także budowanie systemu wspierania łączenia rodzicielstwa i pracy zawodowej. Wymaga to kompleksowych inicjatyw zarówno na poziomie centralnym, jak i regionalnym, administracji publicznej, ale także organizacji pozarządowych, pracodawców i środowisk lokalnych, w tym lokalnego wolontariatu. W efekcie tych działań oczekiwać należy wzrostu stabilności rodzin, zwiększenia dzietności, a także ograniczenia zjawisk niepożądanych, takich jak dziedziczenie biedy i wykluczenia społecznego. Realizowany będzie program wsparcia niezamożnych rodzin w zaspokajaniu ich potrzeb mieszkaniowych poprzez ułatwienie pozyskiwania mieszkania na własność.

Promowana będzie integracja i aktywizacja społeczna, w szczególności rozwój instytucji zatrudnienia socjalnego, spółdzielczości socjalnej, budownictwa socjalnego, rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych, jak też rozwój kontraktów socjalnych i innych instrumentów aktywizujących, stosowanych przez służby społeczne. Prowadzone będą działania na rzecz tworzenia integracyjnego rynku pracy dla osób znajdujących się w trudnej sytuacji lub osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Wspierać organizacje pozarządowe

Aktywna polityka społeczna wymaga zaangażowania środowisk lokalnych. Aby to osiągnąć, niezbędna jest rozbudowa i kształtowanie dobrej jakości służb społecznych, a także rozwój sektora organizacji pozarządowych.

Polityka integracji społecznej zależy w dużej mierze od inicjatyw obywatelskich, dialogu obywatelskiego i partycypacji społecznej. Warunki takie sprzyjają dynamicznemu rozwojowi usług społecznych prowadzących do integracji.

Rozwój usług społecznych sprzyja integracji społecznej

Istotnym zadaniem jest budowa poczucia bezpieczeństwa socjalnego, związanego z poziomem i jakością usług zdrowotnych (w tym ratownictwa medycznego), usług pomocy społecznej oraz zabezpieczenia społecznego (renty, system emerytalny).

Ważne też będzie, w warunkach wydłużenia wieku życia, budowanie systemu wsparcia dla osób starszych, przede wszystkim zbudowanie kompleksowego systemu opiekuńczego, aktywizującego i integrującego osoby starsze w środowiskach lokalnych oraz rozwój opieki długoterminowej i paliatywno-hospicyjnej. Brak takiego podejścia, w szczególności brak skoordynowanego wsparcia zdrowotnego osób starszych powodować może narastanie wykluczenia społecznego w tej grupie.

BEZPIECZEŃSTWO ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE

Istotnym zadaniem państwa jest:

a) Zapewnienie bezpieczeństwa narodowego i poczucia bezpieczeństwa

Bezpieczeństwo kraju rozumiane z jednej strony jako ochrona suwerenności i niezawisłości Rzeczypospolitej oraz – z drugiej strony – jako możliwość skutecznego przeciwstawiania się wyzwaniom globalnym, zagrożeniom i kryzysom zewnętrznym w sferze politycznej, ekonomiczno-społecznej i militarnej.

Rośnie rola pozamilitarnych aspektów bezpieczeństwa narodowego

Oznacza to potrzebę udziału w inicjatywach międzynarodowych, w tym w misjach pokojowych, działaniach na rzecz reagowania i eliminowania napięć i niestabilności wywołanych przez konflikty lokalne, terroryzm międzynarodowy, jak również katastrofy naturalne, czy technologiczne. Wymaga to całościowego i zintegrowanego cywilno-wojskowego podejścia do rozwiązywania konfliktów oraz przygotowania systemu bezpieczeństwa narodowego do skutecznego reagowania na możliwe wyzwania i zagrożenia. Rośnie bowiem rola pozamilitarnych aspektów bezpieczeństwa narodowego (bezpieczeństwo energetyczne, informacyjne, ekologiczne).

Udział w NATO i UE gwarancją bezpieczeństwa

Udział w NATO oraz jego transformacja polityczno-wojskowa powodują, że zachodzi konieczność uczestnictwa Polski we wspólnych akcjach sojuszniczych. Ponadto członkostwo w Unii Europejskiej nadal wymagać będzie ściślejszej współpracy i realizacji zadań podejmowanych w ramach Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa oraz Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony, w tym w ujęciu kierunkowym - Europejskiej Strategii Bezpieczeństwa. Elementami tych działań są m.in.: Europejski Cel Operacyjny – EHG2010, Cywilny Cel Operacyjny CHG2008, unijne siły szybkiego reagowania, Grupy Bojowe, operacje i misje pokojowe UE, współpraca w ramach Europejskiej Agencji Obrony. Ponadto Polska będzie nadal aktywnym uczestnikiem Europejskiej Polityki Sąsiedztwa UE.

Realizacja standardów Schengen

Strategicznym zadaniem pozostaje przystąpienie Polski do obszaru Schengen i związane z tym wypełnienie standardów Schengen w zakresie ochrony granic zewnętrznych, współpracy policyjnej i sądowej, ochrony danych osobowych oraz budowy Systemu Informacyjnego Schengen II, co wydatnie przyczyni się do poprawy bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego Polski.

W interesie Polski jest wzmocnienie dobrosąsiedzkich i partnerskich form wymiany i współpracy z krajami sąsiedzkimi. Służyć temu będzie m.in. udział w realizacji programów europejskiej współpracy terytorialnej (przygranicznej, transnarodowej i międzyregionalnej).

b) Bezpieczeństwo wewnętrzne i porządek publiczny

Państwo będzie działać na rzecz zapobiegania i zmniejszania przestępczości, w tym gospodarczej, zagrożenia terrorystycznego, zapobiegania i łagodzenia skutków katastrof naturalnych, technologicznych i spowodowanych działalnością człowieka.

Przewiduje się zintensyfikowanie rozwiązań na rzecz poprawy infrastruktury bezpieczeństwa wewnętrznego, usprawnienia funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości, policji, systemu informowania o zagrożeniach oraz przygotowania odpowiednich kadr. Prowadzone będą również działania prewencyjne zapewniające poprawę przestrzegania przepisów o bezpieczeństwie ruchu drogowego, zapobiegające wystąpieniom awarii technicznych oraz działania wspierające system ratownictwa i bezpieczeństwo ratowników.

System reagowania kryzysowego

Priorytetem staje się zakończenie prac nad systemem bezpieczeństwa, w tym reagowania kryzysowego. System taki powinien się opierać na sprawnie funkcjonującym krajowym systemie ratowniczym, skoordynowanym ze wszystkimi służbami ratowniczymi, w szczególności z systemem ratownictwa medycznego. Realizacja zadań w zakresie bezpieczeństwa narodowego powinna obejmować wszystkie struktury państwa od organów samorządowych począwszy, na których spoczywa duża część obowiązków związanych z obronnością i bezpieczeństwem państwa. Model powszechnego systemu ochrony ludności powinien zostać oparty na zasadzie prymatu układu terytorialnego. Oznacza to samodzielność decyzyjną na poszczególnych szczeblach podziału terytorialnego i ograniczenia możliwości dyrektywnej ingerencji władzy zwierzchniej, do chwili przejścia przez nią (w sytuacjach kryzysowych) odpowiedzialności za podejmowane decyzje. Należy przyjąć też zasadę współudziału obywateli, członków lokalnej lub regionalnej wspólnoty w działaniach związanych z opanowaniem sytuacji kryzysowej.

Poprawa bezpieczeństwa lokalnego

Przy współpracy z lokalnymi społecznościami należy dążyć do tworzenia efektywnych lokalnych systemów bezpieczeństwa oraz wspierać działania na rzecz poprawy bezpieczeństwa lokalnego, w szczególności mające na celu ograniczenie najbardziej dokuczliwej dla obywateli przestępczości pospolitej.

Transgraniczne aspekty bezpieczeństwa

W celu zapobiegania i przeciwdziałania przestępczości, jak również innym zagrożeniom bezpieczeństwa obywateli, rozwijana będzie współpraca ze służbami publicznymi krajów sąsiednich oraz z właściwymi organizacjami międzynarodowymi.

Istotnym zadaniem jest też podejmowanie inicjatyw edukacyjnych w zakresie obronnego przygotowania społeczeństwa i rozpowszechniania wiedzy na temat postępowania w sytuacjach kryzysowych.

Wybrane wskaźniki charakteryzujące realizację priorytetu 4 Strategii przedstawia poniższa tabela.

	Wskaźniki	UE-25		Polska	
		Wartość wskaźnika w roku bazowym (2005)		Zakładana wartość wskaźnika	
				2010	2015
Priorytet IV Budowa zintegrowanej wspólnoty społecznej i jej bezpieczeństwa	Odszetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym	85,8 (2004)	38	50	55
	Udział w wyborach parlamentarnych (w % uprawnionych)	69,9	40,6	43	50
	Poziom zaufania do administracji publicznej ¹⁾	x	38	45	50
	Wskaźnik postrzeganej korupcji ²⁾	.	3,4	5,0	6,0
	Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw (%)	.	56,2 (2004)	60	65
	Wskaźnik efektywności rządzenia ³⁾	.	0,58	0,75	1,0
	Wskaźnik poczucia bezpieczeństwa (%) ⁴⁾	x	46	50	60

Źródło: Polska – o ile nie zaznaczono inaczej - dane Głównego Urzędu Statystycznego, Ministerstwa Finansów i Eurostat; UE-25 – Eurostat.

¹⁾ Wg badań CBOS

²⁾ Wg Transparency International; indeks percepcji korupcji (10 – oznacza brak korupcji).

³⁾ Badanie Banku Światowego; wartości od -2,5 do +2,5.

⁴⁾ Wg badań CBOS. Odszetek odpowiedzi TAK na pytanie: Czy Polska jest krajem, w którym żyje się bezpiecznie?

PRIORYTET 5. Rozwój obszarów wiejskich

Prowadzona od lat polityka wobec wsi i obszarów wiejskich nie doprowadziła do zmniejszenia różnic w poziomie rozwoju i życia między miastem a wsią. Wręcz przeciwnie, w ostatnich latach przepaść cywilizacyjna pomiędzy miastem a terenami wiejskimi pogłębia się. Koniecznym staje się takie ukształtowanie polityki i jej instrumentów, aby ten proces zatrzymać i istotnie zmienić sytuację na polskiej wsi.

Obszary wiejskie powinny stać się dla mieszkańców Polski konkurencyjnym miejscem do zamieszkania i prowadzenia działalności gospodarczej. Konkurencyjność taka oznacza pożądane (ze względów gospodarczych i społecznych) i dobrze funkcjonujące usługi, zarówno prywatne jak i publiczne, dobrą infrastrukturę, sprawny transport publiczny – wszystko, co łącznie sprawia, że życie i praca na wsi lub w małym mieście może stać się prawdziwą alternatywą dla dużego miasta.

Polityka państwa wobec obszarów wiejskich musi uwzględniać zarówno rolnictwo, jak i pozarolniczy rozwój wsi. Celem takiej polityki jest skuteczniejsze i konsekwentne podnoszenie poziomu i jakości życia mieszkańców obszarów wiejskich.

Kierunki wsparcia rozwoju obszarów wiejskich muszą być komplementarne i powinny się uzupełniać z innymi krajowymi politykami i strategiami, które określają główne cele i priorytety rozwojowe Polski w obszarze polityki spójności. Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich nie jest możliwy bez bezpośredniego i szerokiego udziału społeczności lokalnych.

Rozwojowi obszarów wiejskich służyć będzie:

*Niezbędne
zmniejszenie
różnic
cywilizacyjnych
między miastem
a wsią*

a) Rozwój przedsiębiorczości i aktywności pozarolniczej

*Rozwój
pozarolniczej
aktywności
gospodarczej*

Ożywienie gospodarcze obszarów wiejskich jest możliwe głównie dzięki małym przedsiębiorstwom. Urynkowanie gospodarki sprawiło, że coraz więcej mieszkańców wsi zajmuje się działalnością handlową, usługową, rzemieślniczą (tzw. drobna wytwórczość) i turystyczną, wykorzystując zasoby własne gospodarstw rolnych. Z uwagi jednak na ograniczony dostęp do środków finansowych, pozarolnicza aktywność gospodarcza na obszarach wiejskich jest wciąż słabo rozwinięta.

*Wspieranie
modernizacji
przetwórstwa
rolno-
spożywczego*

Należy pamiętać, że obszary wiejskie to także miejsce, gdzie prowadzona jest działalność przetwórcza, zarówno w makro, jak i mikro skali. Jednym z istotnych elementów wspierania tego sektora, a w szczególności w obszarze rolnictwa oraz żywnościowym, będzie realizacja projektów związanych z modernizacją zakładów przetwórstwa rolno-spożywczego, sprzyjających poprawie konkurencyjności sektora rolnego i leśnego oraz handlu hurtowego artykułami rolnymi.

Przyspieszenie rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości na obszarach wiejskich będzie możliwe dzięki realizacji projektów poprawiających i rozwijających infrastrukturę techniczną, niezbędną do prowadzenia działalności gospodarczej. Zasadą będzie synchronizowanie zadań inwestycyjnych z planowaniem przestrzennym i urbanistycznym. Jednocześnie ważną będzie dbałość o walory przyrodnicze obszarów wiejskich, tak by rozwój gospodarczy nie prowadził do degradacji środowiskowej. Atrakcyjność przyrodnicza, krajobrazowa i kulturowa obszarów wiejskich stanowią również podstawowy warunek rozwoju agroturystyki.

b) Wzrost konkurencyjności gospodarstw rolnych

*Dostosowanie
do wymogów
wspólnotowych*

Biorąc pod uwagę niski stopień specjalizacji gospodarstw rolnych, niedoinwestowanie w zakresie infrastruktury produkcji rolnej i rozdrobnienie struktury obszarowej, które przekłada się na mniejszą efektywność produkcji, konieczne jest zapewnienie odpowiednich instrumentów wsparcia i podniesienie nakładów finansowych na pokrycie kosztów dostosowujących gospodarstwa rolne do rosnących wymagań wspólnotowych oraz wzmożonej presji konkurencyjnej. W celu poprawy konkurencyjności gospodarstw rolnych wspierana będzie m.in. techniczna i organizacyjna modernizacja gospodarstw rolnych, inwestycje w nowe technologie, wysokowydajny sprzęt, a także budowa urządzeń melioracyjnych nawadniających i odwadniających, wpływających na rezultaty produkcji rolnej.

Wsparcie rozwoju tzw. integrowanej produkcji, stanowiącej podstawę gospodarowania w krajach UE, polegającej na wykorzystaniu zrównoważonego postępu technicznego i biologicznego w uprawie, ochronie roślin i nawożeniu oraz produkcji zwierzęcej wpłynie na podniesienie poziomu efektywności rolnictwa i dostosowanie produkcji do wymogów konsumenta oraz na utrzymanie dobrej pozycji polskich produktów rolno-spożywczych na rynku unijnym i światowym.

*Wsparcie
młodych
rolników*

W obliczu narastania problemu gospodarstw bez następców, realizowane będą działania ukierunkowane na wspieranie młodych rolników, co może wpłynąć na poprawę konkurencyjności rolnictwa.

Duże znaczenie dla rozwoju gospodarstw rolnych będzie miała możliwość realizacji projektów związanych z produkcją biopaliw i biokomponentów, z zachowaniem obowiązujących norm, chroniących produkcję roślinną i zwierzęcą przed nadmierną intensyfikacją i modyfikacją.

Wspierane będą również usługi doradcze, co w konsekwencji przyczyni się do poprawy efektywności produkcji rolniczej.

Istotnym elementem jest możliwość korzystania przez rolników z programów wspierających rozwój produkcji i promocji produktów tradycyjnych i ekologicznych. Zwiększy to szanse na restrukturyzację i poprawę dochodów w małych i średnich gospodarstwach rolnych.

Tworzone będą również sprzyjające warunki do:

- organizowania się rolników w grupy producenckie oraz upowszechniania trwałych powiązań między producentami rolnymi i przetwórcami,
- poprawy dochodowości gospodarstw rolnych,
- stabilizowania sytuacji na poszczególnych rynkach rolnych.

c) Rozwój i poprawa infrastruktury technicznej i społecznej na obszarach wiejskich

Poprawa infrastruktury zwiększy atrakcyjność inwestycyjną

Niedostateczny stopień rozwoju infrastruktury na wsi nie tylko obniża standard życia i gospodarowania, lecz także decyduje o jego słabszej efektywności i mniejszej atrakcyjności obszarów wiejskich dla potencjalnych inwestorów. Dlatego też niezbędne są znaczące inwestycje mające na celu wyrównywanie dysproporcji rozwojowych między obszarami wiejskimi i miejskimi, co przyczyni się do zwiększenia spójności gospodarczej, społecznej oraz przestrzennej.

Niezbędne jest zatem dalsze inwestowanie w infrastrukturę techniczną na obszarach wiejskich. Wobec powyższego, wspierane będą projekty w zakresie: zaopatrzenia w wodę i gospodarki ściekowej, tworzenia systemu zbioru, segregacji, wywozu i utylizacji odpadów komunalnych, rozwoju lokalnej infrastruktury dostępu do internetu, elektryfikacji i reelektryfikacji wsi oraz infrastruktury transportowej. Projekty te powinny być realizowane zarówno przez rolników, jak też przez jednostki samorządu terytorialnego.

Wspierane będą także inwestycje w zakresie: modernizacji przestrzeni publicznej, obiektów pełniących funkcje turystyczne, kulturalne i rekreacyjne oraz tradycyjnego, regionalnego budownictwa wiejskiego. W efekcie przyczyni się to do wzrostu atrakcyjności inwestycyjnej, zaspokojenia potrzeb społecznych i kulturalnych oraz wpłynie na rozwój tożsamości społeczności wiejskiej i zachowanie dziedzictwa kulturowego.

d) Wzrost jakości kapitału ludzkiego oraz aktywizacja zawodowa mieszkańców wsi

W sytuacji słabo wykształconego rynku pracy i wysokiego bezrobocia strukturalnego występującego na obszarach wiejskich, niezbędna jest realizacja projektów w zakresie: tworzenia nowych miejsc pracy, kształcenia ustawicznego i zawodowego osób pracujących w rolnictwie i poza nim, szkoleń podnoszących kwalifikacje zawodowe mieszkańców obszarów wiejskich oraz innych inicjatyw służących rozwojowi kapitału ludzkiego.

Aktywizacja społeczności lokalnych

Skala i tempo przemian na wsi w dużej mierze zależą od stopnia samoorganizacji środowisk lokalnych i ich aktywności. Wzmacniane będą działania na rzecz rozwoju organizacji pozarządowych i wolontariatu. Istotne znaczenie dla rozwoju wsi mają programy wspierające działania szkoleniowe, informacyjne i promocyjne na rzecz: przygotowywania i wdrażania lokalnych strategii rozwoju, aktywizacji społeczności lokalnych, promocji obszarów wiejskich itp.

Rozwój szans dzieci i młodzieży wiejskiej

Szczególny nacisk powinien być położony na rozwój szans dzieci i młodzieży wiejskiej z terenów zaniedbanych pod względem społecznym i ekonomicznym, zwłaszcza z obszarów popegeerowskich. Naczelnym motywem podejmowanych działań powinno być niedopuszczenie do międzypokoleniowej transmisji negatywnych tendencji socjalnych, tj. przejmowaniu przez młodzież wartości i postaw właściwych syndromowi „wyuczonej bezradności”. Podniesienie jakości kształcenia w szkołach wiejskich nierozdzielnie związane jest z zatrudnianiem kadry pedagogicznej o wysokich kwalifikacjach zawodowych. W związku z tym celowym staje się wprowadzenie systemu zachęt dla nauczycieli podejmujących pracę w szkołach na obszarach wiejskich. Istotne jest utrzymanie zainteresowania i odpowiedniego wsparcia dla średniego szkolnictwa rolniczego.

Ponadto ważnym elementem w eliminowaniu dysproporcji edukacyjnych pomiędzy miastem a obszarami wiejskimi jest rozwój lokalnej infrastruktury oświatowej (budowa i modernizacja obiektów dydaktycznych, w tym pracowni do praktycznej nauki zawodu, nauki języków obcych, pracowni komputerowych), jak też rozwój teleedukacji.

Niektóre wskaźniki charakteryzujące realizację priorytetu 5 Strategii przedstawia poniższa tabela.

	Wskaźniki	UE-25		Polska	
		Wartość wskaźnika w roku bazowym (2005)		Zakładana wartość wskaźnika	
				2010	2015
Priorytet V Rozwój obszarów wiejskich	Wskaźnik zatrudnienia na wsi (%) ¹⁾	.	46,1	51	54
	Przeciętna powierzchnia indywidualnego gospodarstwa rolnego (ha użytków) ²⁾	16 (2003) ³⁾	7,6	8,5	10,0
	Odsetek dzieci zamieszkałych na wsi objętych wychowaniem przedszkolnym	.	17,5	25	35
	Odsetek gospodarstw domowych korzystających z dostępu do internetu na wsi (%)	.	19	40	70
	Liczba pracujących w rolnictwie na 100 ha użytków rolnych ²⁾⁴⁾	9 (2003) ³⁾	15	12	10

Źródło: Polska – o ile nie zaznaczono inaczej - dane Głównego Urzędu Statystycznego, Ministerstwa Finansów i Eurostat; UE-25 – Eurostat.

¹⁾ Wg BAEL.

²⁾ Dotyczy gospodarstw powyżej 1 ha.

³⁾ UE-25 – szacunek własny na podstawie danych Eurostat.

⁴⁾ W przeliczeniu na pełnozatrudnionych w rolnictwie indywidualnym.

PRIORYTET 6. Rozwój regionalny i podniesienie spójności terytorialnej

Polska jest krajem zróżnicowanym regionalnie; istotne różnice w poziomie rozwoju oraz w jego uwarunkowaniach występują zarówno między regionami, jak i wewnątrz regionów.

Polityka regionalna państwa w latach 2007-2015 koncentrować się będzie na tworzeniu warunków dla wzrostu konkurencyjności wszystkich regionów w taki sposób, aby sprzyjać spójności ekonomicznej, społecznej i terytorialnej oraz

dążyć do wyrównywania szans rozwojowych województw, przy zachowaniu zasady zrównoważonego rozwoju.

Wyrównywanie szans rozwojowych regionów Polski

Oznacza to dążenie do poprawienia konkurencyjności gospodarczej poszczególnych regionów i całego kraju, jak również wyrównywania szans rozwojowych tych obszarów, które bez wsparcia ze strony państwa skazane są na marginalizację lub długotrwałe trudności rozwojowe. W myśl zasady subsydiarności oraz zasady wspierania endogenicznego rozwoju, polityka regionalna państwa będzie ukierunkowana na elastyczne różnicowanie celów i wykorzystanie potencjału wewnętrznego poszczególnych obszarów.

Dla osiągnięcia celów rozwojowych Polski najważniejsze jest:

- a) zapewnienie ładu przestrzennego kraju,
- b) decentralizacja procesów rozwojowych i idąca za tym decentralizacja finansów publicznych, powodująca zwiększenie roli samorządów terytorialnych w inwestowaniu w infrastrukturę techniczną i społeczną oraz w gospodarczy rozwój regionów i wykorzystanie potencjału lokalnego,
- c) rozwój obszarów metropolitalnych,
- d) rozwój obszarów wiejskich, które częstokroć stanowią obszar marginalizacji gospodarczej, społecznej, edukacyjnej i kulturowej kraju.

Wykorzystanie potencjału ośrodków miejskich

Kluczowym zadaniem w rozwoju regionalnym jest pełniejsze wykorzystanie potencjału endogenicznego największych ośrodków miejskich oraz wzmocnienie związków między metropoliami i terenami zurbanizowanymi a otaczającymi je terenami wiejskimi i małymi miasteczkami. Zasadniczym rezultatem powinno być rozprzestrzenianie wzrostu gospodarczego na tereny przylegające i wykorzystanie relatywnych przewag wielkiego miasta - tworzenie nowych miejsc pracy, możliwości kooperacji gospodarczej, uczestnictwa w infrastrukturze społecznej i kulturalnej. Warunkiem niezbędnym tego procesu jest zbudowanie powiązań komunikacyjnych i teleinformatycznych między metropolią lub terenem zurbanizowanym i ich otoczeniem, a także powiązań gospodarczych, usługowych, kulturalnych itp. Więzy te powinny być wspierane zarówno przez administrację rządową, jak i samorządową.

Działania inwestycyjne nie powinny prowadzić do niekontrolowanego rozprzestrzeniania się miast. Warunkiem tego jest przyspieszenie i usprawnienie procesu planowania przestrzennego.

Istotne znaczenie dla rozwoju regionalnego będzie miało sfinalizowanie prac nad nową Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju nakreślającą kierunki pożądanych długookresowych zmian w zagospodarowaniu polskiej przestrzeni, co powinno zapewnić ład przestrzenny kraju.

Jednym z warunków wzrostu atrakcyjności inwestycyjnej, a przez to i konkurencyjności województw, jest rozwój ich współpracy zarówno w wymiarze międzynarodowym (w tym transgranicznym), jak i ponadregionalnym. Polityka regionalna państwa wspierać będzie podejmowanie takich ponadwojewódzkich inicjatyw, jak Karpaty, Zielone Płuca Polski, zlewnie Odry i Wisły i inne.

Wszystkie działania polityki regionalnej państwa będą podejmowane w powiązaniu z politykami sektorowymi rządu, m.in. ukierunkowanymi na

podniesienie konkurencyjności gospodarki, budowę i modernizację infrastruktury i rozwój kapitału ludzkiego. Główne kierunki rozwoju regionalnego są określone w strategiach rozwoju województw opracowywanych przez władze samorządowe i realizowanych poprzez regionalne programy operacyjne, przygotowywane przy współpracy z ministrem właściwym do spraw rozwoju regionalnego.

*Zwiększenie
roli
samorządów*

Zakłada się zwiększanie roli samorządów terytorialnych w inwestowaniu w infrastrukturę techniczną i społeczną oraz w gospodarczy rozwój regionów i wykorzystanie potencjału lokalnego dzięki decentralizacji procesów rozwojowych i idącej za tym decentralizacji finansów publicznych.

Podstawowymi kierunkami działań państwa będą:

a) Podniesienie konkurencyjności polskich regionów

*Wzrost
konkurencyj-
ności regionów*

Potencjał konkurencyjno-innowacyjny regionów określa zdolność regionu do trwałego rozwoju i wzrostu dobrobytu mieszkańców w warunkach gospodarki rynkowej. Rozwój regionalny zależy od występowania na danym terenie czynników wzrostowych tj. inwestycji, zwłaszcza innowacyjnych, możliwości eksportowych, a także kapitału ludzkiego i przedsiębiorczości. Potencjał konkurencyjno-innowacyjny regionu jest również związany ze zdolnością przyciągania przez region czynników produkcji spoza tego regionu – zarówno pracowników, jak i kapitału w postaci np. inwestycji zagranicznych.

Dla podniesienia konkurencyjności polskich regionów niezbędne jest:

- wspieranie rozbudowy infrastruktury decydującej o konkurencyjności polskiej gospodarki i poszczególnych regionów. Istotne znaczenie ma poprawa infrastruktury transportowej w relacjach pomiędzy głównymi ośrodkami miejskimi a innymi miastami, w relacjach miasto - wieś oraz zwiększenie dostępności do systemów transportu zbiorowego, jak również - w rejonach nadmorskich – wsparcie infrastruktury portowej przyczyniającej się do rozwoju sektorów związanych z gospodarką morską. Wspomagana też będzie odbudowa i modernizacja infrastruktury komunalnej i społecznej;
- wykorzystanie zasobów środowiska przyrodniczego jako istotnego potencjału rozwojowego;
- wsparcie dla ochrony i poprawy stanu materialnego dziedzictwa kulturowego oraz rozwoju inwestycji kultury regionów;
- wspieranie rozwoju infrastruktury naukowo-badawczej i edukacyjnej oraz działalności badawczo-rozwojowej jednostek naukowych i przedsiębiorstw, a także rozwoju instytucji otoczenia przedsiębiorstw zajmujących się transferem nowoczesnych technologii do gospodarki. Występowanie sprawnego systemu innowacyjnego na danym terenie, tj. układu podmiotów generujących wiedzę i innowacje, określa możliwości budowania konkurencyjnej gospodarki;
- wspieranie rozwoju instytucji szkoleniowych oraz innych, działających na rzecz poprawy jakości kapitału ludzkiego, wspieranie kształcenia ustawicznego w regionach, upowszechnianie doradztwa dla przedsiębiorców. Polityka regionalna wspierać będzie powiązania szkolnictwa wyższego z regionalną gospodarką i rynkiem pracy, tak aby programy edukacyjne i badawcze były bezpośrednio powiązane z oczekiwaniami regionalnych przedsiębiorstw i uwarunkowaniami na regionalnych rynkach pracy;

- wspieranie upowszechniania dostępu do usług elektronicznych. Działania inwestycyjne powinny objąć zarówno usługi i bazy informatyczne administracji terytorialnej, jak również rozwój komercyjnych sieci i usług elektronicznych w województwach. Osobnym działaniem wymagającym wsparcia ze strony państwa będzie tworzenie w regionach bazy danych o zasobach innowacyjnych i tworzenie możliwości powszechnego dostępu do takich baz;
- wspieranie rozwoju regionalnej przedsiębiorczości, a także stymulowanie rozwoju „gron przemysłowych”. Jednym z ważniejszych działań powinny też być inicjatywy na rzecz rozwoju turystyki, przyczyniające się do zwiększania liczby miejsc pracy i wpływające na wzrost konkurencyjności regionów;
- rozszerzanie zasięgu oddziaływania obszarów metropolitalnych oraz innych dużych miast poprzez rozwijanie powiązań funkcjonalnych oraz uzupełnianie powiązań infrastruktury transportu zbiorowego i łączności z innymi mniejszymi ośrodkami.

b) Wyrównanie szans rozwojowych obszarów problemowych

Obszarami problemowymi, wymagającymi szczególnych działań aktywizujących ze strony państwa, regionów i środowisk lokalnych są:

Obszary wymagające pomocy państwa

- obszary wiejskie, zwłaszcza obszary popegeerowskie, obszary o niskotowarowym, rozdrobnionym rolnictwie, oddalone od centrów miejskich, obszary ze słabo rozwiniętą pozarolniczą działalnością gospodarczą,
- obszary koncentracji przemysłu, poprzemysłowe oraz powojkowe wymagające restrukturyzacji działalności gospodarczej, rynku pracy, aktywnych działań na rzecz poprawy stanu środowiska przyrodniczego (m.in. ich rekultywacji i ponownego wykorzystania),
- obszary cechujące się niekorzystnymi warunkami położenia, ograniczającego możliwość podejmowania zdywersyfikowanej i konkurencyjnej działalności gospodarczej, np. obszary uzależnione od sezonowej turystyki, przygraniczne, rzadko zaludnione i oddalone od centrów miejskich,
- obszary wymagające szczególnych działań na rzecz poprawy stanu środowiska przyrodniczego i inwestycji zapobiegających katastrofom, np. Żuławy, tereny zagrożone powodzią, tereny pokopalniane.

Główne dziedziny wsparcia obszarów słabiej rozwiniętych

W okresie objętym Strategią państwo wspomagać będzie regiony słabiej rozwinięte gospodarczo przede wszystkim poprzez:

- wspieranie rozwoju szeroko rozumianej infrastruktury (podstawowej, infrastruktury niezbędnej dla rozwoju i restrukturyzacji obszarów rolniczych, ochrony zdrowia, turystycznej czy regionalnych zasobów kultury);
- wspieranie procesów modernizacyjnych i drobnej przedsiębiorczości, w tym usług;
- wspieranie działań wykorzystujących specyficzne uwarunkowania rozwoju regionów np. turystyczno-krajobrazowe, klimatyczne, wodne, itp.;
- wspieranie rozwoju sieci osadniczej i miejskiej, wzmacnianie procesu odbudowy gospodarczego potencjału małych miast i miasteczek, opartego na endogenicznych walorach tych ośrodków;

- wspieranie rozwoju mieszkalnictwa; sprzyjać to będzie rozwojowi miast oraz poprawie sytuacji na rynku pracy poprzez zatrudnienie osób bezrobotnych i osób o relatywnie niskich kwalifikacjach przy pracach budowlanych;
- wspieranie samorządów i organizacji pozarządowych w działaniach angażujących społeczność lokalne i instytucje rozwoju lokalnego do podejmowania inicjatyw na rzecz rozwoju społeczno-gospodarczego.

*Wspieranie
województw
Polski
Wschodniej*

Odrębnym zadaniem SRK jest wspieranie najsłabiej rozwiniętych województw Polski Wschodniej (województwa: lubelskie, podkarpackie, podlaskie, warmińsko-mazurskie oraz świętokrzyskie). Regiony te charakteryzują się najniższym PKB na mieszkańca w UE, niskim poziomem przedsiębiorczości i niskim poziomem dochodów własnych samorządów gminnych. Nadanie impulsu rozwojowego Polsce Wschodniej i podniesienie jej poziomu rozwoju gospodarczego oraz wskaźników uczestnictwa w życiu społecznym (edukacja, praca, zdrowie) stanowią istotny cel polityki regionalnej państwa. Szczególnego wsparcia wymagają stolice województw wschodnich, których poziom rozwoju jest relatywnie niski w porównaniu do innych, o podobnym statusie. Podniesienie poziomu ich rozwoju jest kluczem do zmniejszenia dysproporcji województw wschodniej Polski względem centralnych i zachodnich regionów kraju. Wymaga to stworzenia warunków dla poprawy standardu życia ludności (rozwój infrastruktury, szkolnictwa, dostępności do podstawowych usług, w tym zwłaszcza z zakresu ochrony zdrowia), jak również promocji mechanizmów wspierających wykorzystanie własnego potencjału rozwojowego.

KIERUNKI POLITYKI REGIONALNEJ PAŃSTWA WOBEC WOJEWÓDZTW

Polityka regionalna państwa wobec województw zmierzać będzie do lepszego identyfikowania regionalnych szans i barier rozwojowych oraz inicjowania większej specjalizacji regionalnej. Różnorodność celów polityki regionalnej wzbogaca strukturę społeczno-gospodarczą kraju i podwyższa jego pozycję międzynarodową. Specjalizacja poszczególnych regionów prowadzi do ukształtowania różnych profili społecznych i gospodarczych, cechujących się wysokim poziomem konkurencyjności.

*Kierunki
wsparcia
wszystkich
województw*

W odniesieniu do wszystkich województw, polityka regionalna państwa będzie wspierała działania związane z poprawą jakości kapitału ludzkiego. W tym kontekście ważna będzie poprawa kształcenia i dostępu do wiedzy. Wzmacniane też będą wysiłki w zakresie inwestycji w B+R oraz promocji innowacji i poprawienia relacji między nauką a gospodarką. Rozwój gospodarczy wszystkich regionów wymaga wzmocnienia instytucji wspierających przedsiębiorczość i instytucji otoczenia biznesu. W zakresie powiązań transportowych wspierane będą inwestycje drogowe i kolejowe oraz budowa lub rozbudowa lotnisk regionalnych. Nacisk zostanie położony również na działania na rzecz poprawy stanu i ochrony środowiska, materialnego dziedzictwa kulturowego regionów, rozwoju infrastruktury kultury oraz rozwoju turystyki.

*Kierunki
wsparcia
poszczególnych
województw*

W odniesieniu do poszczególnych województw, polityka regionalna państwa – obok wspierania wyżej wspomnianych działań - będzie nakierowana na następujące dziedziny lub przedsięwzięcia:

Województwo dolnośląskie wspierane będzie w działaniach zmierzających do zwiększenia międzynarodowej dostępności transportowej regionu, a także

powiązań transportowych Wrocławia z Warszawą, Poznaniem oraz Szczecinem. Wspomagana też będzie współpraca przygraniczna.

Ważnym kierunkiem działania będzie wzmocnienie funkcji metropolitalnych Wrocławia wraz z jego obszarem metropolitalnym.

Szczególną rolę w interwencji państwa przypisano poprawie środowiska naturalnego, wykorzystaniu walorów przyrodniczych regionu, w tym uzdrowisk, ochronie przeciwpowodziowej oraz przystosowaniu Odry do możliwości żeglugowych. Ważna będzie międzynarodowa promocja regionu, jako miejsca atrakcyjnego zarówno dla turystów, jak i dla inwestycji zagranicznych.

Województwo kujawsko-pomorskie wspierane będzie w działaniach zmierzających do rozwoju układu transportowego w osi A1 oraz poprawy powiązań transportowych z Warszawą, Szczecinem, Poznaniem i Olsztynem.

Przewiduje się działania na rzecz integracji duopolu Bydgoszczy i Torunia poprzez rozwój szybkiej kolei oraz wzmocnianie funkcji metropolitalnych tych miast. Istotne będzie wykorzystanie duopolu dla rozwoju otaczających go obszarów wiejskich (w tym zwłaszcza obszarów popegeerowskich) poprzez zwiększenie dostępności ludności wiejskiej do rynku pracy, edukacji (zwłaszcza na poziomie wyższym), usług otoczenia biznesu, kulturalnych i wyspecjalizowanej opieki zdrowotnej.

Ważnym z punktu widzenia rozwoju regionu będą działania zapobiegające katastrofom, skierowane do obszaru zagrożonego, jakim jest dolina Wisły poniżej stopnia wodnego we Włocławku.

Województwo lubelskie wspierane będzie w działaniach zmierzających do poprawy jego infrastruktury transportowej, zwłaszcza międzynarodowych korytarzy transportowych (S12, S17, S19) i lepszego powiązania z najważniejszymi ośrodkami kraju. Promowana będzie współpraca transgraniczna – także w wyniku wspierania procesów modernizacyjnych na Ukrainie. Wsparcie uzyska budowa, rozbudowa i modernizacja przejść granicznych.

Wzmocniane będą funkcje metropolitalne Lublina oraz działania skierowane na rozwój ośrodków o randze ponadregionalnej. Wzmocniony zostanie potencjał badawczo-rozwojowy i szkolnictwa wyższego regionu.

Kluczowe dla rozwoju województwa będą działania zmierzające do restrukturyzacji rolnictwa w kierunku podniesienia jego efektywności i konkurencyjności oraz realokacji zatrudnionych w rolnictwie do innych sektorów. Wspierane będzie rolnictwo ekologiczne i specjalistyczne.

Nacisk zostanie położony na zwiększenie udziału sektora kultury i turystyki w gospodarce. Promowane będą uzdrowiska oraz zespoły zabytkowe o unikalnej architekturze.

Województwo lubuskie wspierane będzie w działaniach zmierzających do integracji jego dwóch największych miast: Gorzowa Wielkopolskiego i Zielonej Góry (m.in. poprzez poprawę ich relacji transportowych).

Wzmocniany będzie potencjał naukowo-badawczy i akademicki regionu, również w jego wymiarze transgranicznym – Uniwersytet Viadrina.

Niezbędnym elementem rozwoju regionu jest wzmocnienie sieci instytucji wspierających przedsiębiorczość, w tym na obszarach wiejskich.

Istotnym elementem polityki regionalnej państwa będzie poprawa warunków żeglugowych na Dolnej Odrze. Potencjał województwa będzie również wykorzystywany poprzez współpracę przygraniczną i rozwój turystyki.

Wspierane będą też działania na rzecz utrzymania wysokiej jakości zasobów przyrodniczych i wykorzystania ich jako potencjału rozwojowego regionu.

Województwo łódzkie wspierane będzie w działaniach zmierzających do poprawy jego dostępności transportowej (drogowej, kolejowej, a także lotniczej – w tym z centralnym lotniskiem Polski), a w szczególności do: poprawy połączeń z Warszawą oraz innymi metropoliami i rozwoju Centralnego Węzła Komunikacyjnego (skrzyżowanie autostrad A1, A2, a także dróg ekspresowych S8, S14, S74).

Polityka regionalna będzie wspierała działania zmierzające do wzmocnienia funkcji metropolitalnych Łodzi. Wspomagana będzie rewitalizacja materialnej substancji przemysłowej i historycznej tego miasta oraz innych, które posiadają zabytkowe układy architektoniczno-urbanistyczne. Zwiększy to zainteresowanie turystyczne Łodzią i regionem, w tym również ze strony inwestorów zagranicznych.

Ponadto gospodarka będzie wspierana m.in. w oparciu o rozwój regionalnego potencjału akademickiego i naukowo-badawczego.

Niezbędnym elementem rozwoju regionu jest wzmocnienie sieci instytucji wspierających przedsiębiorczość, w tym na obszarach wiejskich.

Województwo małopolskie wspierane będzie w działaniach zmierzających do zwiększenia międzynarodowej dostępności komunikacyjnej regionu oraz poprawy jego spójności przestrzennej. Szczególnie istotne będzie wzmocnienie osi komunikacyjnej zachód-wschód (autostrada A4 wraz z dojazdami, połączenia kolejowe) oraz połączeń Kraków-Zakopane.

Istotne znaczenie mieć będzie podtrzymanie rozwoju funkcji metropolitalnych Krakowa wraz z jego obszarem metropolitalnym, ze szczególnym uwzględnieniem potencjału gospodarczego, naukowego i akademickiego.

Polityka regionalna będzie także wspierała dążenia do wykorzystania potencjału regionu tkwiącego w bogatych zasobach przyrodniczych, do zachowania walorów krajobrazowych i poprawy stanu środowiska naturalnego w najważniejszych przyrodniczo, kulturowo i turystycznie częściach regionu. Wzmacniać będzie również wysiłki regionu w sferze jego międzynarodowej promocji.

Województwo mazowieckie, z uwagi na największe w kraju zróżnicowanie wewnątrzwojewódzkie, wspierane będzie w działaniach, zmierzających do uzyskania jego większej spójności przestrzenno-funkcjonalnej, polegających głównie na poprawie wewnątrzwojewódzkich powiązań transportowych. Wzmacniane będą powiązania Warszawy z innymi ośrodkami miejskimi o istotnym znaczeniu subregionalnym, zwłaszcza byłymi miastami wojewódzkimi. Poprawie spójności regionu sprzyjać będą też działania, w wyniku których przedsięwzięcia gospodarcze oraz inicjatywy związane z rozwojem przedsiębiorczości lokowane będą poza obszarem metropolitalnym, a w szczególności poza miastem stołecznym Warszawą. Wspierany będzie rozwój komunikacji lotniczej w regionie oraz budowa lotnisk, w tym rozpoczęcie prac przygotowawczych związanych z budową centralnego lotniska międzynarodowego, których powstanie determinuje stale rosnący ruch pasażerski.

Równie istotne będzie wsparcie rozwoju powiązań transportowych w obszarze metropolitalnym stolicy (komunikacja publiczna, system centralnego sterowania ruchem). Istotna będzie poprawa dostępności warszawskiego rynku pracy, usług edukacyjnych, kulturalnych i z zakresu opieki zdrowotnej dla otaczających Warszawę obszarów Mazowsza.

Polityka regionalna wzmocni będzie metropolitalne funkcje Warszawy, szczególnie zaś te, które mają istotne znaczenie dla międzynarodowej roli tej metropolii i jej relacji w światowej sieci metropolitalnej.

Ponadto polityka państwa będzie dążyła do poprawy stanu środowiska naturalnego województwa w cennych przyrodniczo obszarach o znaczeniu ponadregionalnym.

Województwo opolskie wspierane będzie w działaniach zmierzających do poprawy powiązań transportowych województwa w układzie północ-południe (S11) i wschód-zachód. Istotna będzie modernizacja głównych dróg wojewódzkich i linii kolejowych o znaczeniu regionalnym, w tym szlaków w rejonach górskich i podgórskich.

Polityka państwa wspomagać będzie realizację przedsięwzięć w ramach współpracy transgranicznej z Republiką Czeską.

Wspierany będzie rozwój funkcji metropolitalnych aglomeracji opolskiej w powiązaniu z obszarami wiejskimi i miastami regionu opolskiego.

Polityka regionalna państwa będzie wspierała również przedsięwzięcia podejmowane na rzecz rozwoju potencjału naukowo-badawczego, istniejącego potencjału turystycznego regionu i jego promocji.

Polityka państwa wspomagać będzie przedsięwzięcia dotyczące poprawy infrastruktury ochrony środowiska, ze szczególnym uwzględnieniem działań w zakresie budowy systemu ochrony przeciwpowodziowej górnej Odry wraz z przywróceniem rzece funkcji transportowych.

Wspierane będą także działania związane z rewitalizacją terenów zdegradowanych i obszarów popegeerowskich.

Województwo podkarpackie wspierane będzie w działaniach zmierzających do modernizacji i rozbudowy infrastruktury transportowej, celem poprawienia dostępności zewnętrznej i spójności wewnętrznej województwa (A4, S19, modernizacja linii kolejowych).

Polityka regionalna będzie także podtrzymywała współpracę transgraniczną. Wspierana będzie rozbudowa istniejących oraz budowa nowych przejść granicznych z Ukrainą oraz budowa centrów logistycznych w oparciu o istniejące układy komunikacyjne.

Specyfika Podkarpacia wymaga wzmocnienia małych miast, które będą stanowić lokalne centra rozwoju, przede wszystkim w zakresie różnego rodzaju usług. Stymulowany też będzie zrównoważony rozwój obszarów wiejskich w regionie.

Wspierane będą również działania na rzecz rozwoju funkcji metropolitalnych Rzeszowa.

Jednym z priorytetów polityki regionalnej będzie utrzymanie wysokich walorów przyrodniczych regionu i ich wykorzystanie jako potencjału rozwojowego, w tym wspieranie uzdrowisk. Istotną kwestią będzie również budowa systemu ochrony

przeciwpowodziowej (rozwój małej i dużej retencji na terenie województwa oraz regulacja rzek i potoków).

Województwo podlaskie wspierane będzie w działaniach zmierzających do poprawy jego dostępności transportowej, szczególnie na ważnym dla międzynarodowych powiązań kierunku litewskim (Via Baltica, Rail Baltica z uwzględnieniem powiązań Warszawa-Białystok oraz drogi krajowej S19).

Istotnym potencjałem województwa jest położenie przygraniczne. Polityka państwa będzie wspomagała rozbudowę i modernizację przejść granicznych, co pozwoli rozwijać współpracę kulturalną, naukową i gospodarczą z Białorusią.

Polityka regionalna będzie także wspierać rozwój funkcji metropolitalnych Białegostoku oraz wzmocnienie jego powiązań z mniejszymi miastami regionu podlaskiego. Wspierane będą inicjatywy na rzecz rozwoju obszarów wiejskich.

Wspomagana będzie przedsiębiorczość i usługi, w tym turystyka bazująca na bogatych zasobach środowiskowych województwa (Zielone Płuca Polski).

Województwo pomorskie wspierane będzie w działaniach zmierzających do poprawy dostępności regionu dzięki usprawnieniu krajowej i europejskiej sieci transportowej, zarówno w układzie północ-południe, jak i wschód-zachód.

Wzmacniane będą funkcje regionu, jako bałtyckiego węzła logistycznego, wiążącego autostrady morskie z zapleczem zespołu portowego Gdańsk-Gdynia i oferującego atrakcyjne warunki dla rozwoju działalności gospodarczej.

Polityka regionalna państwa wesprze rozwój funkcji metropolitalnych Trójmiasta i innych biegunów rozwoju z naciskiem na podniesienie europejskiej (bałtyckiej) rangi obszaru metropolitalnego Trójmiasta.

Istotna będzie trwała aktywizacja gospodarcza Żuław, m.in. poprzez realizację inwestycji infrastrukturalnych niezbędnych dla prawidłowego funkcjonowania gospodarki wodnej w Delcie i dolinie Dolnej Wisły.

Wspierane będą wysiłki regionu na rzecz zrównoważonego i efektywnego wykorzystania jego walorów kulturowych i przyrodniczych, jako zasobu turystycznego o znaczeniu międzynarodowym.

Województwo śląskie wspierane będzie w działaniach zmierzających do poprawy jego infrastruktury technicznej, w tym transportowej, co jest istotne zwłaszcza w odniesieniu do dwóch głównych szlaków komunikacyjnych przecinających województwo w układzie południkowym (korytarz A1) i równoleżnikowym (korytarz A4).

Polityka regionalna będzie wspomagać wysiłki regionu nakierowane na zmniejszenie barier w rozwoju nowoczesnych sektorów gospodarki, szczególnie w centralnej części regionu, wraz z rewitalizacją zdegradowanej przestrzeni przemysłowej. Istotne będzie przeobrażanie tej przestrzeni dla nowych funkcji, w tym dzięki inwestycjom zagranicznym.

Wspierany będzie rozwój funkcji metropolitalnych konurbacji śląskiej, a zwłaszcza rozwój usług wyższego rzędu, w tym naukowo-badawczych.

Istotnym elementem polityki regionalnej państwa w odniesieniu do regionu śląskiego będą działania nakierowane na poprawę stanu środowiska przyrodniczego oraz rekultywację terenów pokopalnianych.

Województwo świętokrzyskie wspierane będzie w działaniach zmierzających do poprawy jego dostępności komunikacyjnej, co sprzyjać powinno rozwojowi przedsiębiorczości oraz napływowi kapitału zagranicznego.

Ważnym zadaniem polityki regionalnej jest rozwój funkcji metropolitalnych Kielc. Wspierane będą zwłaszcza działania na rzecz rozwoju szkolnictwa wyższego oraz rozwoju usług tworzących nowe miejsca pracy.

Polityka regionalna będzie też zmierzać do utrzymania wysokich walorów przyrodniczych i krajobrazowych regionu, oraz wykorzystania tych zasobów jako potencjału rozwojowego.

Wspomagane będą m.in. wysiłki na rzecz pełniejszego gospodarczego wykorzystania walorów przyrodniczych i potencjału turystycznego skupionego w Górach Świętokrzyskich – tak poprzez promocję ogólnopolską, jak i międzynarodową.

Województwo warmińsko-mazurskie wspierane będzie w działaniach zmierzających do zwiększenia zewnętrznej dostępności komunikacyjnej (w tym w szczególności w relacji z Obwodem Kaliningradzkim) oraz wewnętrznej (m.in. włączenie do głównej sieci infrastruktury transportowej w Polsce, w szczególności S16, S7). Wsparcie uzyska rozbudowa przejść granicznych w połączeniu z modernizacją dróg dojazdowych.

Polityka regionalna państwa będzie umacniała rozwój współpracy międzynarodowej województwa w regionie Morza Bałtyckiego, ze szczególnym uwzględnieniem kontaktów kulturalnych i naukowo-badawczych.

Wspomagany będzie rozwój funkcji metropolitalnych Olsztyna, w tym głównie jego potencjału akademickiego i naukowo-badawczego.

Polityka regionalna państwa będzie zmierzała do utrzymania wysokich walorów przyrodniczych i krajobrazowych regionu (Zielone Płuca Polski) m.in. poprzez konserwację przyrodniczych obszarów funkcjonalnych. Ważnym celem będzie zachowanie dziedzictwa kulturowego Żuław, a zwłaszcza tworzenie sprawnie działającego systemu hydrotechnicznego, regulującego stosunki wodne. Wzmacniana będzie międzynarodowa promocja turystyczna regionu (w tym promocja Wielkich Jezior Mazurskich i Kanału Elbląskiego).

Województwo wielkopolskie wspierane będzie w działaniach zmierzających do rozwoju infrastruktury komunikacyjnej zbliżającej obszary peryferyjne do głównych ośrodków wzrostu. Zrównoważony, przestrzenny rozwój Wielkopolski wymaga wsparcia ośrodków subregionalnych, co wzmocni dyfuzję czynników rozwojowych na cały obszar województwa.

Wzmacniana będzie międzynarodowa rola kształtującej się metropolii poznańskiej, m.in. jako miejsca wystaw i imprez międzynarodowych. Wspierana będzie poprawa układu komunikacyjnego regionu oraz kontynuowana rozbudowa infrastruktury transportowej, w tym kolejowej. Istotnym kierunkiem działań będzie rozwój potencjału akademickiego Poznania.

Z uwagi na znaczący udział rolnictwa w gospodarce regionu szczególnym wsparciem zostaną objęte obszary wiejskie.

Polityka regionalna państwa będzie wspierała działania zmierzające do poprawy stanu środowiska, z uwzględnieniem sieci Natura 2000, poprawy bilansu

wodnego, zabezpieczenia przeciwpowodziowego oraz zaopatrzenia w wodę. Wspomagała będzie wysiłki zmierzające do promocji w skali międzynarodowej kultury regionu.

Województwo zachodniopomorskie wspierane będzie w działaniach zmierzających do poprawy skomunikowania transportowego Szczecina w układzie południkowym, a także z Poznaniem i Warszawą (zarówno w układzie drogowym, jak i kolejowym).

Polityka regionalna będzie dążyć do zwiększenia międzynarodowej konkurencyjności zespołu portowego oraz funkcji okołoportowych, głównie usługowych, spedycyjnych i finansowych.

Kontynuowane będą i rozwijane różne formy współpracy przygranicznej z Niemcami, jak i w regionie Morza Bałtyckiego.

Ważnym elementem polityki regionalnej będzie umocnienie funkcji metropolitalnych Szczecina, jak również wzmocnienie potencjału akademickiego Koszalina.

Istotne będzie wsparcie obszarów wiejskich oraz działań na rzecz poprawy stanu środowiska, utrzymania wysokich walorów przyrodniczych, bazy uzdrowiskowej oraz międzynarodowej promocji turystycznej regionu.

Ważnym elementem polityki regionalnej państwa będzie ochrona przeciwpowodziowa, regulacja stosunków wodnych w dorzeczu Odry oraz przywrócenie funkcji transportowej dolnego biegu tej rzeki.

Wybrane wskaźniki charakteryzujące realizację zadań priorytetu 6 Strategii przedstawia poniższa tabela.

	Wskaźniki	UE-25		Polska	
		Wartość wskaźnika w roku bazowym (2005)		Zakładana wartość wskaźnika	
				2010	2015
Priorytet VI Rozwój regionalny i podniesienie spójności terytorialnej	Srednie zróżnicowanie poziomu PKB na mieszkańca wg województw (%) ¹⁾	x	25 (2003)	24	23
	Średni wskaźnik bezrobocia w 3 podregionach (NTS 3) o najwyższych stopach bezrobocia	x	37,0	30	20
	Udział województw Polski Wschodniej ²⁾ w PKB	x	15,9 (2003)	18	20
	Poziom urbanizacji ³⁾	.	61,4	62	65

Źródło: Polska – o ile nie zaznaczono inaczej - dane Głównego Urzędu Statystycznego, Ministerstwa Finansów i Eurostat; UE-25 – Eurostat.

¹⁾ Liczone wg współczynnika zmienności (ważone liczbą ludności odchylenie standardowe PKB na mieszkańca/średnie PKB w kraju).

²⁾ Województwa: lubelskie, podkarpackie, podlaskie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie.

³⁾ Odsetek ludności zamieszkałej w miastach.

V. UWARUNKOWANIA REALIZACJI CELÓW STRATEGII

1. KIERUNKI ZMIAN

Wizja Polski w 2015 roku jest wizją śmiałą i odważną, wizją na miarę historycznych wyzwania, przyszłych społecznych oczekiwań i możliwości.

Niezbędna jest poprawa ładu instytucjonalno-regulacyjnego i efektywnego wykorzystania funduszy

Szansa jej osiągnięcia wynika z możliwości dokonania wielkich inwestycji dzięki wsparciu polityki spójności, która także umożliwi lepsze wykorzystanie własnego potencjału i w rezultacie dokonanie skoku cywilizacyjnego. Pozyskane zasilanie finansowe powinno przyspieszyć pokonanie zapóźnień cywilizacyjnych w wielu dziedzinach, takich jak infrastruktura, innowacje i B+R. Aby efektywnie wykorzystać możliwe do uzyskania fundusze, należy usprawnić zdolność administracji, wprowadzić odpowiednie regulacje i działania, które zapewnią sprawną absorpcję tych funduszy.

Polska potrzebuje spójnego i całościowego podejścia do zmian regulacyjnych. Takie podejście umożliwi budowę konkurencyjnej gospodarki i będzie decydować o skuteczności rywalizacji polskich firm na rynkach światowych oraz o zachowaniu harmonii społecznej wraz z poszanowaniem środowiska. Konkurencyjność Polski oparta o ład instytucjonalno-regulacyjny jest bowiem silniejsza, skuteczniejsza i trwalsza niż wyłącznie oparta o zewnętrzne zasilanie finansowe. Dlatego też wizja Polski 2015 wymaga podejmowania dwu równoległych wyzwań: po pierwsze i najbardziej pilne - poprawy ładu instytucjonalno-regulacyjnego oraz po drugie - sprawnego i efektywnego wykorzystania środków, zwłaszcza z funduszy unijnych. Te dwa wyzwania w największej mierze zdecydują o pozycji Polski w 2015 roku.

Podstawowym warunkiem realizacji celów Strategii Rozwoju Kraju na lata 2007-2015 jest poprawa systemu instytucjonalno-regulacyjnego.

Zmiany prawne, o których mowa, stworzą warunki do przyspieszonego rozwoju, w wyniku którego m. in. w istotny sposób zmniejszy się dystans gospodarczy w stosunku do innych państw UE, nastąpi zwiększenie zdolności instytucji publicznych do wypełniania ich zadań, a także wzrost satysfakcji mieszkańców Polski i firm działających w Polsce z poziomu usług świadczonych przez sektor publiczny.

Państwo regulatorem procesów

Ten ostatni wymiar reform powinien być oparty o zorientowanie usług na klienta, decentralizację, oddzielenie wdrażania (dostarczania) działań/usług od programowania politycznego, wdrażanie instrumentów poprawy jakości (np. wspólne zasady ocen), współpracę ze społeczeństwem obywatelskim. Całość działań musi być połączona z ponownym zdefiniowaniem roli państwa. Starzejące się społeczeństwo, stały i szybki postęp technologiczny oraz nowe zadania stojące przed sektorem publicznym powodują, że rola państwa zmienia się. Wzmacnianie roli państwa jako regulatora procesów gospodarczych i gwaranta konstytucyjnych praw będzie następować przy jednoczesnym ograniczeniu jego znaczenia w bezpośrednim kształtowaniu życia społeczno-gospodarczego. Państwo zatem staje się jednym z głównych partnerów społeczno-instytucjonalnych razem ze społeczeństwem obywatelskim i rynkiem.

Regulacyjna, instytucjonalna i decyzyjna rola państwa jest w dużej mierze określona i uwarunkowana członkostwem Polski w UE, jak i w innych organizacjach.

2. GŁÓWNE OBSZARY UWARUNKOWAŃ INSTYTUCJONALNO-REGULACYJNYCH

Uzyskanie szybkiego, zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego Polski nie jest możliwe bez poprawy systemu instytucjonalnego oraz mechanizmów regulacyjnych kraju.

Poprawa procesu stanowienia prawa

Zmiany regulacyjne dotyczą większości obszarów funkcjonowania państwa oraz życia społecznego i gospodarczego. Przewiduje się podjęcie systemowych działań reformatorskich, zwłaszcza w obszarze administracji publicznej, bezpieczeństwa powszechnego, sposobu stanowienia prawa i jakości prawa (w tym jego uproszczenia), zwalczania nieprawidłowości w życiu publicznym. Wraz z rozwojem gospodarki rynkowej, struktur demokracji i życia obywatelskiego musi wzrastać sprawność pracy sądów wszystkich instancji i skuteczność egzekwowania prawa.

W obszarze społeczno-gospodarczym konieczne będą: reforma finansów publicznych, dalsze uproszczenia dot. zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej, reformy sektorowe (m.in. rynek komunikacji elektronicznej, elektroenergetyka, transport), uporządkowanie przepisów z zakresu prawa pracy i zabezpieczenia społecznego, systemu ochrony zdrowia i systemu emerytalnego (w tym działania w ramach Krajowego Programu Reform).

Dla zapewnienia wysokiej absorpcji środków unijnych upraszczane będą krajowe procedury regulujące ich wykorzystanie.

Właściwe wypełnianie poprzez państwo jego funkcji wymaga sprawności decyzyjnej i wykonawczej. Sprawnemu rządzeniu przeszkadzają zwłaszcza takie czynniki, jak niski poziom profesjonalizmu administracji publicznej, nadmierna biurokracja oraz korupcja.

Powyższe zamierzenia realizowane będą głównie poprzez:

- **Ukształtowanie sprawnego, niedrogiego i efektywnego systemu administracji publicznej**, wykorzystującej technologie informacyjne i telekomunikacyjne oraz umożliwiającej obywatelowi pełny dostęp do informacji (e-administracja). Efektywne państwo jest bowiem istotnym czynnikiem konkurencyjności kraju.

Potrzebna jest sprawna i nowoczesna administracja publiczna

Przewiduje się upraszczanie struktur administracji uwzględniające eliminowanie dublujących się kompetencji i zadań. W wyniku przeglądu struktur administracyjnych i potencjału kadrowego, wdrażane będą przedsięwzięcia usprawniające funkcjonowanie administracji publicznej na wszystkich szczeblach podziału administracyjnego państwa. Zmierzają one będą do zwiększenia przejrzystości i efektywności funkcjonowania służb publicznych.

Profesjonalizacja urzędniczej kadry centralnej i terytorialnej oraz wzmocnienie zdolności administracyjnych do wykonywania zadań wymagać będą kreowania nowoczesnych standardów sprawowania władzy, zgodnych z międzynarodowymi zasadami *dobrego zarządzania*. Przewidują one funkcjonowanie administracji publicznej kierującej się otwartością, odpowiedzialnością, skutecznością, partnerstwem i uczestnictwem w dialogu społecznym.

Poprawa jakości i dostępności do usług publicznych

Zakłada się, że w sferze usług publicznych państwo, poprzez odpowiednie uregulowania oraz wzrost konkurencji w zakresie podaży dóbr i usług publicznych, zapewni ich powszechną dostępność i wysoką jakość. Zadaniem administracji publicznej jest zatem dokonanie zmiany roli państwa z pozycji gwarantującego dostarczanie usług publicznych na pozycję regulatora (określającego wielkość i warunki dostarczania usług publicznych oraz niezbędne standardy minimalne), a także pozycję nadzorującego ich dostarczanie.

Wdrażane będą standardy służby cywilnej w administracji rządowej i wspierany rozwój takich standardów w administracji samorządowej. Wprowadzenie zasad mierzenia zadań i wyników w sektorze publicznym powinno prowadzić do zarządzania kadrami przez system bodźców. Bez systemu bodźców w zarządzaniu kadrami, w szczególności pozytywnych - w tym zapewniających odpowiedni poziom wynagrodzeń - nie jest w praktyce możliwe doskonalenie usług publicznych.

Dobre prawo dla funkcjonowania rynku

- **Ustanowienie i przestrzeganie instytucjonalnych uwarunkowań rozwoju rynku.** Zakłada się w szczególności tworzenie sprzyjającego rozwojowi otoczenia instytucjonalnego, zapewnienie warunków dla równej i uczciwej konkurencji, eliminację barier rozwoju przedsiębiorczości oraz walkę z korupcją i przestępczością gospodarczą.

Dla efektywnego funkcjonowania gospodarki rynkowej szczególne znaczenie mają regulacje chroniące prawa własności i zapewniające bezpieczeństwo kontraktów prywatnych.

Wdrożenie Programu Reformy Regulacyjnej

Kluczowym elementem naprawy procesu stanowienia prawa jest wdrożenie Programu Reformy Regulacyjnej, który obejmuje uproszczenie krajowych aktów prawnych, realizację programu uproszczeniowego Komisji Europejskiej na poziomie krajowym, usprawnienie systemu wdrażania dyrektyw, wypracowanie metod prewencji przed tworzeniem nowych, dodatkowych obciążeń regulacyjnych przedsiębiorstw, wdrożenie systemu pomiaru i redukcji kosztów administracyjnych dla przedsiębiorstw, optymalizację systemu oceny skutków regulacji, wzmocnienie potencjału regulacyjnego dzięki współpracy z OECD (w ramach programu SIGMA).

Warunki dla sprawnego funkcjonowania finansów publicznych

- **Konsolidacja finansów publicznych,** w szczególności stworzenie warunków dla sprawnego funkcjonowania sektora finansów publicznych, dokonanie racjonalizacji wydatków publicznych oraz zapewnienie budżetowi państwa stabilnych źródeł dochodów. Deficyt sektora finansów ma w Polsce w dużej mierze charakter strukturalny. Transfery socjalne stanowiące znaczną część wydatków budżetowych ograniczają pulę środków na inwestycje o charakterze prorozwojowym, takie jak np. badania i rozwój, innowacje, infrastruktura.

Wobec powyższego konieczne jest kontynuowanie reform zmierzających do zmniejszania deficytu finansów publicznych i długu publicznego, zwiększenia kontroli nad środkami publicznymi (w tym zmniejszanie wielkości przepływu środków publicznych poza kontrolą parlamentu), jak też dalszej decentralizacji finansów publicznych. Konsolidacji finansów publicznych służyć będzie m.in. wdrożenie systemu wieloletniego planowania budżetowego. Zakłada się też wprowadzenie zadaniowego sposobu podejścia do budżetu i planów finansowych instytucji pozabudżetowych. Polegać będzie ono m.in. na wyborze zadań do realizacji, określaniu wskaźników ilościowych i jakościowych ich wykonania oraz pomiarze efektywności. Istotną rolę spełni włączenie środków unijnych do budżetu państwa. Działania te będą stwarzać stabilne warunki funkcjonowania kraju.

- **Sprawne i efektywne wykorzystanie środków, zwłaszcza z funduszy unijnych.** Działania w tym zakresie zmierzają do stworzenia i wdrożenia systemu zarządzania środkami unijnymi, gwarantującego właściwą i terminową realizację

Skuteczny system zarządzania środkami unijnymi

programów finansowanych z funduszy UE (jak też Norweskiego Mechanizmu Finansowego, Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego i innych) oraz przyspieszenie i sprawną absorpcję możliwych do wykorzystania środków. Obejmują one prace nad programami operacyjnymi i właściwym ukierunkowaniem interwencji państwa, jak i nad ułatwieniem korzystania z funduszy. Będą one kontynuowane zarówno na szczeblu Rady Ministrów i poszczególnych ministrów, jak i na szczeblu władz wojewódzkich i innych. Rozwijane będą przedsięwzięcia informacyjne i doradcze wspierające dobór projektów i ich przygotowanie. Kontynuowane będą nowelizacje ustaw (np. prawa zamówień publicznych, ustawy o finansach publicznych) w celu ograniczenia barier w pozyskiwaniu i gospodarowaniu funduszami. Wprowadzane są i będą uproszczenia dokumentów wymaganych dla otrzymania wsparcia projektów, a także usprawniane są procedury rozliczeniowe. Wspierane będzie umacnianie zdolności i potencjału administracyjnego jednostek administracji publicznej szczebla centralnego i regionalnego zaangażowanych w realizację programów pomocowych. W trakcie realizacji NSRO i programów operacyjnych dokonywane będą systematyczne oceny stopnia absorpcji funduszy i podejmowane decyzje co do dalszej poprawy w tym zakresie. Jednocześnie stosowane będą instrumenty monitorowania i inne formy zapobiegania ewentualnym nieprawidłowościom w wykorzystaniu środków unijnych. Wszystkie te inicjatywy powinny przyczynić się do stworzenia dobrych warunków prawnych i organizacyjnych wykorzystywania środków.

3. UDZIAŁ POLSKI WE WSPÓLNOTOWYM PROCESIE DECYZYJNYM

Polska objęta wspólnotowym porządkiem prawnym

Wraz z przystąpieniem do UE, Polska została objęta wspólnotowym porządkiem prawnym, przyjmując na siebie zobowiązanie przestrzegania norm prawa wspólnotowego, które stały się częścią krajowego porządku prawnego. Ważnym zadaniem państwa staje się dążenie do zapewnienia zgodności prawa krajowego z prawem unijnym. Zaawansowanie Polski w implementacji dyrektyw unijnych (bliskie 100%) stanowi jeden z najwyższych wskaźników w tej dziedzinie w skali całej UE-25. Polska wdrożyła do porządku prawnego 2642 regulacje na ogólną liczbę 2648 przyjętych na szczeblu Unii (stan na początek 2006 r.).

Wdrażanie regulacji unijnych i polityk wspólnotowych

Jednym z wymogów integracyjnych Polski będzie wypełnianie zobowiązań i praw członkowskich w UE, w tym dotyczących terminowego i skutecznego wprowadzania w życie unijnych regulacji, decyzji programowych i rozwiązań instytucjonalnych (np. przewidzianych w okresach przejściowych w ramach zobowiązań akcesyjnych).

Implementacja praw i obowiązków wynikających z członkostwa w UE oznacza przeniesienie niektórych prerogatyw władz państwowych na szczebel wspólnotowy oraz konieczność realizacji wspólnych ustaleń i zobowiązań członkowskich. Dotyczy to m.in. wspólnej polityki handlowej, wspólnej organizacji rynków rolnych, ochrony zasobów rybnych, podstawowych zasad polityki transportowej, ewentualnych zakazów wiążących się z wolnościami rynku wewnętrznego, ogólnych zasad reguł konkurencji, polityki monetarnej w unii gospodarczej i walutowej, polityki wizowej i imigracyjnej. Z drugiej strony Polska, jako pełnoprawny członek Wspólnot, bierze udział w unijnych procesach decyzyjnych.

*Aktywne
uczestnictwo
w unijnym
współ-
decydowaniu*

Niezależnie od działań związanych z implementacją zasad polityk wspólnotowych i reguł jednolitego rynku, coraz większej uwagi i wdrożenia będą wymagały strategie unijne i decyzje określające politykę makroekonomiczną i długofalowy, zrównoważony rozwój. Uwzględnianie unijnych dokumentów programowych będzie nadzorowane nie tylko poprzez system monitorująco-sprawozdawczy, ale też dokonywane poprzez stały udział w instytucjach i procedurach koordynacji polityki gospodarczej na szczeblu unijnym.

Zgodnie z warunkami akcesji, Polska ma zagwarantowaną możliwość pełnego i równoprawnego współdecydowania we wszystkich działaniach objętych aktywnością UE oraz w sprawach jej przyszłego kształtu instytucjonalnego. Będzie nadal aktywnie korzystać z tego prawa, uczestnicząc w inicjowaniu i podejmowaniu decyzji, w tym dotyczących spraw bezpieczeństwa i kwestii międzynarodowych o ważnym znaczeniu dla polskich interesów narodowych, co poza Unią byłoby znacznie ograniczone.

*Konieczność
wewnętrznej
koordynacji
polityki
europejskiej*

W warunkach członkostwa w UE, istotnym zadaniem administracji rządowej jest wdrożenie skutecznej, wewnętrznej procedury udziału Polski w koordynacji polityki europejskiej, zwłaszcza w sprawach społeczno-gospodarczych. Uzgadnianie stanowiska rządu w kwestiach rozstrzyganych na szczeblu instytucji unijnych wymaga nie tylko sprawnej współpracy pomiędzy ministerstwami i urzędami centralnymi, ale również konsultacji z władzami regionalnymi i partnerami społecznymi oraz decyzji Parlamentu.

O randze Polski we współdecydowaniu o politykach wspólnotowych decydować będzie umiejętność wypracowywania wspólnych stanowisk na poziomie krajowym oraz zdolność budowania koalicji z innymi państwami członkowskimi.

4. GŁÓWNE ZAGROŻENIA REALIZACJI STRATEGII

Obecne uwarunkowania realizacji SRK (wysoki wzrost gospodarczy, zapewnione środki unijne, podejmowane regulacje prawne) tworzą dobre podstawy i perspektywy osiągnięcia jej celów. Ewentualne utrudnienia i opóźnienia w realizacji SRK mogłyby nastąpić w przypadku pojawienia się następujących zagrożeń:

- opóźnień w podejmowaniu i wdrażaniu zmian regulacyjno-instytucjonalnych (w tym wynikających z wymogów i zobowiązań akcesyjnych w UE), wpływających na zmniejszanie tempa wzrostu gospodarczego i brak postępu w ograniczaniu stopy bezrobocia, co w rezultacie oznaczałoby osłabienie tempa doganiania przez Polskę innych krajów UE, w tym także krajów naszego regionu;
- zmniejszenia tempa inwestowania przez podmioty gospodarcze i osłabienia przedsiębiorczości w wyniku spadku stopnia zaufania przedsiębiorców i konsumentów oraz pogorszenia postrzegania perspektyw rozwojowych, co wpływałoby także na zmniejszanie zainteresowania ze strony inwestorów zagranicznych;
- nieprzewidzianych zaburzeń gospodarczych (i ewentualnie militarnych) na świecie lub w istotnych gospodarczo regionach, przenoszących się na sytuację UE i Polski, które znacznie osłabiłyby koniunkturę i pogorszyły warunki polskiego eksportu, lub też takich, które oznaczałyby zagrożenie dla bezpieczeństwa energetycznego kraju;

- trudności we właściwym wykorzystaniu funduszy unijnych przez przedsiębiorstwa i samorządy terytorialne, tak ze względu na problemy w zapewnieniu współfinansowania, jak i niewystarczające umiejętności w pozyskiwaniu środków i realizacji projektów, w tym ze względu na brak przygotowania terenów pod inwestycje.

VI. FINANSOWANIE

Realizacja Strategii Rozwoju Kraju finansowana będzie zarówno ze środków krajowych, jak i zagranicznych. Środki krajowe pochodzić będą ze źródeł publicznych i prywatnych.

*Finansowanie
ze źródeł
krajowych*

Spośród publicznych środków krajowych najistotniejszym źródłem finansowania realizacji SRK będzie budżet państwa, budżety jednostek samorządu terytorialnego oraz innych podmiotów sektora finansów publicznych. Wykorzystane też zostaną środki z funduszy celowych.

Fundusze z budżetu państwa wspierać będą szczególnie ważne inwestycje (zarówno infrastruktury technicznej, jak i z zakresu usług społecznych) o znaczeniu regionalnym, krajowym i międzynarodowym. Budżet państwa zwiększać będzie nakłady na naukę, wspierać będzie restrukturyzację niektórych sektorów bądź przedsiębiorstw, przestrzegając obowiązujące zasady w tej dziedzinie, finansować zabezpieczenie społeczne i inne świadczenia społeczne, zapewniać obronność kraju, wymiar sprawiedliwości, administrację itd. Zmiany systemowe w tym zakresie, w szczególności w strukturze wydatków, będą odzwierciedlały działania przewidziane w SRK.

Szereg działań rozwijających infrastrukturę, jak i przedsięwzięcia społeczne finansują – w ramach swoich zadań – samorządy terytorialne. Przewiduje się, że w miarę decentralizacji administracji następować będą zmiany zwiększające dochody samorządów.

*Rozwój
inwestycji
prywatnych*

Rosnącą rolę w finansowaniu szeroko rozumianego rozwoju kraju, poprzez inwestycje własne, powinny odgrywać prywatne podmioty gospodarcze. Inicjatywy inwestycyjne będą wspierane poprzez rozwój funduszy pożyczkowych, gwarancji i poręczeń kredytowych oraz oferty usług finansowych ze strony banków. Coraz większe znaczenie powinno mieć także upowszechnienie mechanizmów i form partnerstwa publiczno–prywatnego.

Możliwości inwestycyjne kraju zdecydowanie powiększą środki pozyskiwane z Unii Europejskiej oraz z innych źródeł zagranicznych.

Stopa inwestycji

Szacuje się, że całość powyższych źródeł pozwoli na zwiększenie stopy inwestycji z 18,8 % PKB w roku 2005 do 21% w roku 2010 i 25% w roku 2015. Takie zwiększenie stopy inwestycji umożliwi osiągnięcie 5,1% średniego tempa wzrostu PKB w latach 2006–2010 i 5,2% średniego tempa w latach 2011–2015.

*Zasilanie
z budżetu UE*

Publiczne środki wspólnotowe, to przede wszystkim środki z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Rybackiego, ale także środki przeznaczone na realizację polityk lizbońskich, działań związanych z bezpieczeństwem i obywatelstwem europejskim. Łączna kwota środków budżetowych UE, możliwa do wykorzystania na realizację Strategii Rozwoju

Kraju wyniesie blisko 86 mld EUR, a wraz z publicznymi i prywatnymi środkami na współfinansowanie około 108 mld EUR.

Z ogólnej sumy środków unijnych przewidywanych na lata 2007-2013 ponad 67,3 mld EUR (w cenach bieżących) zostanie wykorzystane na realizację zadań określonych w ramach Narodowej Strategii Spójności (Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia) oraz wynikających z nich programów operacyjnych. Szacuje się, że na współfinansowanie tych działań przeznaczone zostanie około 11,9 mld EUR z publicznych środków krajowych i 6,4 mld EUR ze środków prywatnych. Ponadto na wspieranie restrukturyzacji rolnictwa oraz działań rozwojowych na obszarach wiejskich przewiduje się 13,2 mld EUR (w cenach bieżących) z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, a na jego współfinansowanie około 3,9 mld EUR. Na restrukturyzację rybołówstwa zakłada się 0,7 mld EUR (w cenach z 2004 r.) z Europejskiego Funduszu Rybackiego, a na jego współfinansowanie około 0,1 mld EUR.

Wielkość środków finansowych przewidzianych do wykorzystania w okresie 2007-2015, mimo iż faktyczne płatności z reguły są niższe, jest więc znacznie większa od środków Narodowego Planu Rozwoju 2004-2006 (zobowiązania wspólnotowe wynoszą 12,8 mld EUR).

Łączna kwota zobowiązań UE z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności na lata 2007-2013 wyniesie blisko 4% PKB średniorocznie.

*Konieczność
zapewnienia
współfinanso-
wania*

Środki funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności wymagają współfinansowania ze źródeł krajowych (oraz pochodnych do publicznych) w proporcji - w zależności od programu, działania i funduszu - wynoszącej wg regulacji unijnych nie mniej niż 15%. Średni poziom współfinansowania może być wyższy i wynikać będzie m.in. z przepisów o pomocy publicznej oraz zakładanych efektów mnożnikowych.

Wśród innych wspólnotowych środków budżetowych, które będą stanowić źródło finansowania realizacji SRK wymienić należy m.in.: 7. Program ramowy Wspólnoty Europejskiej badań, rozwoju technologicznego i demonstracji (2007-2013), Program ramowy na rzecz konkurencyjności i innowacji 2007-2013, projekty realizowane w ramach europejskiej sieci transportowej (TENs), programy z dziedziny edukacji, młodzieży, kultury i sektora audiowizualnego, czy też programy z obszaru wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości. Na realizację działań w ramach tzw. polityk lizbońskich, a także bezpieczeństwa i obywatelstwa UE przewiduje się około 4,3 mld EUR (w cenach z 2004 r.).

*Pozostałe źródła
finansowania*

Należy też pamiętać, że Polska otrzyma znaczne środki finansowe związane z płatnościami bezpośrednimi dla rolników, interwencjami na rynkach rolnych oraz subsydiami eksportowymi w ramach Europejskiego Funduszu Rolnego Gwarancji. Dla realizacji celów Strategii Rozwoju Kraju zostaną także wykorzystane środki finansowe pochodzące z Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Norweskiego Mechanizmu Finansowego. Na lata 2004-2009 przyznano Polsce w ramach obu mechanizmów kwotę w wysokości ponad 530 mln EUR.

Warunkiem skutecznego wykorzystania środków finansowych UE jest lepsza koordynacja działań podejmowanych przez poszczególne podmioty realizujące

cele Strategii Rozwoju Kraju, lepsze środowisko regulacyjne oraz skuteczny system gwarancji i poręczeń środków unijnych.

Dla realizacji SRK będą również pozyskiwane środki z Europejskiego Banku Inwestycyjnego, międzynarodowych instytucji finansowych i banków komercyjnych. Członkostwo Polski w UE zwiększa dostęp do kredytów i ułatwia ich pozyskiwanie na dogodniejszych, niż przed akcesją do UE, warunkach.

VII. SYSTEM REALIZACJI STRATEGII

Cele i priorytety Strategii Rozwoju Kraju realizowane będą poprzez działania wynikające z podstawowych dokumentów rządowych (przede wszystkim „Solidarne Państwo”, Program Konwergencji – Aktualizacja 2005, Krajowy Program Reform na lata 2005-2008 na rzecz realizacji Strategii Lizbońskiej). Wiodące znaczenie będzie mieć realizacja Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia na lata 2007 – 2013 i odpowiednich programów operacyjnych oraz Programu Operacyjnego Rozwój Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, Programu Operacyjnego Zrównoważony Rozwój Sektora Rybołówstwa i Nadbrzeżnych Obszarów Rybackich i innych dokumentów służących realizacji założonych celów rozwojowych. Oznacza to, że za realizację określonych celów i priorytetów Strategii odpowiedzialne będą podmioty wdrażające strategie i programy w poszczególnych obszarach.

*Ustawa
o zasadach
prowadzenia
polityki rozwoju*

Nadrzędną rolę Strategii Rozwoju Kraju nad innymi strategiami i dokumentami programowymi nadaje ustawa o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. Wraz z wejściem w życie tej ustawy w Polsce powstanie jednolity system programowania strategicznego rozwoju kraju. Strategia Rozwoju Kraju jest podstawowym dokumentem w tym systemie, wyznaczającym kierunki, które następnie będą uszczegóławiane w dokumentach strategicznych dotyczących konkretnych dziedzin i obszarów kraju. Dokumentami służącymi wdrażaniu Strategii są strategie sektorowe, strategie rozwoju regionów i programy operacyjne oraz plany wykonawcze wdrażające te dokumenty. Realizacja celów Strategii odbywać się również będzie w oparciu o umowy i porozumienia międzynarodowe, a także odrębne programy oraz instrumenty prawne i finansowe Unii Europejskiej.

W tym kontekście niezwykle ważne jest zapewnienie właściwej koordynacji zadań realizowanych w ramach poszczególnych krajowych polityk i strategii. Za koordynację w tym obszarze odpowiada Minister Rozwoju Regionalnego.

*Ocena zgodności
strategii*

W celu skutecznego prowadzenia koordynacji Minister Rozwoju Regionalnego podejmie szereg działań, w tym dokonywać będzie oceny zgodności strategii sektorowych oraz innych dokumentów strategicznych i programowych ze Strategią Rozwoju Kraju. Opinia na ten temat będzie przekazywana Radzie Ministrów. Analiza zgodności odbywa się w oparciu o opracowane przez Ministra Rozwoju Regionalnego kryteria. Do działań przyczyniających się do koordynacji wdrażania SRK zaliczyć należy również opracowanie programów operacyjnych finansowanych ze źródeł zagranicznych lub skierowanych do określonego obszaru kraju oraz współpracę z zarządami województw przy tworzeniu regionalnych programów operacyjnych. Współpraca ta obejmie również analizowanie zgodności dokumentów regionalnych ze Strategią. Minister Rozwoju

*Koordynacja
wdrażania
Strategii*

Regionalnego będzie realizować swoją rolę koordynatora także poprzez udział swoich przedstawicieli w komitetach monitorujących programy operacyjne.

Kluczowa rola Ministra Rozwoju Regionalnego w realizacji celów Strategii Rozwoju Kraju wynika z faktu, iż jest on odpowiedzialny za realizację Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia, jak też, Norweskiego Mechanizmu Finansowego, Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego i innych. Minister Rozwoju Regionalnego będzie współpracować z ministrami odpowiedzialnymi za strategie sektorowe w związku z dokonywaną oceną ich zgodności z SRK. Koordynacja wdrażania Strategii będzie też wymagać ścisłej współpracy z Ministrem Rolnictwa i Rozwoju Wsi, odpowiedzialnym za Program Operacyjny „Rozwój obszarów wiejskich” oraz Program Operacyjny „Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich”, Ministrem Finansów, jako koordynatorem współpracy z Europejskim Bankiem Inwestycyjnym i innymi międzynarodowymi instytucjami finansowymi oraz samorządami województw odpowiedzialnymi za realizację strategii rozwoju województw.

*Monitoring i
sprawozdawczość*

Minister Rozwoju Regionalnego będzie monitorować realizację Strategii i corocznie w terminie do 31 lipca przedstawiać Radzie Ministrów oraz Sejmowi i Senatowi sprawozdanie z jej wdrażania w roku poprzednim. Będzie ono przekazywane także Komisji Trójstronnej ds. Społeczno-Gospodarczych oraz Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego. Sprawozdanie to będzie opracowywane na podstawie informacji przekazanych przez poszczególnych ministrów, urzędy centralne i zarządy województw, a także na podstawie analizy sytuacji makroekonomicznej kraju. Sprawozdanie będzie zawierać analizę podjętych działań i wynikające z niej rekomendacje na kolejny okres. Ponadto sprawozdanie będzie obejmować informacje:

- o rezultatach wdrażania Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia przygotowaną przez Ministra Rozwoju Regionalnego we współpracy z odpowiednimi ministrami i zarządami województw;
- o rezultatach wdrażania Programu Operacyjnego Rozwój Obszarów Wiejskich oraz Programu Operacyjnego Zrównoważony Rozwój Sektora Rybołówstwa i Nadbrzeżnych Obszarów Rybackich przygotowaną przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi;
- o rezultatach realizacji Norweskiego Mechanizmu Finansowego oraz Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego przygotowaną przez Ministra Rozwoju Regionalnego;
- o rezultatach wdrażania Krajowego Programu Reform przygotowaną przez Ministra Gospodarki;
- o rezultatach wdrażania innych programów realizowanych przez poszczególne ministerstwa na rzecz SRK przygotowaną przez właściwych ministrów;
- o stopniu wykorzystania środków UE w ramach określonych funduszy, a także Norweskiego Mechanizmu Finansowego oraz Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego przygotowaną przez Ministra Finansów we współpracy z Ministrem Rozwoju Regionalnego;

- o przebiegu działań koordynacyjnych związanych z realizacją Strategii Rozwoju Kraju przygotowaną przez Ministra Rozwoju Regionalnego, wraz z ewentualnymi propozycjami rozwiązań służących ich usprawnieniu.

Strategia Rozwoju Kraju podlegać będzie okresowej aktualizacji co najmniej raz na cztery lata. Przy opracowaniu aktualizacji uwzględniany będzie w szczególności stopień realizacji jej celów oraz coroczne rekomendacje zawarte w sprawozdaniach. Strategia może być aktualizowana na wniosek Rady Ministrów w innym terminie.

Konsultacje społeczne

Aby zapewnić szeroki udział społeczny w tworzeniu dokumentów, Strategia na lata kolejne i każda aktualizacja Strategii będą podlegać konsultacjom społecznym, obejmującym przede wszystkim Komisję Wspólną Rządu i Samorządu Terytorialnego, jednostki samorządu terytorialnego oraz partnerów społecznych i gospodarczych – organizacje pracodawców i organizacje związkowe zrzeszone w Komisji Trójstronnej ds. Społeczno-Gospodarczych i wojewódzkich komisjach dialogu społecznego, izby gospodarcze, organizacje pozarządowe oraz jednostki naukowe. Informacje o konsultacjach będą ogłoszone w dzienniku o zasięgu krajowym i na stronie internetowej Ministerstwa Rozwoju Regionalnego.

ZAŁĄCZNIK 1.

PODSTAWOWE WSKAŹNIKI REALIZACJI STRATEGII ROZWOJU KRAJU - TABELA ZBIORCZA

Cele i priorytety	Wskaźniki	UE-25		Polska	
		Wartość wskaźnika w roku bazowym (2005)		Zakładana wartość wskaźnika	
				2010	2015
Cel SRK	Średnie roczne tempo wzrostu PKB (%)	1,7 (2001-05)	3,0 (2001-05)	5,1 (2006-10)	5,2 (2011-15)
	PKB na mieszkańca wg PPS (UE25=100)	100	50	58	66
	Średnia stopa inwestycji (%) ¹⁾	19,7 (2001-05)	18,8 (2001-05)	21 (2006-10)	25 (2011-15)
	Średnia roczna inflacja	2,2 ²⁾	2,1	2,5	2,5
	Deficyt sektora finansów publicznych w % PKB ³⁾	2,3	2,5	2,5	2,0
	Dług publiczny w % PKB ³⁾	63,2	42,0	51,7	47,0
	Dochód na osobę ⁴⁾ (zł)	x	732	950	1190
	Struktura pracujących (w wieku powyżej 15 lat) wg sektorów gospodarki ⁵⁾ (%)				
	- sektor I	4,9	17,4	15,0	11,0
	- sektor II	27,5	29,2	27,5	26,0
	- sektor III	67,6	53,4	57,5	63,0
	Udział usług rynkowych w wartości dodanej brutto (%)	.	49,6	51,0	55,0
	Stopa bezrobocia (%)	8,7 ⁶⁾	17,6	12,0	9,0
	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym po transferach socjalnych (% ludności)	15 (2003)	17 (2003)	15	13
	Przeciętna długość życia (lata):				
-kobiet	81,2 (2003)	79,4	80,6	81,2	
-mężczyzn	75,1 (2003)	70,8	73,3	74,5	
Umieralność niemowląt na 1000 urodzeń żywych	4,5 (2004)	6,4	5,5	5,0	
Priorytet I Wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki	Nakłady ogółem na działalność badawczą i rozwojową (B+R) w % PKB	1,9 (2004)	0,56 (2004)	1,5	2,0
	Udział podmiotów gospodarczych w nakładach na działalność B+R (%)	54,3 (2003) ⁷⁾	22,6 (2004)	30	40
	Udział produktów wysokiej oraz średniowysokiej techniki w produkcji sprzedanej w przemyśle ⁸⁾ (%)	.	30,1 (2004)	35	40
	Eksport towarów na 1 mieszkańca – tys. EUR	6,5 (2004)	1,9	3,5	4,9
	Wydajność pracy na 1 pracującego (UE25=100)	100	62,7	70,0	80,0
	Napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych (mld USD, wg NBP)	x	9,6	10,0	10,0
	Liczba patentów udzielonych rezydentom polskim (na 1 mln mieszkańców) ⁹⁾	134,5 (2001) ¹⁰⁾	20 (2004)	40	65
	Wydatki na technologie informacyjne i telekomunikacyjne w % PKB	6,4 (2004)	7,2 (2004)	8,0	8,5
	Liczba łączy szerokopasmowych odniesiona do liczby ludności (%)	10,6	1,9	10	25
	Priorytet II Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej	Łączna długość dróg ekspresowych (km)	x	258	901
Łączna długość autostrad (km)		x	552	1629	1913
Energochłonność gospodarki (kg paliwa umownego na 1 EUR PKB w c. 2000 r.)		.	0,27	0,24	0,20
Udział energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych w ogólnym jej zużyciu (%)		13,7 (2004)	2,6	7,5	9,0
Emisje zanieczyszczeń powietrza (kg na mieszkańca)					
- SO ₂		17 (2003)	36 (2003)	22	15
- NO _x		24 (2003)	21 (2003)	17	15
Recykling odpadów opakowaniowych (% ogółu wprowadzonych opakowań)		.	28,3 (2004)	min. 38	55-80
Odsetek mieszkańców obsługiwanych przez oczyszczalnie ścieków		.	60	75	85
Zgony z powodu chorób układu krążenia (liczba na 100 tys. mieszkańców)		.	442	400	380
Turyści zagraniczni (przyjazdy w mln osób)	.	15,2	18,3	22,0	

Cele i priorytety	Wskaźniki	UE-25		Polska	
		Wartość wskaźnika w roku bazowym (2005)		Zakładana wartość wskaźnika	
				2010	2015
Priorytet III Wzrost zatrudnienia i podniesienie jego jakości	Wskaźnik zatrudnienia: (%)				
	- osób w wieku 15-64 lata	63,8	52,8	57,0	62,0
	- kobiet w wieku 15-64 lata	56,3	46,8	51,0	53,0
	- osób w wieku 55-64 lata	42,5	27,2	31,0	37,0
	- osób niepełnosprawnych	.	13,1 (2004)	18	25
	Stopa bezrobocia osób w wieku 15-24 lata (%)	18,5	34,6	26,0	18,0
	Odsetek osób z wykształceniem średnim w populacji 15-64 lata (bez zasadniczego zawodowego)	.	35,2	38,0	41,0
Odsetek osób z wykształceniem wyższym w populacji 15-64 lata	.	13,9	15,0	18,0	
Absolwenci na kierunkach matematycznych, przyrodniczych i technicznych (% absolwentów szkół wyższych ogółem)	24	15 (2004)	20	25	
Odsetek osób w wieku 25-64 lata uczących się i dokształcających	11,0	5,5	7	10	
Priorytet IV Budowa zintegrowanej wspólnoty społecznej i jej bezpieczeństwa	Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym	85,8 (2004)	38	50	55
	Udział w wyborach parlamentarnych (% uprawnionych)	69,9	40,6	43	50
	Poziom zaufania do administracji publicznej ¹¹⁾	x	38	45	50
	Wskaźnik postrzeganej korupcji ¹²⁾	.	3,4	5,0	6,0
	Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw (%)	.	56,2 (2004)	60	65
	Wskaźnik efektywności rządu ¹³⁾	.	0,58	0,75	1,0
	Wskaźnik poczucia bezpieczeństwa (%) ¹⁴⁾	x	46	50	60
Priorytet V Rozwój obszarów wiejskich	Wskaźnik zatrudnienia na wsi (%) ¹⁵⁾	.	46,1	51	54
	Przeciętna powierzchnia indywidualnego gospodarstwa rolnego (ha użytków) ¹⁶⁾	16 (2003) ¹⁷⁾	7,6	8,5	10,0
	Odsetek dzieci zamieszkałych na wsi objętych wychowaniem przedszkolnym	.	17,5	25	35
	Odsetek gospodarstw domowych korzystających z dostępu do internetu na wsi (%)	.	19	40	70
	Liczba pracujących w rolnictwie na 100 ha użytków rolnych ^{16) 18)}	9 (2003) ¹⁷⁾	15	12	10
Priorytet VI Rozwój regionalny	Średnie zróżnicowanie poziomu PKB na mieszkańca wg województw (%) ¹⁹⁾	x	25 (2003)	24	23
	Średni wskaźnik bezrobocia w 3 podregionach (NTS 3) o najwyższych stopach bezrobocia	x	37,0	30	20
	Udział województw Polski Wschodniej ²⁰⁾ w PKB	x	15,9 (2003)	18	20
	Poziom urbanizacji ²¹⁾	.	61,4	62	65

Źródło: Polska – o ile nie zaznaczono inaczej - dane Głównego Urzędu Statystycznego, Ministerstwa Finansów i Eurostat; UE-25 – Eurostat.

¹⁾ Relacja nakładów brutto na środki trwałe do PKB.

²⁾ Zharmonizowany wskaźnik cen konsumpcyjnych; dla Polski – 2,2.

³⁾ Wg ESA 95 i przy założeniu, że w latach 2010 i 2015 OFE są poza sektorem.

⁴⁾ Przeciętny nominalny miesięczny dochód do dyspozycji na osobę w gospodarstwach domowych.

⁵⁾ I – rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo, II – przemysł i budownictwo, III – usługi.

⁶⁾ Zharmonizowana stopa bezrobocia; dla Polski – 17,7.

⁷⁾ Udział przemysłu; dla Polski – 27,0.

⁸⁾ W przedsiębiorstwach sekcji „przetwórstwo przemysłowe”, o liczbie pracujących powyżej 49 osób.

⁹⁾ Dla Polski – krajowe, udzielone przez Urząd Patentowy RP.

¹⁰⁾ Zgłoszonych do Europejskiego Urzędu Patentowego (EPO) lub w ramach Układu o Współpracy Patentowej (PCT); dla Polski – 3,1.

¹¹⁾ Wg badań CBOS.

¹²⁾ Wg Transparency International; indeks percepcji korupcji (10 – oznacza brak korupcji).

¹³⁾ Badanie Banku Światowego; wartości od -2,5 do +2,5.

¹⁴⁾ Wg badań CBOS. Odsetek odpowiedzi TAK na pytanie: Czy Polska jest krajem, w którym żyje się bezpiecznie?

¹⁵⁾ Wg BAEL.

¹⁶⁾ Dotyczy gospodarstw powyżej 1 ha.

¹⁷⁾ UE-25 – szacunek własny na podstawie danych Eurostat.

¹⁸⁾ W przeliczeniu na pełnozatrudnionych w rolnictwie indywidualnym.

¹⁹⁾ Liczone wg współczynnika zmienności (ważone liczbą ludności odchylenie standardowe PKB na mieszkańca/średnie PKB w kraju).

²⁰⁾ Województwa: lubelskie, podkarpackie, podlaskie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie.

²¹⁾ Odsetek ludności zamieszkałej w miastach.

ZAŁĄCZNIK 2.

POWIĄZANIE STRATEGII ROZWOJU KRAJU Z INNYMI STRATEGIAMI I PROGRAMAMI

Przy opracowywaniu SRK wykorzystane zostały strategiczne i programowe dokumenty rządu Rzeczypospolitej Polskiej oraz Wspólnoty Europejskiej. Spośród dokumentów krajowych, podstawą przygotowania Strategii Rozwoju Kraju 2007-2015 są: Program Działania Rządu RP „Solidarne Państwo” oraz inne dokumenty strategiczne rządu, m.in. Krajowy Program Reform 2005-2008, Program Konwergencji – Aktualizacja 2005, Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP, Program Zapobiegania Przestępczości i Antyspołecznym Zachowaniom, Krajowy Program Rozwoju Wsi, Strategia Rozwoju Transportu, strategię ochrony środowiska i pozostałe strategię sektorowe. Strategia Rozwoju Kraju uwzględnia również efekty prac nad strategiami rozwoju województw, nad Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju oraz nawiązuje do dokumentu Polska 2025 - Długookresowa strategia trwałego i zrównoważonego rozwoju. SRK będąc dokumentem ściśle horyzontalnym będzie koordynowała wszelkie działania na rzecz rozwoju i modernizacji kraju.

Solidarne Państwo Głównym dokumentem krajowym, stanowiącym bazę Strategii Rozwoju Kraju jest Program Działania Rządu RP „Solidarne Państwo”, koncentrujący się na działaniach: wspierających wzrost inwestycji i zatrudnienia, uzdrawiających finanse publiczne, wspierających rodzinę oraz ograniczających sferę ubóstwa i wykluczenia społecznego. Za warunek niezbędny realizacji programu naprawy państwa uznano podniesienie standardów życia publicznego oraz stworzenie mechanizmów uczciwego i sprawnego funkcjonowania administracji.

Unijne dokumenty programowe Do dokumentów unijnych, które uwzględniono w pracach nad SRK, należą Strategia Lizbońska, Strategia Zrównoważonego Rozwoju UE, Strategiczne Wytoczne Wspólnoty - Polityka spójności 2007-2013 wspierająca wzrost gospodarczy i zatrudnienie, Zintegrowane wytyczne na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia na lata 2005-2008 oraz unijne dokumenty strategiczne odnoszące się do poszczególnych obszarów takich jak: zatrudnienie (Agenda Społeczna), bezpieczeństwo powszechne (Europejska Strategia Bezpieczeństwa), rola młodzieży w promowaniu wzrostu i zatrudnienia UE (Europejski Pakt na rzecz Młodzieży), Program „Edukacja i Szkolenia” 2010, społeczeństwo informacyjne (i 2010 – Europejskie społeczeństwo informacyjne na rzecz wzrostu i zatrudnienia), rozwój nauki i innowacyjność (projekty Programu ramowego na rzecz konkurencyjności i innowacji (CIP) oraz 7. Programu ramowego Wspólnoty Europejskiej badań, rozwoju technologicznego i demonstracji 2007-2013), komunikaty Komisji Europejskiej: Wspólne działania na rzecz wzrostu i zatrudnienia - Wspólnotowy program lizboński oraz Więcej badań naukowych i innowacji – Inwestycje dla wzrostu i zatrudnienia. Istotnym źródłem dla opracowania SRK były sugestie III Raportu Kohezyjnego, wyniki prac nad Nową Perspektywą Finansową, a także rozporządzenia Rady dotyczące funduszy strukturalnych oraz Funduszu Spójności w okresie programowania 2007-2013. SRK odnosi się także do europejskich programów współpracy przygranicznej i transgranicznej.

*Realizacja
odnowionej
Strategii
Lizbońskiej*

Strategia Rozwoju Kraju realizuje cele i wyzwania, jakie stawiane są w podstawowym dokumencie strategicznym UE - Strategii Lizbońskiej i jej odnowionych założeniach, kładąc nacisk na wzrost gospodarczy i zatrudnienie. SRK przywiązuje również dużą wagę do aspektów zrównoważonego rozwoju, w ślad za znowelizowaną Strategią Zrównoważonego Rozwoju. Realizuje też cele polityki spójności UE zawarte w Strategicznych Wytycznych Wspólnoty na lata 2007-2013, skierowane przede wszystkim na inwestowanie w siły napędowe wzrostu i zatrudnienia, inwestowanie w obszary o wysokim potencjale wzrostu, wykorzystanie wiedzy i innowacji, rozwijanie synergii i komplementarności w stosunku do innych polityk Wspólnoty, poprawę systemów rządzenia. SRK uwzględnia również cele i wytyczne makro i mikroekonomiczne zawarte w dokumencie Komisji Europejskiej: Zintegrowane wytyczne w sprawie wzrostu gospodarczego i zatrudnienia na lata 2005-2008 (ZPW).

*Krajowy Program
Reform*

Przełożeniem na grunt krajowy założeń wspólnotowego ZPW jest Krajowy Program Reform (KPR) na lata 2005-2008. Dokument obejmuje szeroki zakres problemów, od reformy finansów publicznych, przez reformy rynku pracy i pomocy społecznej, aż do reform sektorowych i deregulacyjnych. Kierunki reform przewidziane w KPR będą wspierane w ramach centralnych i regionalnych programów operacyjnych, gdyż w ramach Narodowej Strategii Spójności dąży się do przeznaczenia około 60% środków wspólnotowych na realizację odnowionej Strategii Lizbońskiej.

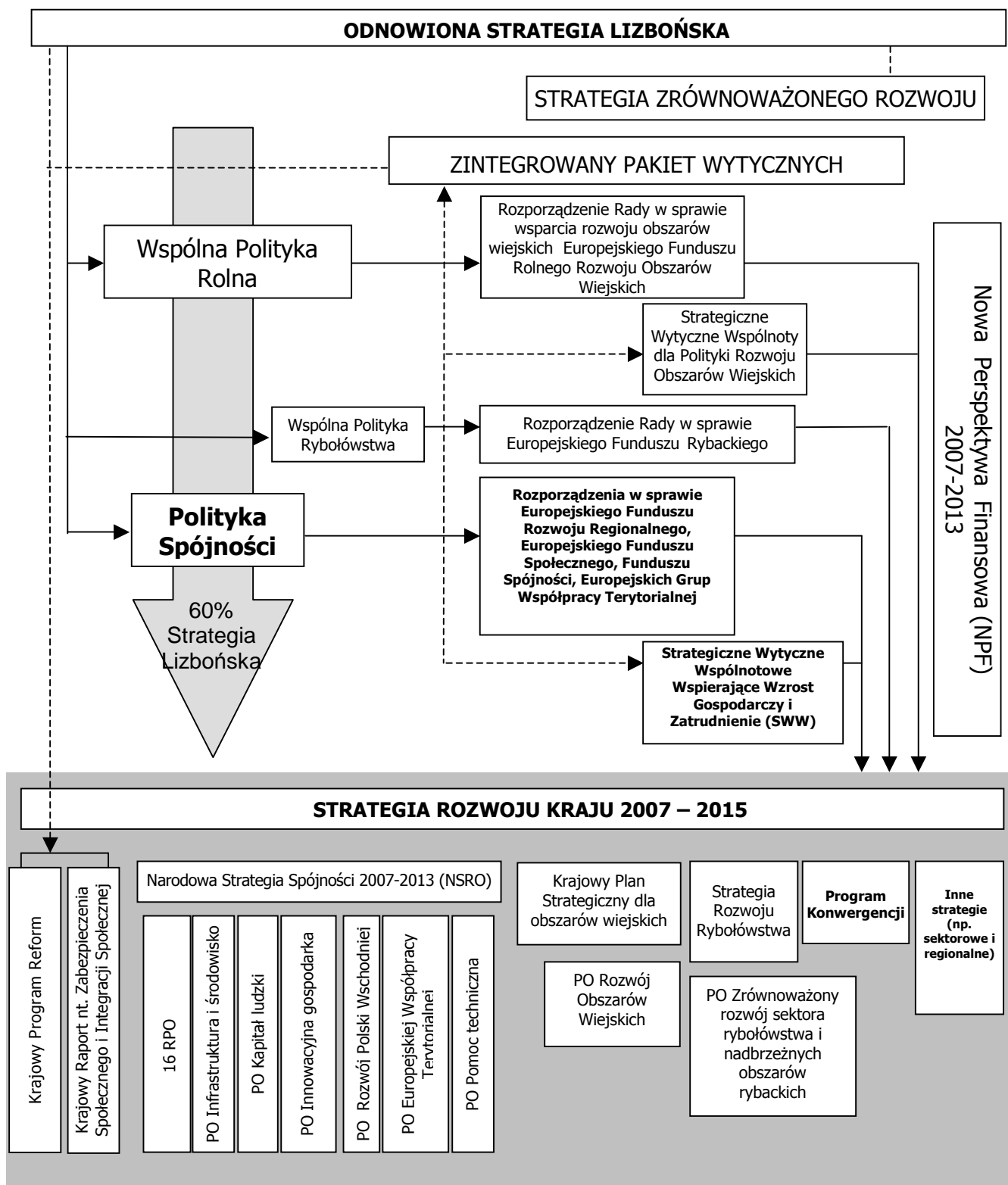
*Program
Konwergencji*

Strategia Rozwoju Kraju nawiązuje także do Programu Konwergencji – Aktualizacja 2005. Nadrzędnym celem polityki gospodarczej nakreślonym w Programie Konwergencji jest uzyskanie wysokiego, długookresowego tempa wzrostu gospodarczego, które warunkuje proces realnej konwergencji z państwami członkowskimi UE. Wysokie tempo wzrostu gospodarczego powinno zostać osiągnięte przy utrzymaniu stabilności makroekonomicznej, a więc przy poziomie inflacji oraz saldzie rachunku obrotów bieżących pozwalających zachować stabilność kursu walutowego i spełnić wymagane kryteria z Maastricht. Pierwszorzędного znaczenia nabiera w tym kontekście kontynuacja reformy finansów publicznych, tak aby zmniejszyć nierównowagę fiskalną, a jednocześnie zagwarantować w budżecie państwa środki na współfinansowanie i prefinansowanie projektów w ramach polityki strukturalnej państwa.

*Narodowa
Strategia
Spójności*

Obszary wsparcia ze środków polityki spójności w okresie 2007-2013 zostały w pełni odzwierciedlone w założeniach priorytetów strategicznych Narodowej Strategii Spójności, ukierunkowanych na wzmocnienie nowoczesnej gospodarki, infrastruktury, środowiska, zasobów ludzkich oraz podnoszenia jakości zarządzania w sektorze publicznym.

Spójność pomiędzy politykami wspólnotowymi i dokumentami programowymi UE i Polski

ZAŁĄCZNIK 3.

OCENA SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ POLSKI

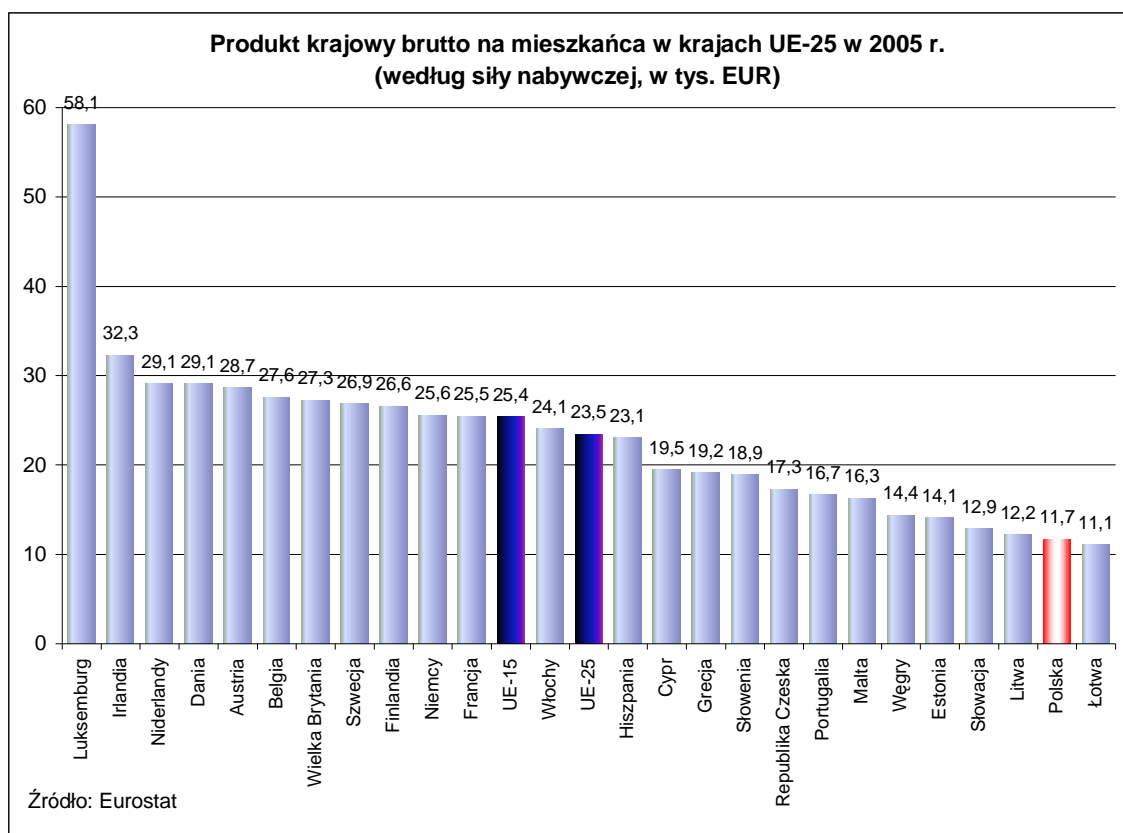
1. Poziom horyzontalny

1.1. Sytuacja makroekonomiczna

W warunkach rosnącej otwartości gospodarki i procesów globalizacyjnych oraz członkostwa w UE, gospodarka Polski podlega coraz silniejszym wpływom otoczenia zewnętrznego, co znajduje odzwierciedlenie w jej rozwoju. Równocześnie, w wyniku dotychczasowych procesów wewnątrz krajowych, sytuację gospodarczą cechuje stabilność makroekonomiczna.

3,5% wzrostu PKB w 2005 r. i przyspieszenie w 2006 r.

Po znacznym osłabieniu dynamiki wzrostu gospodarczego w latach 2001-2002, rok 2003, a szczególnie 2004, przyniosły wyraźną poprawę koniunktury. W 2004 r. wzrost PKB wyniósł 5,3% i był najwyższy od siedmiu lat, co wynikało głównie z „impulsu integracji” i związanego z tym wzrostu popytu wewnętrznego i zewnętrznego. W 2005 r. nastąpiło osłabienie tempa wzrostu gospodarczego do 3,5%. PKB w przeliczeniu na mieszkańca, liczony wg parytetu siły nabywczej, osiągnął połowę przeciętnej UE-25. W 2000 r. relacja ta stanowiła 47%.

Rok 2006 przyniósł ponowne ożywienie wraz z umocnieniem tendencji wzrostowych w I półroczu 2006 r. PKB zwiększył się o 5,4%.

Rośnie rola inwestycji

Rok 2005 był drugim kolejnym rokiem zwiększenia roli inwestycji jako czynnika kształtującego dynamikę PKB, jednak - pomimo dalszego wzrostu nakładów brutto na środki trwałe (o 6,5%, wobec 6,4% w 2004 r.) - stopa inwestycji w gospodarce narodowej osiągnęła zaledwie 18,2%, wobec 23,7% w roku 2000. W 2006 r. nastąpiło silne ożywienie inwestycyjne – w I półroczu 2006 r. nakłady inwestycyjne były o 11,4% wyższe niż w I półroczu 2005 r., co oznaczało wzrost nie notowany od 1998 roku.

Oceniając dynamikę procesów inwestycyjnych, należy zwrócić uwagę, że wiele przedsiębiorstw przetwórstwa przemysłowego realizowało przedsięwzięcia prorozwojowe w okresie przedakcesyjnym i bezpośrednio po akcesji (łącznie w latach 2003-2004 wzrost inwestycji w tym przemyśle w przedsiębiorstwach zatrudniających powyżej 49 osób wyniósł prawie 34%), co pozwoliło na dostosowanie się do norm i standardów obowiązujących w UE oraz lepsze sprostanie zwiększonemu po akcesji popytowi, głównie z krajów unijnych. W 2005 r. tempo wzrostu inwestowania w tych przedsiębiorstwach zmniejszyło się do około 4,5%.

Wzrostowi działalności prorozwojowej sprzyja transfer kapitału zagranicznego w formie inwestycji bezpośrednich. Notuje się znaczne zainteresowanie naszym krajem, zarówno ze strony dużych zagranicznych koncernów, jak też małych i średnich przedsiębiorstw. Polska coraz lepiej oceniana jest jako miejsce potencjalnych inwestycji, m. in. z uwagi na dostępność miejsca i koszt ziemi. Atutem jest też relatywnie niska stawka podatku CIT oraz tania i fachowa siła robocza.

Inwestycje zagraniczne w Polsce

Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w 2005 r. osiągnęły 9,6 mld USD, a ich łączna wartość (od 1990 r.) - ponad 90 mld USD. W I półroczu 2006 r. napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych wyniósł 5,8 mld USD i był o prawie 25% wyższy niż przed rokiem. Pozytywnym symptomem jest to, że rosnącą część tego napływu stanowiły inwestycje od podstaw, tzw. *greenfield* (ich udział w 2004 r. osiągnął 58%, wobec 37% w 2002 r.).

Głównym źródłem finansowania inwestycji pozostają jednak oszczędności krajowe, których relacja do PKB od 2003 r. stale rosła, osiągając w 2005 r. poziom szacowany na prawie 19%.

Kolejny rok istotnym czynnikiem wzrostu gospodarczego pozostawał handel zagraniczny, przy czym – pomimo nie zawsze korzystnych uwarunkowań kursowych i koniunkturalnych – dynamika eksportu towarów, szósty rok z rzędu wyraźnie wyprzedzała dynamikę ich importu. W rezultacie nastąpiła dalsza redukcja ujemnego salda wymiany. Towarzyszyły temu korzystne zmiany w strukturze towarowej.

W 2005 r., w porównaniu z 2004 r., eksport (w ujęciu rzeczowym, w EUR) zwiększył się o 19,6%, podczas gdy import o 13,8%. W ciągu ostatnich 5 lat eksport wzrósł ponad 2-krotnie, a import o ponad 50%. Ujemne saldo obrotów wyniosło 9,7 mld EUR i było o 1,9 mld EUR (16,4%) niższe niż rok wcześniej i o prawie 9 mld EUR (prawie połowę) od uzyskanego w 2000 r. W I półroczu 2006 r. eksport zwiększył się w porównaniu z I półroczem 2005 r. o 24,2%, a import o 22,7%.

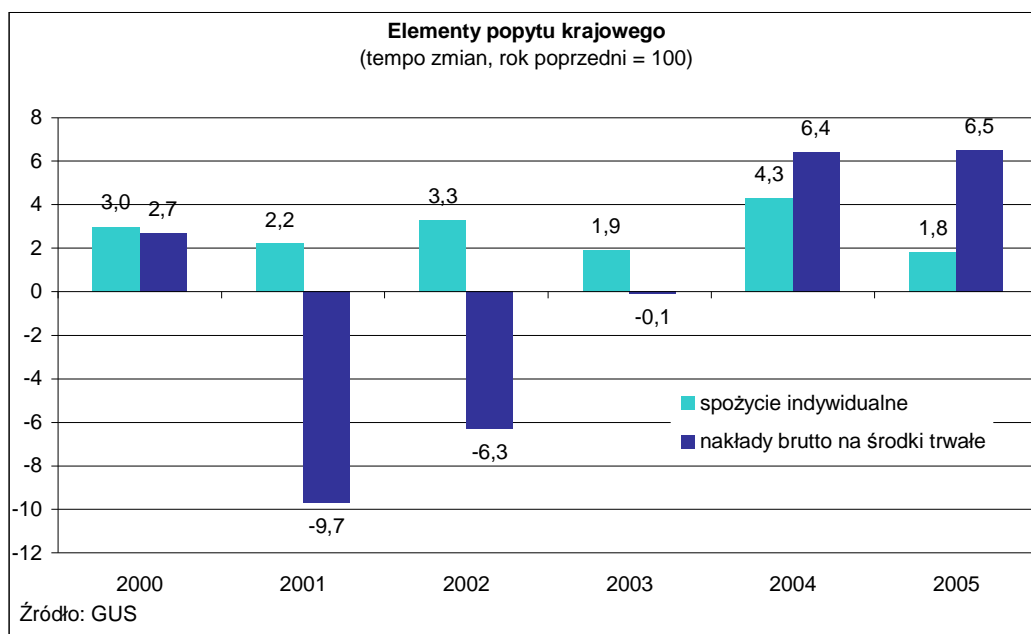
*Ożywienie
eksportowe*

Ożywienie eksportowe wynikało w znacznej mierze z podjętych w ostatnich latach działań restrukturyzacyjnych, co wpłynęło na wzrost konkurencyjności polskiej oferty towarowej na rynkach zagranicznych.

Tendencje w wymianie towarowej znalazły potwierdzenie w danych bilansu płatniczego. Uwzględniając zwiększenie dodatniego salda transferów bieżących (m.in. dzięki napływowi środków netto z UE) i usług oraz zmniejszenie ujemnego salda dochodów, deficyt na rachunku bieżącym zmalał z 8,7 mld EUR w 2004 r. do 4,1 mld EUR w 2005 r., a jego relacja do PKB zmniejszyła się z 4,3% do 1,7%. Tak więc rok 2005 był piątym, z wyjątkiem 2004 r., kolejnym rokiem ograniczania nierównowagi zewnętrznej kraju.

*Spadek dynamiki
spożycia
indywidualnego
w 2005 r. i
znaczący jej wzrost
w 2006 r.*

W 2005 r. – mimo niskiej, szczególnie w II połowie roku, inflacji – wyraźnie osłabła dynamika spożycia, zwłaszcza indywidualnego (wzrost wyniósł 1,8%, wobec 4,3% w 2004 r.). Nastąpiło to w warunkach m.in. realnego wzrostu funduszu wynagrodzeń w gospodarce narodowej o około 3,5%, stagnacji realnych dochodów ze świadczeń emerytalno-rentowych, wzrostu aktywów finansowych gospodarstw domowych o 11,7% oraz zwiększenia ich zadłużenia w systemie bankowym o 22%. Jednak w I półroczu 2006 r. odnotowano znaczący wzrost spożycia indywidualnego (o 5,1%). W konsekwencji ponownie zwiększyła się rola popytu krajowego jako czynnika wzrostu.

W 2005 r. inflacja średnioroczna wyniosła 2,1%, wobec 3,5% w 2004 r., kształtując się w granicach dopuszczalnych odchyłeń od celu inflacyjnego, określonego przez Radę Polityki Pieniężnej (1,5-3,5%). W I półroczu 2006 r. stopa inflacji wyniosła zaledwie 0,7%.

*Wysokie
bezrobocie*

Szczególnie trudnym problemem gospodarki polskiej jest bezrobocie. Stopa bezrobocia – mimo obserwowanego od 2004 r. spadku – w końcu 2005 r. wyniosła 17,6%. W roku 2006 obserwuje się dalszą poprawę w tej dziedzinie – w końcu I półrocza 2006 r. stopa bezrobocia wyniosła 16% (w końcu I półrocza 2005 r. 18%) i nadal była najwyższą w UE.

*Wydatki „sztywne”
ograniczają
możliwości
rozwojowe*

Obecnie polska gospodarka znajduje się w fazie ożywienia, jednak jego skala i trwałość zależą w dużej mierze od polityki fiskalnej. W latach 2001-2004 deficyt finansów publicznych¹ w relacji do PKB oscylował w granicach 3,3-4,8%², co pośrednio w znacznej części było spowodowane wadliwą strukturą wydatków. Ponad 70% z nich to wydatki „sztywne”, prawnie zdeterminowane (poważną ich część stanowią transfery socjalne, w dużym stopniu oparte na automatycznych mechanizmach indeksacyjnych). Ogranicza to pulę środków budżetowych, które można by przeznaczyć na inwestycje infrastrukturalne, badania i rozwój, poprawę jakości służb publicznych, aktywną politykę rynku pracy. Polska w latach 2001-2004 nie spełniała jednego z najważniejszych kryteriów konwergencji zawartych w Traktacie z Maastricht – utrzymywania deficytu finansów publicznych poniżej 3% PKB. Relacja deficytu sektora finansów publicznych do PKB wyniosła w 2005 r. 2,5%, wobec 3,9% w 2004 r. (po wyłączeniu OFE poza sektor, deficyty te wynoszą odpowiednio 5,7% PKB w 2004 r. i 4,4% PKB w 2005 r.).

*Zmniejszyć dług
publiczny*

Skutkiem wysokiego deficytu sektora jest – w warunkach wygasania wpływów z prywatyzacji – narastanie długu publicznego. W ciągu pięciu lat zwiększył się on o 2/3, podczas gdy PKB w cenach bieżących wzrósł o prawie 1/3, tj. w tempie 2-krotnie niższym. O ile w 2000 r. relacja długu publicznego do PKB wynosiła 37,6%, to w 2005 r. 47,7% PKB, powoli zbliżając się do 50% PKB, a więc pierwszego progu ostrożnościowego, określonego przepisami ustawy o finansach publicznych. W przypadku utrzymania się tej tendencji i ewentualnej nieznacznej tylko deprecjacji złotego, państwowy dług publiczny, w relacji do PKB, w ciągu najbliższych dwóch lat może przekroczyć 50%. Przekroczenie tego progu oznacza konieczność uruchomienia tzw. procedur ostrożnościowych w zakresie polityki budżetowej. Stąd konieczne są działania reformujące finanse publiczne w kierunku redukcji i restrukturyzacji wydatków (na rzecz wydatków o charakterze prorozwojowym), a także uregulowania tworzące lepszy klimat dla rozwoju przedsiębiorczości, mimo że relacja długu publicznego do PKB wg ESA 95 będzie niższa niż wg dotychczasowych zasad liczenia. Według ESA 95 dług publiczny w 2005 r. wyniósł 42% PKB.

¹ Dokładnie – sektora instytucji rządowych i samorządowych.

² Zgodnie z ESA 95 i przy założeniu, że OFE są w sektorze.

Tabela 1. Podstawowe wskaźniki makroekonomiczne w latach 2000-2005

Wyszczególnienie	2000	2001	2002	2003	2004	2005
PKB (rok poprzedni =100)	104,2	101,1	101,4	103,8	105,3	103,5
Spżycie indywidualne (rok poprzedni =100)	103,0	102,2	103,3	101,9	104,3	101,8
Spżycie zbiorowe (rok poprzedni=100)	102,4	102,5	101,5	104,7	103,9	105,3
Nakłady brutto na środki trwałe (rok poprzedni =100)	102,7	90,3	93,7	99,9	106,4	106,5
Popyt krajowy (rok poprzedni =100)	103,1	98,6	100,9	102,7	106,0	102,4
Eksport towarów i usług (rok poprzedni =100)	123,2	103,1	104,8	114,2	114,0	108,0
Import towarów i usług (rok poprzedni =100)	115,5	94,7	102,7	109,3	115,2	104,7
Ceny towarów i usług konsumpcyjnych (rok poprzedni =100)	110,1	105,5	101,9	100,8	103,5	102,1
Stopa bezrobocia (%)	.	19,4	20,0	20,0	19,0	17,6
Napływ BIZ (mld USD)	9,3	5,7	4,1	4,6	12,9	9,6
Relacja salda bieżącego bilansu płatniczego do PKB (w%)	-5,8	-2,8	-2,6	-2,1	-4,3	-1,7
Relacja salda obrotów towarowych handlu zagranicznego (płatniczego) do PKB(w%)	-7,2	-4,0	-3,7	-2,7	-2,2	-0,9
Średni kurs EUR w zł	4,01	3,67	3,86	4,40	4,53	4,03

Źródło: GUS, NBP.

Ostatnie wyniki gospodarki oraz jej perspektywy są optymistyczne, co leży u podstaw ratingów ustalanych dla Polski przez główne agencje ratingowe. W kwietniu 2006 r. Fitch Ratings ustalił dla polskich zobowiązań w walutach zagranicznych ocenę na poziomie „BBB+”, z perspektywą pozytywną i utrzymał również rating dla zobowiązań w walucie lokalnej na poziomie „A”, z perspektywą stabilną.

1.2. Konkurencyjność, innowacyjność i społeczeństwo informacyjne

Konkurencyjność

*Polska 48.
w rankingu
konkurencyjności*

Według badania Światowego Forum Ekonomicznego z 2006 r., pod względem konkurencyjności gospodarka Polski plasuje się na 48. miejscu wśród 125 krajów, zajmując ostatnią pozycję wśród krajów UE-25³.

Z kolei Instytut Rozwoju Zarządzania (Institute for Management Development – IMD) w Lozannie, który określa zdolność konkurencyjną poszczególnych krajów badając systemowe warunki do prowadzenia działalności gospodarczej, w 2006 r. umieścił Polskę na 58. miejscu na 61 sklasyfikowanych krajów i regionów. Szczególnie krytycznie ocenił infrastrukturę, efektywność administracji państwowej i wysoki poziom bezrobocia.

Wymienione zjawiska, które ujemnie oddziałują na poziom konkurencyjności nie zawsze zależą od samych przedsiębiorstw. Te ostatnie (szczególnie MŚP) cechują wysokie zdolności przystosowawcze do sprostania presji konkurencyjności na rynkach zewnętrznych. Świadczą o tym m.in. wzrost wydajności pracy oraz eksportu obserwowane w ostatnich latach.

O ile osiągnięty w 2005 r. PKB na mieszkańca stanowił 50% przeciętnej UE-25, to przeciętna wydajność pracy (mierzona wartością PKB na pracującego) – 63%

³ Według opublikowanego jesienią 2006 r. raportu, na podstawie ankiet zebranych od ponad 11 tys. szefów firm na całym świecie.

*Przestarzała
struktura
gospodarki*

(wobec 58% w 2000 r.) i była wyższa od notowanej w krajach nadbałtyckich i na Słowacji. Na ogólną wydajność pracy ujemnie wpływa m.in. struktura gospodarki, która w Polsce znacząco odbiega od występującej w większości krajów rozwiniętych. Cechuje ją wyższy udział rolnictwa i przemysłu, a niższy usług – zwłaszcza nowoczesnych. W 2005 r. na rolnictwo (z łowiectwem i leśnictwem oraz rybołówstwem i rybactwem) przypadało w Polsce 4,8% (w krajach UE-25 przeciętnie 1,9%) wartości dodanej brutto, na przemysł 24,8% (w UE 20,4%), na budownictwo – 5,8% (6%).

Choć **sektor usług** systematycznie rozwija się, jego udział w tworzeniu wartości dodanej w Polsce (64,6% w 2005 r.) jest nadal niższy niż przeciętnie w UE (71,7%). Usługi tradycyjne (związane z handlem, naprawami, hotelarsko-gastronomiczne oraz związane z transportem, magazynowaniem i łącznością) tworzą w Polsce 27,3% wartości dodanej brutto (w UE 21,6%), usługi, których istnienie warunkuje nowoczesną gospodarkę rynkową (pośrednictwo finansowe oraz obsługa nieruchomości i firm) – 17,7% (27,4%), a pozostała część – w Polsce 19,6% (w UE – 22,7%) przypada głównie na usługi nierynkowe (związane z administracją publiczną, obronnością, edukacją, ochroną zdrowia i pomocą społeczną).

*Usługi szansą na
wzrost
zatrudnienia i
konkurencyjności*

W sektorze usług znajduje zatrudnienie już ponad połowa ogólnej liczby pracujących w Polsce (w 2005 r. ponad 53%, wobec prawie 60% średnio w UE⁴). Ocenia się, że w usługach możliwe jest nadal tworzenie znacznej liczby nowych miejsc pracy. Wynika to m.in. stąd, że z uwagi na niskie koszty pracy, jak również znaczne zasoby młodych wykształconych kadr - Polska może być miejscem lokowania przez inwestorów zagranicznych ośrodków usługowych, obsługujących całe koncerny. Przykładem mogą być już istniejące centra usługowe z zakresu księgowości, informatyki, logistyki itp. Członkostwo Polski w UE daje również szansę na zwiększenie eksportu polskich usług do pozostałych krajów unijnych.

Istotne znaczenie będzie mieć upowszechnienie usług elektronicznych. Działania inwestycyjne powinny objąć zarówno usługi i bazy informatyczne administracji centralnej i regionalnej, jak również rozwój komercyjnych sieci i usług elektronicznych w województwach.

Struktura gospodarki jest jedną (obok struktury zużycia energii) z przyczyn wysokiej jej energochłonności (mierzonej ogólnym zużyciem energii odniesionym do PKB). Mimo znaczącego (największego wśród nowo przyjętych krajów) spadku, w 2004 r. była ona prawie 3-krotnie wyższa od przeciętnej w UE-25 (10 lat wcześniej różnica ta była 4,6-krotna).

W ostatnim pięcioleciu szybko rósł wolumen eksportu towarów i usług – średnio w roku o 8,7%, wobec 3,8% przeciętnie w UE-25. Z drugiej jednak strony udział wyrobów wysokiej techniki w eksporcie – będący jednym z mierników pozycji konkurencyjnej kraju i świadczący również o zdolności gospodarki do wprowadzania nowych technologii - od 2000 r. wynosi 2-3% (wobec ponad 18%⁵ średnio w UE).

⁴ W wieku powyżej 15 lat.

⁵ Bez eksportu wewnątrz UE-25.

Poprawa efektywności przedsiębiorstw

Działania podejmowane przez przedsiębiorstwa oraz poprawa koniunktury, w połączeniu z decyzjami obniżającymi obciążenia podatkowe oraz stopy procentowe, korzystnie wpływały na ogólną efektywność podmiotów gospodarczych. W latach 2004-2005 uzyskały one bardzo dobre wyniki finansowe. W 2005 r. wskaźnik rentowności obrotu brutto wyniósł 4,9%, a rentowności obrotu netto – 3,9%. Przedsiębiorstwa dysponowały większymi niż w latach poprzednich wolnymi środkami, co znalazło odzwierciedlenie we wzroście poziomu depozytów i umiarkowanym zapotrzebowaniu na kredyty. W rezultacie, istotnie poprawiły się wskaźniki płynności oraz obciążenia firm obsługą zadłużenia. Wskaźnik płynności finansowej, charakteryzujący zdolność przedsiębiorstw do regulowania bieżących zobowiązań finansowych – wzrósł do 31,9%, wobec 20% uznawanych przez banki za poziom bezpieczny. Równocześnie, prawie wszystkie wskaźniki efektywnościowe przedsiębiorstw eksportujących są lepsze niż nastawionych na produkcję krajową.

Wysoka pomoc publiczna

Poprawie ogólnej konkurencyjności powinny też służyć procesy restrukturyzacyjne polskiej gospodarki. Od momentu przystąpienia Polski do UE działania związane z udzielaniem pomocy publicznej podlegają w całości regulacjom unijnym. W 2004 r. pomoc publiczna wyniosła 8,8 mld zł, tj. 1% PKB, wobec 0,44% PKB w UE-25. Na cele horyzontalne przeznaczono 50,5%, a na pomoc sektorową około 32% ogółu udzielonej pomocy publicznej (bez transportu i rolnictwa). Beneficjentami pomocy publicznej były głównie duże przedsiębiorstwa państwowe.

Innowacje

Niski poziom innowacyjności

Innowacyjność przedsiębiorstw przemysłowych w Polsce jest niska, co wyraża się jednym z najniższych wskaźników innowacyjności w UE⁶. W 2004 roku działalność innowacyjną prowadziło 39% przedsiębiorstw przemysłowych⁷.

Postęp technologiczny dokonuje się głównie poprzez unowocześnienie parku maszynowego – około 60% ogółu inwestycji stanowiły nakłady na zakup maszyn i urządzeń. Natomiast na działalność B+R (jedno z najistotniejszych źródeł innowacji) przedsiębiorstwa przeznaczyły około 7,5% środków, a na zakup gotowych technologii - około 3%.

Poza wielkością nakładów, ważnym miernikiem poziomu innowacyjności sektora przedsiębiorstw przemysłowych jest udział produktów nowych i zmodernizowanych w produkcji sprzedanej ogółem, który odzwierciedla zdolność wdrożeniową przedsiębiorstw. W 2004 r. udział ten w przetwórstwie przemysłowym wyniósł 22,3%, wobec 18,5% w 2000 r.

Ponadto obserwuje się niski stopień współpracy pomiędzy sektorem przemysłowym a potencjalnymi dostawcami innowacyjnych technologii. W znacznej mierze jest to rezultat niskiej efektywności usług wspierających innowacyjność. W Polsce w 2004 r. wspieraniem innowacyjności zajmowało się 537 ośrodków – w tym ponad połowę stanowiły ośrodki szkoleniowo-doradcze,

⁶ W 2005 r. wskaźnik ten wyniósł dla Polski 0,21 (wobec średnio 0,42 dla UE-25), co plasowało Polskę na 21. miejscu wśród krajów UE. Źródło: *European Innovation Scoreboard 2005*. European Commission, Luxembourg 2005

⁷ Dotyczy przedsiębiorstw o liczbie pracujących powyżej 49 osób.

a zaledwie 10% ośrodków wykazywało zdolność do wsparcia działalności innowacyjnej w zakresie transferu technologii⁸.

Sektor badań i rozwoju (B+R)

Niskie wydatki na sektor badań i rozwoju

Sektor ten charakteryzuje niski udział nakładów na ten cel w relacji do PKB, a także dominacja finansowania budżetowego i niewielki udział podmiotów gospodarczych w tych nakładach. W 2004 r. nakłady na działalność badawczo-rozwojową, finansowaną zarówno ze środków budżetowych, jak i pozabudżetowych osiągnęły w relacji do PKB 0,56%. Szczególnie niepokojące jest pogarszanie się tego wskaźnika (w 2000 r. wynosił on 0,64%). Dla porównania, w 2004 r. dla UE-25 wskaźnik ten wyniósł 1,9%, przy czym najczęściej na B+R przeznaczono w Szwecji (3,7% PKB) i Finlandii (3,5%), a najmniej na Malcie (0,29%), Cyprze (0,37%) i Łotwie (0,42%).

Struktura nakładów wg źródeł finansowania działalności B+R różni się od obserwowanej w krajach UE. Większość środków na ten cel w Polsce pochodzi z budżetu państwa (61,7% ogółu nakładów w 2004 r.), natomiast udział podmiotów gospodarczych - to jedynie 22,6%, placówek naukowych PAN i jednostek badawczo-rozwojowych - 7,5%, zaś środków z zagranicy - 5,2%. Natomiast średnio w UE-25 w 2003 r. rządy finansowały 34,9%, przedsiębiorstwa 54,3%, a zagranica 8,5% nakładów⁹.

W 2004 r. 39,5% ogólnej kwoty wydatków bieżących na B+R przeznaczono na badania podstawowe, finansowane głównie ze środków budżetowych. Na prace rozwojowe wydatkowano 35,3%, a na badania stosowane 25,2%. Taka struktura nakładów charakterystyczna jest dla krajów słabiej rozwiniętych.

Dekapitalizacja aparatury naukowej

Ponadto na złą kondycję tego sektora wpływa wysoka dekapitalizacja aparatury naukowej oraz niekorzystna struktura wieku kadry zaangażowanej w działalność B+R, wynikająca w szczególności z niewystarczających zachęt do podejmowania kariery naukowej przez ludzi młodych.

Stopień zużycia aparatury naukowo-badawczej rośnie i w 2004 r. wyniósł prawie 80%.

Zbyt mała kadra naukowo-badawcza

Liczba badaczy na 1000 osób aktywnych zawodowo w 2002 r. wynosiła 3,9, wobec 5,5 w UE (w tym 16,4 w Finlandii). Należy też zwrócić uwagę na relatywnie późny wiek uzyskiwania stopnia naukowego doktora habilitowanego i tytułu naukowego profesora. Obserwuje się wieloletowość pracowników nauki (spowodowaną niskimi płacami) oraz zwiększenie ich obowiązków edukacyjnych (w wyniku znacznie szybszego wzrostu liczby studentów). Niewielki odsetek ogółu pracowników naukowo-badawczych (około 8%, wobec średnio około 50% w UE-15) jest zatrudniony w sektorze przedsiębiorstw.

Mała liczba patentów

Niski poziom innowacyjności oraz nakładów na B+R powodują, że liczba wynalazków zgłaszanych w Urzędzie Patentowym RP do ochrony patentowej przez twórców krajowych utrzymuje się w ostatnich latach na poziomie około 2,2 tys. rocznie (w 1990 r. ponad 4 tys.), udzielonych patentów na poziomie około

⁸ Dane Polskiego Stowarzyszenia Inwestorów Kapitałowych.

⁹ Występują pewne różnice zakresowe, które jednak nie zmieniają ogólnych proporcji nakładów.

770 (w 1990 r. 3,2 tys.). Na tle innych krajów UE wskaźniki wynalazczości są bardzo niskie. Przykładowo, o ile w przeliczeniu na 1 mln mieszkańców UE-25 liczba udzielonych patentów zgłoszonych do Europejskiego Urzędu Patentowego¹⁰ wyniosła w 2001 r. średnio 134,5, to w Polsce – zaledwie 3,1, plasując ją na przedostatniej pozycji w UE.

Spółeczeństwo informacyjne

Wydatki na technologie informacyjne w 2004 r. w Polsce stanowiły 2% PKB, zaś w UE-25 średnio 3% (najwięcej – ponad 4% - w Szwecji i Wielkiej Brytanii).

Warunkiem koniecznym – lecz niedostatecznym - budowy społeczeństwa informacyjnego jest upowszechnienie dostępu do internetu.

W 2005 r. w Polsce tylko 40% gospodarstw domowych posiadało komputer osobisty, 30% miało dostęp do internetu, a 16% - dostęp do internetu szerokopasmowego, podczas gdy średnio w UE-25 było to odpowiednio: 58%, 48% i 23% ogółu gospodarstw. Należy jednak podkreślić szybkie tempo nadrobienia zaległości w tym zakresie. Pod względem dostępu gospodarstw domowych do szerokopasmowego internetu, Polska w 2004 r. zajmowała 14. pozycję wśród krajów UE-25.

W przedsiębiorstwach poziom wykorzystania komputerów i dostępu do internetu jest znacznie wyższy. W 2005 r. aż 93% ogółu przedsiębiorstw wykorzystywało komputery, 85% korzystało z internetu, a 43% miało dostęp do internetu szerokopasmowego, wobec odpowiednio 96%, 89% i 63% przeciętnie w UE-25.

*Szybka
komputeryzacja,
ale mały dostęp do
internetu
szerokopasmowego*

Miernikiem rozpowszechnienia internetu szerokopasmowego bez względu na rodzaj użytkownika jest liczba łączy szerokopasmowych odniesiona do liczby ludności. W 2005 r. w krajach UE-25 wskaźnik ten wynosił przeciętnie 10,6%, natomiast w Polsce zaledwie 1,9%. Niższe wskaźniki miały tylko Grecja i Słowacja, zaś najwyższe - Niderlandy i Dania (ponad 22%), a spośród krajów nowoprzyjętych – Estonia (ponad 11%).¹¹

Liczba e-usług świadczonych dla obywateli, biznesu oraz ogólnych usług publicznych realizowanych on-line jest 2-3 krotnie niższa niż w krajach UE-15. Poziom zaawansowania rozwoju usług publicznych w Polsce wynosi 54% (wśród krajów UE-25 - 75%)¹². Poziom pełnej interaktywności usług publicznych *on-line* kształtuje się na poziomie 9% (w UE 40%), dając Polsce 3 pozycję od końca. Najwyższym wskaźnikiem rozwoju *e-usług* publicznych dla obywateli charakteryzują się takie usługi, jak: poszukiwanie pracy (74%), podatek dochodowy od osób fizycznych (50%), rejestracja na wyższe uczelnie (36%), a najniższym: służba zdrowia (2%) i rejestracja zgłoszeń na policję (2%).

1.3. Infrastruktura techniczna

Procesy restrukturyzacyjne i inwestycyjne w okresie transformacji zmieniły strukturę i jakość majątku funkcjonującego w gospodarce. O ile na początku lat

¹⁰ Lub w ramach Układu o Współpracy Patentowej (PCT).

¹¹ Powyższe dane – na podstawie badania GUS *Wykorzystanie technologii informacyjno-telekomunikacyjnych w 2005 r.*, z dnia 22 grudnia 2005 r.

¹² W oparciu o badania *Online availability of public services: How is Europe progressing?* przeprowadzone na zlecenie KE przez CapGemini, czerwiec 2006 r.

90. na sektor I przypadało 16%, na sektor II - 34%, a na sektor usług – 50% wartości wszystkich środków trwałych, to na początku 2005 r. – odpowiednio 7%, 33% i 60%. W okresie ostatnich 10 lat zasoby kapitału zwiększyły się realnie o ponad 36%, zaś PKB – o ponad 50%. Dowodzi to generalnej poprawy efektywności wykorzystania majątku.

Istnieją jednak dziedziny, których stan - mimo dotychczasowych zmian - nadal wyraźnie odbiega od notowanego w krajach UE, wpływając negatywnie m.in. na ogólną konkurencyjność gospodarki i stan środowiska kraju.

Infrastruktura transportowa

Pomimo zmian, jakie nastąpiły w Polsce w ostatnich 15 latach, transport wciąż pozostaje dziedziną zapóźnioną, poważnie niedoinwestowaną i oferującą przedsiębiorcom i obywatelom usługi na ogół niskiej jakości. Równocześnie Polskę – jako państwo członkowskie – obowiązują podstawowe cele polityki transportowej UE, tj. stworzenie zintegrowanego systemu transportowego, liberalizacja rynku transportowego, zwiększenie bezpieczeństwa przewozów, poprawa jakości usług transportowych.

Ogólna długość **dróg publicznych** o twardej nawierzchni w końcu roku 2005 wynosiła 252 tys. km. Ogólna gęstość tych dróg osiągnęła 80,7 km na 100 km². Najgęstsza sieć posiadały województwa: śląskie – 163,8 km, małopolskie – 143,3 km, świętokrzyskie – 103,6 km, a najrzadszą: warmińsko-mazurskie – 50,8 km, podlaskie – 53,8 km, zachodniopomorskie – 56,6 km oraz lubuskie – 57,1 km. Blisko 89% długości dróg o nawierzchni twardej stanowiły drogi o nawierzchni ulepszonej, wobec 82% w 2000 roku. Drogi te charakteryzują się niską jakością techniczną - złym stanem nawierzchni, kolizyjnymi skrzyżowaniami, brakiem obwodnic. Brakuje też dobrze ukształtowanej przelotowej sieci dróg w większości miast. Trzynaście dróg międzynarodowych o łącznej długości 5,5 tys. km włącza nasz kraj w sieć najważniejszych połączeń transeuropejskich, zlokalizowanych przede wszystkim w paneuropejskich korytarzach transportowych TEN-T. Ruch tranzytowy odbywa się po drogach różnej klasy technicznej, bowiem Polska pod względem odsetka autostrad w ogólnej długości dróg zajmuje jedno z ostatnich miejsc w Europie. W końcu 2005 r. długość autostrad wynosiła 552 km, a dróg ekspresowych (jedno i dwujezdniowych) 258 km.

Niewystarczający jest stan techniczny dróg. W końcu 2005 r. drogi krajowe o dobrej nawierzchni stanowiły 48,9% dróg, niezadowolającej 26,2%, a złej 24,9%. Ponadto większość dróg jest przystosowana do ruchu pojazdów o nacisku 8-10t/oś. Normy unijne przewidują natomiast 11,5 t/oś. Standard ten spełnia obecnie 13% nawierzchni dróg.

Zasadniczym problemem w **transporcie kolejowym** jest zły stan jego infrastruktury i eksploatowanego taboru. Długość linii kolejowych w 2000 r. wynosiła 22,6 tys. km, a w latach następnych zmalała do 20,3 tys. km w 2005 roku. Gęstość linii kolejowych zmniejszyła się z 7,2 km/100 km² w 2000 r. do 6,5 km/100 km² w 2005 r., jednak przewyższała średnią dla UE (5 km/100 km²). Szczególnie wysoka gęstość linii kolejowych występuje w silnie uprzemysłowionych województwach południowej części kraju, zwłaszcza w województwie śląskim (17,2 km/100 km²), a najniższa (poniżej 5 km/100 km²) w województwach podlaskim i lubelskim. Około 1/3 linii kolejowych

Mamy za mało autostrad, a drogi są w złym stanie

Gęstość linii kolejowych przewyższa średnią UE, ale stan techniczny jest słaby

Brakuje szybkich połączeń kolejowych między najważniejszymi miastami

charakteryzuje się niedostatecznym stanem technicznym, wymagającym wprowadzenia poważnych ograniczeń prędkości lub wstrzymania eksploatacji. Również 1/3 jest w stanie dobrym i wymaga jedynie bieżącej konserwacji i utrzymania. Pozostała część charakteryzuje się dostatecznym stanem technicznym, jednak zwiększony zakres robót naprawczych jest konieczny. Postępuje degradacja urządzeń trakcji elektrycznej i telekomunikacyjnej, a także zabezpieczeń przejazdów kolejowych. Istotnym problemem jest również brak szybkich połączeń pomiędzy najważniejszymi miastami kraju oraz włączenie sieci transportu kolejowego w Transeuropejską Sieć Transportową.

W Polsce funkcjonuje 12 **lotnisk** komunikacyjnych – Międzynarodowy Port Lotniczy Warszawa-Okęcie i 11 regionalnych portów lotniczych, a także 42 lotniska lokalne. Dość dobry jest stan infrastruktury portów lotniczych i obsługi ruchu lotniczego, natomiast znaczne wyzwania powoduje dynamiczny wzrost ruchu lotniczego. W 2005 r. polskie lotniska obsłużyły ponad 11,5 mln pasażerów¹³, tj. około 30% więcej niż w 2004 r. (w Europie średni wzrost wyniósł 6,3%).

Wskaźnik mobilności lotniczej jest w Polsce nadal niski

Mimo szybkiego wzrostu pasażerskich przewozów lotniczych wskaźnik mobilności lotniczej, mierzony liczbą pasażerów odniesioną do liczby mieszkańców, jest w Polsce nadal bardzo niski (3%) i istotnie odbiega od wskaźników nie tylko rozwiniętych krajów europejskich, ale też państw o zbliżonym do naszego kraju poziomie rozwoju. Jest on zdecydowanie niższy niż we Francji (35%) lub Hiszpanii (55%) i niższy niż na Węgrzech (8%) lub w Czechach (12%).

Zły stan techniczny **infrastruktury portowej** poważnie osłabia konkurencyjność portów. Niezadowolający jest również stan infrastruktury dostępu do portów, zarówno od strony morza, jak i lądu, co wydłuża czas operacji ładunkowych w łańcuchach lądowo-morskich, zwiększa koszty wykonywania usług i ogranicza asortyment obsługiwanych ładunków.

Obroty ładunkowe w portach morskich w 2005 r. wyniosły 59,5 mln ton (w 2000 r. 47,9 mln t), z czego 21,2% stanowiły ładunki tranzytowe.

Konieczne jest wsparcie odnowy tonażu. W końcu 2005 r. morska flota transportowa polskich armatorów i operatorów liczyła 130 statków, z czego pod polską banderą pływało 17 statków. Średni wiek statku wyniósł 20,1 lat (w tym dla statków płynących pod banderą polską – 28,9 lat)¹⁴.

Zwiększa się niewydolność transportowa dużych miast

Bardzo szybkie tempo wzrostu liczby samochodów osobowych przyczyniło się do gwałtownego zwiększenia stopnia zatłoczenia motoryzacyjnego w centrach dużych miast, a obecnie również w ich strefach podmiejskich. Zwiększa się niewydolność transportowa i komunikacyjna dużych miast, zmniejszając ich atrakcyjność jako miejsca pracy i zamieszkania, a także jako celu turystycznego. Ponadto, powstaje zagrożenie, iż sytuacja ta stanie się czynnikiem hamującym napływ inwestorów zagranicznych. Największe problemy występują w dwóch aglomeracjach: warszawskiej i śląskiej, jednak niewydolność transportowa jest

¹³ Łącznie – przybyłych i odprawionych z portów i do portów krajowych oraz zagranicznych.

¹⁴ Dane Ministerstwa Gospodarki Morskiej.

wspólną niekorzystną cechą przestrzeni dużych miast. Poza nielicznymi wyjątkami duże miasta są pozbawione obwodnic, a liczba mostów w aglomeracjach podzielonych rzeką jest z reguły zbyt mała. Sprawny transport publiczny (szybki tramwaj, metro, szybka kolej miejska) występuje sporadycznie.

Infrastruktura energetyczna

Węgiel podstawą polskiej energetyki

Energia w Polsce pochodzi prawie w całości ze źródeł nieodnawialnych. Wg Eurostat, w 2003 r. źródłem ponad 89% wytwarzanej energii pierwotnej były paliwa stałe, 1% - ropa naftowa, 4,6% - gaz, a 5,3% - źródła odnawialne. Tymczasem przeciętnie w UE-25 proporcje te przedstawiały się następująco: 22,2%, 16,4%, 21,4% i 11,5%, a pozostałe 28,4% przypadało na energię jądrową. Taka struktura produkcji energii w Polsce sprawia, że sektor energetyczny jest jednym z głównych źródeł zanieczyszczeń powietrza.

Moc zainstalowana elektrowni wyniosła w końcu 2005 r. 34,7 tys. MW. Znaczna część bloków energetycznych w naszym kraju ma ponad 30 lat.

Krajowa sieć elektro-energetyczna wymaga modernizacji i przebudowy

Stan infrastruktury sieciowej w Polsce nie zapewnia efektywnego funkcjonowania rynku energii elektrycznej. Wysoki stopień dekapitalizacji majątku trwałego w sektorze, stale zwiększające się zapotrzebowanie na energię elektryczną oraz wzrost wymagań co do jej jakości powodują, że niezbędne jest przeprowadzenie sukcesywnej modernizacji i przebudowy sieci przesyłowej oraz dystrybucyjnej w celu zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego na szczeblu zarówno ogólnokrajowym jak i lokalnym. Rozbudowa gazowych rurociągów przesyłowych poprawiła możliwości przesyłania gazu ziemnego z różnych punktów systemu przesyłowego. Dla prawidłowego funkcjonowania infrastruktury przesyłowej oraz dla zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego niezbędna jest rozbudowa magazynów gazu ziemnego oraz budowa terminala LNG. Źle natomiast prezentuje się stan rozwoju sieci dystrybucyjnych. Nie rozwijały się one w takim samym tempie, jak sieci przesyłowe i w rezultacie nadal wiele miejscowości w Polsce nie jest objętych systemem przewodowego dostarczania gazu ziemnego.

Infrastruktura ochrony środowiska

Notujemy wyraźny postęp w ochronie środowiska

W ciągu ostatnich kilkunastu lat osiągnięto wydatny postęp w ochronie środowiska naturalnego. W wyniku zdecydowanego ograniczenia energo- i materiałochłonności produkcji, zmian w systemie finansowania działalności proekologicznej i dostosowywania norm ochronnych do standardów UE zmalała negatywna presja gospodarki na środowisko. Stan jego w wielu elementach nie odbiega już znacząco od obserwowanego w krajach rozwiniętych, a w odniesieniu do gleb jest nawet lepszy. Nowe wyzwania dla środowiska powstały wraz z akcesją Polski do UE (w tym związane z realizacją zobowiązań traktatowych).

Pozytywnym symptomem jest ciągły wzrost w naszym kraju powierzchni obszarów chronionych – w latach 1991-2005 1,7-krotny. Jednocześnie Polska, stając się członkiem UE, włączyła się w tworzenie europejskiego systemu obszarów chronionych Natura 2000, w którą wchodzi znaczna część obszarów już objętych ochroną. Do 2005 r. do sieci tej zakwalifikowano łącznie 265 obszarów o łącznej powierzchni ponad 29 tys. km². Rozważa się objęcie tą siecią dalszych obszarów. Spójność przyrodnicza wyznaczana przez system Natura 2000 będzie

do 2015 r. jednym z najważniejszych czynników kształtujących politykę przestrzenną w Polsce.

Konsekwentnie realizowane postanowienia polityki ekologicznej, jak również procesy restrukturyzacji i unowocześnienia gospodarki przyczyniły się do obniżenia poziomu presji na środowisko. Emisje podstawowych zanieczyszczeń do powietrza – SO², NO_x i pyłów – zmniejszyły się odpowiednio o około 55%, 38% i 76% w porównaniu z początkiem lat 90-tych. Ponad 90% ścieków przemysłowych i komunalnych wymagających oczyszczania jest nim objętych. W wyniku powyższych działań radykalnie poprawiła się jakość powietrza w okręgach uprzemysłowionych, a także, choć jeszcze w niewystarczającym stopniu, jakość większości wód płynących. Uzyskano również znaczny postęp w sferze gospodarki odpadami przemysłowymi i komunalnymi. W dalszym ciągu jednak parametry zanieczyszczeń odbiegają od średnich wartości w krajach UE, w związku z czym niepokojąca jest tendencja obniżania nakładów na ochronę środowiska. W drugiej połowie lat dziewięćdziesiątych nakłady na ten cel stanowiły 1,4-1,6% PKB, a obecnie nie przekraczają 0,6%.

*Niepokoju
tendencja
obniżania
nakładów na
ochronę
środowiska*

Racjonalizacja **gospodarki wodno-ściekowej** w miastach doprowadziła do prawie 45% spadku ilości odprowadzanych ścieków komunalnych w 2004 r. w porównaniu z rokiem 1990. Spowodowane to było m.in. wzrostem długości sieci kanalizacyjnej z 51,1 tys. km w 2000 r. do 73,9 tys. km w 2004 r., z czego o połowę zwiększyła się ona na wsi. Zwiększyła się też liczba ludności w miastach korzystającej z oczyszczalni ścieków. Mimo to w 2005 r. obsługiwały one tylko 60% ludności kraju (w miastach 85%, na wsi - jedynie 20%). W krajach Europy Zachodniej oczyszczalnie ścieków obsługują ponad 78% ludności. W Polsce tylko 375 (ponad 40% ogółu) miast i 416 (odpowiednio około 1/4) gmin wiejskich wyposażonych było w nowoczesne oczyszczalnie ścieków, o podwyższonej redukcji związków azotu i fosforu.

*Nowoczesne
oczyszczalnie
ścieków ma tylko
1/4 gmin wiejskich
i 40% miast*

W latach 1990-2004 ograniczono ilość ścieków komunalnych i przemysłowych odprowadzanych do wód powierzchniowych (w tym wyraźnie – o około 85% - ścieków nieoczyszczonych), na co wpłynęło szerokie zastosowanie nowoczesnych metod oczyszczania ścieków komunalnych, jak i zmniejszenie ogólnej ilości ścieków.

Zwiększył się stopień wyposażenia w sieć wodociągową. W 2004 r. sieć ta wynosiła 239,2 tys. km. Znaczny postęp widać w przyłączaniu mieszkańców wsi do zbiorczej sieci wodociągowej. W 2004 r. przyłączonych do niej było prawie 2,7 mln budynków mieszkalnych, tj. o 16,2% więcej niż w 2000 roku.

Postęp uzyskano w sferze **gospodarki odpadami** przemysłowymi i komunalnymi. Ogólna ilość wytworzonych odpadów zmniejszyła się ze 125,5 mln ton w 2000 r. do 124 mln ton w 2004 r., zaś zebranych odpadów komunalnych z 12,2 mln ton do 9,8 mln ton. Zmniejszyła się ilość odpadów komunalnych składowanych, w przeliczeniu na mieszkańca, z 310 kg w 2000 r. do 241 kg w 2004 roku w UE-25 odpowiednio z 287 kg do 247 kg).

Głównymi źródłami **zanieczyszczeń atmosfery** są: energetyka zawodowa i przemysłowa, technologie przemysłowe, sektor komunalno-bytowy oraz transport. W procesach dotyczących zakwaszania i eutrofizacji oraz wzrostu stężenia ozonu istotny udział mają nie tylko emisje ze źródeł krajowych, ale

również zanieczyszczenia napływające do Polski z innych krajów, w wyniku transgranicznego ich przenoszenia.

1.4. Elementy infrastruktury społecznej

Zdrowie

Udział wydatków publicznych na finansowanie zadań z ochrony zdrowia w Polsce w 2004 r. wyniósł 4,02% PKB. Był on wyraźnie niższy niż w innych krajach UE, gdzie z reguły przekraczał 5% (w niektórych był nawet 2-krotnie wyższy).

*Wyjazdy
personelu
medycznego
za granicę*

Potencjalny dostęp do opieki medycznej obrazuje liczba lekarzy i pielęgniarek. Polska charakteryzuje się względnie niskim wskaźnikiem liczby lekarzy na 1 tys. mieszkańców. W 2004 r. wskaźnik ten wynosił 3,3 i był niższy niż w krajach UE (poza Wielką Brytanią). Coraz większy jest także niedobór pielęgniarek (wskaźnik – 4,6 na 1 tys. mieszkańców). Wobec relatywnie niskich zarobków pracowników służby zdrowia z jednej strony oraz zapotrzebowania na wykwalifikowany personel medyczny w krajach UE – z drugiej, w ostatnich latach obserwuje się wzrost wyjazdów personelu medycznego za granicę.

Turystyka

*Wykorzystać
potencjał
turystyczny*

Polska posiada duży potencjał turystyczny, jednak efekty gospodarcze turystyki są niższe niż wynikałoby to ze skali ruchu turystycznego. W 2005 r. odnotowano przyjazd 15,2 mln turystów zagranicznych, a ich przeciętne wydatki na terenie Polski wyniosły około 150 USD na osobę i blisko 34 USD dziennie. Według szacunków Instytutu Turystyki, udział gospodarki turystycznej w wartości dodanej brutto w 2005 r. przekroczył 6%.

Do czynników, które ujemnie wpływają na aktywność turystyczną Polaków należy zaliczyć trudną sytuację na rynku pracy i w sferze socjalnej. Natomiast do barier ograniczających dynamikę zagranicznych przyjazdów turystycznych - niewystarczająca promocja Polski jako kraju atrakcyjnego turystycznie, brak dróg szybkiego ruchu i autostrad, niewystarczająca liczba i przepustowość lotnisk regionalnych.

Kultura

Udział kultury i przemysłów kultury w tworzeniu wartości dodanej brutto (w 2002 r. 5,2%) jest wysoki i zbliżony do osiąganego przez rozwinięte kraje Europy.

*Konieczne
remonty
zabezpieczające
zabytków*

W końcu 2005 r. do rejestru zabytków było wpisanych około 61,5 tys. zabytków nieruchomych, około 180 tys. zabytków ruchomych oraz 6 tys. zabytków archeologicznych. Trzydzieści zabytków nieruchomych o szczególnej wartości dla kultury narodowej uznanych zostało przez Prezydenta RP za pomniki historii. Lista Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO liczy 13 pozycji obejmujących zabytki znajdujące się na terytorium Polski. Aż 42% zabytków wpisanych do rejestru zabytków wymaga remontu zabezpieczającego lub remontu kapitalnego.

Jedną z najbardziej powszechnych i podstawowych form uczestnictwa w kulturze jest czytelnictwo, jednak od kilku lat systematycznie zmniejsza się liczba bibliotek. Obserwuje się natomiast rozwój sieci muzeów i ich aktywności wystawienniczej. W Polsce nie występują jednak instytucje określane jako „muzea nowoczesności”, które na świecie w sposób innowacyjny i interaktywny prezentują dorobek cywilizacyjny, w tym dorobek kultury. Spada liczba przedstawień i koncertów oraz liczba widzów i słuchaczy. Rozwijają się natomiast sieci kin posiadających kilkanaście sal projekcyjnych. Nadal występują dysproporcje między miastem a wsią w dostępie do instytucji kultury.

1.5. Kapitał ludzki

Zmiany demograficzne

Mamy ujemny przyrost naturalny – społeczeństwo polskie starzeje się

W końcu 2005 r. liczba ludności w Polsce wyniosła 38,2 mln, a rok ten był siódmym z kolei, w którym odnotowano rzeczywisty ubytek ludności, a jednocześnie czwartym, w którym wystąpił ujemny przyrost naturalny. Wśród innych krajów europejskich ludność Polski jest nadal młoda w sensie demograficznym, jednakże mediana wieku zwiększa się (w 2004 r. wyniosła 36,5 – wobec 34,0 w 1995 r.), oznaczając starzenie się społeczeństwa.

W latach 1991-2005 udział dzieci i młodzieży (0-17 lat) obniżył się o 9,1 pkt proc. - do 20,6% całkowitej populacji. O prawie 2,5 mln zwiększyła się natomiast liczba osób w wieku produkcyjnym, którzy stanowią 64% mieszkańców kraju. Rośnie liczba osób w wieku poprodukcyjnym (mężczyźni 65 lat i więcej, kobiety 60 lat i więcej). W porównaniu z 1990 r. jest ich więcej o prawie 1 mln. W końcu 2005 r. odsetek tej grupy ludności w ogólnej populacji wyniósł około 15,4%, tj. zwiększył się o 2,6 pkt proc. w porównaniu z rokiem 1990.

Liczba ludności w wieku produkcyjnym będzie się zmniejszać

Szacuje się, że po 2010 r. liczba ludności w wieku produkcyjnym będzie się zmniejszać i w 2020 r. wyniesie 22,6 mln osób (20,8 mln w 2030 r.). Przyczyną takiego stanu jest niski, utrzymujący się od połowy lat dziewięćdziesiątych, poziom dzietności.

Jednocześnie przewiduje się, że po roku 2011 nastąpi przyspieszenie procesu starzenia się społeczeństwa. Liczba osób w wieku poprodukcyjnym wzrośnie do 8,5 mln w 2020 r. (9,6 mln w 2030 r.). W wyniku tych procesów ludność Polski do 2030 r. zmniejszy się, w porównaniu z 2000 r., o około 2,6 mln osób, a współczynnik obciążenia demograficznego, tj. stosunek liczby osób w wieku poprodukcyjnym do liczby osób w wieku produkcyjnym, zwiększy się z 24% obecnie do 46%. Warto również zauważyć, że wśród wzrastającej liczby osób starszych, znajdą się osoby, które nie będą w stanie samodzielnie funkcjonować, w tym osoby niepełnosprawne i wymagające opieki.

Rynek pracy

Wskaźnik zatrudnienia w Polsce jest najniższy wśród krajów UE

Po sześciu latach pogarszania się sytuacji na rynku pracy, w końcu 2004 r. wystąpiły pierwsze oznaki jej poprawy, które utrwaliły się w 2005 roku. Stopniowo rosła liczba nowych miejsc pracy i zatrudnienie, systematycznie spadało bezrobocie. Obecnie obserwuje się przyspieszenie tych procesów. Wskaźnik zatrudnienia jest jednak najniższy wśród krajów UE-25 (w 2005 r. w grupie 15-64 lata 52,8% przy średniej w UE-25 – 63,8%). Równocześnie

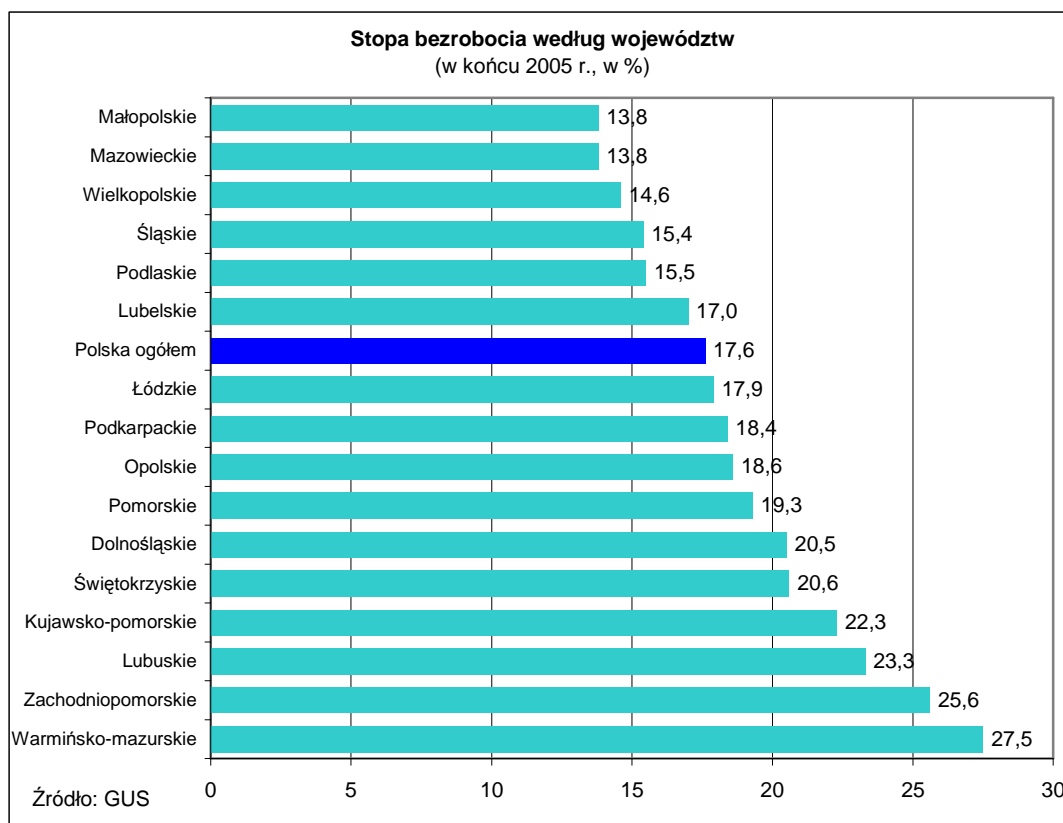
łatwiejszy dostęp do rynków pracy krajów UE, w wyniku akcesji Polski, spowodował wzrost liczby Polaków (zwłaszcza młodych) pracujących za granicą.

Struktura pracujących ulegała w ostatnich latach zmianie. Nastąpił spadek udziału pracujących w przemyśle i rolnictwie, a wyraźnie wzrósł w sferze usług. W Polsce nadal notuje się znacznie wyższy niż w UE-25 odsetek pracujących w rolnictwie. Średnio w krajach UE udział ten wynosi 4,9% (w 2005 r., w grupie osób w wieku 15 lat i więcej), a w Polsce 17,4%. Wysokie zatrudnienie w rolnictwie nie w pełni spełnia funkcje produkcyjne, ale wchłania jawne (1,2 mln osób) i ukryte (szacowane na ok. 1 mln osób) bezrobocie, stanowiąc istotny czynnik równoważenia rynku pracy. Odsetek pracujących w sektorze przemysłowym wyniósł 27,5% w UE i 29,2% w Polsce. Największą grupę pracujących stanowiły osoby pracujące w sektorze usługowym – odpowiednio 67,6% i 53,4%.

Stopniowo rośnie popyt na pracę, ale bezrobocie jest nadal wysokie

Mimo wzrostu popytu na pracę, przy nadal wysokiej jej podaży (szacuje się, że ludność w wieku produkcyjnym zwiększyła się w 2005 r. o ponad 165 tys. osób, tj. w skali nienotowanej w innych krajach europejskich), bezrobocie pozostawało wysokie, chociaż jego poziom i stopa, w porównaniu z ostatnimi latami, zmalały. W końcu 2005 r. urzędy pracy rejestrowały prawie 2,8 mln bezrobotnych, tj. o 227 tys. mniej niż przed rokiem, a stopa bezrobocia obniżyła się do 17,6%, z 19% w końcu 2004 r. i 20% w latach 2002-2003. Mimo to, była najwyższa wśród krajów UE-25.

Pomimo spadkowej tendencji zarówno poziomu, jak i stopy bezrobocia, nie maleją w tym względzie dysproporcje terytorialne. W najtrudniejszym położeniu znajdują się nadal słabo rozwinięte, rolnicze regiony Polski północnej i północno-wschodniej. Najmniejsze bezrobocie występowało w wielkich aglomeracjach miejskich, o wysokim stopniu urbanizacji, rozwiniętym przemyśle i usługach. Przykładowo, w Warszawie stopa bezrobocia w końcu 2005 r. wyniosła 5,6% (wobec 13,8% w całym województwie mazowieckim), a w Poznaniu 6,1% (wobec 14,6% w całym woj. wielkopolskim).

Najtrudniejszy problem to bezrobocie długotrwałe i wśród młodych

Najtrudniejszym problemem do rozwiązania jest bezrobocie długotrwałe i bezskuteczne poszukiwanie pracy przez ludzi młodych. W końcu 2005 r. liczba osób pozostających bez pracy ponad rok wynosiła prawie 1,4 mln, stanowiąc 50,2% ogółu bezrobotnych. Z uwagi na długi przeciętny okres poszukiwania zatrudnienia (w IV kwartale 2005 r. 18,4 miesiąca), szanse tej grupy bezrobotnych na powrót do pracy są bardzo małe, co oznacza pogłębianie się ubóstwa tych osób i ich rodzin.

Stopa bezrobocia ludzi młodych (w wieku do 24 lat) wynosiła w końcu 2005 r. 34,6%. Aktywizacja zawodowa tej grupy społecznej jest nadal niedostateczna.

Najliczniejszą i najbardziej dotkniętą długotrwałym bezrobociem grupę stanowią osoby z najniższymi kwalifikacjami. W końcu 2005 r. 65% bezrobotnych miało wykształcenie zasadnicze zawodowe i niższe. Niepokojący jest jednak duży, a przy tym zwiększający się odsetek bezrobotnych z wykształceniem wyższym. Stanowili oni 5,5% wszystkich bezrobotnych, a stopa bezrobocia w tej grupie wynosiła w IV kwartale 2005 r. 7,3%. Oznacza to rosnące niedopasowanie ich wykształcenia do potrzeb rynku pracy.

Zbyt wysokie koszty pracy hamują wzrost zatrudnienia

Istotnym czynnikiem hamującym wzrost zatrudnienia pozostają wysokie, pozapłacowe koszty pracy, związane z występowaniem tzw. klina podatkowego. Na jego wielkość wpływają wszelkiego rodzaju obciążenia socjalne (składka na ubezpieczenia społeczne, w tym – wysoka obowiązkowa składka emerytalna), obciążenia pracodawcy związane z zatrudnieniem pracowników oraz podatek dochodowy. Wysoki klin podatkowy – wynoszący w naszym kraju ponad 42% – jest jednym z czynników sprzyjających istnieniu „szarej strefy”.

Ubóstwo

*Wzrost
rozwarstwienia
materialnego
społeczeństwa*

Rozwój gospodarki rynkowej spowodował nieuchronny, ale zarazem dość żywiołowy, proces materialnego rozwarstwiania się społeczeństwa. W konsekwencji wzrosła rozpiętość dochodów zarówno między grupami gospodarstw domowych, jak i wewnątrz tych grup.

Z narastaniem zróżnicowania materialnego wiąże się powiększanie się obszaru strefy ubóstwa. W 2005 r. 12,3% ogółu ludności żyło poniżej minimum egzystencji.

Rozwarstwienie materialne społeczeństwa, a zwłaszcza duża liczebność grup o niskich dochodach pociąga za sobą szereg niekorzystnych zjawisk, zwłaszcza w sferze społecznej (m.in. zagrożenie zjawiskami patologicznymi, czy nierówność szans rozwojowych, co oznacza „dziedziczenie biedy”). Wywołuje to poczucie niesprawiedliwości, a w konsekwencji nasila postawy roszczeniowe i pociąga za sobą zjawisko wykluczenia społecznego.

Edukacja i poziom kwalifikacji

*Rosną aspiracje
edukacyjne
Polaków, ale nadal
mamy wysoką
liczbę osób
z najniższym
wykształceniem*

Pozytywnym zjawiskiem, obserwowanym w ostatnich latach, jest stały wzrost poziomu wykształcenia Polaków, związany z rosnącymi aspiracjami edukacyjnymi. Niekorzystnym zjawiskiem jest natomiast niski poziom uczestnictwa w edukacji przedszkolnej dzieci w wieku 3-5 lat (około 38%), podczas gdy w krajach Europy Zachodniej wskaźnik ten waha się między 70% a 100%. Polskę cechuje zarówno znaczny odsetek osób o najniższym poziomie wykształcenia, jak i stosunkowo niewielka grupa osób o najwyższych kwalifikacjach. W 2003 r. 24% populacji osób w wieku 15-64 lata stanowiły osoby z wykształceniem gimnazjalnym i niższym, zaś 30% - osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym. W krajach UE-15 ten ostatni wskaźnik sięgał około 40%. Jednocześnie w Polsce, pomimo dużego zaangażowania osób młodych w kształcenie na poziomie wyższym (liczba studentów w latach 1990-2005 wzrosła prawie 5-krotnie), udział osób z najwyższymi kwalifikacjami w populacji 15-64 lata jest nadal niski. Jedyne niespełna 14% obywateli polskich posiada wykształcenie wyższe, podczas gdy w krajach UE-15 – około 20%. Należy też zauważyć, że obserwowanemu wzrostowi liczby studentów nie towarzyszyło równoległe i adekwatne do potrzeb zwiększenie kadry naukowej, co wpływa na obniżenie się jakości kształcenia akademickiego.

Tylko 5,5% tj. 1,1 mln osób w wieku 25-64 lata bierze udział w edukacji i szkoleniach, co klasyfikuje Polskę wśród krajów UE-25 o najniższym poziomie uczestnictwa w kształceniu ustawicznym. W kształceniu tym w bardzo nieznacznym stopniu biorą udział osoby znajdujące się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, a więc osoby bezrobotne, z niskimi kwalifikacjami oraz osoby starsze.

Zdrowie

Systematycznie poprawia się stan zdrowia polskiego społeczeństwa. Liczba zgonów na tysiąc ludności zmalała z 10,2 w 1990 r. do 9,7 w 2005 r., w tym

niemowląt aż z 19,3 do 6,4. W rezultacie wydłużyła się przeciętna długość życia. Mężczyźni żyją dłużej niż 15 lat temu o 4,3 roku, a kobiety o 3,9 roku.

Stan zdrowia Polaków jest gorszy niż mieszkańców UE

Stan zdrowia Polaków jest jednak gorszy niż mieszkańców UE. Poziom umieralności w Polsce jest wyższy od przeciętnego w tych krajach we wszystkich grupach wieku, z wyjątkiem młodych kobiet (15-29 lat). W najbardziej niekorzystnej sytuacji są mężczyźni w wieku 30-59 lat oraz dzieci w wieku poniżej 15 roku życia, których ryzyko zgonu jest o 40% większe niż ich rówieśników z krajów UE. Główną przyczyną zgonów Polaków w wieku 25-64 lata są choroby układu krążenia. Poziom umieralności z powodu tych chorób jest o około 80% wyższy od przeciętnego w UE. Kobiety w Polsce żyją przeciętnie o 4-5 lat krócej niż obywatelki krajów UE-15, a mężczyźni o 6-7 lat.

1.6. Administracja publiczna i wymiar sprawiedliwości

Słabości administracji publicznej i wymiaru sprawiedliwości

Polską administrację publiczną nadal charakteryzują słabości systemowe, wynikające z zaszczości historycznych, jak i braku konsekwentnych reform jej funkcjonowania. W rezultacie administracja publiczna wykazuje się dużą rotacją kadr i brakiem odpowiednich systemów motywacyjnych.

Z podobnymi problemami spotyka się wymiar sprawiedliwości. Ponadto znaczący wzrost spraw rozpatrywanych przez sądy (z 3 mln spraw rocznie na początku lat 90. do 10 mln obecnie) i równoczesny brak środków finansowych, technicznych i zasobów kadrowych, spowodował poważne trudności wymiaru sprawiedliwości, których najpoważniejszym objawem jest przewlekłość postępowania.

Liczba urzędników jest niższa niż w większości krajów UE

Liczba urzędników w Polsce jest nadal niższa niż w innych krajach UE. W szeroko rozumianym sektorze finansów publicznych udział zatrudnionych w stosunku do ogółu ludności kraju wynosił 4,2% (2004 r.) i należał do najniższych w UE (7% w UE-10; 6,2% w UE-15). Według Eurostat (2004 r.), Polska ze wskaźnikiem na poziomie 19,3% w tworzeniu wartości dodanej brutto znajduje się w grupie państw o niskim udziale usług nierynkowych (administracja i obrona, edukacja, obowiązkowe ubezpieczenia społeczne, ochrona zdrowia i praca społeczna, inne usługi komunalne i socjalne). Polska uplasowała się poniżej średniej dla nowych krajów członkowskich UE-10 (19,6%) i na poziomie o 3,4 punktu poniżej średniej dla UE-15 (23%).

Szczególnym problemem polskiej administracji publicznej jest jej negatywny wizerunek w społeczeństwie związany z korupcją. W 2005 r. Polska zajęła 70. pozycję na 159 państw w corocznym rankingu Transparency International, szeregującym państwa ze względu na skalę postrzeganej korupcji.

1.7. Bezpieczeństwo zewnętrzne i wewnętrzne

Przyjęcie w 2004 r. sześciu nowych państw do NATO spowodowało, że w otoczeniu Polski rozszerzyła się strefa stabilności. Napięcia wewnątrzpolityczne, społeczne i etniczne w niektórych państwach europejskich nie powodowały istotnych reperkusji dla bezpieczeństwa Polski. Dobrze rozwijała się współpraca z krajami sąsiednimi, w tym współpraca przygraniczna. Polska dąży do jak najlepszej współpracy z Białorusią. Dialog Unii Europejskiej z państwami byłej Jugosławii powoduje, że eliminowane są skutki niedawnych napięć na Bałkanach. Mimo różnorodnych zagrożeń dla stabilności

geopolitycznej, kierunek zmian w europejskim środowisku bezpieczeństwa jest pozytywny. Pozytywną rolę odgrywa włączanie państw spoza Sojuszu do działań i współpracy z NATO.

W 2005 r. Polska kontynuowała politykę aktywnego zaangażowania w sprawy utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa zarówno w skali regionalnej, jak i globalnej. Wyrazem tego jest zaangażowanie w proces stabilizacji w Iraku i w Afganistanie oraz udział polskich wojsk w misjach pokojowych na świecie.

*Zagrożenia
terroryzmem oraz
przestępczością
międzynarodową*

Najpoważniejsze niebezpieczeństwo wśród nowych zagrożeń dla systemu międzynarodowego i bezpieczeństwa poszczególnych państw, w tym Polski, stwarza terroryzm i zorganizowana przestępczość międzynarodowa, z uwagi zarówno na charakter tej działalności (przemyt broni, niebezpiecznych materiałów i ludzi, oraz narkobiznes), jak i sposób działania (korupcja, pranie brudnych pieniędzy, destabilizacja systemu finansowego i teleinformatycznego).

Coraz poważniejszym wyzwaniem dla Polski staje się migracja z krajów biednych i słabo rozwiniętych. Problem ten nabrał szczególnego znaczenia, odkąd nasza granica wschodnia stała się zewnętrzną granicą Unii. Tym samym nasz kraj musi odgrywać większą rolę w działaniach skierowanych przeciwko transgranicznej przestępczości, przemytowi, w sferze ruchów migracyjnych oraz uchodźców z terenów objętych konfliktami. W tym kontekście ważne jest usytuowanie w Polsce Europejskiej Agencji Zarządzania Współpracą Operacyjną na Zewnętrznych Granicach Państw Członkowskich UE.

*46% Polaków
uważa, że w kraju
żyje się bezpiecznie*

W 2005 r. rosło, w skali kraju, społeczne poczucie bezpieczeństwa obywateli. Około 46% badanych (przez CBOS 2005 r.) uznaje Polskę za kraj, w którym żyje się bezpiecznie. Skala zagrożeń porządku publicznego i bezpieczeństwa powszechnego w Polsce nie odbiega od sytuacji w innych krajach Unii Europejskiej. Liczba przestępstw w 2004 r. utrzymywała się na podobnym poziomie jak w 2003 roku. Stwierdzono 1461 tys. przestępstw (spadek o 0,4% w stosunku do 2003 r.) w tym 1 085 kryminalnych (spadek o 1,4%). Wskaźnik wykrywalności ogólnej przestępczości wzrósł z 55,2% w 2003 r. do 56,2% w 2004 roku. Natomiast wskaźnik wykrywalności przestępstw kryminalnych wyniósł 42,2% (wzrost o 0,9 pkt. proc.). Niepokojącym zjawiskiem był i jest wzrost przestępczości wśród nieletnich. W 2004 r. stwierdzono 70,1 tys. czynów zabronionych popełnionych przez nieletnich sprawców. Oznacza to wzrost o 10,7% w stosunku do roku 2003. Rośnie liczba przestępstw z zakresu bezpieczeństwa powszechnego i bezpieczeństwa drogowego (179,5 tys. w 2004 r.), w tym prowadzenie pojazdu przez osoby w stanie nietrzeźwym lub pod wpływem środka odurzającego (158,5 tys. przypadków w 2004 r.).

Pilnych uregulowań wymaga całościowe wdrożenie ustawy o ratownictwie medycznym i pełna dostępność społeczeństwa do numeru alarmowego 112.

1.8. Społeczeństwo obywatelskie

Trwa budowa społeczeństwa obywatelskiego. Rozwój organizacji pozarządowych zaangażowanych w działalność społeczną i aktywność społeczna obywateli są jednak niższe niż w UE-15. W 2004 r. zarejestrowanych było w Polsce niemal 46

tys. stowarzyszeń i 7210 fundacji. Znajdowało w nich zatrudnienie niespełna 1% ludności aktywnej zawodowo, podczas gdy w Holandii ponad 14% a w Belgii i Irlandii ponad 10%.¹⁵ Dołączając innego typu organizacje pozarządowe (Ochotnicze Straże Pożarne, związki zawodowe, kościoły i związki wyznaniowe, komitety rodzicielskie, koła łowieckie i.in.), to tak zdefiniowany trzeci sektor liczy blisko 109 tys. zarejestrowanych podmiotów.

*Niska
aktywność
społeczna
obywateli*

O niskiej aktywności społecznej świadczą m.in. wskaźniki udziału w wybranych formach niepartyjnych działań politycznych. Wg badań przeprowadzonych w 2002 r. niecałe 10% obywateli (w UE-15 ponad 16%) kontaktowało się z politykiem / urzędnikiem na szczeblu rządowym lub samorządowym, a około 7% (ponad 23%) – podpisywało petycję.¹⁶ O mniejszym udziale Polaków w życiu publicznym świadczy też najniższa wśród krajów UE-25 - i słabnąca - frekwencja w wyborach parlamentarnych. W ostatniej dekadzie nie przekraczała ona 50%, wobec prawie 70% przeciętnie w UE-25.

Pomimo funkcjonowania odpowiednich regulacji prawnych rozwój partnerstwa i dialogu między administracją publiczną a organizacjami pozarządowymi napotyka na problemy związane z brakiem jasnych reguł i procedur, jak i słabo rozwiniętą kulturą współpracy. Należy jednak mieć na uwadze fakt, że rozwój instytucji społeczeństwa obywatelskiego jest konsekwencją rozwoju systemu demokratycznego oraz utrwalenia w systemie politycznym i społecznym procedur demokratycznych, a w Polsce procesy te trwają – w porównaniu z krajami UE-15 - relatywnie krótko.

1.9. Obszary wiejskie, rolnictwo i rybołówstwo

Obszary wiejskie. Na obszarach wiejskich żyje i pracuje około 38% społeczeństwa. Poziom i jakość ich życia odbiega jednak znacznie od obserwowanego w miastach. Jedną z najpoważniejszych barier wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich stanowi słabo rozwinięta infrastruktura techniczna.

*Słabo
rozwinięta
infrastruktura
na wsi*

Dotyczy to m.in. wyposażenia wsi w zbiorową sieć kanalizacyjną (zaledwie 12,7% wsi posiada zbiorową sieć kanalizacyjną, a 85% - sieć zbiorowych wodociągów) i oczyszczalnie ścieków (na koniec 2004 r. na wsi istniało około 2,4 tys. zbiorczych oczyszczalni ścieków o łącznej przepustowości ponad 1 mln m³/dobę oraz około 28,8 tys. indywidualnych wiejskich oczyszczalni).

Tylko około 20% mieszkańców wsi korzysta z gazu sieciowego. Są to jednak głównie odbiorcy zlokalizowani w województwach południowej Polski i miejscowościach podwarszawskich, a także część mieszkańców zachodniej Polski. Tereny wiejskie charakteryzuje szczególnie zła jakość sieci dystrybucji energii elektrycznej, budowanej często jeszcze w latach 50- i 60-tych, co powoduje, że znaczna ich część uległa już zużyciu eksploatacyjnemu. Przedsiębiorstwa energetyczne nie dokonują inwestycji w tym obszarze ze względu na ich niską rentowność. Dodatkowo, w efekcie trwających na tych terenach procesów rozwojowych, stale zwiększa się zapotrzebowanie na energię elektryczną.

¹⁵ Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej (www.mpips.gov.pl).

¹⁶ Za *Indeks społeczeństwa obywatelskiego w Polsce 2005*, Stowarzyszenie klon/Jawor, Warszawa 2006, s.35

Wiele istniejących na wsi dróg utwardzonych wymaga modernizacji i remontu, z kolei drogi dojazdowe do gruntów rolnych i leśnych są w przeważającej większości drogami gruntowymi, które wymagają utwardzenia.

Zaledwie 19% gospodarstw domowych zlokalizowanych na wsi posiada dostęp do internetu, a 5% - dostęp do internetu szerokopasmowego i tylko 19,45 abonentów telefonicznych na 100 osób (średnio w kraju 32,7) mieszka na wsi.

Także infrastruktura społeczna na obszarach wiejskich wykazuje cechy niedoinwestowania i niedostosowania do istniejących potrzeb. Niedostateczny rozwój dotyczy szczególnie placówek kulturalnych, turystycznych, ale też szkół i placówek służby zdrowia.

Wspierać szanse rozwojowe dzieci i młodzieży

Warunki nauki na wsi są zdecydowanie gorsze niż w mieście, także przeciętny poziom nauczania na wsi jest z reguły niższy. Na mniej korzystne możliwości edukacyjne dzieci wiejskich składa się szereg barier związanych z funkcjonowaniem systemu oświaty na wsi, np.: ograniczony dostęp do przedszkoli, częstokroć mniej wykwalifikowani nauczyciele, słabiej rozwinięta oferta edukacyjna szkolnictwa ponadpodstawowego oraz sytuacja materialna rodzin wiejskich. Wybór szkoły ponadpodstawowej jest uzależniony od sieci szkół w najbliższej okolicy, możliwości dojazdu do szkoły lub zamieszkania w internacie, kosztów dojazdów lub mieszkania poza domem.

Narastanie dysproporcji zaczyna się już na etapie upowszechnieniu wychowania przedszkolnego. W 2005 r. 55% dzieci w wieku 3-5 lat mieszkających w mieście uczęszczało do przedszkola, natomiast dzieci mieszkających na wsi - tylko 17,5%.

Obszary wiejskie charakteryzują się niewielką liczbą i słabą organizacją instytucji rynkowych, finansowych i produkcyjnych. Dla poprawy ich funkcjonowania zasadnicze znaczenie ma pozarolniczy rozwój obszarów wiejskich.

Polska ma jeden z największych areatów użytków rolnych w UE

Rolnictwo. Użytki rolne zajmowały w 2005 r. 15,9 mln ha (50,9% powierzchni Polski). Wśród krajów UE tylko Francja, Hiszpania i Niemcy dysponują większym arealem użytków rolnych. Relatywnie niski jest natomiast stopień lesistości w naszym kraju, jednakże powierzchnia lasów systematycznie wzrasta (od 8,7 mln ha w 1990 r. do 9,2 mln ha w 2005 r.).

Niska wydajność pracy

Generalnie rolnictwo polskie zachowało tradycyjny charakter. Cechuje je znaczne rozdrobnienie, niedoinwestowanie infrastrukturalne i nadmiar siły roboczej. Przeciętna powierzchnia użytków rolnych przypadających na jedno gospodarstwo to 7,6 ha, podczas gdy średnio w UE – jak się szacuje -ponad 2-krotnie więcej. Gospodarstwa rolne w większości prowadzą produkcję wielokierunkową, stosując metody ekstensywne. Wydajność pracy w rolnictwie stanowi niespełna 25% średniej wydajności w gospodarce narodowej. Średnie zużycie nawozów mineralnych (NPK) pod zbiory w 2005 r. wyniosło 102,4 kg na 1 ha (od 141,8 kg NPK na 1 ha użytków rolnych w woj. opolskim do 66,1 kg w woj. podkarpackim) i było znacznie mniejsze niż w UE-15. Również pestycydów zużywa się w Polsce kilkakrotnie mniej niż w tych krajach. Produkcja zwierzęca jest ekstensywna i opiera się głównie na własnej bazie paszowej gospodarstw rolnych. Ze względu na relatywnie niską intensywność produkcji, rolnictwo nie wpływa negatywnie na

środowisko, co w połączeniu z dużymi zasobami siły roboczej tworzy to warunki do rozwoju rolnictwa ekologicznego.

Przystąpienie Polski do UE i zobowiązania traktatowe przyspieszają przekształcenia strukturalne w polskim rolnictwie oraz modernizację przetwórstwa rolnego.

*Flota rybacka
wymaga
częściowej
redukcji i
modernizacji*

Rybołówstwo obejmuje: rybołówstwo bałtyckie, dalekomorskie, rybactwo śródlądowe, przetwórstwo rybne i rynek produktów rybnych. Długość polskiego wybrzeża wynosi 528 km, na których znajduje się 59 przystani, portów i miejscowości o statusie portu rybackiego. Powierzchnia obszarów morskich wynosi 32,4 tys. km², w tym 8,6 tys. km² stanowi morze terytorialne. Flota bałtycka liczy 413 statków rybackich o długości powyżej 15 m i 857 statków o długości poniżej 15 m. Na morzach łowi 985 jednostek, a na wodach wewnętrznych 280 jednostek¹⁷. Flota rybacka w części wymaga zredukowania, a w części modernizacji w celach spełnienia wymagań sanitarnych, związanych z bezpieczeństwem pracy na statkach, zgodnie z regulacjami UE.

1.10. Aspekty przestrzenne

Polskę cechuje jedna z najkorzystniejszych – policentryczna – struktura osadnicza. Wynika to m.in. z braku dominacji miasta stołecznego i względnie równomiernego rozmieszczenia miast na obszarze kraju.

*Korzystna jest
policentryczna
struktura
osadnicza*

O ile pod względem struktur ludnościowych i rozkładu wielkości ośrodków system miast Polski cechuje stabilność, to przestrzenne zmiany w zakresie działalności gospodarczej wskazują na pewne osłabienie spójności systemu. Pogłębiają się różnice w poziomie aktywności gospodarczej między dużymi miastami i obszarami metropolitalnymi, a większością pozostałych miast, co najostrej odzwierciedla zróżnicowanie sytuacji na lokalnych rynkach pracy. Duże ośrodki wykazują pod tym względem, pomimo odmienności profili gospodarki, stosunkowo niewielkie różnice (wzrost dystansu między Warszawą a innymi dużymi miastami, zaznaczający się od połowy lat 90. może być pierwszym etapem polaryzacji zbiorowości dużych ośrodków). Charakteryzują się one korzystnym oddziaływaniem na pozostałe obszary leżące w promieniu 40-50 km. Małe i średnie miasta usytuowane poza tą strefą ulegają procesom zanikania funkcji gospodarczych, zwłaszcza wyspecjalizowanych, wskutek konkurencji ze strony firm zlokalizowanych w głównym ośrodku lub jego bezpośrednim sąsiedztwie. Zjawisko to jest w niewielkim stopniu kompensowane ograniczoną i selektywną absorpcją zasobów pracy mniejszych miast przez główne ośrodki. Obejmuje ona, w formie dojazdów do pracy i okresowych migracji, głównie pracowników młodych i wykształconych. Następstwem tych procesów jest wzrost dysparytetów ekonomicznych (poziomu dochodów, wskaźnika bezrobocia) nie tylko w skali międzyregionalnej, lecz również wewnątrz poszczególnych województw.

W Polsce można wyróżnić 9 obszarów metropolitalnych, tzn. dużych miast, które wraz z otaczającymi je wysoko rozwiniętymi i szybko rozwijającymi się gminami łącznie zamieszkuje przynajmniej 500 tys. osób. Obszary metropolitalne są

¹⁷ Dane Ministerstwa Gospodarki Morskiej.

Braki infrastrukturalne obszarów metropolitalnych

głównymi ośrodkami badań, innowacji, i tworzenia nowych miejsc pracy. Skupiają się w nich branże o wysokiej wartości dodanej, w szczególności usługi dla przedsiębiorstw. Z drugiej strony przeszkodą w rozwoju tych obszarów jest brak wystarczającej infrastruktury, głównie transportowej, nowoczesnej infrastruktury edukacyjnej, kultury, placówek ochrony zdrowia, sportowej, a także kongresowej i wystawienniczej.

2. Poziom regionalny

2.1. Zróżnicowanie między regionami

Województwo mazowieckie o najwyższym poziomie rozwoju w Polsce jest zaledwie zbliżone do poziomu biednych regionów europejskich

Rozwój społeczno-gospodarczy kraju wykazuje znaczne zróżnicowanie regionalne. Skala rozpiętości PKB na mieszkańca wśród 45 podregionów (NTS 3) w 2003 r. wyniosła 4,9:1 (jest to relacja pomiędzy podregionem m. Warszawa a podregionem nowosądeckim). Biorąc pod uwagę poziom NTS2, najwyższy poziom rozwoju mierzony wskaźnikiem PKB na mieszkańca w 2003 r. osiągnęło województwo mazowieckie (155% średniej krajowej). Swą czołową pozycję zawdzięcza ono Warszawie, która w 2003 r. wytwarzała 13,1% globalnego PKB, a w przeliczeniu na mieszkańca prawie 3-krotnie więcej (297%) od średniej ogólnopolskiej. Szacuje się, że - po wyłączeniu stolicy - PKB per capita pozostałej części województwa mazowieckiego stanowiłby około 85%, zaś w przypadku reszty Polski - około 90% średniej krajowej. PKB na mieszkańca województwa mazowieckiego wynosił 72,8% średniej UE-25 i był zbliżony do poziomu biednych regionów krajów europejskich - np. niektórych terenów Niemiec Wschodnich lub Południowych Włoch. Wysokim poziomem rozwoju charakteryzują się również województwa: śląskie (109% średniej ogólnopolskiej) i wielkopolskie (104,9%) i dolnośląskie (102,5%). Obszar o najniższym PKB na mieszkańca obejmuje pięć województw leżących w północno-wschodniej i południowo-wschodniej części kraju: lubelskie (70,6% średniej krajowej), podkarpackie (70,8%), podlaskie (75,9%), świętokrzyskie (78,1%) oraz warmińsko-mazurskie (78,8%). Niski PKB na mieszkańca notuje również województwo opolskie (79,4%). PKB *per capita* najsłabszych gospodarczo województw stanowi 33-37% średniej krajowej UE-25. Poziom ich rozwoju gospodarczego był wyraźnie niższy od poziomu, który był obserwowany w najbiedniejszych regionach Grecji, Portugalii i Hiszpanii w momencie akcesji tych krajów do UE.

2.2. Obszary przygraniczne

Obszary położone w pasie przygranicznym i objęte programami współpracy transgranicznej stanowią (uwzględniając poziom NTS3) około połowy powierzchni kraju, a liczba ludności na tych terenach to ponad 1/3 ludności Polski. Znaczna część wschodniej granicy Polski jest jednocześnie zewnętrzną granicą UE.

W wielu podregionach przygranicznych stopa bezrobocia jest znacznie wyższa od średniej krajowej

Mimo znacznego zróżnicowania pod względem poziomu rozwoju gospodarczego i społecznego, obszary te łączą wspólne problemy. Wartość PKB na mieszkańca w przeważającej większości przygranicznych podregionów jest znacznie niższa od średniej krajowej, a stopa bezrobocia wyższa (w końcu 2005 r. najwyższa występowała w podregionie ełckim - 33,3%). Również skala niekorzystnych

zjawisk demograficznych (np. spadek liczby ludności, starzenie się społeczeństwa, ujemne saldo migracji), obserwowana na obszarach przygranicznych jest większa niż w pozostałych regionach kraju.

Wykorzystać współpracę przygraniczną

Akcesja Polski do UE spowodowała, że granica stała się czynnikiem dającym szanse rozwojowe. Decydują o tym: zróżnicowanie poziomu rozwoju obszarów przygranicznych przy wewnętrznych i zewnętrznej granicy UE, wzrost atrakcyjności gospodarczej tych regionów, potrzeby magazynowe, spedycyjne, obsługi ruchu towarowego i osobowego zwłaszcza na wschodniej granicy Polski i inne.

2.3. Obszary zdegradowane

Całkowita powierzchnia terenów objętych degradacją przekracza 8 tys. km², z czego przemysłowa degradacja objęła (według danych szacunkowych): w stopniu bardzo dużym i dużym – ponad 1,4 tys. km² (0,4% powierzchni kraju) w stopniu średnim i małym – niemal 7 tys. km² (2,2% powierzchni kraju). Natomiast powierzchnię obszarów zagrożonych przemysłową degradacją szacuje się na 39,5 tys. km². Warto jednak zauważyć, że począwszy od 1990 r. powierzchnia gruntów zdewastowanych i zdegradowanych, wymagających rekultywacji stopniowo maleje (z około 94 tys. ha w 1990 r. do około 65 tys. ha w 2005 r.).

Problem „porzuconych” terenów przemysłowych

W Polsce, podobnie jak w innych krajach europejskich i OECD, występuje problem "porzuconych" terenów po działalności gospodarczej, w tym terenów przemysłowych. Jednym ze sposobów zagospodarowania terenów zaniedbanych, gruntów marginalnych i zdegradowanych jest ich zalesianie zgodnie z „Krajowym programem zwiększania lesistości”.

Wiele dzielnic miast, a nawet całych miast w Polsce - ze względu na utratę dotychczasowych funkcji administracyjnych, gospodarczych i kulturowych oraz trendy migracyjne - jest zagrożonych degradacją społeczno-ekonomiczną. Problem ten dotyczy wielu miast średniej i małej wielkości położonych zwłaszcza na północy, zachodzie i południowym zachodzie kraju (ale także na innych obszarach). Brak endogenicznych czynników wzrostu - w powiązaniu z niewielkim zainteresowaniem inwestowaniem na tych obszarach, ze względu na wysokie koszty modernizacji infrastruktury i niską siłę nabywczą mieszkańców - wywołuje nadmierne różnicowanie statusu materialnego oraz patologie społeczne.

Rozwiązania wymaga problem terenów przekazanych przez wojsko polskie na cele cywilne, a także terenów na których stacjonowała armia b. ZSRR

Odrębnym problemem jest zagospodarowanie obiektów zwolnionych przez wojsko w wyniku procesu restrukturyzacji sił zbrojnych oraz terenów zajmowanych w przeszłości przez armię b. ZSRR. Należą do nich zarówno kompleksy obiektów, w skład których wchodzi koszary, szpitale, magazyny, jak i pojedyncze obiekty o charakterze militarnym – lotniska, porty, magazyny, bazy wojskowe. Pomimo upływu czasu (armia b. ZSRR opuściła Polskę w 1991 r.) problem integracji tych obszarów i ich wykorzystania nadal nie jest rozwiązany, co uwidacznia się szczególnie w Polsce północno-zachodniej oraz południowo-zachodniej. W przypadku obiektów i terenów przekazanych przez wojsko polskie do zagospodarowania na cele cywilne (ilość i obszar przewyższa mienie poradzieckie), problem ten jest istotny w skali całego kraju.

Funkcjonowanie regulacji w praktyce jest równie ważne jak sama regulacja

3. System instytucjonalno-regulacyjny

Porządek regulacyjny nie ogranicza się wyłącznie do stanu istniejącego prawa (sytuacji *de jure*). Sposób wdrażania i funkcjonowania regulacji w praktyce jest równie ważny, co same regulacje i instytucje. Ponadto pewne znaczenie dla funkcjonowania rynku mają regulacje zrzeszeń, stowarzyszeń zawodowych itp.

Dla prawidłowego funkcjonowania rynku najistotniejsze są trzy sfery związane z polityką państwa i wykonywaniem funkcji publicznych: jakość regulacji, zasady państwa prawa, efektywność rządzenia.

Porównania ocen tych sfer i ich zmian w ciągu ostatnich 10 lat oraz porównania sytuacji w kraju z innymi państwami przedstawiają wyniki badań prowadzonych przez Bank Światowy.

Tabela 2. Ocena obszarów polityki publicznej i sprawności instytucjonalnej w Polsce od 1996 do 2004 roku

obszar/rok	1996	2000	2004
Efektywność rządzenia	0,63	0,38	0,47
Jakość regulacji	0,45	0,62	0,64
Zasady państwa prawa	0,46	0,62	0,51

Źródło: Kaufmann, Daniel, Kraay, Aart i Mastruzzi, Massimo, "Governance Matters IV: Governance Indicators for 1996-2004" (May 2005), World Bank

Uwagi:

1. Skala ocen: od -2,5 do +2,5 (im wyższa ocena tym lepiej).
2. Oceny zostały skalkulowane przez autorów raportu w oparciu o kilkaset zmiennych wyciągniętych z 37 źródeł (baz danych) stworzonych przez 31 różnych organizacji. Bazują one głównie na subiektywnych ocenach i percepcji zjawisk.
3. Ocena **efektywności rządzenia** agreguje takie kryteria, jak: jakość usług publicznych, jakość administracji, efektywność usług publicznych, infrastruktura, niezależność służby cywilnej itp. **Jakość regulacji** opiera się na takich kategoriach, jak: bariery w prowadzeniu firm, liberalizacja cen, polityka konkurencji, przewidywalność zmian regulacji itp. **Państwo prawa** określone jest przez takie kategorie jak: niezależność sądów, czarny rynek, ochrona praw własności, egzekwowalność kontraktów itp.

Efektywność rządzenia uległa pogorszeniu

W okresie od 1996 r. nie dokonano zasadniczo poprawy w przytoczonych obszarach, a nawet w przypadku efektywności rządzenia sytuacja uległa pogorszeniu. Postęp w zakresie jakości regulacji i funkcjonowania państwa prawa nie był zbyt wyraźny. Ocena wszystkich trzech obszarów polityki publicznej pozostaje nadal niska.

Kraje UE różnią się pod względem funkcjonowania podstawowych trzech obszarów polityki publicznej. Na tym tle sytuacja Polski jest dużo trudniejsza niż innych (porównaj tabela 3).

Tabela 3. Ocena obszarów polityki publicznej i sprawności instytucjonalnej w Polsce na tle wybranych krajów UE (stan na 2004r.)

	Efektywność rządzenia	Jakość regulacji	Zasady państwa prawa
Polska	0,47	0,64	0,51
Łotwa	0,60	1,02	0,48
Republika Czeska	0,63	0,97	0,69
Słowacja	0,67	1,15	0,49
Węgry	0,68	1,22	0,85
Grecja	0,74	0,85	0,75
Hiszpania	1,29	1,13	1,12
Niemcy	1,38	1,29	1,66
Wielka Brytania	1,85	1,62	1,71
Dania	2,15	1,76	1,91

Źródło i uwagi jak w tabeli 2.

Pamiętając, że w analizowanym okresie 1996-2004 nastąpił widoczny proces zmniejszania różnic rozwojowych (nowe państwa członkowskie UE rozwijały się stosunkowo szybko), to sprawność polityki publicznej i instytucjonalnej nie jest wprost zależna od dynamiki wzrostu gospodarczego. Wzrost gospodarczy nie pociągał za sobą zasadniczej zmiany w tym zakresie. Po drugie, w szczególności w zakresie efektywności rządzenia i stosowania zasad państwa prawa, Polska znacznie odbiega od pozostałych krajów UE. Sfery te są niezbędne dla sprawnego funkcjonowania wymiany rynkowej. Należy zauważyć, że jakość regulacji i efektywność rządzenia jest w Polsce najniższa spośród krajów UE, a ocena stosowania zasad państwa prawa jest jedną z najniższych. Jakość polityki publicznej wpływa na podstawowe czynniki rozwoju gospodarczego. Rozwój ten utrudniają koszty administracyjne ponoszone przez przedsiębiorstwa, szacowane w Polsce na 4,4% PKB.

Sprawnny system instytucjonalno-regulacyjny stanowi istotne uwarunkowanie dla rozwoju przedsiębiorczości. Według badań The World Bank Group, w Polsce wypełnienie formalności związanych z rozpoczęciem działalności gospodarczej w 2005 r. zajmowało średnio 31 dni (średnio 10 procedur). Gorzej sytuacja wyglądała jedynie w przypadku Grecji – 38 dni i 15 procedur, Słowacji - 54 dni i 11 procedur, Hiszpanii – 47 dni i 10 procedur oraz Czech – 40 dni i 10 procedur.

W 2005 r. Polska znalazła się na 54. pozycji (na 145 ocenianych krajów) pod względem łatwości prowadzenia działalności gospodarczej. Pod względem procedur związanych z likwidacją firmy, ochrony inwestorów, czy też elastyczności zatrudnienia Polska zajmuje lepsze miejsce od wielu krajów europejskich. Bank Światowy ocenia, że mimo postępującej z roku na rok poprawy warunków prowadzenia działalności gospodarczej, potrzebne są dalsze reformy dotyczące zwłaszcza systemu podatkowego, w tym obniżenia kosztów pracy, egzekwowania umów oraz uzyskiwania pozwoleń, licencji i koncesji.

Wobec powyższego, wizja rozwoju kraju do 2015 wymaga znacznej poprawy w zakresie polityki publicznej. Wizja kraju, w którym znaczącą rolę mają odgrywać wiedza i innowacje sprawia, że ład regulacyjny nabiera jeszcze większego znaczenia. W gospodarce opartej na wiedzy sprawność szeroko pojętej

Jakość regulacji i efektywność rządzenia jest w Polsce najniższa spośród krajów UE

Polska na 54. pozycji pod względem łatwości prowadzenia działalności gospodarczej

polityki publicznej jest bowiem jeszcze ważniejsza niż w tradycyjnej gospodarce przemysłowej.

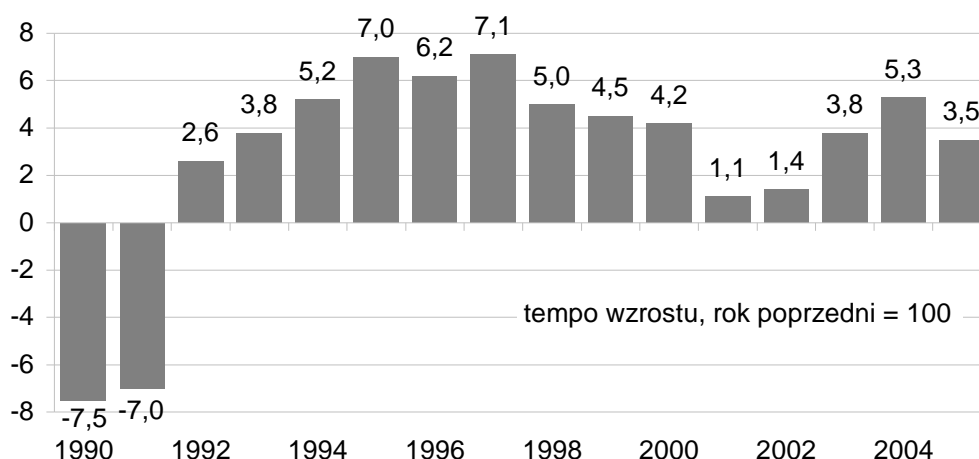
4. Zmniejszanie różnic rozwojowych Polski wobec Unii Europejskiej

Wejście Polski w 1989 r. na drogę demokratycznych i rynkowych przemian ujawniło skalę opóźnień rozwojowych w stosunku do Wspólnoty Europejskiej i innych krajów zachodniego świata. Wyraźnie uwidocznił się imperatyw przyspieszenia wzrostu gospodarczego i podniesienia poziomu życia ludności, a w efekcie zmniejszenia dystansu cywilizacyjnego Polski wobec krajów rozwiniętych.

Polska już w 1995 r. nadrobiła spadek PKB

W porównaniu z innymi krajami naszego regionu, Polska relatywnie szybko, bo już w 1995 r., nadrobiła spadek PKB, jaki miał miejsce w pierwszych latach transformacji. Węgry, Słowacja i Czechy poziom PKB z 1989 r. przekroczyły dopiero w roku 2000. Najwyższe tempo wzrostu PKB polska gospodarka osiągnęła w latach 1995-1997, a ostatnio – w roku 2004.

Tempo wzrostu PKB Polski w okresie transformacji

Źródło: GUS

Widoczny jest znaczny postęp, jakiego dokonała Polska w okresie transformacji. W 1991 r. PKB na mieszkańca Polski szacowano na 28% średniego PKB Wspólnoty (wg parytetu siły nabywczej walut), w 1995 r. już 37% średniego PKB UE-15, a w 2005 r. 50% przeciętnego poziomu UE-25 wynoszącego 23,5 tys. EUR (w UE-15 – 25,4 tys. EUR). Pod tym względem Polska znajdowała się na przedostatnim miejscu wśród krajów UE (przed Łotwą). Należy też zauważyć, że udział krajów Europy Środkowo-Wschodniej (UE-8) w wartości łącznego PKB UE-25 stanowił w 2005 r. zaledwie 5%, z tego niecała połowa przypadała na Polskę.

Korzystny Wskaźnik Rozwoju Społecznego

Relatywnie dobrą pozycję Polski na tle innych krajów charakteryzuje Wskaźnik Rozwoju Społecznego (*Human Development Index*), który za rok 2003 szacowany jest na 0,858, przy czym szczególnie korzystnie na jego wysokość wpływa poziom edukacji. Chociaż tylko kilka krajów z UE-25 ma gorszy wskaźnik od

Polski, to dystans w stosunku do takich krajów jak Portugalia, Grecja, czy Hiszpania nie jest odległy.

W omawianym okresie tempo wzrostu PKB w krajach UE-15 wzrastało z relatywnie niskiego poziomu średnio 1,5% w latach 1991-1995 do średnio 2,8% w latach 1996-2000 (najwyższe tempo 3,9% uzyskano w 2000 r.), a następnie zmniejszyło się do 1,1% w latach 2002-2003.

Tabela 4. Tempo wzrostu PKB w krajach UE

Kraje	2004	2005	2006 - prognozy
UE-25	2,3	1,7	2,3
UE-15	2,2	1,5	2,2
Strefa euro	1,9	1,4	2,1
Polska	5,3	3,5	5,2

Źródło: Eurostat, październik 2006 oraz – w przypadku Polski- GUS (rok 2005) i Ustawa budżetowa na rok 2007 – uzasadnienie, Rada Ministrów, wrzesień 2006 (rok 2006).

Należy zaznaczyć, że gospodarka Unii Europejskiej ciągle nie osiąga poziomu rozwoju gospodarki USA. W 2005 r. PKB na mieszkańca w krajach UE-15 stanowił 73% poziomu osiągniętego w USA. Według badań Komisji Europejskiej, pełna realizacja zakładanych w UE reform może przyczynić się do zwiększenia tempa wzrostu PKB Unii o 1 punkt procentowy.

Aby zmniejszać istniejący dystans rozwojowy Polski wobec Unii, konieczne jest zapewnienie takiego tempa wzrostu PKB w Polsce, które będzie znacznie wyprzedzać tempo wzrostu w innych krajach UE. Służyć temu będzie niniejsza Strategia, uwzględniająca istotną rolę integracji Polski z UE w tym procesie.

Aby zmniejszyć dystans rozwojowy do UE, musimy zwiększyć tempo wzrostu

Możliwości osiągnięcia przez Polskę średniego poziomu PKB per capita krajów UE-25 przedstawiają poniższe symulacje. Jeżeli kraje UE-25 rozwijałyby się w średnim tempie takim, jaki notowano w latach 2001-2005 (tj. 1,7%), Polska osiągnęłaby przeciętny poziom PKB per capita tych krajów za dwadzieścia kilka lat, o ile rozwijałaby się w tempie 5% średniorocznie. Przy tym tempie wzrostu Polska najszybciej – bo w 2014 r. – dogoniłaby Portugalię.

Taki rozwój Polski i UE-25 pozwoliłby osiągnąć 75% średniej UE przed rokiem 2020, co – przy obecnych zasadach – ograniczyłoby z kolei możliwość korzystania z funduszy unijnych (poziom ten Polska osiągnęłaby jeszcze wcześniej, zważywszy że średnią UE obniży rozszerzenie Unii w 2007 r. o Rumunię i Bułgarię). Ponadto wzrost PKB per capita w Polsce będzie nieco wyższy niż prognozowany wzrost PKB ogółem, ze względu na spodziewany spadek liczby ludności przy wzroście ludności w UE-15¹⁸. Oznacza to możliwość szybszego uzyskania średniej PKB Unii.

Warianty dochodzenia do średniego poziomu PKB per capita w Unii przedstawia poniższa tabela.

¹⁸ Wg prognozy demograficznej GUS, ludność Polski zmniejszy się z 38,2 mln w 2002 r. do 37,9 mln w 2010 r. i 36,6 mln w roku 2025. W krajach UE-15 liczba ludności będzie wzrastała z 384,5 mln w roku 2005 do 398,8 mln w roku 2025, głównie w rezultacie napływu imigrantów, po czym będzie następował jej spadek. W krajach UE-25 liczba ludności będzie rosła odpowiednio z 458,5 mln do 470,1 mln, a w następnych okresach będzie malała.

Tabela 5. Scenariusze osiągnięcia przez Polskę poziomu rozwoju gospodarczego

Wyszczególnienie	Średnie tempo wzrostu PKB w %	PKB na osobę wg PPS w EUR	Hipotetyczne tempo wzrostu PKB w Polsce, przy założeniu średniego tempa z lat 2000-05 dla UE			
			3,5%	5%	6,5%	8%
	2000-2005	w 2005 r.	Rok osiągnięcia przez Polskę PKB per capita			
UE-25	2,0	23500	2045	2027	2020	2017
UE-15	1,9	25400	2046	2029	2021	2018
Strefa euro (12)	1,8	27600	2047	2030	2023	2018

Zródło: Dane Eurostat, obliczenia MRR

Jeśli natomiast przyjąć założenie, że:

- przeciętne tempo wzrostu PKB w Polsce w latach 2006-2008 wynosiłoby 4,9% (zgodnie z uzasadnieniem ustawy budżetowej na rok 2007), a w UE 2,3% (co wynika ze zaktualizowanego w styczniu 2006 r. Programu Konwergencji), a
- w latach następnych będzie kształtowało się odpowiednio na poziomie 5% i 2,5%,

to Polska przekroczy 75% przeciętnego poziomu PKB per capita UE-25 w 2022 r., a osiągnięcie średniej UE nastąpiłoby w 2034 roku. Ale również i tu należałoby uwzględnić procesy demograficzne.

Scenariusze nadrobienia zaległości

Scenariusze nadrobienia zaległości przez kraje nowego rozszerzenia przygotowała też Komisja Europejska¹⁹. Według pierwszego scenariusza, gdyby wzrost we wszystkich „nowych” krajach UE kształtował się w przyszłości o 1,5 pkt proc. powyżej wartości w pozostałej części UE (np. 4% rocznie – przy wzroście wynoszącym 2,5% rocznie w UE-15), Polska uzyskałaby 75% średniego PKB per capita UE-27 (tj. razem z Rumunią i Bułgarią) w roku 2035, a więc w okresie blisko trzydziestu lat.

W przypadku drugiego scenariusza, gdyby wzrost utrzymywałby się na poziomie znacząco wyższym tj. 2,5 pkt proc. powyżej średniej dla UE-15 (przyjęto tu ponad 5% w skali roku – przy poziomie wzrostu dla UE-15 wynoszącym 2,5%) – dośnięcie poziomu 75% średniej unijnej PKB na mieszkańca zajęłoby dwadzieścia lat. Jednocześnie liczba regionów w krajach akcesyjnych, które wymagałyby strukturalnej pomocy (z uwagi na poziom PKB na mieszkańca wynoszący poniżej 75% unijnej średniej) zmniejszyłaby się.

Mobilizację wewnętrznych czynników wzrostu wymusza też szybki rozwój nowych członków UE. Może niepokoić, że spośród krajów UE-8 tempo wzrostu gospodarczego Polski w latach 2000-2005 było najniższe.

Okolo 2015 r. osiągniemy poziom biedniejszych krajów UE-15

Analizy te potwierdzają, że zmniejszanie różnic rozwojowych wobec UE będzie procesem wieloletnim i uzależnionym przede wszystkim od utrzymania trwałej, wysokiej dynamiki wzrostu gospodarczego w naszym kraju. Przewiduje się, że skuteczna realizacja Strategii zapewni osiągnięcie przez Polskę okolo 2015 roku poziomu rozwoju biedniejszych krajów członkowskich UE-15, a przeciętnego PKB Unii per capita w dekadzie lat dwudziestych. Wymaga to jak najlepszego wykorzystania atutów i szans rozwojowych polskiej gospodarki, w tym wynikających z integracji europejskiej i unijnej polityki spójności, a jednocześnie przewyciężenia zagrożeń i słabości strukturalnych i systemowych.

¹⁹ Trzeci raport na temat spójności gospodarczej i społecznej. Nowe partnerstwo dla spójności: konwergencja, konkurencyjność, współpraca. Komisja Europejska, luty 2004.

ZAŁĄCZNIK 4.

ZASADY PROWADZENIA POLITYKI REGIONALNEJ PAŃSTWA

Polityka regionalna państwa to jeden z najważniejszych instrumentów polityki gospodarczej

Polityka regionalna państwa powinna być prowadzona w myśl klarownie określonych zasad, które organizują jej przebieg, poczynając od określania celów i priorytetów, poprzez jej wdrażanie, monitorowanie i ocenę wyników. Polityka regionalna państwa jest jednym z najważniejszych instrumentów polityki gospodarczej rządu, łączącym i koordynującym szereg działań sektorowych państwa z działaniami realizowanymi na poziomie regionalnym. Powinna zmierzać do wprowadzenia zmian strukturalnych w gospodarce, modernizacji ekonomicznej i poprawy konkurencyjności we wszystkich polskich województwach. Istotnym celem tej polityki jest również budowanie potencjału wewnętrznego regionów, zapewniającego możliwość długotrwałego ich rozwoju. Ponadto, polityka regionalna państwa musi wspierać wyrównywanie szans rozwojowych w regionach problemowych, które bez tego typu wsparcia skazane są na stopniową marginalizację i trwałe ograniczenie dostępnych możliwości rozwojowych. Wsparcie to powinno być zorientowane również na pobudzenie aktywności społecznej i poprawę sprawności działania administracji publicznej.

Polityka regionalna państwa wspiera politykę województw

Polityka regionalna państwa wspiera w pierwszym rzędzie te kierunki rozwoju, które są ważne dla długofalowego rozwoju całego kraju. Jednocześnie wspiera politykę rozwoju prowadzoną przez samorządy województw - o ile jest ona istotna z punktu widzenia całego państwa lub stanowi priorytetowy kierunek rozwoju dla danego województwa, zapewniający rozwiązanie kluczowych problemów rozwojowych i poprawiający konkurencyjność gospodarczą danego regionu.

Polityka regionalna państwa jest więc istotną płaszczyzną współpracy administracji rządowej i samorządów terytorialnych, w szczególności samorządów województw. Powinna również stwarzać warunki do szerszej współpracy między polskimi regionami.

Realizacja polityki regionalnej państwa powinna zostać podporządkowana następującym zasadom wynikającym z wymogów polskiego prawodawstwa, przy zachowaniu zasad polityki spójności społeczno-gospodarczej UE:

Zasada subsydiarności rozwoju regionalnego

Oznacza ona, że polityka regionalna państwa ma charakter uzupełniający i pomocniczy wobec działań podejmowanych przez samorządy województw. Działania polityki regionalnej państwa powinny więc wspierać i kooperować z polityką regionalną województw samorządowych, a nie zastępować lub dublować te polityki.

Zasada równych szans

Z punktu widzenia rozwoju regionalnego kraju istotne znaczenie ma wzmacnianie systemu terytorialnego o silnych wewnętrznych powiązaniach kooperacyjnych, zmierzającego do większej spójności przestrzennej, gospodarczej i społecznej. Rozwój regionalny kraju w tym ujęciu to rozwój wszystkich województw, bez

względu na ich poziom konkurencyjności gospodarczej, problemy rozwojowe i specyfikę przestrzenną. Oznacza to, że żaden z regionów nie może być wykluczony z procesów rozwoju.

Zasada wspierania rozwoju endogenicznego województw

Działania polityki regionalnej państwa powinny zmierzać do pobudzenia potencjału endogenicznego województw. Oznacza to konieczność budowania w pierwszym rzędzie siły konkurencyjnej opierającej się na wewnętrznych czynnikach wzrostu, przełamania strukturalnych problemów gospodarczych i społecznych województw, wspierania innowacyjności i potencjału społecznego, pobudzania aktywności sprawności działania administracji publicznej w województwach. Polityka regionalna państwa powinna więc opierać się na wewnętrznych czynnikach rozwoju, a nie jedynie na zewnętrznej redystrybucji dochodu.

Zasada inicjowania długofalowego rozwoju regionalnego

Celem polityki regionalnej państwa jest zainicjowanie trwałych procesów rozwojowych w regionach. Oznacza to przyjęcie jako zasady długofalowego programowania, strategii rozwoju województw i oparcia polityk publicznych na takich właśnie strategiach. Ponadto, działania zmierzające do rozwoju regionalnego powinny opierać się na wieloletnich programach operacyjnych i planach inwestycyjnych. Dodatkowo, rozwój długofalowy regionów powinien bazować na wykorzystaniu wewnętrznych zasobów województw, ocenie szans i barier rozwojowych tych województw oraz zaangażowaniu regionalnych elit politycznych, społecznych i gospodarczych. Powinien także wprowadzać instytucje prawne i procedury działania, które będą przeciwdziałać doraźnemu traktowaniu instrumentów polityki regionalnej, z uwagi na partykularne interesy grupowe, partyjne lub krótkotrwałe interesy wyborcze.

Zasada koordynacji instrumentów polityki regionalnej i innych publicznych polityk rozwojowych

Dla efektywnego i harmonijnego rozwoju kraju w dłuższej perspektywie konieczne jest działanie wielopłaszczyznowe, międzysektorowe, nakierowane na głębokie zmiany strukturalne konsekwentnie realizowane na przestrzeni wielu lat. Podstawowym warunkiem skuteczności polityki regionalnej państwa jest zapewnienie koordynacji działań zmierzających do rozwoju regionalnego między różnymi podmiotami władz publicznych. Jednocześnie polityka regionalna państwa wymaga ścisłego powiązania działań sektorowych i horyzontalnych rządu z polityką regionalną państwa. Duże znaczenie ma również powiązanie działań na rzecz rozwoju regionalnego między poszczególnymi szczeblami samorządów terytorialnych, koordynacja działań między różnymi województwami, a także między podmiotami administracyjnymi, instytucjami otoczenia biznesowego, organizacjami pozarządowymi oraz przedsiębiorstwami prywatnymi. Koordynacji wymagają również instrumenty europejskiej i krajowej polityki rozwoju regionalnego.

Zasada koncentracji na priorytetowych problemach rozwoju regionalnego

Polityka regionalna państwa powinna zmierzać do maksymalizacji efektów synergicznych między działaniami rozwojowymi podejmowanymi przez różne podmioty władz publicznych w województwach. Powinna koncentrować kapitał jednostek samorządu terytorialnego, inwestorów prywatnych oraz środki budżetu

Potrzebne są wieloletnie programy operacyjne i plany inwestycyjne

Koordynacja polityki rozwoju regionalnego kraju

Koncentracja na priorytetowych problemach

państwa i koordynować różne polityki publiczne na priorytetowych problemach rozwoju regionalnego. Istotnym czynnikiem tej koncentracji jest zapewnienie właściwej koordynacji polityk publicznych różnego szczebla, zapewnienie zgodności strategii rozwoju regionalnego i planów zagospodarowania przestrzennego, jak również wprowadzenia procedur lepszego planowania zagospodarowania przestrzennego między różnymi szczeblami władz publicznych.

Zasada zapewnienia efektywności i najwyższej jakości polityki regionalnej

*Skuteczność
działania i
wykorzystanie
środków
publicznych*

Polityka regionalna państwa powinna kierować się zasadą dążenia do maksymalizacji skuteczności działania i racjonalnego wykorzystania środków publicznych. Oznacza to stałe dążenie do zwiększania zdolności absorpcyjnych województw, poprawiania oraz upraszczania procedur i struktur administracji publicznej, zwiększania profesjonalizmu i kompetencji urzędników. Realizacja tej zasady prowadzi także do poprawienia standardów antykorupcyjnych i przejrzystości administracji publicznej, skutecznego wprowadzenia standardów służby cywilnej do administracji samorządowej, wypracowania systemów bodźców i motywacji, racjonalizowania wydatków, struktur i zatrudnienia w administracji terytorialnej. Ważnym czynnikiem zapewniającym jakość działań polityki regionalnej państwa jest odpowiednie podejście do planowania rozwoju regionalnego. Oznacza to najbardziej optymalny wybór kierunków polityki regionalnej w odniesieniu do specyficznych uwarunkowań w danym województwie, przynoszący maksymalnie korzystny efekt rozwojowy dla danego regionu.

ZAŁĄCZNIK 5.

CHARAKTERYSTYKA WOJEWÓDZTW

1. WOJEWÓDZTWO DOLNOŚLĄSKIE

*Korzystne
położenie i dobra
infrastruktura
transportowa*

Województwo dolnośląskie położone jest na południowo-zachodnim krańcu Polski. Graniczy od zachodu z Niemcami oraz przez Sudety z Czechami. Takie położenie, w połączeniu ze stosunkowo dobrze rozwiniętą infrastrukturą transportową (np. przecinający województwo III Europejski Korytarz Transportowy łączący Niemcy z Ukrainą), w korzystny sposób determinuje stan i szanse rozwojowe regionu. Pod względem powierzchni dolnośląskie jest średniej wielkości województwem (19948 km²). Charakteryzuje się dość dużym potencjałem ludnościowym. Zamieszkuje je prawie 2,9 mln osób, co stanowi 7,6% ogółu ludności (5 miejsce w kraju) i przy gęstości zaludnienia 145 osób na km² jest wartością większą niż średnia krajowa.

*Wysoki stopień
urbanizacji,
dynamika wzrostu
PKB większa od
średniej krajowej*

Dolny Śląsk cechuje się wysokim stopniem urbanizacji. W 90 miastach zamieszkuje 71% ludności. Daje to regionowi drugą pozycję w Polsce (wyższy wskaźnik urbanizacji ma jedynie woj. śląskie). Sieć miejska w regionie jest dobrze rozwinięta (szczególnie w porównaniu z innymi województwami). Stolica regionu, Wrocław (636 tys. mieszkańców), jest dobrze rozwiniętym ośrodkiem przemysłowym, akademickim, naukowym i kulturalnym. Oprócz Wrocławia w regionie jest wiele miast o znacznym potencjale gospodarczym: Wałbrzych (128 tys. mieszkańców), Legnica (106 tys. mieszkańców), Jelenia Góra (88 tys. mieszkańców).

Pod względem PKB na mieszkańca region osiąga wartości większe niż przeciętne dla kraju (PKB na mieszkańca regionu stanowi 102,9% PKB na mieszkańca Polski). Co więcej, w okresie 1999-2003, dynamika wzrostu PKB na mieszkańca w dolnośląskim była większa niż w kraju (wzrost o 0,6 pkt.% względem średniej krajowej). Struktura regionalnej wartości dodanej brutto (WDB) charakteryzuje się znacznym udziałem usług: rynkowych (47,7%) i nierynkowych (16,6%). 34% udział przemysłu i budownictwa w regionalnej WDB jest wyższy od średniej krajowej (o 11%), co daje Dolnemu Śląskowi 3 miejsce w kraju (poprawa lokaty o 5 pozycji od roku 1999). Natomiast udział rolnictwa jest niewielki – 2,1% i stanowi on 72,4% średniej krajowej, plasując dolnośląskie na 14 pozycji.

*Nakłady
inwestycyjne na
mieszkańca
przekraczają
średnią krajową*

Nakłady inwestycyjne w regionie wynoszą 3,6 tys. zł na mieszkańca i są większe niż średnie w kraju (stanowią 114% średniej). Pod tym względem region zajmuje 3 miejsce w kraju (jednakże w porównaniu z rokiem 1999 zanotowano spadek o jedną pozycję). Mimo wysokiej rangi Wrocławia na akademickiej mapie kraju, region nie może poszczycić się wysokimi nakładami na badania i rozwój. W przeliczeniu na 1 mieszkańca stanowią one 74,1% średniej krajowej, co daje regionowi 6 pozycję w kraju (spadek o dwa miejsca w porównaniu z 1999 r.).

O stosunkowo dużej nowoczesności gospodarki regionu świadczyć może większa niż średnia dla wszystkich województw liczba automatycznych linii przemysłowych (2,72 na 10 tys. mieszkańców – 7 miejsce w kraju, taka sama pozycja w porównaniu z rokiem 1999). Liczba spółek prawa handlowego pozytywnie wyróżnia region. Na 1 tys. mieszkańców jest ich 6,2 (108,3 średniej

krajowej). Pod tym względem region plasował się w 2004 r. na 3 pozycji (wobec 5 w 1999 r.).

*Stopa bezrobocia
wyższa niż średnia
krajowa*

Poważnym problemem jest sytuacja na rynku pracy. Stopa bezrobocia rejestrowanego w grudniu 2004 r. wynosiła 22,4% i była wyższa niż średnia w kraju. Również pod względem liczby pracujących na 1 tys. ludności sytuacja w województwie jest gorsza niż w Polsce ogółem. Współczynnik aktywności zawodowej wynosi 53,5% (97,8% średniej krajowej), natomiast wartości wskaźnika obciążenia ekonomicznego w regionie są niższe, niż średnio w Polsce (53,6 osoby w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym – co jest najlepszym wynikiem wśród województw).

Obok bezrobocia poważnym problemem jest stan środowiska naturalnego. Szczególnie zagrożone są: „worek turosszowski”, „czarny trójkąt sudecki”, okręg legnicko-głogowski i okręg wałbrzysko-noworudzki.

Wspomniana wyżej stosunkowo dobra infrastruktura transportowa zapewnia sprawną komunikację na osi wschód-zachód, natomiast poważnym problemem jest brak wygodnego połączenia drogowego (i kolejowego) Wrocławia z Łodzią i dalej z Warszawą.

*Liczne inwestycje
zagraniczne*

Szansą dla Dolnego Śląska są liczne inwestycje zagraniczne (np. Cargill, Volvo, Toyota). Inwestycje zagraniczne koncentrują się wokół Wrocławia (np. gmina Kobierzyce) oraz w Specjalnych Strefach Ekonomicznych (Legnickiej, Kamiennogórskiej, Wałbrzyskiej).

W regionie rozwinięte jest górnictwo węgla brunatnego (Bogatynia) oraz rud metali (Lubińsko-Głogowskie Zagłębie Miedziowe), bogate złoża tych surowców naturalnych eksploatują i przetwarzają największe przedsiębiorstwa w regionie - KGHM Polska Miedź S.A., Kopalnia i Elektrownia Turów.

*Region atrakcyjny
turystycznie*

Dolny Śląsk jest regionem atrakcyjnym turystycznie. Obok zabytków kultury materialnej (zabytkowych zespołów miejskich, zamków i pałaców) atrakcją turystyczną są Sudety a szczególnie Karkonoski Park Narodowy i Park Narodowy Gór Stołowych. Kuracjuszy przyciągają liczne uzdrowiska (Kudowa Zdrój, Polanica Zdrój, Duszniki Zdrój itd.).

Tabela 1. Ogólna charakterystyka województwa (2004 r.)

Dolnośląskie	2004 r.			1999-2004	
	Wartość	Polska =100	Lokata	Zmiana w pkt. proc. wzgl. średniej krajowej	Zmiana lokaty
Powierzchnia w km ²	19948	6,4	7	x	x
Ludność w tys.	2893,1	7,6	5	0	0
Gęstość zaludnienia (os./km ²)	145	118,9	3	-1,9	0
Wskaźnik urbanizacji (liczba ludności w miastach do ludności ogółem) w %	71	115,4	2	-0,5	0
PKB na mieszkańca w zł*	21986	102,9	4	0,6	0
Wartość dodana brutto* w:					
- rolnictwie w %	2,1	72,4	13	4,1	1
-przemysłu i budownictwie w %	33,6	111,3	3	8,6	5
-usługach rynkowych w %	47,7	94,6	8	-4,5	-4
-usługach nierynkowych w %	16,6	101,2	12	-4,8	-1
Nakłady inwestycyjne na mieszkańca w zł	3597	114,0	3	3,4	-1
Nakłady na działalność B+R na mieszkańca w zł	100	74,2	6	-5,9	-2
Automatyczne linie przemysłowe na 10 tys. mieszkańców	2,72	106,2	7	1,7	0
Spółki prawa handlowego na 1 tys. mieszkańców	6,2	108,3	3	1,7	2
Pracujący na 1 tys. ludności**	303	93,0	11	4,4	1
Współczynnik aktywności zawodowej*** w %	53,5	97,8	12	0,5	2
Wskaźnik obciążenia ekonomicznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym)****	53,6	93,2	16	-0,7	-2
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w XII)****	22,4	118	5	-4,2	0
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł	2220	97,6	4	1,8	-1
Powierzchnia obszarów prawnie chronionych w %	18,1	55,7	15	-6,2	0

* w 2003 r.

** nie uwzględniono zmian metodologii obliczania pracujących w rolnictwie od 2002 r.

*** zmiany w latach 2001-2004

**** im wyższa lokata tym gorsza pozycja województwa (wskaźniki zjawisk negatywnych)

Źródło: GUS

2. WOJEWÓDZTWO KUJAWSKO-POMORSKIE

*Dobre położenie,
walory
przyrodnicze,
zabytki*

*Region o
rozbudowanym,
nowoczesnym
sektorze rolniczym*

Województwo kujawsko-pomorskie leży w środkowo-północnej części kraju, w dolinie Wisły, a przez województwo przebiega istotny wodny szlak śródlądowy łączący dorzecze Wisły i Odry. Drogi wodne stanowią Wisła, Noteć, Kanał Bydgoski i Notecki. Część północna województwa odznacza się rozległością obszarów o wysokich walorach przyrodniczych (lasy, pojezierze), z kolei część południowa (Kujawy, Pałuki) mając jeziora, jest zarazem – wskutek rozwiniętego rolnictwa – niemal pozbawiona lasów. Ta dwoistość obszaru sprawia, że pod względem obszarów chronionych region mieści się dokładnie w średniej krajowej (32,4% terytorium). Należy do województw o przeciętnej wielkości (17970 km²) i równie przeciętnej liczbie ludności (2,1 mln, to jest 5,4% ogółu ludności kraju). Gęstość zaludnienia wynosząca 115 osób na km² jest nieco niższa od średniej krajowej. Funkcją stolicy regionu pełni Bydgoszcz (siedziba wojewody). Toruń natomiast jest samorządową stolicą regionu (siedziba władz samorządowych). Bydgoszcz jest zarówno największym jak i najbardziej licznym miastem województwa (powierzchnia ponad 174 km² oraz 368 tys. mieszkańców), drugi pod względem tych cech jest natomiast Toruń (115,75 km² i 208 tys.). Zarówno Toruń jak i Bydgoszcz są ośrodkami akademickimi. Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Akademia Techniczno-Rolnicza i Akademia Muzyczna w Bydgoszczy są uczelniami o dużym prestiżu. Toruń jest znanym centrum turystycznym, podczas gdy Bydgoszcz ma znaczącą tradycję przemysłową. Zarazem jednak województwo ma rozbudowany sektor rolniczy (nowocześniejszy od średniej krajowej). Przeszło 96% gruntów rolnych należy do prywatnych przedsiębiorców. W Bydgoszczy jest port lotniczy, mający oprócz połączeń krajowych, także międzynarodowe.

Dochód województwa (PKB) na głowę mieszkańca nie należy do wysokich (89,7% średniej krajowej), lecz systematycznie poprawia się (w okresie 1999-2003 wzrósł o 35,7%). Wynika to ze zmian w strukturze gospodarczej regionu,

Pod względem wysokości nakładów inwestycyjnych na mieszkańca – 13 pozycja w kraju

w którym dominują stosunkowo szybko rozwijające się usługi rynkowe (47,8% WDB) oraz tracący na znaczeniu przemysł i budownictwo (31%), a także usługi nierynkowe (17,4%). Na uwagę zasługuje widoczny, stosunkowo szybki, wzrost WDB w rolnictwie (o 41,4%), choć jego rola w wytwarzaniu dochodu województwa jest niewielka (4,1%). Województwo jest przeciętnie uprzemysłowione, tak samo też plasuje się pod względem nowoczesności przemysłu (11 lokata pod względem automatyzacji procesów produkcyjnych). Region zajmuje odległą, 13 pozycję w wysokości nakładów inwestycyjnych na 1 mieszkańca (71,4% średniej) i stopniowo zwiększa dystans do czołówki. Nakłady na B+R prezentują się lepiej (9 miejsce w kraju), ale i tu, mimo poprawy lokaty, zaznacza się spadek wielkości nakładów (-4,8 procent).

Zarówno pod względem nasycenia spółkami prawa handlowego, jak i liczbą pracujących na tysiąc mieszkańców, województwo zajmuje 9. pozycję w kraju, przy czym wedle dostępnych danych wskaźnik aktywności zawodowej jest taki sam. Wskaźnik obciążenia ekonomicznego jest zbliżony do średniej (9. pozycja w kraju). Województwo kujawsko-pomorskie ma jedną z najwyższych stóp bezrobocia w kraju (23,6 w grudniu 2004 r.). Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto wyniosło 1988 zł, co daje trzynastą lokatę w kraju.

Szanse na rozwój turystyki

Zarówno posiadane zasoby kultury materialnej, jak też atrakcyjne środowisko naturalne, tworzą szanse rozwoju turystyki, także w wymiarze międzynarodowym. Szczególnie atrakcyjnym pod tym względem obszarem jest północna część województwa, w której znajdują się Bory Tucholskie (m.in. Tucholski Park Narodowy). W województwie znajdują się znane w kraju trzy uzdrowiska: w Ciechocinku, Inowrocławiu i Wieńcu Zdroju.

Tabela 2. Ogólna charakterystyka województwa (2004 r.)

Kujawsko-pomorskie	2004 r.			1999-2004	
	Wartość	Polska =100	Lokata	Zmiana w pkt. proc. wzgl. średniej krajowej	Zmiana lokaty
Powierzchnia w km ²	17970	5,8	10	x	x
Ludność w tys.	2068,3	5,4	10	0	0
Gęstość zaludnienia (os./km ²)	115	94,3	8	-0,3	0
Wskaźnik urbanizacji (liczba ludności w miastach do ludności ogółem) w %	61,7	100,3	8	-0,5	0
PKB na mieszkańca w zł*	19169	89,7	8	1,0	2
Wartość dodana brutto* w:					
- rolnictwie w %	4,1	141,4	7	41,4	4
-przemysłu i budownictwie w %	30,7	102,0	7	-4,8	-1
-usługach rynkowych w %	47,8	95,0	5	1,5	6
-usługach nierynkowych w %	17,4	106,1	10	-2,2	-2
Nakłady inwestycyjne na mieszkańca w zł	2254	71,4	13	2,7	-2
Nakłady na działalność B+R na mieszkańca w zł	58	43,1	9	-4,8	2
Automatyczne linie przemysłowe na 10 tys. mieszkańców	2,24	87,4	11	-10,3	-3
Spółki prawa handlowego na 1 tys. mieszkańców	4,3	75,0	9	-0,9	0
Pracujący na 1 tys. ludności**	310	95,2	9	4,2	1
Współczynnik aktywności zawodowej*** w %	56,3	102,9	4	2,0	2
Wskaźnik obciążenia ekonomicznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym)****	56,8	98,9	9	-0,2	1
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w XII)*****	23,6	124	4	-4,8	0
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł	1988	87,4	13	-1,7	-3
Powierzchnia obszarów prawnie chronionych w %	32,4	99,5	7	4,0	2

* w 2003 r.

** nie uwzględniono zmian metodologii obliczania pracujących w rolnictwie od 2002 r.

*** zmiany w latach 2001-2004

**** im wyższa lokata tym gorsza pozycja województwa (wskaźniki zjawisk negatywnych)

Źródło: GUS

3. WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE

Województwo lubelskie jest położone we wschodniej części kraju, na uboczu od głównych szlaków transportowych. Jest województwem dużym (25114 km²), ale stosunkowo słabo zaludnionym (2,2 mln mieszkańców, gęstość zaludnienia na poziomie 71,3% średniej krajowej). Obserwuje się nieznaczny spadek liczby ludności w związku z niekorzystnymi procesami demograficznymi zachodzącymi głównie na słabo rozwiniętych obszarach wiejskich. Stolica regionu, blisko czterystutysięczny Lublin, jest najważniejszym ośrodkiem gospodarczym obszarów Polski wschodniej, wyróżnia się także jako ośrodek akademicki i miejsce o istotnym potencjale naukowo-badawczym. Wskaźnik urbanizacji regionu jest o połowę niższy od średniej krajowej i wynosi tylko 46,7% (14 pozycja).

Najniższy PKB na mieszkańca w Polsce i w UE

PKB wytworzony w regionie na głowę mieszkańca (około 15 tys. zł) jest najniższe w Polsce, a także w Unii Europejskiej. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie (2000 zł) daje regionowi 10 lokatę w kraju. Te niskie wartości (jak i niektóre inne cechy regionu) mają związek z dużym udziałem rolnictwa w strukturze społeczno-gospodarczej regionu.

Wartość dodana brutto powstaje głównie w usługach rynkowych (47,0%), przemyśle i budownictwie (24,6%) oraz usługach nierynkowych (23,1%). Ten ostatni sektor daje regionowi pierwsze miejsce w kraju, co jest wskaźnikiem znacznej zależności regionu od transferów społecznych. Wyróżnia się także relatywnie znaczący udział rolnictwa (182,8% średniej w kraju, 3 miejsce).

Województwo notuje niskie wartości technologicznego zaawansowania przemysłu. Automatyzacja procesów w przemyśle jest znacznie niższa od średniej krajowej (wynosi 59,0%).

Najniższe nakłady inwestycyjne, ale pod względem wydatków na B+R 8. miejsce w kraju

Nakłady inwestycyjne są najniższe w kraju (1,8 tys. zł). Wyższą (ósmą) lokatę w kraju region zajmuje pod względem wysokości nakładów na badania i rozwój (76,8 zł), co należy przypisać głównie Lublinowi jako prężnemu ośrodkowi akademickiemu.

Nasylenie spółkami prawa handlowego sytuuje województwo na odległej trzynastej pozycji. Ponad średnią (o 1,9 punktu procentowego) sięga liczba pracujących na tysiąc mieszkańców, przy czym wartość tego wskaźnika maleje. W województwie lubelskim współczynnik aktywności zawodowej jest najwyższy w kraju, co wynika z najwyższego udziału zawodowo czynnych w rolnictwie. Niekorzystnie przedstawia się wartość wskaźnika obciążenia ekonomicznego, o 9,4 punktu procentowego ponad średnią, co wynika z dużego udziału ludności w wieku poprodukcyjnym w ludności regionu.

Stopa bezrobocia rejestrowanego jest stosunkowo niska (11 miejsce w Polsce), co jednak – podobnie jak w innych województwach Polski wschodniej – w dużym stopniu wiąże się z dużymi udziałami pracujących w rolnictwie.

Znaczne możliwości rozwoju turystyki

W województwie lubelskim obszary prawnie chronione stanowią 22,8% powierzchni, co jest wartością mniejszą od średniej krajowej (12. pozycja). Lubelszczyzna jest obszarem atrakcyjnym turystycznie, posiada bogatą i różnorodną spuściznę kulturową, walory krajobrazowe i uzdrowiskowe oraz należy do jednych z najczystszych ekologicznie regionów. Posiada również korzystne warunki naturalne do produkcji żywności ekologicznej. Kultura

materialna przyciąga turystów m.in. do Kazimierza Dolnego, Lublina, Zamościa i Kozłówek. Przeszkodę w rozwoju gospodarki turystycznej stanowi mała dostępność regionu dla obywateli Unii Europejskiej z uwagi na niedorozwój infrastruktury komunikacyjnej i lotniczej.

Tabela 3. Ogólna charakterystyka województwa (2004 r.)

Lubelskie	2004 r.			1999-2004	
	Wartość	Polska =100	Lokata	Zmiana w pkt. proc. wzgl. średniej krajowej	Zmiana lokaty
Powierzchnia w km ²	25114	8,0	3	x	x
Ludność w tys.	2185,2	5,7	8	0	0
Gęstość zaludnienia (os./km ²)	87	71,3	12	-2,0	0
Wskaźnik urbanizacji (liczba ludności w miastach do ludności ogółem) w %	46,7	75,9	14	0,3	0
PKB na mieszkańca w zł*	15019	70,3	16	0,5	0
Wartość dodana brutto* w:					
- rolnictwie w %	5,3	182,8	3	-19,7	-2
-przemysłu i budownictwie w %	24,6	81,5	14	1,9	1
-usługach rynkowych w %	47,0	93,1	10	-2,2	-1
-usługach nierynkowych w %	23,1	140,9	1	2,5	1
Nakłady inwestycyjne na mieszkańca w zł	1848	58,6	16	4,0	-1
Nakłady na działalność B+R na mieszkańca w zł	77	56,9	8	5,2	0
Automatyczne linie przemysłowe na 10 tys. mieszkańców	1,51	59,0	15	-4,4	-1
Spółki prawa handlowego na 1 tys. mieszkańców	3,1	54,1	13	1,0	0
Pracujący na 1 tys. ludności**	332	101,9	5	-8,4	-1
Wskaźnik aktywności zawodowej*** w %	57,2	104,6	1	-1,3	0
Wskaźnik obciążenia ekonomicznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym)****	62,9	109,4	2	-1,2	0
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w XII)****	17,8	94	11	-4,8	-0
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł	2000	88,0	10	-0,1	2
Powierzchnia obszarów prawnie chronionych w %	22,8	70,2	12	0,3	0

* w 2003 r.

** nie uwzględniono zmian metodologii obliczania pracujących w rolnictwie od 2002 r.

*** zmiany w latach 2001-2004

**** im wyższa lokata tym gorsza pozycja województwa (wskaźniki zjawisk negatywnych)

Źródło: GUS

4. WOJEWÓDZTWO LUBUSKIE

Jedno z najmniejszych województw

Województwo lubuskie leży w środkowo-zachodniej części Polski, w pasie przygranicznym z Niemcami. Jest jednym z mniejszych polskich regionów – zajmuje powierzchnię 13989 km², co stanowi tylko 4,5% całkowitej powierzchni kraju. Lubuskie jest również najmniejszym pod względem liczby ludności regionem Polski (1 mln ludności) i jednym z najsłabiej zaludnionych (72 os. na km²). Funkcję ośrodków stołecznych w regionie pełnią dwa miasta - Gorzów Wielkopolski (126 tys. mieszkańców) jest siedzibą administracji rządowej, Zielona Góra (119 tys. mieszkańców) stanowi siedzibę władz samorządowych. Region ma duże znaczenie dla powiązań gospodarczych Polski z pozostałymi krajami Unii Europejskiej, bowiem na lubuskim odcinku polsko-niemieckiej granicy funkcjonuje 8 dużych drogowych przejść granicznych oraz 4 przejścia kolejowe. Stopień urbanizacji województwa nie odbiega od średniej krajowej – około 64,2% mieszkańców żyje w miastach.

Rozwój branż na bazie surowców regionu

Wielkość PKB na mieszkańca (18,4 tys. zł) plasuje województwo poniżej średniej krajowej (86,1 %), a jego pozycja pogarsza się (spadek z 8 na 10 miejsce w latach 1999-2003). W tworzeniu WDB regionu dominują usługi, w tym usługi rynkowe (48,8%), takie jak: handel i naprawy oraz transport, gospodarka magazynowa i łączność. Pod względem potencjału przemysłowego województwo zalicza się do regionów średnio zindustrializowanych. Przemysł przeszedł restrukturyzację w wyniku procesu prywatyzacji oraz napływu kapitału zagranicznego, głównie niemieckiego, w postaci licznych, lecz relatywnie niewielkich firm. Struktura branżowa przemysłu jest stosunkowo zdywersyfikowana, a jego nowoczesność wyrażona automatyzacją procesów produkcyjnych - najwyższa w kraju. Do

relatywnie najważniejszych branż należą pracochłonne: przemysł drzewny, meblarski i papierniczy, wykorzystujące naturalną bazę surowcową regionu.

*Niski potencjał
innowacyjny
regionu*

W lubuskim przeważają firmy małe, zatrudniające do dziewięciu pracowników, ale jednocześnie udział spółek prawa handlowego jest nieco wyższy niż przeciętnie w kraju, co jest przede wszystkim zasługą licznych polsko-niemieckich spółek *joint-venture*. Nakłady inwestycyjne w przeliczeniu na mieszkańca na rozwój infrastruktury i budynków nie odbiegają od średniej krajowej. Jednocześnie województwo lubuskie należy do regionów, w których najmniej środków przeznacza się na działalność badawczo-rozwojową, co może przyczyniać się do innowacyjności tego regionu.

Rolnictwo województwa lubuskiego charakteryzuje się najmniejszym w kraju udziałem użytków rolnych w powierzchni (około 40%) oraz małym udziałem gospodarstw indywidualnych, które zajmują tylko 61% tego obszaru. Udział tego sektora w wartości dodanej brutto jest jednym z najniższych w kraju (2%) i ciągle spada. Wynika to z niezakończonego procesu przekształceń własnościowych dawnych PGR-ów.

Liczba pracujących na 1 tys. mieszkańców należy do najniższych w kraju, na co niewątpliwie wpływa bardzo wysoka stopa bezrobocia rejestrowanego (25,6%). Ta sytuacja sprawia, że przeciętne miesięczne wynagrodzenie wynosi tylko 86,5% średniej krajowej. Zaznaczyć przy tym należy, że współczynnik aktywności zawodowej obliczany na podstawie BAEL nie odbiega od średniej, co może wskazywać na większe znaczenie w gospodarce regionu tzw. „szarej strefy” w postaci pracy nierejestrowanej.

Na tle kraju jak i sąsiednich regionów, lubuskie wyróżnia się stosunkowo wysokim odsetkiem ludności w wieku przedprodukcyjnym oraz niskim odsetkiem ludności w wieku poprodukcyjnym. Dzięki temu wskaźnik obciążenia ekonomicznego należy do najniższych w kraju, a zważywszy na strukturę ludności, może w bliskiej przyszłości ulec dalszej relatywnej poprawie. Jakość kapitału ludzkiego województwa lubuskiego jest relatywnie niska, co wyraża m.in. niski odsetek ludności z wyższym wykształceniem wynoszący 6,9%, w porównaniu do średniej krajowej 8,4% (2002 r.). Co więcej, region będzie prawdopodobnie tracił swą pozycję wobec pozostałych województw z uwagi na relatywnie niską liczbę studentów wynoszącą tylko 333 na 10 tys. mieszkańców, podczas gdy średnia ogólnopolska jest prawie dwukrotnie wyższa.

*Najwyższy stopień
zalesienia, walory
przyrodnicze
i zabytki atutami
turystycznymi*

Województwo lubuskie charakteryzuje się najwyższym w kraju udziałem lasów (49%) w całkowitej powierzchni (średnio w kraju 29%), które stanowią 7,5 % powierzchni obszarów leśnych w skali kraju. Ponadto, na terenie województwa lubuskiego znajduje się blisko 600 jezior, a prawie 40% powierzchni stanowią obszary prawnie chronione o szczególnych walorach przyrodniczych, co może stanowić – wraz z zabytkami materialnymi - podstawę do rozwoju turystyki.

Tabela 4. Ogólna charakterystyka województwa (2004 r.)

Lubuskie	2004 r.			1999-2004	
	Wartość	Polska =100	Lokata	Zmiana w pkt. proc. wzgl. średniej krajowej	Zmiana lokaty
Powierzchnia w km ²	13989	4,5	13	x	x
Ludność w tys.	1009,2	2,6	16	-0,2	0
Gęstość zaludnienia (os./km ²)	72	59,0	14	0,0	0
Wskaźnik urbanizacji (liczba ludności w miastach do ludności ogółem) w %	64,2	104,5	7	-0,2	-1
PKB na mieszkańca w zł*	18396	86,1	10	-4,7	-2
Wartość dodana brutto* w:					
- rolnictwie w %	2,0	69,0	15	-45,7	-6
-przemysłu i budownictwie w %	30,6	101,3	9	4,2	2
-usługach rynkowych w %	48,8	96,6	5	-2,1	0
-usługach nierynkowych w %	18,6	113,4	7	5,9	3
Nakłady inwestycyjne na mieszkańca w zł	2728	86,5	9	-2,9	-3
Nakłady na działalność B+R na mieszkańca w zł	23	17,0	15	2,0	1
Automatyczne linie przemysłowe na 10 tys. mieszkańców	3,22	125,5	1	1,7	2
Spółki prawa handlowego na 1 tys. mieszkańców	5,8	100,2	6	-6,4	-2
Pracujący na 1 tys. ludności**	280	86,1	14	0,2	0
Współczynnik aktywności zawodowej*** w %	54,8	100,2	8	3,4	6
Wskaźnik obciążenia ekonomicznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym)****	54,3	94,4	13	-2,9	-1
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w XII)****	25,6	135	3	1,1	-1
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł	1968	86,5	14	-1,3	-1
Powierzchnia obszarów prawnie chronionych w %	39,3	120,9	5	7,4	0

* w 2003 r.

** nie uwzględniono zmian metodologii obliczania pracujących w rolnictwie od 2002 r.

*** zmiany w latach 2001-2004

**** im wyższa lokata tym gorsza pozycja województwa (wskaźniki zjawisk negatywnych)

Źródło: GUS

5. WOJEWÓDZTWO ŁÓDZKIE

Położenie na skrzyżowaniu głównych szlaków transportowych

Województwo łódzkie jest centralnie położonym regionem, w którym krzyżują się główne korytarze transportowe (w tym przyszłe autostrady nr 1 i 2) i tranzytowe o znaczeniu transeuropejskim (dwa korytarze sieci TEN-T) i przez który przebiegają inne ważne – choć znajdujące się w złym stanie - szlaki krajowe łączące aglomerację warszawską z wrocławską, śląską i krakowską. Stolica regionu przewyższa trudności związane ze skutkami restrukturyzacji gospodarki w wyniku upadku państwowego sektora włókienniczego i odzieżowego. W województwie łódzkim znajdują się prężne ośrodki produkcji ceramicznej oraz energii elektrycznej o znaczeniu krajowym, rozwija się logistyka transportowo-magazynowa oraz przemysł farmaceutyczny i elektrotechniczny. Istotne znaczenie dla funkcjonowania regionu ma Bełchatowski Okręg Przemysłowy jako główny polski producent energii elektrycznej, generujący istotny udział wielkości krajowego PKB oraz opoczyńskie centrum produkcji ceramicznej, stanowiące prężny ośrodek produkcyjny tej branży w kraju.

Duży ośrodek przemysłowo-wydobywczy

W złym stanie jest niedoinwestowana infrastruktura miejska. Będąc ważnym ośrodkiem akademickim i kulturalnym (np. szkoła filmowa), Łódź zarazem należy do aglomeracji o niskim odsetku osób z wykształceniem wyższym (ok. 14%), które w dodatku - wobec słabości lokalnej gospodarki - szukają często pracy poza regionem, głównie w Warszawie.

Województwo liczy 18219 km² powierzchni (5,8% kraju) i 2,6 mln mieszkańców (6 lokata w kraju). Gęstość zaludnienia wynosi 142 osoby na km², co daje wynik ponad średnią krajową. Podobnie wskaźnik urbanizacji przekracza średnią krajową, na co dominujący wpływ ma aglomeracja łódzka.

Pod względem poziomu rozwoju (mierzonego przez wielkości PKB na mieszkańca) łódzkie zajmuje przeciętną (siódmą) lokatę w kraju z dochodem

w wysokości 19,5 tys. na mieszkańca. Przeciętne wynagrodzenie jest niższe od średniej (1993 zł), co daje regionowi dość odległą, jedenastą pozycję w kraju.

O strukturze gospodarczej mówi struktura wartości dodanej brutto - w regionie jest ona wytwarzana głównie w usługach rynkowych (47,8%) oraz w przemyśle i budownictwie (32,4%). W obu tych sektorach województwo lokuje się powyżej średniej krajowej (7 i 6 pozycja), ale tendencję wzrostową (o 8,5 punktów procentowych) obserwuje się jedynie w przemyśle i budownictwie. Rolnictwo wytwarza 2,7% WDB, co jest udziałem nieznacznie niższym, niż średnia krajowa (2,9%). Nowoczesność przemysłu mierzona posiadaniem automatycznych linii produkcyjnych pozwala umieścić łódzkie na pozycji dwunastej, przy czym należy odnotować niewielki wzrost w tym zakresie.

Nakłady inwestycyjne poniżej średniej krajowej

Nakłady inwestycyjne na głowę mieszkańca (2,8 tys. zł) mieszczą się poniżej średniej, ale mają wyraźną tendencję wzrostową (o 11,8 punktów w badanym okresie 1999-2004). Nakłady na działalność badawczo-rozwojową są wprawdzie niższe od średniej krajowej, ale nadal daje to trzecią lokatę w Polsce, co potwierdza znaczącą rolę łódzkiego ośrodka naukowego.

Spółek prawa handlowego jest w regionie relatywnie mniej niż średnio w Polsce (pozycja 10 w kraju). Województwo wyróżnia się *in plus* jeśli chodzi o liczbę pracujących i jej przyrost (o 2,7 punktu), jednak wskaźnik aktywności zawodowej przyjmuje wartości średnie dla Polski (7 pozycja). Dokładnie równy średniej jest wskaźnik obciążenia ekonomicznego (57,5%). Bliska średniej jest też stopa bezrobocia rejestrowanego (19,5%), przy czym w latach 1999-2004 następuje nieznaczna poprawa pozycji województwa (z miejsca 9 na 8).

Unikalne kompleksy urbanistyczne

Województwo nie wyróżnia się szczególnymi zasobami przyrodniczymi (przejawia się to także najmniejszym w Polsce odsetkiem obszarów chronionych – zaledwie 16,4% powierzchni), co nie znaczy, że nie ma obszarów atrakcyjnych. Występują tu liczne zespoły zamkowe, dworskie oraz parki krajobrazowe. Wyróżnia się potencjał w zakresie typowej dla ery przemysłowej substancji historycznej, gdzie - zwłaszcza w Łodzi - zachowały się unikalne w skali Europy kompleksy urbanistyczne, wymagające jednak kosztownej rewitalizacji. Centralne położenie w kraju zwiększa szansę na przyspieszenie rozwoju regionu (już rozbudowują się centra logistyczne oraz Port Lotniczy Łódź im. Władysława Reymonta.).

Tabela 5. Ogólna charakterystyka województwa (2004 r.)

Łódzkie	2004 r.			1999-2004	
	Wartość	Polska =100	Lokata	Zmiana w pkt. proc. wzgl. średniej krajowej	Zmiana lokaty
Powierzchnia w km ²	18219	5,8	9	x	x
Ludność w tys.	2587,7	6,8	6	0	0
Gęstość zaludnienia (os./km ²)	142	116,5	5	-1,2	-1
Wskaźnik urbanizacji (liczba ludności w miastach do ludności ogółem) w %	64,7	105,2	5	0,2	0
PKB na mieszkańca w zł*	19498	91,3	7	0,2	0
Wartość dodana brutto* w:					
- rolnictwie w %	2,7	93,1	9	-14,2	1
-przemysłu i budownictwie w %	32,4	107,3	6	8,5	4
-usługach rynkowych w %	47,8	94,7	7	-3,5	-1
-usługach nierynkowych w %	17,1	104,3	11	-3,3	0
Nakłady inwestycyjne na mieszkańca w zł	2803	88,8	8	11,8	2
Nakłady na działalność B+R na mieszkańca w zł	116	85,8	3	1,6	0
Automatyczne linie przemysłowe na 10 tys. mieszkańców	2,18	84,9	12	2,8	1
Spółki prawa handlowego na 1 tys. mieszkańców	4,2	72,6	10	3,2	0
Pracujący na 1 tys. ludności**	343	105,3	3	2,7	5
Współczynnik aktywności zawodowej*** w %	55,0	100,5	7	-0,2	0
Wskaźnik obciążenia ekonomicznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym)****	57,5	100,0	8	0,5	1
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w XII)****	19,5	120,6	9	-5,2	-1
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł	1993	87,7	11	-0,6	0
Powierzchnia obszarów prawnie chronionych w %	16,4	50,5	16	0,3	0

* w 2003 r.

** nie uwzględniono zmian metodologii obliczania pracujących w rolnictwie od 2002 r.

*** zmiany w latach 2001-2004

**** im wyższa lokata tym gorsza pozycja województwa (wskaźniki zjawisk negatywnych)

Źródło: GUS

6. WOJEWÓDZTWO MAŁOPOLSKIE

Województwo małopolskie jest położone na południu kraju i graniczy ze Słowacją. Małopolskie jest jednym z najmniejszych województw (15190 km²), jednakże koncentruje dużą liczbę mieszkańców (3,3 mln). Gęstość zaludnienia jest duża – 215 osób na km² - druga w kraju po województwie śląskim. Poziom zurbanizowania jest jednak niski (49,7% ludności miejskiej). Oprócz Krakowa, liczącego 757 tys. mieszkańców i będącego znaczącym ośrodkiem gospodarczym, akademickim, naukowym, kulturalnym i turystycznym, większe miasta to: Tarnów (118 tys. mieszkańców), Nowy Sącz (84 tys. mieszkańców) oraz Oświęcim, Chrzanów i Zakopane.

Poziom PKB niższy od średniej krajowej

Poziom PKB na mieszkańca regionu jest niższy niż średnio w Polsce - województwo zajmuje 9 lokatę wśród polskich regionów. Udział przemysłu i budownictwa w regionalnej wartości dodanej brutto jest nieznacznie niższy niż w kraju, podobnie jak udział usług rynkowych. Natomiast w przypadku usług nierynkowych, stanowiących 18,3 regionalnej WDB, województwo dość znacznie przekracza średnią krajową. Udział rolnictwa w WDB stanowi 2,1% i jest znacznie niższy niż udział rolnictwa w krajowej WDB (13 miejsce w kraju). Przeciętna wielkość gospodarstwa rolnego w Małopolsce należy do najniższych w kraju, co utrudnia podniesienie efektywności produkcji rolniczej.

Poziom nakładów inwestycyjnych (2,8 tys. zł na 1 mieszkańca) plasuje województwo wśród regionalnych „średniaków” (7 miejsce), i pozycja ta jest stabilna, mimo szybkiego wzrostu tych nakładów.

Znaczący potencjał naukowy, drugie miejsce w kraju pod względem nakładów na B+R

Województwo małopolskie charakteryzuje się znaczącym potencjałem naukowym i badawczo-rozwojowym. Pod względem nakładów na działalność B+R w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyprzedza je jedynie województwo mazowieckie. Co więcej, w latach 1999-2004 małopolskie nakłady na B+R szybko wzrastały (o 34 pkt. proc. względem średniej krajowej). Pozytywnie

wyróżnia województwo małopolskie, także wyższa niż średnia w kraju, liczba automatycznych linii przemysłowych na tys. mieszkańców.

Liczba spółek prawa handlowego wynosi niespełna 5 spółek na 1 tys. mieszkańców, co stanowi 81,1% średniej krajowej.

Niskie bezrobocie rejestrowane (15%) jest atutem regionu (niższe bezrobocie rejestrowane występuje jedynie w województwie mazowieckim). W regionie występuje jednak znaczne (wraz z podkarpackiem szacowane na 700 – 900 tys.) bezrobocie ukryte związane z przeludnieniem rolnictwa.

Problemem regionu jest starzenie się jego ludności. Wskaźnik obciążenia ekonomicznego jest dla województwa małopolskiego wyższy niż średnia krajowa (60,7 osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym), co w konsekwencji przejawia się niższą niż średnia liczbą pracujących osób (310,7) na 1 tys. ludności, mimo stosunkowo wysokiego wskaźnika aktywności zawodowej (56,9% – co stanowi 104% średniej dla Polski i daje regionowi 3 miejsce w kraju).

*Region atrakcyjny
turystycznie*

Zróżnicowane środowisko geograficzne decyduje o atrakcyjności turystycznej regionu. Na terytorium województwa małopolskiego znajduje się pięć parków narodowych (Babiogórski, Gorczański, Ojcowski, Pieniński, oraz częściowo Magurski). Obszary prawnie chronione zajmują 58,9% powierzchni województwa (2 miejsce w kraju). Region dysponuje także znacznym potencjałem uzdrowiskowym (np. Krynica, Muszyna, Rabka). Także walory kultury materialnej decydują o atrakcyjności turystycznej Małopolski. Jest to przede wszystkim Kraków, ale także drewniane sakralne obiekty zabytkowe wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego UNESCO, zamki i ruiny zamków, zespoły urbanistyczne Starego Sącza i Tarnowa, miejsca pielgrzymkowe (np. Kalwaria Zebrzydowska), kopalnia soli w Wieliczce, czy wreszcie teren obozu w Oświęcimiu.

*Występują
problemy
ekologiczne*

W regionie występują dość poważne problemy ekologiczne: zanieczyszczenie Krakowa pyłami i gazami pochodzącymi z elektrocieplowni oraz huty, a także presja turystyki na przyrodę Tatr.

Szansą rozwojową regionu jest jego potencjał edukacyjny (znaczna liczba studentów) i badawczo-rozwojowy. Uniwersytet Jagielloński jest jednym z dwóch wiodących uniwersytetów w kraju. Przykładem pozytywnego wykorzystania tego potencjału do przyciągania kapitału może być Centrum Oprogramowania Motoroli w Krakowie.

Tabela 6. Ogólna charakterystyka województwa (2004 r.)

Małopolskie	2004 r.			1999-2004	
	Wartość	Polska =100	Lokata	Zmiana w pkt. proc. wzgl. średniej krajowej	Zmiana lokaty
Powierzchnia w km ²	15190	4,9	12	x	x
Ludność w tys.	3260,2	8,5	4	0	0
Gęstość zaludnienia (os./km ²)	215	176,2	2	4,4	0
Wskaźnik urbanizacji (liczba ludności w miastach do ludności ogółem) w %	49,7	80,8	13	-0,5	0
PKB na mieszkańca w zł*	18522	86,7	9	-2,7	0
Wartość dodana brutto* w:					
- rolnictwie w %	2,1	72,4	13	-3,2	0
-przemysłu i budownictwie w %	29,5	97,7	11	-6,7	-4
-usługach rynkowych w %	50,2	99,4	4	3,5	4
-usługach nierynkowych w %	18,3	111,6	9	-0,4	-3
Nakłady inwestycyjne na mieszkańca w zł	2821	89,4	7	8,2	0
Nakłady na działalność B+R na mieszkańca w zł	198	146,6	2	34,0	0
Automatyczne linie przemysłowe na 10 tys. mieszkańców	2,78	108,4	6	-3,9	0
Spółki prawa handlowego na 1 tys. mieszkańców	4,7	81,1	8	5,0	0
Pracujący na 1 tys. ludności**	310	95,6	8	-0,7	-3
Współczynnik aktywności zawodowej*** w %	56,9	104,0	3	4,6	2
Wskaźnik obciążenia ekonomicznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym)****	60,7	105,6	5	0,7	0
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w XII)****	15,0	79	15	1,1	-1
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł	2098	92,3	5	1	2
Powierzchnia obszarów prawnie chronionych w %	58,9	181,2	2	2,2	-1

* w 2003 r.

** nie uwzględniono zmian metodologii obliczania pracujących w rolnictwie od 2002 r.

*** zmiany w latach 2001-2004

**** im wyższa lokata tym gorsza pozycja województwa (wskaźniki zjawisk negatywnych)

Źródło: GUS

7. WOJEWÓDZTWO MAZOWIECKIE

Największe w kraju zróżnicowanie wewnątrz-regionalne

Województwo mazowieckie jest największym (35566 km²) i najludniejszym regionem Polski (ponad 5 milionów mieszkańców). Charakteryzuje się on największymi w kraju zróżnicowaniami wewnątrzregionalnymi, co wynika z zaawansowanego rozwoju jedynej w kraju ukształtowanej metropolii – miasta stołecznego, liczącego około 2,5 mln mieszkańców. Występuje tu policentryczna sieć osadnicza ze stosunkowo dobrze rozwiniętymi niektórymi ośrodkami subregionalnymi. Jednakże z uwagi na wchodzące w skład regionu obszary dawnych województw: ciechanowskiego, płockiego, radomskiego, i siedleckiego, które są znacznie słabiej zaludnione i zurbanizowane, gęstość zaludnienia regionu jest tylko o około 20% wyższa od średniej krajowej, a wskaźnik urbanizacji przekracza średnią zaledwie o 5%. Ta dychotomia rozwoju pod względem strukturalnym i funkcjonalnym między metropolitalnym centrum regionu i rolniczymi peryferiami stanowi podstawową cechę województwa mazowieckiego. Co więcej, to największe w kraju wewnątrzregionalne zróżnicowanie ma tendencje do pogłębiania się na skutek przewagi procesów polaryzacji nad procesami dyfuzji rozwoju, których zasięg ograniczony jest do 30-50 km od centrum Warszawy.

Wysoki potencjał akademicki, wysokie nakłady na B+R

Metropolia warszawska stanowi centrum gospodarcze regionu z PKB na mieszkańca przekraczającym 200% średniej krajowej, co podnosi średnią całego województwa do 153% tej średniej, dając województwu pierwsze miejsce w ogólnopolskim rankingu i pozycję niekwestionowanego lidera transformacji. Wynika to ze specjalizacji metropolii warszawskiej w usługach rynkowych, w tym zwłaszcza usługach wyższego rzędu takich jak: pośrednictwo finansowe oraz obsługa nieruchomości i firm oraz funkcje zarządcze także działalność naukowo-badawcza i akademicka (województwo skupia około jedną trzecią potencjału akademickiego Polski, a jego udziały w kontaktach międzynarodowych polskiej nauki sięgają 40-50%). Również pozostałe usługi takie jak

*Silne centrum
usługowe*

handel i naprawy, transport, gospodarka magazynowa i łączność oraz hotele i restauracje mają zasięg ogólnopolski i duże znaczenie w gospodarce regionu. Na tym tle, mimo stołeczności głównego miasta regionu, usługi nierynkowe takie jak m.in. administracja publiczna, mają drugorzędne znaczenie w tworzeniu produktu regionalnego. Ponadto procesy dezindustrializacji gospodarki regionu, które należały do jednych z najgłębszych w Polsce, spowodowały, że udział przemysłu i budownictwa w strukturze PKB jest najniższy w kraju. Rolnictwo, mimo że ma niewielkie znaczenie w wymiarze gospodarczym (2,5% PKB), stanowi główne źródło utrzymania dla około 16% pracujących. Znaczącą rolę odgrywa rolnictwo wyspecjalizowane – sadownictwo i ogrodnictwo w południowej części województwa oraz dynamicznie rozwijający się kompleks mleczny w jego części północno-wschodniej.

Zajmowanej przez województwo pozycji lidera rozwoju gospodarczego sprzyjają: położenie na skrzyżowaniu głównych szlaków komunikacyjnych (krajowych i międzynarodowych) oraz najwyższe w kraju nakłady inwestycyjne na mieszkańca. Należy jednak zauważyć, że ich dynamika w ostatnich latach znacznie osłabła (spadek z ponad 200% średniej krajowej do 168%). Również nakłady na działalność badawczo-rozwojową na mieszkańca są najwyższe w Polsce i ponad 3-krotnie przekraczają średnią krajową. Świadczy to o wysokiej innowacyjności regionu, która może w efekcie prowadzić do dalszego umacniania jego pozycji konkurencyjnej. Sprzyja temu również m.in. wysoka i stale rosnąca liczba zautomatyzowanych linii produkcyjnych w zakładach przemysłowych. Ponadto w gospodarce regionu relatywnie największe znaczenie w porównaniu z innymi województwami mają duże przedsiębiorstwa, w tym z udziałem kapitału zagranicznego, o czym świadczy wysokie nasycenie spółkami prawa handlowego (11,7 na 1 tys. mieszkańców). Jednocześnie województwo posiada największy w kraju sektor małych i średnich przedsiębiorstw.

*Najniższa stopa
bezrobocia
i najwyższe
przeciętne
wynagrodzenie*

Dobry stan gospodarki sprawia, że liczba pracujących na 1 tys. mieszkańców jest najwyższa w kraju, podobnie jak przeciętne wynagrodzenie. W efekcie województwo notuje najniższą stopę bezrobocia rejestrowanego, choć jednocześnie aktywność zawodowa według BAEL tylko nieznacznie przekracza przeciętną. Przeciętne wartości krajowe osiąga również wskaźnik obciążenia ekonomicznego, w przypadku którego wzrost liczby ludności w wieku poprodukcyjnym jest do pewnego stopnia rekompensowany przez migracje zarobkowe ludności w wieku produkcyjnym.

Położone na Nizinie Środkowopolskiej województwo mazowieckie nie wyróżnia się pod względem przyrodniczym. Lesistość regionu jest relatywnie niska (22,1%), a udział obszarów prawnie chronionych w ogólnej powierzchni (29,6%) sytuuje województwo nieznacznie poniżej przeciętnej. Jednocześnie znaczna część obszaru regionu należy do obszaru tzw. „Zielonych Płuc Polski”, co powinno warunkować rozwój ekologicznych kierunków rolnictwa oraz sprzyja rozwojowi agroturystyki na tym terenie. Dobrze rozwija się baza noclegowo-turystyczna, przy czym widoczna jest mocna pozycja Warszawy (jako centrum kulturalnego o znaczeniu międzynarodowym) w turystyce zagranicznej.

Tabela 7. Ogólna charakterystyka województwa (2004 r.)

Mazowieckie	2004 r.			1999-2004	
	Wartość	Polska =100	Lokata	Zmiana w pkt. proc. wzgl. średniej krajowej	Zmiana lokaty
Powierzchnia w km ²	35566	11,4	1	x	x
Ludność w tys.	5146	13,5	1	0	0
Gęstość zaludnienia (os./km ²)	145	118,4	4	4,4	1
Wskaźnik urbanizacji (liczba ludności w miastach do ludności ogółem) w %	64,7	105,2	6	1,3	1
PKB na mieszkańca w zł*	32722	153,2	1	3,9	0
Wartość dodana brutto* w:					
- rolnictwie w %	2,5	86,2	10	0,8	2
-przemysłu i budownictwie w %	23,5	77,8	16	-1,4	0
-usługach rynkowych w %	61,0	120,8	1	0,3	0
-usługach nierynkowych w %	13,0	79,3	15	-3,4	0
Nakłady inwestycyjne na mieszkańca w zł	5309	168,3	1	-41,3	0
Nakłady na działalność B+R na mieszkańca w zł	440	325,4	1	-9,3	0
Automatyczne linie przemysłowe na 10 tys. mieszkańców	3,21	125,3	2	7,2	3
Spółki prawa handlowego na 1 tys. mieszkańców	11,7	203,4	1	-8,4	0
Pracujący na 1 tys. ludności**	394	121,2	1	6,0	0
Współczynnik aktywności zawodowej*** w %	55,8	102,0	6	-3,0	-3
Wskaźnik obciążenia ekonomicznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym)****	58,4	101,6	6	-0,2	0
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w XII)****	14,7	77,4	16	4,9	0
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł	2910	128,0	1	-1,7	0
Powierzchnia obszarów prawnie chronionych w %	29,6	91,1	10	0,1	0

* w 2003 r.

** nie uwzględniono zmian metodologii obliczania pracujących w rolnictwie od 2002 r.

*** zmiany w latach 2001-2004

**** im wyższa lokata tym gorsza pozycja województwa (wskaźniki zjawisk negatywnych)

Źródło: GUS

8. WOJEWÓDZTWO OPOLSKIE

Najmniejsze województwo o PKB niższym od średniej krajowej

Województwo opolskie, położone w południowo-zachodniej Polsce, jest regionem polsko-czeskiego pogranicza. Jest to najmniejsze polskie województwo (9412 km²). Liczba ludności regionu wynosi nieco ponad 1 mln osób (mniejszą liczbę ludności ma jedynie Lubuskie). Gęstość zaludnienia wynosząca 112 osób na km² jest niższa niż średnia dla Polski. Wskaźnik urbanizacji w regionie (52,7% ludności miejskiej) jest także niższy od krajowego wskaźnika urbanizacji (61,5%). Stolicą województwa, a zarazem jego największym miastem jest Opole liczące 129 tysięcy mieszkańców. Do większych miast należą: Kędzierzyn Koźle (66,1 tys. mieszkańców), Nysę (47,8 tys.) oraz Brzeg (38,6 tys.). Województwo opolskie jest regionem wielokulturowym. Widoczne są tutaj wpływy trzech kultur: polskiej, niemieckiej oraz czeskiej. PKB na mieszkańca wynosi 17,2 tys. zł, co stanowi 80,4% średniej krajowej²⁰. Województwo opolskie charakteryzuje się małym udziałem usług rynkowych w wartości dodanej brutto – 43,8% (15 lokata w skali kraju) oraz większym od przeciętnego, o prawie połowę, udziale rolnictwa (4,2% wobec 2,9% w skali kraju). Duża efektywność opolskiego rolnictwa wynika z wysokiej kultury rolnej, korzystnych warunków glebowo-klimatycznych, a także z dobrego wyposażenia gospodarstw rolnych.

Niskie nakłady inwestycyjne

Niskie nakłady inwestycyjne (2,2 tys. zł w przeliczeniu na mieszkańca) plasują region na 14 pozycji. Równie niekorzystnie przedstawiają się nakłady na badania i rozwój – 27,9 zł na jednego mieszkańca, co jest wartością prawie 5 razy niższą, niż średnia dla Polski. Pod względem liczby spółek prawa handlowego na 1 tys. mieszkańców (4,1) region również odstaje od średniej krajowej (5,8). Jeszcze

²⁰ Należy pamiętać, że w statystyce migracje zagraniczne są nieoszacowane. W przypadku regionów o znaczących rozmiarach tego zjawiska niektóre wartości przeliczone na liczbę ludności są zaniżone. Tak się dzieje w przypadku PKB – w liczniku znajduje się wielkość wytwarzana przez mniejszą liczbę mieszkańców, niż wykazuje się ich w mianowniku tego wskaźnika.

bardziej uwidacznia tę „lukę rozwojową” mała liczba automatycznych linii przemysłowych – jedynie 1,58 na 10 tys. mieszkańców (ok. 60% średniej krajowej). Przemysł charakteryzuje się rozbudowaną strukturą działową i równomiernym rozmieszczeniem przestrzennym. Do dominujących branż zalicza się: spożywczą, energetyczną, chemiczną, mineralną, maszynową, metalową i meblarską. Szansą dla regionu jest coraz większa ilość inwestycji zagranicznych (najwięcej jest tu spółek z udziałem partnerów z Niemiec). Inwestorów przyciąga dodatkowo dobre skomunikowanie regionu (Autostrada A4).

Poważnym problemem w regionie jest duże bezrobocie rejestrowane (20%), najwyższe w Polsce saldo migracji na 1 tys. ludności (-3,2), a także jedna z najniższych w kraju (15 lokata) liczba pracujących na 1 tys. ludności (276), oraz niski współczynnik aktywności zawodowej (52,3%) dający regionowi przedostatnią (15) pozycję w skali kraju.²¹

Powierzchnia obszarów chronionych wynosi 27,1% powierzchni województwa (11 miejsce). Z terenów prawnie chronionych na uwagę zasługują m. in.: Park Krajobrazowy „Góra św. Anny” i Park Krajobrazowy „Góry Opawskie”. Najciekawsze zabytki kultury materialnej skoncentrowane są w Opolu, Brzegu, Nysie, Głogówku i Paczkowie.

Tabela 8. Ogólna charakterystyka województwa (2004 r.)

Opolskie	2004 r.			1999-2004	
	Wartość	Polska =100	Lokata	Zmiana w pkt. proc. wzgl. średniej krajowej	Zmiana lokaty
Powierzchnia w km ²	9412	3,0	16	x	x
Ludność w tys.	1051,5	2,8	15	0	0
Gęstość zaludnienia (os./km ²)	112	91,8	10	-2,3	-1
Wskaźnik urbanizacji (liczba ludności w miastach do ludności ogółem) w %	52,7	85,7	12	0,9	0
PKB na mieszkańca w zł*	17173	80,4	11	-3,3	0
Wartość dodana brutto* w:					
- rolnictwie w %	4,2	144,8	6	27,8	0
-przemysłu i budownictwie w %	32,5	107,6	5	-9,3	-3
-usługach rynkowych w %	43,8	86,7	15	3,5	1
-usługach nierynkowych w %	19,5	118,9	6	6,9	1
Nakłady inwestycyjne na mieszkańca w zł	2212	70,1	14	-11,1	-6
Nakłady na działalność B+R na mieszkańca w zł	28	20,7	14	-8,1	1
Automatyczne linie przemysłowe na 10 tys. mieszkańców	1,58	61,5	14	-3,6	-1
Spółki prawa handlowego na 1 tys. mieszkańców	4,1	71,0	11	2,3	0
Pracujący na 1 tys. ludności**	277	84,9	15	-4,0	-4
Współczynnik aktywności zawodowej*** w %	52,3	95,6	15	-0,3	0
Wskaźnik obciążenia ekonomicznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym)****	56,0	97,4	12	1,5	1
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w XII)****	20,0	105	9	4,5	-2
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł	2068	91,0	8	-0,4	0
Powierzchnia obszarów prawnie chronionych w %	27,1	83,4	11	0,1	0

* w 2003 r.

** nie uwzględniono zmian metodologii obliczania pracujących w rolnictwie od 2002 r.

*** zmiany w latach 2001-2004

**** im wyższa lokata tym gorsza pozycja województwa (wskaźniki zjawisk negatywnych)

Źródło: GUS

9. WOJEWÓDZTWO PODKARPACKIE

Górski charakter
regionu – jednego
z najbiedniejszych
w UE

Województwo podkarpackie położone jest na południowym-wschodzie Polski. Graniczy ze Słowacją (na południu) i Ukrainą (na wschodzie). Podkarpackie nie jest ani duże (17844 km² – 11 lokata), ani ludne (2,1 mln mieszkańców – 9 lokata). Gęstość zaludnienia (118 osób na km²) nie przekracza średniej krajowej.

²¹Tę sytuację można tłumaczyć tradycyjną emigracją zarobkową (przede wszystkim do Niemiec) - por. poprzedni przypis.

Poziom zurbanizowania jest najniższy spośród wszystkich regionów kraju (jedynie 40,5% ludności miejskiej). Cały obszar województwa objęty jest współpracą transgraniczną w ramach Euroregionu Karpaty. Górski charakter województwa warunkuje rozmieszczenie ludności i strukturę gospodarki. Stolicą regionu jest Rzeszów (159 tys. mieszkańców). Inne większe miasta to: Przemyśl (68 tys. mieszkańców), Stalowa Wola (66 tys.), Tarnobrzeg (50 tys.) i Krosno (48 tys.).

Podkarpackie jest jednym z najbiedniejszych regionów Polski oraz Unii Europejskiej. PKB na mieszkańca wynosi 15,4 tys. zł. Stanowi to jedynie 72,2% średniej krajowej (15 lokata).

Struktura wytwarzania wartości dodanej brutto charakteryzuje się najmniejszym w porównaniu do innych województw udziałem usług rynkowych (43,7% wobec 50,5% średniej krajowej). Usługi nierynkowe wytwarzają 20,8 WDB, a przemysł i budownictwo 33,2% – w przypadku obu tych wskaźników województwo zajmuje 4 miejsce w kraju. Udział rolnictwa w WDB (2,3%) jest mniejszy niż średnia krajowa (2,9), ponadto udział ten zmniejszył się w okresie 1999-2004 w sposób znaczący (o 35 pkt. proc. względem średniej krajowej). Dobre warunki rozwoju rolnictwa występują jedynie w widłach Wisły i Sanu. Podkarpackie rolnictwo cechuje się niską towarowością, małą efektywnością oraz szczególnie złą strukturą agrarną. Średnia powierzchnia użytków rolnych przypadających na gospodarstwo jest o połowę niższa niż przeciętna w kraju.

Zbyt małe nakłady inwestycyjne oraz na B+R

Pod względem nakładów inwestycyjnych w przeliczeniu na jednego mieszkańca województwo lokuje się na 10 pozycji z nakładami stanowiącymi 74,3% średnich nakładów krajowych. Co prawda w okresie 1999-2004 dynamika wzrostu nakładów inwestycyjnych była znaczna, jednak wciąż są to wartości zbyt małe, aby wprowadzić region na ścieżkę dynamicznego rozwoju. Dynamizacja rozwoju gospodarczego będzie trudna również z powodu małych nakładów na badania i rozwój (jedynie 36,7% średniej krajowej nakładów na jednego mieszkańca i w konsekwencji 10 lokata). Przy ogólnie niskich nakładach na B+R korzystnie wygląda ich struktura – otóż znaczący udział (jak na polskie warunki) w finansowaniu badań i rozwoju mają przedsiębiorstwa. Słabość regionalnej gospodarki przejawia się w najniższej w kraju liczbie spółek prawa handlowego na 1 tys. mieszkańców (46% średniej krajowej) oraz w najniższym w kraju przeciętnym miesięcznym wynagrodzeniu brutto.

Bezrobocie rejestrowane (19,1%) jest niewiele wyższe od stopy bezrobocia dla kraju. Obok tego, w regionie ze szczególnym nasileniem występuje rolnicze bezrobocie ukryte i niepełne wykorzystanie zasobów pracy na obszarach wiejskich. Współczynnik aktywności zawodowej nieznacznie odbiega od przeciętnego. Liczba pracujących na 1 tys. ludności wynosząca 303 osoby jest sporo niższa od średniej krajowej (325 osób). Wskaźnik obciążenia ekonomicznego jest jednym z najwyższych w kraju (3 lokata) – prawie 63 osoby w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym.

Region atrakcyjny turystycznie

Największą atrakcją turystyczną województwa są Bieszczady – najslabiej zaludniony rejon Podkarpacia. Obszary chronione (w tym Parki Narodowe: Bieszczadzki i Magurski) zajmują 47,5% powierzchni województwa. Baza turystyczna jest jednak słabo rozwinięta, co w znaczący sposób ogranicza możliwości rozwoju turystyki.

Tabela 9. Ogólna charakterystyka województwa (2004 r.)

Podkarpackie	2004 r.			1999-2004	
	Wartość	Polska =100	Lokata	Zmiana w pkt. proc. wzgl. średniej krajowej	Zmiana lokaty
Powierzchnia w km ²	17844	5,6	11	x	x
Ludność w tys.	2098,0	5,5	9	0	0
Gęstość zaludnienia (os./km ²)	118	96,3	7	0,3	0
Wskaźnik urbanizacji (liczba ludności w miastach do ludności ogółem) w %	40,5	65,8	16	-0,7	0
PKB na mieszkańca w zł*	15436	72,2	15	-1,2	-1
Wartość dodana brutto* w:					
- rolnictwie w %	2,3	79,3	11	-35,3	-4
-przemysłu i budownictwie w %	33,2	109,9	4	0,0	0
-usługach rynkowych w %	43,7	86,5	16	0,6	0
-usługach nierynkowych w %	20,8	126,8	4	5,0	0
Nakłady inwestycyjne na mieszkańca w zł	2345	74,3	10	13,0	3
Nakłady na działalność B+R na mieszkańca w zł	50	36,7	10	-19,8	0
Automatyczne linie przemysłowe na 10 tys. mieszkańców	3,04	118,3	3	-12,4	-1
Spółki prawa handlowego na 1 tys. mieszkańców	2,7	46,0	16	6,7	0
Pracujący na 1 tys. ludności**	303	93,2	10	-20,3	-8
Współczynnik aktywności zawodowej*** w %	53,8	98,4	10	-0,6	-1
Wskaźnik obciążenia ekonomicznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym)****	62,9	109,4	3	-1,0	0
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w XII)****	19,1	101	10	-10,2	-3
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł	1941	85,4	16	-0,4	-1
Powierzchnia obszarów prawnie chronionych w %	47,5	146,2	3	-0,5	1

* w 2003 r.

** nie uwzględniono zmian metodologii obliczania pracujących w rolnictwie od 2002 r.

*** zmiany w latach 2001-2004

**** im wyższa lokata tym gorsza pozycja województwa (wskaźniki zjawisk negatywnych)

Źródło: GUS

10. WOJEWÓDZTWO PODLASKIE

Peryferyjne położenie wpływa na niski napływ inwestycji zagranicznych

Województwo podlaskie położone jest w północno-wschodniej Polsce i stanowi obszar pogranicza polsko-litewsko-białoruskiego. Peryferyjność położenia odzwierciedlona jest niewielką liczbą ludności (1,2 mln), która jest rozproszona na znacznej powierzchni (20187 km²), co sprawia, że gęstość zaludnienia należy do najniższych w kraju (60 os na km²). Jednocześnie - mimo małej liczby ośrodków miejskich - udział ludności miejskiej w ogólnej liczbie (60%) jest tylko nieznacznie niższy od średniej krajowej, co wynika z wielkości Białegostoku – głównego ośrodka miejskiego regionu - liczącego 292 tys. mieszkańców (11 pozycja w kraju). W wymiarze ekonomicznym o peryferyjności województwa świadczy m.in. mały napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Widoczną barierą rozwojową województwa jest niedostatecznie rozwinięta infrastruktura transportowa, mimo przechodzenia przez jego teren ważnych szlaków komunikacji międzynarodowej.

Rozwinięte przetwórstwo rolno-spożywcze

Województwo podlaskie należy do najslabiej rozwiniętych w kraju, czego dowodzi bardzo niski poziom PKB na mieszkańca (16,1 tys. zł). Region ma charakter typowo rolniczy z najwyższym w kraju udziałem produkcji rolnej w wartości dodanej brutto (6,2%). Sprzyja temu korzystna struktura agrarna, rekompensująca słabe warunki glebowo-klimatyczne. W rolnictwie z uwagi na duży udział użytków zielonych (łąk i pastwisk) duże znaczenie ma hodowla bydła mlecznego – zachodnia część regionu wchodzi w skład szybko rozwijającego się kompleksu mlecznego, zmieniającego gospodarczą i społeczną strukturę wsi. Przemysł jest stosunkowo słabo rozwinięty, a główną branżą jest przetwórstwo rolno-spożywcze. Dominujące branże mają tradycyjny, pracochłonny charakter, a stopień automatyzacji procesów produkcyjnych jest niewielki. Na tle kraju w tworzeniu wartości dodanej brutto duże znaczenie mają usługi nierynkowe. Wynika to m.in. z dużego znaczenia Białegostoku jako ośrodka medycznego i akademickiego.

Rosną nakłady na B+R

Mimo stosunkowo niskich nakładów inwestycyjnych w przeliczeniu na mieszkańca na rozwój infrastruktury i budynków, w ostatnim okresie dość dynamicznie rosną nakłady ponoszone na działalność badawczo-rozwojową. Ich wzrost umożliwił poprawę miejsca zajmowanego przez województwo o 3 pozycje w ostatnich 5 latach. Wynika to przede wszystkim z działań podejmowanych przez publiczne ośrodki badawczo-rozwojowe i szkoły wyższe. Zaangażowanie sektora przedsiębiorstw jest znikome, co wynika m.in. z niewielkiego udziału w strukturze przedsiębiorstw dużych firm. Nasylenie spółkami prawa handlowego na 1 tys. mieszkańców jest jednym z najniższych w kraju. Nie wpływa to jednak negatywnie na wysokość przeciętnego wynagrodzenia, które choć niższe od średniej krajowej o około 12%, jest wciąż wyższe niż w 7 innych województwach i stopniowo rośnie.

Duża przeciętna powierzchnia gospodarstw rolnych sprawia, że rolnictwo stanowi główne źródło utrzymania ludności wiejskiej. W efekcie liczba pracujących na 1 tys. mieszkańców wynosi 323 osoby, co odpowiada średniej krajowej (325), a współczynnik aktywności zawodowej (55,8%) mimo spadku w ostatnim okresie, wciąż daje województwu wysoką 5 pozycję w kraju. Stopa bezrobocia należy do najniższych w Polsce, co wynika po pierwsze z absorpcji siły roboczej przez sektor rolny, a po drugie - z tradycyjnej emigracji zarobkowej. Jednocześnie wskaźnik obciążenia ekonomicznego jest w województwie podlaskim najwyższy w kraju, co wynika z bardzo wysokiego udziału ludności w wieku poprodukcyjnym (16,6%).

Wysoka jakość środowiska naturalnego

Województwo podlaskie charakteryzuje się wysoką jakością środowiska naturalnego. Mimo przeciętnej lesistości (29,7%) oraz przeciętnego udziału obszarów chronionych w powierzchni należy zauważyć, że na terenie województwa istnieją cztery parki narodowe (29% powierzchni tego rodzaju parków w Polsce) chroniące ekosystemy o znaczeniu międzynarodowym. Stanowiąc to może podstawę do rozwoju na terenie województwa wyspecjalizowanej turystyki kwalifikowanej.

Tabela 10. Ogólna charakterystyka województwa (2004 r.)

Podlaskie	2004 r.			1999-2004	
	Wartość	Polska =100	Lokata	Zmiana w pkt. proc. wzgl. średniej krajowej	Zmiana lokaty
Powierzchnia w km ²	20187	6,5	6	x	x
Ludność w tys.	1202,4	3,1	14	0	0
Gęstość zaludnienia (os./km ²)	60,0	49,2	15	-0,5	1
Wskaźnik urbanizacji (liczba ludności w miastach do ludności ogółem) w %	59,1	96,1	10	1,8	0
PKB na mieszkańca w zł*	16105	75,4	14	2,6	0
Wartość dodana brutto* w:					
- rolnictwie w %	6,2	213,8	1	13,8	1
-przemysłu i budownictwie w %	25,1	83,1	13	1,8	1
-usługach rynkowych w %	46,3	91,7	11	-2,1	-1
-usługach nierynkowych w %	22,5	137,2	2	-2,7	-1
Nakłady inwestycyjne na mieszkańca w zł	2320	73,5	12	15,1	2
Nakłady na działalność B+R na mieszkańca w zł	43	31,7	11	2,5	3
Automatyczne linie przemysłowe na 10 tys. mieszkańców	1,51	58,7	16	-0,3	-1
Spółki prawa handlowego na 1 tys. mieszkańców	2,9	51,0	15	3,1	0
Pracujący na 1 tys. ludności**	323	99,3	6	-3,3	1
Współczynnik aktywności zawodowej*** w %	55,8	102,0	5	-3,0	-3
Wskaźnik obciążenia ekonomicznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym)****	63,7	110,9	1	-1,3	0
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w XII)****	16,1	85	13	-10,7	-1
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł	2005	88,2	9	0,2	4
Powierzchnia obszarów prawnie chronionych w %	31,9	98,2	8	0,0	-1

* w 2003 r.

** nie uwzględniono zmian metodologii obliczania pracujących w rolnictwie od 2002 r.

*** zmiany w latach 2001-2004

**** im wyższa lokata tym gorsza pozycja województwa (wskaźniki zjawisk negatywnych)

Źródło: GUS

11. WOJEWÓDZTWO POMORSKIE

Wysoki wskaźnik urbanizacji, ważny kompleks portowy

Województwo pomorskie leży na północy kraju nad Bałtykiem. Jest przeciętnej wielkości (18293 km²). Podobnie liczba ludności (2,2 mln) sytuuje je w środku skali. Gęstość zaludnienia jest bliska średniej (120 osób na 1 km², czyli 98,2% średniej krajowej). W związku z istnieniem rozległej aglomeracji trójmiejskiej wskaźnik urbanizacji (67,5) przekracza średnią krajową, przy czym obserwuje się nieznaczne procesy dezurbanizacyjne związane z ekspansją ludności miejskiej na obszary wiejskie. Trójmiasto (Gdańsk, Gdynia, Sopot) jest ważnym ośrodkiem akademickim, kulturalnym i gospodarczym w końcowej fazie restrukturyzacji sektorów związanych z gospodarką morską. Region zawiera ważny kompleks portowy, pełniący funkcje ogólnokrajowe i międzynarodowe.

Dochód na głowę mieszkańca jest bliski średniej krajowej (98%) i wynosi 20,9 tys. zł. W latach 1999-2004 nastąpił spadek o 4,1 punktu procentowego względem średniej krajowej, mimo ogólnokrajowego znaczenia rodzącej się metropolii Trójmiejskiej. Zbliżone do wartości ogólnokrajowej jest przeciętne wynagrodzenie brutto – stanowi ono 98,1% średniej (2231 zł), co daje wysoką, trzecią pozycję w kraju (rozkład tego wskaźnika jest silnie skośny).

Wartość dodaną tworzą głównie usługi rynkowe (50,4%, co odpowiada średniej krajowej), przemysł i budownictwo (30,6%; nieznacznie ponad średnią). Rolnictwo odgrywa rolę mniejszą niż średnio w kraju (2,3% WDB), co daje województwu jedenastą lokatę. Automatyzacja procesów produkcyjnych w przemyśle lokuje województwo na dziesiątej pozycji w Polsce.

Nakłady inwestycyjne na mieszkańca wynoszą przeszło 3 tys. zł i są nieznacznie poniżej średniej (96,4%). Mimo, że minimalnie zmalały (w porównaniu ze średnią), nadal daje to województwu piąte miejsce w kraju. Podobną lokatę (czwartą) zajmuje województwo pomorskie pod względem nakładów na B + R, wykazując przy tym wzrost o 8,2 punktu procentowego w badanym okresie.

Pod względem aktywności ekonomicznej II miejsce w kraju

Aktywność ekonomiczna mierzona liczbą spółek prawa handlowego sytuuje województwo na wysokiej, drugiej pozycji w kraju (134,9% średniej), w badanym okresie nastąpiło jednak pogorszenie w stosunku do średniej o 15,6 punktów procentowych.

Na tysiąc ludności pracuje mniej osób, niż średnio w kraju (299,3 osoby), co daje pozycję 12 (przy nieznacznym wzroście wskaźnika o 4 punkty). Z kolei aktywność zawodowa jest bliska średniej (97,4%, a mimo to zaledwie 13 pozycja i obserwowany spadek). Podobnie (choć nieco lepiej) jest pod względem obciążenia ekonomicznego (98,3% średniej, co daje 10 pozycję). Stopa bezrobocia rejestrowanego w związku z restrukturyzacją tradycyjnych przemysłów trójmiejskich, a także znaczącym bezrobociem popegeerowskim, jest wyższa o 13% od średniej.

Obszary chronione obejmują jedną trzecią terytorium województwa. Zarówno walory kultury materialnej (zwłaszcza Gdańsk i Malbork), jak też przyrodnicze (morze, pojezierze, Bory Tucholskie) są podstawą istnienia i rozwoju liczącego się w kraju przemysłu turystycznego, rozwijającego się szczególnie dynamicznie w pasie przybrzeżnym. Województwo jest też ważnym węzłem komunikacyjnym obsługującym ruch w układzie do i ze Skandynawii.

Tabela 11 . Ogólna charakterystyka województwa (2004 r.)

Pomorskie	2004 r.			1999-2004	
	Wartość	Polska =100	Lokata	Zmiana w pkt. proc. wzgl. średniej krajowej	Zmiana lokaty
Powierzchnia w km ²	18293	5,9	8	x	x
Ludność w tys.	2194,0	5,7	7	0	0
Gęstość zaludnienia (os./km ²)	120	98,4	6	1,6	0
Wskaźnik urbanizacji (liczba ludności w miastach do ludności ogółem) w %	67,5	109,6	4	-1,2	0
PKB na mieszkańca w zł*	20929	98,0	5	-3,3	0
Wartość dodana brutto* w:					
- rolnictwie w %	2,3	79,3	11	11,0	3
-przemysłu i budownictwie w %	30,6	101,3	8	-1,0	1
-usługach rynkowych w %	50,4	99,8	3	-0,8	0
-usługach nierynkowych w %	16,6	101,2	12	0,5	1
Nakłady inwestycyjne na mieszkańca w zł	3042	96,4	5	-0,5	0
Nakłady na działalność B+R na mieszkańca w zł	113	83,6	4	8,2	1
Automatyczne linie przemysłowe na 10 tys. mieszkańców	2,39	90,1	10	-50,2	-3
Spółki prawa handlowego na 1 tys. mieszkańców	7,8	134,9	2	-15,6	0
Pracujący na 1 tys. ludności**	299	92,1	12	4,0	1
Współczynnik aktywności zawodowej*** w %	53,3	97,4	13	-6,1	-9
Wskaźnik obciążenia ekonomicznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym)****	56,5	98,3	10	0,8	1
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w XII)****	21,4	113	7	7,3	2
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł	2231	98,1	3	3,6	1
Powierzchnia obszarów prawnie chronionych w %	32,6	100,3	6	0,6	0

* w 2003 r.

** nie uwzględniono zmian metodologii obliczania pracujących w rolnictwie od 2002 r.

*** zmiany w latach 2001-2004

**** im wyższa lokata tym gorsza pozycja województwa (wskaźniki zjawisk negatywnych)

Źródło: GUS

12. WOJEWÓDZTWO ŚLĄSKIE

Województwo śląskie jest położone w południowej części Polski i graniczy ze Słowacją oraz Republiką Czeską. Jest to jeden z najmniejszych regionów kraju (12331 km²), który skupia zarazem znaczny potencjał ludnościowy (4,7mln mieszkańców – 2 miejsce w Polsce). Gęstość zaludnienia (381 osoby na km²) osiąga bardzo wysoki poziom (nawet w skali europejskiej) - drugie pod względem najgęściej zaludnionych województw w kraju (małopolskie) ma gęstość zaludnienia prawie dwukrotnie niższą (215 osób na km²). Poziom urbanizacji w regionie jest najwyższy w kraju (78,8% ludności miejskiej). Stolicą województwa są Katowice (320 tys. mieszkańców). Region cechuje się dobrze rozwiniętą siecią miejską, ważniejsze miasta to: Częstochowa (248 tys.), Sosnowiec (228 tys.), Gliwice (200 tys.), Bielsko-Biała, Chorzów, Tychy, Zabrze, Sosnowiec, Dąbrowa Górnicza, Cieszyn itd. Konurbacja śląska, zamieszkiwana przez ponad 3 mln osób, jest największym skupiskiem ludności w Polsce.

Województwo charakteryzuje się średnimi warunkami glebowymi i niezłymi klimatycznymi dla rozwoju rolnictwa, choć znaczne zanieczyszczenie środowiska przyrodniczego ogranicza celowość rozwoju tego sektora w znacznej części województwa.

Województwo śląskie to region wybitnie przemysłowy. Zdecydowały o tym duże zasoby węgla kamiennego, cynku i ołowiu. Struktura społeczno-gospodarcza zaczęła się kształtować u progu XIX w. i do tej pory Śląsk jest kojarzony przede wszystkim z przemysłem energetyczno-surowcowym i metalowym.

Pod względem PKB na mieszkańca region zajmuje 2 miejsce w kraju (po Mazowszu), podobnie jak w przypadku przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto. Nominalnie poziom rozwoju gospodarczego jest więc wysoki, lecz struktura gospodarki i przemysłu nie odpowiada współczesnym potrzebom kraju i stanowi znaczne obciążenie dla gospodarki narodowej (ocenia

Region przemysłowy o najwyższym poziomie urbanizacji w kraju

Drugi - po Mazowszu – region pod względem PKB na mieszkańca

się, że po 1990 r. ponad 15% PKB wytworzonego w regionie zostało przeznaczone na podtrzymywanie jego nieefektywnych struktur gospodarczych i instytucjonalnych).

Województwo śląskie charakteryzuje się najniższym w kraju udziałem rolnictwa w wartości dodanej brutto (1%), oraz najwyższym spośród wszystkich regionów udziałem przemysłu i budownictwa w WDB (127,2% średniej krajowej). Udział usług rynkowych w wytwarzaniu WDB stanowi 47,5% (94,1% średniej krajowej), natomiast udział usług nierynkowych stanowiący 13% (79,3% średniej krajowej), jest najniższy w kraju. Powyżej przedstawione dane świadczą o wybitnie przemysłowym charakterze regionu.

Nakłady inwestycyjne w przeliczeniu na 1 mieszkańca są nieznacznie niższe od średniej krajowej. Natomiast nakłady na badania i rozwój (na 1 mieszkańca) stanowią jedynie 63,4 % średniej krajowej, co przy przemysłowym charakterze regionu może dziwić i nasuwać spore wątpliwości co do stabilności dalszego rozwoju gospodarczego regionu. O relatywnie sporej nowoczesności gospodarki świadczy jedna z wyższych w kraju liczba automatycznych linii przemysłowych na 10 tys. mieszkańców.

Stopa bezrobocia rejestrowanego na Śląsku (16,9%) jest niższa niż średnie bezrobocie w kraju, jednakże współczynnik aktywności zawodowej jest najniższy w kraju (51,2%). Liczba pracujących na 1 tys. ludności jest nieznacznie niższa od średniej krajowej (7 miejsce w kraju). Pod względem ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym sytuacja w województwie jest korzystna – wskaźnik ten wynosi 53,7 – jedynie 2 regiony cieszą się lepszą strukturą wiekową ludności (jest to wynikiem znacznego napływu migracyjnego w przeszłości i pewnego odpływu ludności w wielu poprodukcyjnym).

*Poważny problem
to degradacja
środowiska*

Poważnym problemem regionu jest znaczna degradacja środowiska naturalnego oraz duża powierzchnia zdegradowanych terenów poprzemysłowych. Te problemy koncentrują się szczególnie w gospodarczym centrum regionu zdominowanym przez schyłkowe górnictwo węglowe oraz hutnictwo. Ciągłe nierozwiązanym problemem jest restrukturyzacja górnictwa – jest to problem trudny nie tylko pod względem gospodarczym, ale także społecznym i politycznym. Przeciążona infrastruktura jest w złym stanie i wymaga modernizacji.

Mimo utrzymującej się dominacji schyłkowych przemysłów (w przypadku górnictwa węglowego podtrzymanej przejściową koniunkturą), w regionie zaczynają pojawiać się bardziej nowoczesne przemysły (przede wszystkim przemysł samochodowy), lokujące się na obrzeżach konurbacji śląskiej.

Na południu województwa (Beskidy i Przedgórze) rozwija się turystyka i rekreacja. To jeden z najciekawszych przyrodniczo obszarów południowej Polski. Region jest również ważnym ośrodkiem turystyki pielgrzymkowej. Pewne szanse rozwojowe można wiązać także z turystyką przemysłową, która wymaga jednak postępu organizacyjnego i promocji.

Tabela 12 . Ogólna charakterystyka województwa (2004 r.)

Śląskie	2004 r.			1999-2004	
	Wartość	Polska =100	Lokata	Zmiana w pkt. proc. wzgl. średniej krajowej	Zmiana lokaty
Powierzchnia w km ²	12331	4,0	14	x	x
Ludność w tys.	4700,8	12,3	2	0	0
Gęstość zaludnienia (os./km ²)	381	312,3	1	-7,1	0
Wskaźnik urbanizacji (liczba ludności w miastach do ludności ogółem) w %	78,8	128,1	1	-0,4	0
PKB na mieszkańca w zł*	23718	111,0	2	0,6	0
Wartość dodana brutto* w:					
- rolnictwie w %	1,0	34,5	16	-4,5	0
-przemysłu i budownictwie w %	38,4	127,2	1	6,1	0
-usługach rynkowych w %	47,5	94,1	9	-1,8	-1
-usługach nierynkowych w %	13,0	79,3	16	-0,4	0
Nakłady inwestycyjne na mieszkańca w zł	3050	96,7	4	-5,3	0
Nakłady na działalność B+R na mieszkańca w zł	86	63,4	7	-5,0	0
Automatyczne linie przemysłowe na 10 tys. mieszkańców	2,85	111,0	4	19	6
Spółki prawa handlowego na 1 tys. mieszkańców	5,2	90,6	7	2,4	0
Pracujący na 1 tys. ludności**	317	97,5	7	4,7	2
Współczynnik aktywności zawodowej*** w %	51,2	93,6	16	1,5	0
Wskaźnik obciążenia ekonomicznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym)****	53,7	93,4	14	2,9	2
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w XII)****	16,9	89	12	9,6	2
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł	2345	103,1	2	-2,9	0
Powierzchnia obszarów prawnie chronionych w %	22,0	67,7	13	-0,6	0

* w 2003 r.

** nie uwzględniono zmian metodologii obliczania pracujących w rolnictwie od 2002 r.

*** zmiany w latach 2001-2004

**** im wyższa lokata tym gorsza pozycja województwa (wskaźniki zjawisk negatywnych)

Źródło: GUS

13. WOJEWÓDZTWO ŚWIĘTOKRZYSKIE

Słaba infrastruktura komunikacyjna, niski wskaźnik urbanizacji

Województwo świętokrzyskie jest położone w środkowo-wschodniej części kraju. Pomimo przechodzenia przez województwo ruchliwej drogi krajowej nr 7, województwo nie jest dobrze skomunikowane z pozostałymi regionami kraju, a infrastruktura komunikacyjna jest słabo rozwinięta.

Świętokrzyskie należy do najmniejszych województw - liczy 11708 km² powierzchni (przedostatnia pozycja w kraju), ludność to 1,3 mln osób (trzynasta pozycja), a gęstość zaludnienia stanowi 90,2% średniej krajowej. Wskaźnik urbanizacji lokuje województwo na przedostatniej pozycji (w miastach mieszka 45,5% ludności). Stolica - Kielce - liczy 210 tysięcy mieszkańców.

Województwo świętokrzyskie należy do słabiej rozwiniętych - PKB na mieszkańca wynosi 16,9 tys. zł (79,1 % średniej), a przeciętne wynagrodzenie 1992 zł (87,6% średniej).

Wartość dodana województwa w usługach rynkowych stanowiła 44,6% (odległa, 14 pozycja), a w usługach nierynkowych - 19,5%. Zwraca uwagę relatywnie duży udział rolnictwa wytwarzającego 5,8% WDB (dwa razy tyle, co przeciętnie w kraju), co nie jest wszakże świadectwem nowoczesności sektora, a raczej przestarzałej struktury gospodarczej regionu. Liczba automatycznych linii przemysłowych w przeliczeniu na liczbę mieszkańców lokuje świętokrzyskie na pozycji piątej.

Najniższe w kraju nakłady na B+R

W województwie nakłady na inwestycje są niższe w porównaniu z resztą kraju (2,3 tys. zł na głowę, to jest 73,7% średniej). Bardzo niskie, najniższe w kraju, są nakłady na badania i rozwój - stanowią zaledwie 10,6% średniej w kraju, co więcej w latach 1999-2004 dramatycznie spadły o 50,6%.

W województwie notuje się niskie nasycenie spółkami prawa handlowego (51,8%, co daje 14 lokatę). Relatywnie dobrze prezentuje się wskaźnik

*Słaba aktywność
zawodowa*

pracujących (4 miejsce), jednakże wykazuje on tendencję spadkową (o 11 pkt. proc.). Współczynnik aktywności zawodowej daje województwu świętokrzyskiemu odległą, czternastą pozycję, a niewiele bardziej korzystna jest sytuacja pod względem obciążenia ekonomicznego (wynosi 61,5%; to jest ponad średnią).

Wysoka jest stopa bezrobocia rejestrowanego (22,0%), jednakże - podobnie jak w innych słabiej rozwiniętych obszarach Polski środkowej i wschodniej - rzeczywistą miarę bezrobocia można uzyskać biorąc pod uwagę także bezrobocie agrarne.

Znaczna część województwa objęta jest ochroną prawną (61,9%, co daje pierwszą lokatę w kraju). Obszary chronione koncentrują się zwłaszcza w centralnie położonych Górach Świętokrzyskich oraz nad doliną Wisły (w tym Góry Pieprzowe). Pomimo posiadania pewnego potencjału rozwoju turystyki (np. uzdrowisko Busko Zdrój, Góry Świętokrzyskie, Sandomierz i in.), wskutek położenia na uboczu od głównych szlaków i słabo rozwiniętej infrastruktury transportowej i turystycznej, potencjał ten nie jest realizowany.

Tabela 13 . Ogólna charakterystyka województwa (2004 r.)

Świętokrzyskie	2004 r.			1999-2004	
	Wartość	Polska =100	Lokata	Zmiana w pkt. proc. wzgl. średniej krajowej	Zmiana lokaty
Powierzchnia w km ²	11708	3,7	15	x	x
Ludność w tys.	1288,7	3,4	13	0	0
Gęstość zaludnienia (os./km ²)	110	90,2	11	-1,4	-1
Wskaźnik urbanizacji (liczba ludności w miastach do ludności ogółem) w %	45,5	74,0	15	-0,1	0
PKB na mieszkańca w zł*	16911	79,1	12	1,0	0
Wartość dodana brutto* w:					
- rolnictwie w %	5,8	200,0	2	39,0	3
-przemysłu i budownictwie w %	30,0	99,3	10	-8,0	-5
-usługach rynkowych w %	44,6	88,3	14	2,6	1
-usługach nierynkowych w %	19,5	118,9	5	4,6	0
Nakłady inwestycyjne na mieszkańca w zł	2325	73,7	11	6,1	1
Nakłady na działalność B+R na mieszkańca w zł	14	10,6	16	-50,7	-7
Automatyczne linie przemysłowe na 10 tys. mieszkańców	2,85	111	5	13,9	4
Spółki prawa handlowego na 1 tys. mieszkańców	3,0	51,8	14	3,1	0
Pracujący na 1 tys. ludności**	333	102,4	4	-10,9	-1
Współczynnik aktywności zawodowej*** w %	52,7	96,3	14	-0,6	1
Wskaźnik obciążenia ekonomicznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym)****	61,5	106,9	4	-0,4	0
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w XII)****	22,0	116	6	0,5	0
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł	1992	87,6	12	-1,6	-1
Powierzchnia obszarów prawnie chronionych w %	61,9	190,5	1	36,1	2

* w 2003 r.

** nie uwzględniono zmian metodologii obliczania pracujących w rolnictwie od 2002 r.

*** zmiany w latach 2001-2004

**** im wyższa lokata tym gorsza pozycja województwa (wskaźniki zjawisk negatywnych)

Źródło: GUS

14. WOJEWÓDZTWO WARMIŃSKO-MAZURSKIE

*Wysoka stopa
bezrobocia
i znaczny udział
obszarów
chronionych*

Województwo warmińsko-mazurskie należy do największych obszarowo województw (4 pozycja, 24192 km²), a w związku z niewielką liczbą ludności (1,4 mln osób) charakteryzuje się też o połowę niższą od średniej gęstością zaludnienia (59 osób na km²). Województwo jest położone w północno-wschodniej części kraju i zalicza się (z wyłączeniem zachodniej części) do regionów peryferyjnych, stosunkowo słabo rozwiniętych. Od północy graniczy z rosyjskim Obwodem Kaliningradzkim. Spośród innych województw wyróżnia się zwłaszcza wysoką stopą bezrobocia i znacznym udziałem obszarów chronionych (46,2% terytorium, co znacznie przekracza średnią dla kraju). Niewiele natomiast odbiega od średniej wskaźnik urbanizacji (97,7%). Stolica

województwa, Olsztyn, jest miastem liczącym ok. 174 tysięcy mieszkańców. Inne większe miasta województwa to: Elbląg (128 tys.), Ełk i Ostróda.

Zarówno dochód na głowę mieszkańca (16,5 tys. zł), jak i przeciętne wynagrodzenie brutto (1967 zł) lokują województwo na odległych miejscach w kraju (odpowiednio 13 i 15), przy czym w obu przypadkach odnotować należy nieznaczne (o 0,5–0,4 punktu) pogorszenie pozycji.

Udział rolnictwa w tworzeniu dochodu (4,4%, piąta pozycja) stanowi około 1,5 średniej krajowej. Udziały przemysłu i budownictwa, jak i usług rynkowych są nieco niższe od średnich krajowych (odpowiednio 93,4% i 91,7% średniej), natomiast udział usług nierynkowych w tworzeniu dochodu jest wyższy o ponad jedną czwartą. Pod względem automatyzacji linii przemysłowych w odniesieniu do liczby mieszkańców region tylko nieznacznie odstaje od średniej, a wyróżnia się znaczącym przyrostem tego wskaźnika o 42,2 punktu.

Niskie nakłady na inwestycje i B+R

Województwo warmińsko-mazurskie zajmuje przedostatnią pozycję w kraju pod względem nakładów inwestycyjnych (niespełna 2,2 tys. zł na mieszkańca). Niskie są także nakłady na działalność badawczo-rozwojową (zaledwie 29,2% średniej, dwunaste miejsce). O ile jednak widoczny jest wzrost nakładów inwestycyjnych (o 15,1 punktów procentowych), to w przypadku nakładów na B+R obserwujemy ich stabilność na niskim poziomie.

W województwie jest o blisko połowę mniej spółek prawa handlowego na 1000 ludności niż średnio w Polsce, choć spółek z kapitałem zagranicznym jest znacznie więcej, niż w pozostałych trzech regionach wschodnich. Na tysiąc ludności pracuje 270,6 osób (83,2% średniej), co daje województwu ostatnią szesnastą pozycję. Nieco lepsza jest sytuacja w zakresie aktywności zawodowej (97,8% średniej, jedenasta pozycja). Z kolei pod względem obciążenia ekonomicznego warmińsko-mazurskie zajmuje miejsce w środku skali (100,2% średniej krajowej).

Najwyższa w kraju stopa bezrobocia

Poważnym problemem społecznym jest najwyższa w kraju (o 54% wyższa niż średnia) stopa bezrobocia rejestrowanego (29,2%). Znacząca część bezrobocia, zwłaszcza długotrwałego, wiąże się z upadkiem pegeerów, których niskokwalifikowani pracownicy nie byli w stanie znaleźć zatrudnienia w innych sektorach gospodarki regionalnej i krajowej. Problem ten jest szczególnie dotkliwy na obszarach graniczących z Obwodem Kaliningradzkim. Trudną sytuację dotkniętych bezrobociem nieco łagodzi szara sfera oraz zagraniczne migracje zarobkowe.

Rozwój turystyki

Położone w większości na rozległym pojezierzu województwo dysponuje znacznym potencjałem rozwoju turystyki. W 2004 roku liczba osób korzystających z noclegów w obiektach turystycznych w województwie warmińsko-mazurskim w przeliczeniu na liczbę mieszkańców była wyższa o 30% od średniej krajowej. Jednakże przeszkodę w rozwoju gospodarki turystycznej stanowią niskie nakłady inwestycyjne i słabe skomunikowanie z obszarami generującymi ruch turystyczny. Potencjał turystyczny regionu wzbogacają zasoby materialne związane z jego losami historycznymi.

Tabela 14 . Ogólna charakterystyka województwa (2004 r.)

Warmińsko-mazurskie	2004 r.			1999-2004	
	Wartość	Polska =100	Lokata	Zmiana w pkt. proc. wzgl. średniej krajowej	Zmiana lokaty
Powierzchnia w km ²	24192	7,7	4	x	x
Ludność w tys.	1428,7	3,7	12	0	0
Gęstość zaludnienia (os./km ²)	59	48,4	16	-1,2	0
Wskaźnik urbanizacji (liczba ludności w miastach do ludności ogółem) w %	60,1	97,7	9	0,5	0
PKB na mieszkańca w zł*	16504	77,2	13	-0,4	0
Wartość dodana brutto* w:					
- rolnictwie w %	4,4	151,7	5	-16,6	-2
-przemysłu i budownictwie w %	28,2	93,4	12	-0,2	0
-usługach rynkowych w %	46,3	91,7	12	-0,5	0
-usługach nierynkowych w %	21,1	128,7	3	4,6	0
Nakłady inwestycyjne na mieszkańca w zł	2165	68,6	15	15,1	1
Nakłady na działalność B+R na mieszkańca w zł	39	29,2	12	-0,9	1
Automatyczne linie przemysłowe na 10 tys. mieszkańców	2,53	98,7	9	42,2	7
Spółki prawa handlowego na 1 tys. mieszkańców	3,5	59,9	12	1,2	0
Pracujący na 1 tys. ludności**	271	83,2	16	0,1	0
Współczynnik aktywności zawodowej*** w %	53,5	97,8	11	-0,2	2
Wskaźnik obciążenia ekonomicznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym)****	57,6	100,2	7	-1,2	0
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w XII)****	29,2	154	1	-17,3	0
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł	1967	86,5	15	-0,4	0
Powierzchnia obszarów prawnie chronionych w %	46,2	142,2	4	-21,1	-2

* w 2003 r.

** nie uwzględniono zmian metodologii obliczania pracujących w rolnictwie od 2002 r.

*** zmiany w latach 2001-2004

**** im wyższa lokata tym gorsza pozycja województwa (wskaźniki zjawisk negatywnych)

Źródło: GUS

15. WOJEWÓDZTWO WIELKOPOLSKIE

Jeden z najlepiej rozwiniętych regionów Polski

Województwo wielkopolskie, położone w zachodniej części kraju, korzysta z dostępności ważnych szlaków komunikacyjnych w układzie wschód-zachód i północ-południe. Od stuleci należy do najwyższej rozwiniętych regionów Polski. Stolica województwa, Poznań, należy do kluczowych ośrodków rozwojowych kraju. Województwo o powierzchni 29826 km² jest drugie co do wielkości (po województwie mazowieckim); pod względem zaś ludności (około 3,4 mln) trzecie w kraju. Gęstość zaludnienia jest niższa od średniej (wynosi 113 osób na km²), co wiąże się rozległością słabo zaludnionych obszarów bagnistej doliny Noteci i okolic Piły (w północnej części województwa). Wskaźnik urbanizacji jest nieco poniżej średniej, mimo relatywnie gęstej sieci miast.

Dochód na głowę mieszkańca (prawie 22,3 tys. zł) jest wyższy o 4,2% od średniej i ustępuje tylko mazowieckiemu i śląskiemu. Pod względem przeciętnego wynagrodzenia (2095 zł, czyli 92,2% średniej) Wielkopolska zajmuje szóstą pozycję (w wyniku relatywnego obniżenia o 1,0 punkt procentowy).

Wartość dodana brutto powstaje przede wszystkim w usługach rynkowych (45,9%) oraz przemyśle i budownictwie (34,3%), co daje regionowi wysoką drugą pozycję w Polsce. Usługi nierynkowe generują 15% WDB (14. miejsce w kraju). Stosunkowo wiele (4,8%) wartości dodanej wytwarza rolnictwo, które jednak na tle kraju wyróżnia się nowoczesnością i konkurencyjnością. Wskaźnik automatyzacji przemysłu w odniesieniu do liczby mieszkańców należy do najwyższych w kraju (3 miejsce), jednak wykazuje tendencję spadkową.

Nowoczesne i konkurencyjne rolnictwo

Województwo wielkopolskie koncentruje znaczący kapitał zagraniczny zaangażowany w Polsce.

Województwo wielkopolskie charakteryzuje się wysokimi nakładami inwestycyjnymi na 1 mieszkańca (3,8 tys. zł, drugie miejsce w kraju). W tym kontekście nieco niższa (piąta) jest pozycja regionu pod względem nakładów na

*Bardzo dobre
wskaźniki
aktywności
gospodarczej*

badania i rozwój (110,8 zł na 1 mieszkańca). W obu przypadkach nakłady relatywnie rosną, aczkolwiek bardziej na inwestycje ogółem, niż na badania i rozwój.

Województwo odznacza się lepszymi (i rosnącymi) wskaźnikami aktywności gospodarczej niż reszta kraju. Zbliżone do przeciętnego jest nasycenie spółkami prawa handlowego, o 10,7% więcej jest osób pracujących na tysiąc mieszkańców. Wyższy od średniego jest też współczynnik aktywności zawodowej (o 4,6%), co daje drugie miejsce w Polsce. Poziom obciążenia ekonomicznego jest w województwie nieodległy od średniej krajowej (97,4%) i malejący.

Stopa bezrobocia sięga 15,9%, co w skali kraju oznacza sytuację stosunkowo korzystną.

Wielkopolska, jak każdy wielki region, jest stosunkowo zróżnicowana terytorialnie, zarówno pod względem gospodarczym jak i przyrodniczym oraz kulturowym. Obszary prawnie chronione stanowią 31% powierzchni województwa, a obszary szczególnie atrakcyjne pod względem przyrodniczym lokują się w zachodniej i północnej części województwa. Wschodnia część regionu jest słabiej nasycona zabytkami historii, których nie brak w obszarach centralnych (Poznań, Kórnik, Gniezno i inne).

Zarówno struktura gospodarcza, jak korzystne położenie w połączeniu z kulturą regionu tworzą dobre przesłanki rozwoju w długim okresie.

Tabela 15 . Ogólna charakterystyka województwa (2004 r.)

Wielkopolskie	2004 r.			1999-2004	
	Wartość	Polska =100	Lokata	Zmiana w pkt. proc. wzgl. średniej krajowej	Zmiana lokaty
Powierzchnia w km ²	29826	9,5	2	x	x
Ludność w tys.	3365,3	8,8	3	0	0
Gęstość zaludnienia (os./km ²)	113	92,6	9	2,3	2
Wskaźnik urbanizacji (liczba ludności w miastach do ludności ogółem) w %	57,3	93,2	11	0,2	0
PKB na mieszkańca w zł*	22256	104,2	3	-1,0	0
Wartość dodana brutto* w:					
- rolnictwie w %	4,8	165,5	4	2,1	0
-przemysłu i budownictwie w %	34,3	113,6	2	4,5	2
-usługach rynkowych w %	45,9	90,9	13	-0,6	0
-usługach nierynkowych w %	15,0	91,5	14	2,7	0
Nakłady inwestycyjne na mieszkańca w zł	3800	120,4	2	17,5	1
Nakłady na działalność B+R na mieszkańca w zł	111	82,0	5	9,9	1
Automatyczne linie przemysłowe na 10 tys. mieszkańców	2,66	103,8	8	-14,5	-4
Spółki prawa handlowego na 1 tys. mieszkańców	5,8	101,0	5	1,0	1
Pracujący na 1 tys. ludności**	360	110,7	2	7,4	4
Współczynnik aktywności zawodowej*** w %	57,2	104,6	2	2,4	3
Wskaźnik obciążenia ekonomicznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym)****	56,0	97,4	11	-2,7	-3
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w XII)*****	15,9	84	14	3,5	-1
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł	2095	92,2	6	-1,0	0
Powierzchnia obszarów prawnie chronionych w %	31,0	95,3	9	-1,0	-1

* w 2003 r.

** nie uwzględniono zmian metodologii obliczania pracujących w rolnictwie od 2002 r.

*** zmiany w latach 2001-2004

**** im wyższa lokata tym gorsza pozycja województwa (wskaźniki zjawisk negatywnych)

Źródło: GUS

16. WOJEWÓDZTWO ZACHODNIOPOMORSKIE

Województwo zachodniopomorskie położone jest w północno-zachodniej części kraju i obejmuje tereny dolnej Odry, wybrzeża bałtyckiego oraz rozległego pojezierza. Z racji położenia przy granicy z Niemcami, zwłaszcza stolicą regionu, Szczecin, jest dobrze skomunikowany z Berlinem i Rostockiem (lepiej, niż z resztą kraju). Porty szczeciński i świnoujski należą do najważniejszych zespołów portowych Bałtyku.

*Region dobrze
skomunikowany
z Berlinem*

Województwo zachodniopomorskie obejmuje powierzchnię 22896 km², co czyni je piątym co do wielkości w kraju. Zamieszkuje je stosunkowo mała liczba mieszkańców: 1,7 mln (11 lokata). Wskaźnik urbanizacji wynosi 69,3%, co plasuje województwo na wysokiej 3 pozycji. Stolica województwa liczy 412 tysięcy mieszkańców.

Wielkości PKB na mieszkańca w województwie zachodniopomorskim wynosi 20,4 tys. zł, (szóste miejsce w kraju). Przeciętne wynagrodzenie miesięczne wynosi 2069 zł, co daje siódmą pozycję w Polsce.

Na wartość dodaną województwa zachodniopomorskiego składają się głównie usługi rynkowe (54,0% WDB, co daje wysoką drugą pozycję) oraz słabo rozwinięty przemysł i budownictwo (24,3%; piętnaste miejsce w kraju). W usługach nierynkowych powstaje relatywnie niewielka część (18,3%) regionalnej WDB, natomiast w rolnictwie WDB wynosi 3,5% (miejsce ósme). Nowoczesność przemysłu mierzona automatyzacją linii w przeliczeniu na liczbę mieszkańców daje zachodniopomorskiemu 13 pozycję, jednakże z tendencją wzrostową (o 2,8 punktu procentowego w omawianym okresie).

Województwo zachodniopomorskie plasuje się na szóstym miejscu pod względem nakładów inwestycyjnych na mieszkańca (2,9 tys. zł), przy czym nakłady te znacząco wzrosły (o 12,4 punktu). Pod względem nakładów na sferę badawczo-rozwojową sytuacja jest mniej korzystna (37,9 zł na mieszkańca), co daje pozycję trzynastą z tendencją wyraźnie spadkową (o 5,6% punktu).

Dość korzystnie (4 miejsce) lokuje się województwo, jeśli chodzi o nasycenie spółkami prawa handlowego. Na tysiąc ludności pracuje niewiele, bo 280,9 osób (13 pozycja, z nieznaczną tendencją poprawy: 1,2 pkt.). Wartości wskaźnika aktywności zawodowej (54,3%, dziewiąte miejsce, z nieznaczną tendencją wzrostową) oraz wskaźnika obciążenia ekonomicznego (53,7%) – sytuuje zachodniopomorskie na przedostatnim miejscu w kraju. Zjawiska te odzwierciedlają się także w sferze bezrobocia, którego stopa wynosi 27,5%, jednakże należy mieć świadomość, że na licznych w regionie, acz słabo zamieszkałych, obszarach popegeerowskich bezrobocie ma wymiar strukturalny i obarczone jest wieloma negatywnymi skutkami w sferze społecznej.

Obszary chronione stanowią nieco ponad 20% powierzchni, co sytuuje województwo na 14. miejscu w kraju. Region dysponuje znaczącymi i zróżnicowanymi walorami przyrodniczymi oraz zabytkami historii, przyciągającymi turystów zwłaszcza na obszary graniczące z Niemcami (w tym do Szczecina) i nad morze, gdzie też stosunkowo dobrze jest rozwinięta infrastruktura komunikacyjna i turystyczna. Problemem południowo-wschodniej części zachodniopomorskiego jest jej peryferyjny charakter wobec Szczecina i innych aglomeracji kraju i systemów transportowych.

*Problemem są
obszary
popegeerowskie
o wysokim
bezrobociu
strukturalnym*

Tabela 16 . Ogólna charakterystyka województwa (2004 r.)

Zachodniopomorskie	2004 r.			1999-2004	
	Wartość	Polska =100	Lokata	Zmiana w pkt. proc. wzgl. średniej krajowej	Zmiana lokaty
Powierzchnia w km ²	22897	7,3	5	x	x
Ludność w tys.	1694,9	4,4	11	0	0
Gęstość zaludnienia (os./km ²)	74	60,7	13	-0,8	0
Wskaźnik urbanizacji (liczba ludności w miastach do ludności ogółem) w %	69,3	112,7	3	-0,1	0
PKB na mieszkańca w zł*	20357	95,3	6	-4,8	0
Wartość dodana brutto* w:					
- rolnictwie w %	3,5	120,7	8	6,1	1
-przemysłu i budownictwie w %	24,3	80,5	15	-10,8	-2
-usługach rynkowych w %	54,0	106,9	2	3,8	0
-usługach nierynkowych w %	18,3	111,6	8	4,1	3
Nakłady inwestycyjne na mieszkańca w zł	2903	92,0	6	12,4	3
Nakłady na działalność B+R na mieszkańca w zł	38	28,0	13	-5,6	-1
Automatyczne linie przemysłowe na 10 tys. mieszkańców	1,82	71,1	13	2,8	-1
Spółki prawa handlowego na 1 tys. mieszkańców	6,2	108,3	4	-4,2	-1
Pracujący na 1 tys. ludności**	281	86,4	13	1,2	2
Współczynnik aktywności zawodowej*** w %	54,3	99,3	9	1,2	2
Wskaźnik obciążenia ekonomicznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym)****	53,7	93,4	15	-0,1	0
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w XII)****	27,5	145	2	6,6	0
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł	2069	91,0	7	-2,3	-2
Powierzchnia obszarów prawnie chronionych w %	20,7	63,6	14	1,6	0

* w 2003 r.

** nie uwzględniono zmian metodologii obliczania pracujących w rolnictwie od 2002 r.

*** zmiany w latach 2001-2004

**** im wyższa lokata tym gorsza pozycja województwa (wskaźniki zjawisk negatywnych)

Źródło: GUS

Tabela 17. Ogólna charakterystyka województw (2004 r.)

	Dolnośląskie	Kujawsko-pomorskie	Lubelskie	Lubuskie	Łódzkie	Mazowieckie	Mazowieckie	Opolskie	Podkarpackie	Podlaskie	Pomorskie	Śląskie	Świętokrzyskie	Warmińsko-mazurskie	Wielkopolskie	Zachodniopomorskie
Powierzchnia w km ²	19948	17970	25114	13989	18219	15190	35566	9412	17844	20187	18293	12331	11708	24192	29826	22896
Ludność w tys.	2893,1	2068,3	2185,2	1009,2	2587,7	3260,2	5146,0	1051,5	2098,0	1202,4	2194,0	4700,8	1288,7	1428,7	3365,3	1694,9
Gęstość zaludnienia (os./km ²)	145	115	87	72	142	215	145	112	118	60	120	381	110	59	113	74
Wskaźnik urbanizacji (liczba ludności w miastach do ludności ogółem) w %	71,0	61,7	46,7	64,2	64,7	49,7	64,7	52,7	40,5	59,1	67,5	78,8	45,5	60,1	57,3	69,3
PKB na mieszkańca w zł*	21986	19169	15019	18396	19498	18522	32722	17173	15436	16105	20929	23718	16911	16504	22256	20357
Wartość dodana brutto* w:																
- rolnictwie w %	2,1	4,1	5,3	2,0	2,7	2,1	2,5	4,2	2,3	6,2	2,3	1,0	5,8	4,4	4,8	3,5
-przemysłu i budownictwie w %	33,6	30,7	24,6	30,6	32,4	29,5	23,5	32,5	33,2	25,1	30,6	38,4	30,0	28,2	34,3	24,3
-usługach rynkowych w %	47,7	47,8	47,0	48,8	47,8	50,2	61,0	43,8	43,7	46,3	50,4	47,5	44,6	46,3	45,9	54,0
-usługach nierynkowych w %	16,6	17,4	23,1	18,6	17,1	18,3	13,0	19,5	20,8	22,5	16,6	13,0	19,5	21,1	15,0	18,3
Nakłady inwestycyjne na mieszkańca w zł	3597	2254	1848	2728	2803	2821	5309	2212	2345	2320	3042	3050	2325	2165	3800	2903
Nakłady na działalność B+R na mieszkańca w zł	100	58	77	23	116	198	440	28	50	43	113	86	14	39	111	38
Automatyczne linie przemysłowe na 10 tys. mieszkańców	2,72	2,24	1,51	3,22	2,18	2,78	3,21	1,58	3,04	1,51	2,39	2,85	2,85	2,53	2,66	1,82
Spółki prawa handlowego na 1 tys. mieszkańców	6,2	4,3	3,1	5,8	4,2	4,7	11,7	4,1	2,7	2,9	7,8	5,2	3,0	3,5	5,8	6,2
Pracujący na 1 tys. ludności**	303	310	332	280	343	310	394	277	303	323	299	317	333	271	360	281
Współczynnik aktywności zawodowej*** w %	53,5	56,3	57,2	54,8	55,0	56,9	55,8	52,3	53,8	55,8	53,3	51,2	52,7	53,5	57,2	54,3
Wskaźnik obciążenia ekonomicznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym)****	53,6	56,8	62,9	54,3	57,5	60,7	58,4	56,0	62,9	63,7	56,5	53,7	61,5	57,6	56,0	53,7
Stoпа bezrobocia rejestrowanego (stan w XII)****	22,4	23,6	17,8	25,6	19,5	15,0	14,7	20,0	19,1	16,1	21,4	16,9	22,0	29,2	15,9	27,5
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł	2220	1988	2000	1968	1993	2098	2910	2068	1941	2005	2231	2345	1992	1967	2095	2069
Powierzchnia obszarów prawnie chronionych w %	18,1	32,4	22,8	39,3	16,4	58,9	29,6	27,1	47,5	31,9	32,6	22,0	61,9	46,2	31,0	20,7

* w 2003 r.

** nie uwzględniono zmian metodologii obliczania pracujących w rolnictwie od 2002 r.

*** zmiany w latach 2001-2004

**** im wyższa lokata tym gorsza pozycja województwa (wskaźniki zjawisk negatywnych)

Źródło: GUS

